

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τὸν Ρ

Ἡ συνέχεια τῆς συζητήσεως **ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΧΗΓΟ ΤΩΝ «ΛΑΜΠΡΑΚΗΔΩΝ»** ἀπ' τῆ μαγνητοταινία, πού τὸ πρῶτο μέρος τῆς δημοσιεύσεως στὸ τεύχος μας 3, καὶ πού ὁ Θεοδωράκης θέλησε νὰ κατάρσῃ, γιὰ νὰ τὴν ἐξαφανίση **Τὸ πρόβλημα τῶν «δηλώσεων μετανοίας»** Νὰ ὑπογράφωνται ἢ ὄχι; - Πῶς τίθεται **στὴν πράξη** (καὶ πῶς **στὴν «Πυραμίδα 67»**) Ἀπὸ κάποιον πού δ' ἐν ὑπέγραψε, πρὸς κάποιον πού ὄχι ἔγραψε! Ὁ Θεοδωράκης, δηλώσας τὸ '49, καὶ ὕμνητῆς τῆς Δικτατορίας τὸ 1940, παίρνει κρατικὴν ὑποτροφία (ἐπὶ Παπάγου!), καὶ παραστένει τὸν «ἐπαναστάτη» μετὰ! - Τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ φαρισαϊσμοῦ **Στὰ 812 «μέτρα» τῆς μαγνητοταινίας ὁ δ ἡ λ ω σ ι α ς ἀρχηγὸς τῶν «Λαμπράκηδων»** στηλιτεύει τοὺς **δηλωσίες!** Ἐνῶ καὶ **στὴν ἐπιστολὴ του** τῆς 5-8-66 δὲν διαφεύδει εὐθέως πῶς **ὑπέγραψε «δηλώσειν μετανοίας»!** - Ἀπολαῦστε «συννεπιές», καὶ θαυμάστε ψευτοεπαναστάτες! **ΑΛΛΑ ΘΕΜΑΤΑ** Ἡ ἐξαθλίωσις τοῦ Τύπου μας, καταγγελλόμενη ἀπὸ συντηρητικούς καὶ ὑπεύθυνους ὑπουργούς Γ Λύχνος, Κ Τσάτσος - Ὅχι, δὲν εἴμαστε, κύριε Στεφανόπουλε, παλιοζαγόρια βρωμότουρκοι, ξεφτίλες τῆς Ἀνατολίας - καὶ νὰ μὴ ξαναγίνον «ἀπελάσεις!» («Ὅχι ἐκπολέμησις» τοῦ ἀντιπάλου) μὲ προσχώρησι στὸ Κακὸ - γιὰτὶ τότε νικιέται κανεὶς, δὲ νικαίει τὸ Κακὸ!) - **ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ** ποιήτης Πάρις Τακόπουλος **Οἱ «Βάτραχοι»** τοῦ Ἀριστοφάνους

καὶ γενικώτερα γιὰ τ' ἄθλια ἀνεβήματα τῶν ἀρχαίων τραγικῶν μας, χρόνια τώρα, στὴν ξεπασμένη Ψωροκώστανα! Λιβελλος ἄνευ ὁμοίου - γιὰ ν' ἀκουστῆ κάποτε κ' ἡ ἀλήθεια! **ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ** Ρένος, Ἐνας ἥρωας τοῦ Καιροῦ μας - **ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ (ΚΑΙ «ΜΑΥΡΟΠΙΝΑΚΕΣ») ΤΟΥ Α₂** Ἐνα μάτσο ὄνματα, συνεργατῶν (καὶ ὕμνητῶν) τῆς Τετάρτης Ἀυγούστου, πού μᾶς παραστένουν, χτὲς καὶ σήμερα, ἀ 1α Θεοδωράκη τοὺς «γνήσιους» δημοκράτες καὶ τοὺς ἀδούλωτους πνευματικούς ἐργάτες! . (Ἐντὶ δροσιτικῶν - καὶ γιὰ νὰ τοὺς θυμάστε, νὰ συμπεραίνετε!) - **ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ** Κ' Ἐνα «μικρὸ θεώρημα, περὶ γομάσεων»! **ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΕΣ ΗΡ ΑΠΟ ΣΤΟΛΙΔΗ**. Συμπληρώματα [B] στὴν **ΠΟΙΗΤΙΚΗ** Ἀνθολογοῦνται Γ Ἰωάννου, Παναγιώτης Κανελλόπουλος, Καρθαῖος, Γ. Κάρτερ, Δ. Κασσαβέτης, Τάσος Κατελάνος, Τάσος Κόρφης (Ρομποτής), Γ. Κοτζιούλας, Θ. Κωσταβάρας - **ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ**: Κονδυλάκης, Ὁ Πατούχας (Γ' - Δ') - Καὶ ἄλλα **ΕΝΑΡΙΘΜΑ** τοῦ Ἡρακλῆ Ἀποστολίδη **ΜΕΛΕΤΗ** Βασίλη Φόρη, **Τὸ πρόβλημα τῆς Ὄρθογραφίας** μας. [4] - «Ἱστορικὴ» ἢ «Φωνητικὴ», (Συνέχεια τοῦ διασκεδαστικώτατου διαλόγου Σύνιου καὶ Πλήνιου) - **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ** καὶ ἐνδεικτικὰ τῆς Μεσημβρινῆς - Σελιδοτεματομορφία τοῦ κενοῦ καὶ τῆς μεταρροφίας - Οἱ νέοι «τιτλοποιοὶ» μας - Ἡ πυραμίδα τῆς ζωῆς μας ἀνάστροφα! κ' ἄ π. **ΘΕΑΤΡΟ** Ἀνατομία τῆς ἀρετῆς ἢ δ' Ἀχιλλέας καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἥρωισμοῦ

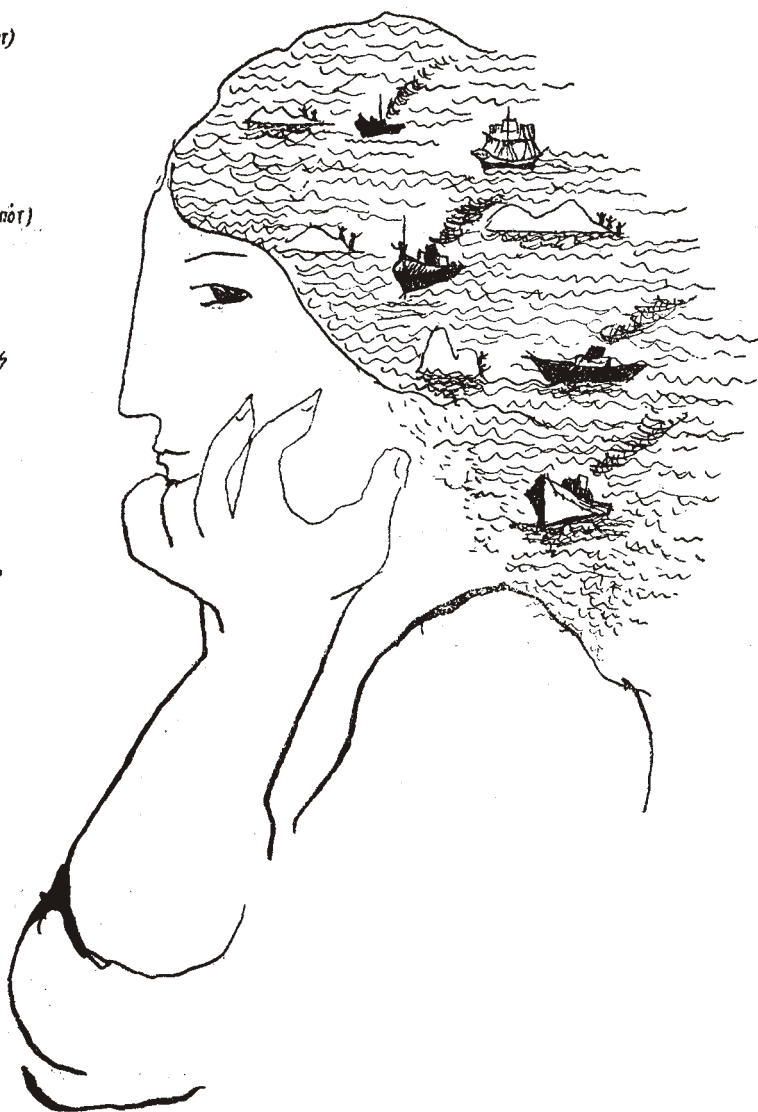
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

Πού ἀρνιέζεις ὁ νοός σου;
Στὴν Ἰταλία,
ΤΣΣ ΕΡΜΗΣ
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιὰ ἐπιβάτες καὶ φέρι-μπότ)

Στὴν Κύπρο;
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιὰ ἐπιβάτες καὶ φέρι-μπότ)

Στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου;
ΜΝ ΣΕΡΑΡΑΜΙΣ
Διήμερες καὶ πενθήμερες
κρουαζιέρες

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΛΙΝΑΣ 2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
410-562, 477-946, 475-635

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ : ΠΑΡΙΣ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, 318-483

*Τηλ, έντυπα κ λ.: Ρένος Ήρ. Αποστολίδης Έμβάσματα, έπιταγές, συνδρομές: Βία Ρ. Αποστολίδη, Μηθύμνης 43 / ε', Αθήναι 823, τηλ.: 846-977, 318-483 *Τηλ άνθολογιών. Ήρακλῆς Ν. Αποστολίδης, Μηθύμνης 48, τηλ.: 876-053 9-1, 5-8 μ.μ. Γραμματεία-διαχείρισις. Σοφοκλέους 5 / ε', γραφεΐα 6-8, Αθήναι 122, τηλ.: 318-483 9-1, 5-8 μ.μ. Τυπογραφεία. Ήρ. Μανουσαρίδης, Κωλέττη 24, 628-263. Κλισέ: Θέμος Χατζηγιάννου, Χρυσοσπηλιώτισσας 7 / γ', 235-490 Πίσις έξωφύλλου: *Αριστοτέλης Γεωργιάδης, Γερανίου 9, 521-764 Βιβλιοδεσία. Μαργ Δημητρομανολάκη, Πέλοπος/Ακροπόλεως 48, 571-996.- Τό περιοδικό είναι μηνιαίο Βρίσκεται στά περίπτερα, στά ύποπρακτορεία έπαρχιών του Νέου Πρακτορείου Έφημερίδων και Περιοδικών, και στά βιβλιοπωλεία Παλαιά τεύχη και τόμοι: στού Κολλάρου, Σταδίου 38, 223-136. Τιμή του τεύχους: δρχ 15 Του δεμένου τόμου 1-6: 100 δρχ Συνδρομές, μόνο προπληρωτές, 12 τευχών: 180 δρχ για έδω, 250 για τό έξωτερικό, 400 για ιδρύματα και όργανισμούς -Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται, δοκίμια δέν δίδονται, ανάτυπα δέν γίνονται. ΤΝΕ έχουν ιδίαν άντίληψιν εύθύνης και δέν θεωρούν ότι «καλύπτονται» ώς πρός αύτην με την ύπογραφή όποιουδήποτε άλλου. — Κείμενα δίγως ύπογραφή είναι όλα του Ρ. Α. — Έπιτρέπεται έλευθέρως ή αναδημοσίευσις όποιουδήποτε κειμένου (ΤΝΕ δέν άντιλαμβάνονται την έννοια 'πνευματική ιδιοκτησία), ύπό τόν μόνον όρο. τῆς παραπομπῆς εΐς ΤΝΕ.— Δωρεάν και τιμῆς ένεκεν δέν δίδονται.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

Αθήναι, Αύγουστος '66

ΤΕΥΧΟΣ 8

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

- χωρίς αλλοίωση
- χωρίς δέσμευση
- χωρίς σκοπιμότητα
- χωρίς δειλία
- χωρίς λογοκρισία

(H) Α ΜΙΑΘΕΟΥΜΕ ΚΑΠΩΣ ΣΚΟΤΕΪΝΑ, με μισά λόγια. Σε κείνους που δεν παρακολουθούν εύσυνείδητα και συστηματικά όλο ό,τι λέμε, θα φανούν ίσως άκατανόητα. Θάπρεπε τούτο (έμᾶς που ή διάγεια κ' ή εύκρίνεια του λόγου τόσο μάς καίει) να μάς άπωθή, να τό άπωθοῦμε, να τό άποφεύγαμε... Κι ώστόσο, όχι. Μ' ένα μαζωχισμό έστω, αν θέλετε, έμεις — αντίθετα — θα μιλάμε σκοτεινά, για λίγο τώρα, και θ' άπολαμβάνουμε μάλιστα την πικρή αύτη γεύση! Έπιτέλους, δεν είπαμε πως πρέπει ναμαστε όσο γίνεται άληθινοί;.. Και μάλιστα οι πνευματικοί;.. Τί δηλαδή; "Όταν δεν συμφέρη τις πνευματικές μας θέσεις, θα πρέπει να συμπιέζωμε, να αλλοιώνωμε την πνευματική μας κρᾶση και συνείδηση, να κλαδεύωμε όσα δέν την έμφανίζουν νικητήρια και δικαιωνόμενη άπ' τά πράγματα, βεβαιότερη στα μάτια των άλλων;.. Έμεις όχι αυτό. Και για τόυτό, ναί, θα μιλήσουμε τώρα σχεδόν σκοτεινά, με λόγια δύσκολα, δαγκωμένα, άκατανόητα — για όσους δέν παρακολουθοῦν, με πολλή προσοχή, και την έσχατη πρότασή μας — και με ήδονή αυτό, με λίγη ακακότητα, αν θέλετε, άπολαμβάνοντας — όχι λυπούμενοι — που πάμπολλοι αδέ θα μάς καταλαβαίνουν». Και τίποτα δε θα μάς κἀνη, ως τό τέλος του θέματος αυτού, ν' αλλάξω-

με στάση, να κάνουμε τὸ λόγο φωτεινότερο, νὰ «ἐξηγηθοῦμε», ὥστε ὅλοι νὰ καταλάβουν! "Ὅχι, νὰ μὴν καταλάβουν - παρὰ μόνο ἐκεῖνοι πού, μὲ ὄση εὐσυνειδησία κ' αἷμα γράφουμε μεις, αὐτοὶ διαβάζουν ὅσα γράφουμε!.. Θυμαστε; Εἶναι κάτι ἥρωες σὲ κάτι μυθιστορήματα, πού ἀπὸ μισὰ λόγια κάποιες στιγμές — δαγκωμένα λόγια, πού τὰ λένε καὶ θάθελαν νὰ τὰ καταπιοῦν κι αὐτά, πού τὸ γνήσιο πάθος ἴσα-ἴσα, αὐτὸ πού τὰ ὑπαγορεύει αὐτὸ καὶ τὰ ξεσκίζει — τέτοιοι ἥρωες, μὲ τέτοια λόγια, σκοτεινά, μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν νὰ σκιάσουμε! Χάνουν ὑποθέσεις μὲ τὰ σκοτεινά τους λόγια, τὰ δαγκωμένα, πού τὰ μισοκαταπίνουν χάνουν τὴν ἀγάπη τους, τὴ ζωὴ τους, τ' ὄνειρό τους - πού νά! ζωντανὸ μὲς στὰ χέρια τους θὰ κράταγαν, ἂν μιλοῦσαν πιὸ καθαρά, ἂν λέγαν στ' ὄνειρό τους μὲ πιὸ χαρὰ πὼς τ' ἀγαποῦν, θὲ θέλουν, τὸ δικαιῶνται,.. κι ὡστόσο αὐτοὶ δὲ λένε τίποτα! Χάνουν τὴν ὑπόθεσή τους, τὴ ζωὴ τους, ἀμίλητοι καὶ σκοτεινοί...

Δὲν τὸ καταλαβαίνετε αὐτό;

"Ε, μὴν τὸ καταλάβετε!.. (Σὰ νὰ μὴν ξέρετε πόσο σκληροί, πόσο πετρώδεις εἶν' οἱ δρόμοι τῆς ψυχῆς!.. Πόσο τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ «ἐξηγηθῆ» — καὶ δὲν πρέπει, ἔστω κ' ἐπὶ οὐσίᾳ τοῦ ὄλου, νὰ «ἐξηγηθῆ» — περισσότερο ἀπ' ὅσο ἀβίαστα «μιλάει» ἡ «κρύβει»!)

Νέοι, θέλαμε νὰ τοὺς πιάσουμε αὐτοὺς τοὺς ἥρωες, νὰ τοὺς τραντάξουμε!.. Πιστεύαμε πὼς ἂν μὲ τὴ στοργή, μὲ τὴν ἀγάπη μας, τοὺς τραντάξαμε τὸ κορμί σὰν τὰ παιγνίδια, κάτι θὰ βγάξαμε, θὰ μιλοῦσαν, θὰ ξεμπλοκάρωνταν - θὰ ξεπύκραιναν, θὰ λέγαν τῆς ἀγάπης τους τ' ὀλόισο σ' ἀγαπῶ (τὸ κουτὸ τ' ὀλόισο, τὸ ἀλυσιτελές)... Τώρα, ὄριμοι, πίνουμε ἀπολαυστικά τὰ δηλητήρια. Τώρα ἴσως γίναμ' ἐμεῖς σὰν ἐκεῖνες τὶς δύσκολες ἀγάπες, τὶς πικρές, πού σπαράζαν μπρὸς τους οἱ ἀγαπημένοι κι αὐτὲς τοὺς ἐβλεπαν ἀσυγκίνητες... Οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κλειστὰ ὄνειρα ἦταν πάντα ὀριμότερά μας. Καὶ τίποτα πιὸ ἀδύτητο ἀπὸ κάποιες σιωπές, κάποτε - κάποιες ἐλλειπτικότητες. Οἱ νέοι, ὅταν θὰ ὀριμάσετε - θὰ ὀριμάσετε ἐπίσης, καὶ θὰ τὸ καταλάβετε! Γιὰ τὴν ὥρα, σᾶς φαίνεται μιὰ εἰσήγηση μακρά, γιὰ ἓνα θέμα πού δὲν τὸ πιάνετε, μ' ἓνα ἐλατήριο συνεστραμμένο νὰ τὴν κινῆ πού δὲν τὸ βλέπετε! Τὸ πολὺ-πολὺ θὰ πλήξετε καὶ θὰ παραιτηθῆτε τῆς προσπάθειας νὰ καταλάβετε.. ὦ, πόσο μᾶς διασκεδάσετε, πού «θὰ μᾶς τιμωρήσετε» καὶ θὰ παραιτηθῆτε!..

Λοιπόν, ἡ μακρὰ εἰσήγηση: γιὰ μιὰν ὑπόσχεση¹ καὶ μιὰ πρόσκληση¹, στὸ προηγούμενο τεῦχος, πού ἐνῶ δὲν ἦταν σαφῶς συναρτημένες — παρὰ μ' ἓνα: «στὸ μεταξὺ» (γιὰ τὴ δεύτερη) — ὅμως ἦταν οὐσιαστικὰ συναρτημένες, ἂν καταλαβαίνετε!.. Τί δηλαδή; Νὰ στήνουμε — σὰν Δονκιχῶτες — ὀργανωτικὰ ὄνειρα γι' ἀνύπαρχτους;.. Ἡ ἐπειδὴ «τόπαμε», καὶ «πρέπει», κ' εἶναι αὐτὸ μόνο πού μᾶς σώζει — ἀλλοιῶς τίποτα δὲ μᾶς σώζει πιά! — ν' ἀρχίσουμε καὶ ψέμματα τώρα-τώρα, πὼς σᾶς βλέπουμε ἐνῶ δὲν σᾶς βλέπουμε, πὼς εἶστε γιὰ τὴν ἐλευθερία ἐνῶ δὲν εἶστε, πὼς εἶστε φουσαῖτο ἐνῶ εἶστε ἀνεμόμυλοι! Ἀκοῦστε νέοι μου — κ' «ἐλεύθεροί» μου, τάχα — σ' αὐτὸν τὸν Τόπο: Ἐμεῖς, αὐτὸ πού εἴμαστε, δὲν τὸ εἴμαστε γιὰ κανέναν! Λέμε, μόνο, μήπως κάτι θὰ μπορούσε νὰ σήμαινε καὶ γιὰ σᾶς - κ' ἐξαρτᾶται φυσικὰ ἀπὸ σᾶς, περαιτέρω, ὅ,τι θὰ σήμαινε. Μ' ἂν ὄχι, πάλι ἐμεῖς θὰ τὸ εἴμαστε μόνοι, ὅπως ἔτσι τὸ ἤμασταν πάντα ἀνάμεσά σας, κατ' ἀπόλυτη ἐξαίρεση — καὶ τὸ ξέρετε πάμπολλοι — καὶ κανεῖς, καὶ τίποτα, δὲν ἔχει ἰσχὺ νὰ μᾶς ἀλλάξῃ — δύναμη δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη σ' αὐτὸ τὸν κόσμον ἀπ' τὸ ἐλεύθερο (καὶ τὸ εὐδαιμον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον) — κ' ἐσεῖς πάλι θὰ τὸ θυμηθῆτε κάποτε, μὰ τὸ ἴδιο μᾶς κάνει κι ἂν ποτέ δὲν τὸ θυμηθῆτε (ἀφοῦ καὶ ποτέ δὲν τὸ φτάσατε)...

«Οἱ ἀρχηγοί», λέει, «δὲ μιλοῦν ἔτσι».

Ναί. Οἱ «ἀρχηγοί»... Οἱ δεσπότες σας!

«Αὐτός», λέει, «δὲν πιστεύει οὔτε στὸν ἑαυτό του, τινάζει στὸν ἀέρα τὸν ἴδιο τὸν

ἑαυτό του, πρὶν προλάβῃς νὰ τὸν ἀγαπήσῃς...» - ἔτσι λέει, ἔτσι ἔλεγε γιὰ μένα, ὁ ἀρχιφύλακας ὁ τῆς Β' δικαστικῆς φυλακῆς Καλλιθέας, στὸ δικηγόρο μου², τοῦ τοῦ ἴδω-
σε νὰ διαβάσῃ τὴν *Κριτικὴ τοῦ Μεταπολέμου*, «μὴπως καὶ μ' ἀγαποῦσε» — φανατι-
κὸς κκεντρώος», μὲ εἰδικὲς ἐντολὲς ἐναντίον μου, ἀπ' τὴ διεύθυνση» καὶ ἀπ' τὸ ὑπουρ-
γεῖο Δικαιοσύνης τῆς «Δημοκρατίας» (μὲ ἀπουργὸν Πολυχρονίδη, φανταστῆτε!) —
καὶ ἄφνε, τυχόν, τὴ γυναῖκα μου καμμιά φορὰ λίγο παραπάνω νὰ τὴ δῶ — δηλαδὴ
μισὴ ὥρα, ἀντὶ εἴκοσι λεφτὰ — μὲς ἀπ' τὸ σύρμα!..

Βέβαια κ' εἶχε δίκιο ὁ ἀρχιδεσμοφύλακας μου! Οἱ «ἀρχηγοί» του — καὶ τῶν «ἀν-
τιπάλων» οἱ «ἀρχηγοί», καὶ ὅλων σας οἱ «ἀρχηγοί», ὅλοι οἱ «ἀρχηγοί» τῆς δουλείας
σας, ἀπὸ αἰῶνες — ἦταν πάντα «σαφεῖς», σαφέστατοι, δὲν ἄφηναν καμμιά ἀμφιβολία,
οἱ χειρονομίες τους ἦταν ὀριστικές, αὐθεντικές — ἀφεντάδων!.. — τὰ ναι τους ναι, τὰ
ἔχι τους ἔχι, ἀναμφισβήτητα ὅσο καὶ ἀνυποψίαστα γιὰ τὴ φύση τοῦ κόσμου, ὅσο καὶ
ἀδιάφορα γιὰ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου...

Μὰ ἐγώ, ἀν θέλω τὴν ἐλευθερία γιὰ σᾶς, δὲ δέχομαι μὲ τὴν τύφλωση γιὰ μένα.
Θέλω μὲ τὴ φώτισή σας τὴν ἐλευθερία - μὰ οὔτε καὶ γι' αὐτὴν, πάντως, δέχομαι νὰ
χάσω ἐγὼ τὴ δικιά μου, νὰ πάψω ἐγὼ νὰ βλέπω γιὰ νὰ «μ' ἀγαπήσετε» σεῖς! Μὴ
σώσω καὶ μ' ἀγαπήσετε! - κ' εἶναι τὸ ρῆμα, μόνο, προσωπικὸ τὸ π ρ ὀ β λ η μ α
καμμιά σχέση δὲν ἔχει μὲ τὸ πρόσωπό μου ἢ μὲ τὸ πρόσωπό σας, μὲ κανενὸς τὸ
πρόσωπο!

Λοιπόν, τί συντροφίες; τί προῆνες ἐλευθερίας; τί ὄνειρο μεγάλο νὰ στήσω — ἐγώ,
ἢ ὅποιος ἢ ὅποιοι ἰκανότεροι ἀπὸ μένα — στὸ κενό σας; Δὲν κατηγορῶ τὴν ἀπουσία
σας (οὔτε κἂν αὐτή!), ἀφοῦ εἶναι τῆ, καὶ δὲ γίνεται παρουσία ὅ,τι καὶ ἂν κάνω, μὲ
ὅσα καὶ ἂν λέτε λόγια... Κ' ἐγώ, ἀπ' τὴν ἄλλη, πάνω ἀπ' ὅλα εἰμ' ἐπιστήμων — αὐτὸ
εἶναι κ' ἡ ἀκατάλυτη ἐλευθερία μου — κ' οἱ ἐπιστήμονες δὲ δέρνουνε ποτὲ τὴ θάλασ-
σα!.. Οἱ *Ξέρξες* δέρνουν τὸ νερὸ — οἱ «ἀρχηγοί» σας, οἱ τόσο βέβαιοι πάντα γιὰ τὴ
δουλεία σας, οἱ τόσο «ἐμπνευστικοί» τῆς δουλοσύνης σας, στοὺς αἰῶνες — ὅταν δὲν
τοὺς βολῆ κ' εἶναι φουρτουνιασμένο! Τώρα ἡ θάλασσα εἶναι φουρτουνιασμένη πλέετε
ὅλοι γιὰ τοὺς «ἀρχηγούς» σας. Πλησίιστιοι (ἢ *ξυλάρμενοι*;..) γιὰ τίς νέες — καὶ τίς
παλιές ξανά — δουλειές σας!.. Δὲ θέλετε τὴ φώτιση — πούναι δύσκολη, πούναι
παιδιά — νὰ σᾶς δώσῃ τὴ δικιά σας κίνηση γιὰ τὴν ἐλευθερία, τὴ δικιά σας
ἐλευθερία! Θέλετε τὴν ἐλευθερία σὰν «ἀγαθὸς»: ψωμάρα γιὰ τὴ χόρταση τῆς κοιλιᾶς
σας!.. Ἐγὼ δὲν ἔχω τέτοια καρβέλια. Καὶ κανένας ἐλεύθερος τέτοια ποτὲ δὲν εἶχε...
Ἐσεῖς ἄλλο ὅ,τι τραβᾶτε.. - ἔ, μπρός λοιπόν, μὲ θάρρος! Ὁ Λαὸς προχωρεῖ!.. Οὔτε ξέ-
ρω ἂν ποτὲ θὰ συναντηθοῦμε - καὶ ἂν θὰ συναντηθοῦμε στὸν Τόπο αὐτὸ ἢ, μ' αὐτὰ καὶ
μὲ τοῦτα, ὁ Τόπος αὐτὸς πάντως θάχῃ λείψει... Μ' ἂν ποτὲ συναντηθοῦμε — ἂν πο-
τὲ συναντηθῆτε μ' ἐλεύθερους — θάστε καταματωμένοι, κάθιδροι ἀπ' τὰ μπιστό-
λια καὶ τ' αὐτόματα, κουρελιασμένοι, κατεξοντωμένοι, σπαταλημένοι μόνον σ' ἀδιέ-
ξοδους δρόμους!..

Σᾶς βεβαιῶνω: Θά γυρίσετε πίσω πάλι, τοὺς ἴδιους δρόμους, γιὰ νὰ
συναντηθοῦμε!.. Μόν' ἐμεῖς δὲ θὰ κουνήσουμε ἀπὸ δῶ! Κι ἀπὸ δῶ θ' ἀκοῦτε τὴ φωνή
ἄλλου κόσμου - ποῦ μαρτυράει, πάντως, πὼς καὶ σὲ κόσμο δοῦλο ἐλευ-
θερώνεται κανεῖς, μονάχος, ὅσο γίνεται στὸν ἄνθρωπο, φτάνει νὰ τὸ θέλῃ
καὶ νὰ μὴν τὸ παρατᾶ γιὰ τίποτα!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΛΙΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΥΠΟΥ, τίς οἶδε πρὸς ποίους σκοποὺς κατὰ τοῦ Τύ-
που συσταθεῖσα ἀπὸ τὸν κύριο Στεφανόπουλο, γράψαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος.
Καὶ σ' ὅλα, ἄλλωστε, τὰ τεύχη μας, ἐπισημάναμε συστηματικὰ τὴν ἔκπτωση καὶ τὸ

² Παπαδημητρίου.

³ Ἀριστοτέλης Γαβριηλίδης.

κατάντημα τῆς ἀνάξιας πιά τοῦ ὀνόματος «δημοσιογραφίας» μας. Νά ὅμως τώρα καί τί δυὸ ὑπουργοὶ — συ ν τ η ρ η τ ι κ ῶ ν μάλιστα κυβερνήσεων — καταγγέλλουν ἐπίσης γιὰ τὸν πανάθλιο Τύπο μας.

‘Ο ἕνας εἶναι καὶ παλιὸς δημοσιογράφος: ‘Ο κ. Γεράσιμος Λύχνος. ‘Απολαῦστε:

Οἱ καιροὶ ἄλλαξαν, καὶ ἐμεῖς οἱ παλαιοὶ δημοσιογράφοι βλέπομεν εἰς τὸν Τύπον κάποιες μεταβολές, οἱ ὁποῖες εἰς τὴν ἐποχὴν μας, πὸν δὲν εἶναι ἄλλωστε καὶ πολὺ μακρονή, θὰ ἐθεωροῦντο ἐγκλήματα. Εἶχαν ἀρχίσει καὶ τότε οἱ ἐφημερίδες νὰ παίρουν τὸν δρόμον τῆς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως. Ἀλλὰ προσπαθοῦσαν νὰ συνδυάσουν τὶς οικονομικὰς ἀνάγκας τοὺς μὲ τὴν καλὴν δημοσιογραφικὴν παράδοσιν ἢ μᾶλλον νὰ μὴν στραγγαλίσουν τὴν παράδοσιν ἐξ αἰτίας τῶν οικονομικῶν τοὺς ἐπιδιώξεων. [] ‘Η χειροτέρα τροφή πὸν οἱ ἐφημερίδες τῆς σημερινῆς περιόδου δίδουν εἰς τοὺς νέους καὶ τοὺς μεγάλους ἀναγνώστας των, εἶναι ἡ κομματικὴ προπαγάνδα. Κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἴσχυε καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ παγκόσμιος κανὼν, ὅτι ἡ εἰδησις πρέπει νὰ δίδεται εἰς τὸ κοινὸν μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀντικειμενικότητα, καὶ ὅτι αἱ κρίσεις ἐπὶ τῶν γεγονότων ἦσαν ἐλεύθεραι. Ἐπρεπε, δηλαδή, ἡ ἐφημερίδα νὰ δίδῃ, νὰ περιγράφῃ τὰ γεγονότα ὅπως συνέβησαν, καὶ κατόπιν νὰ κρίνῃ τοὺς δημιουργοὺς τῶν γεγονότων ὅπως ἤθελε. ‘Ο κανὼν αὐτὸς φοβοῦμαι ὅτι δὲν τηρεῖται σήμερα, οὔτε διὰ τὰ μικρά, οὔτε διὰ τὰ μεγάλα γεγονότα, οὔτε τὰ δικὰ μας, οὔτε τὰ ἐξωτερικά. Σήμερα δὲν ὑπάρχουν εἰδησεις πὸν δηλώνουν τὰ πράγματα ὅπως ἔγιναν. Σήμερα ὑπάρχουν μπουρλότα ἢ τρακατροῦκες, πὸν ρίχνονται μὲ φοβεροὺς καὶ τρομεροὺς τίτλους, μὲ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο φανταχτερές λέξεις καὶ μὲ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο δηλητηριασμένες ἐκφράσεις, διὰ νὰ ἀνάψουν καὶ νὰ διατηρήσουν τὸν φανατισμὸν, τὸ πάθος τῶν μαζῶν. Διότι σήμερα εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχουν ἀντικειμενικὲς ἐφημερίδες, δὲν ὑπάρχουν ἀληθινὰ ὄργανα τῆς λεγομένης δημοσίας ἢ κοινῆς γνώμης, ἀλλὰ μόνον ἰδεολογικὰ ὄργανα, θεωροῦντα ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοὺς δὲν εἶναι ἡ πληροφόρησις καὶ ἡ διαφώτισις τῶν ἀναγνωστῶν διὰ νὰ μποροῦν νὰ κρίνουν μόνον τοὺς περὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, ἀλλὰ αὐτόματα ρυθμικὰ κρουστικὰ μηχανήματα, προωρισμένα νὰ καρφώνουν ὠρισμένες ἰδέες στὰ κεφάλια τῶν ἀναγνωστῶν. [] Τὸ ρεῦμα εἶναι ἰσχυρὸν καὶ καθίσταται διαρκῶς περισσότερον ἀσυνκράτητον. Καὶ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἕνα ἔντυπον πὸν θὰ ἤθελε ὄχι μόνον νὰ λέγεται, διότι σχεδὸν ὅλα λέγονται, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι ἀληθινὰ ἀνεξάρτητον, πολὺ ὀλίγες θὰ εἶχεν ἐλπίδες νὰ ἐπιζήσῃ. Ἐὰν μάλιστα ὑπάρχουν ἄτομα τὰ ὁποῖα τολμοῦν νὰ ὑπενθυμίζον κάποτε εἰς τὸν Τύπον τὸν κατήφορον εἰς τὸν ὁποῖον εἰσῆλθε καὶ εὐρίσκεται, τὰ πρόσωπα ταῦτα θεωροῦνται ἐχθροὶ τῶν ἐφημερίδων καὶ τὰ ὀνόματά των, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ δρᾶσις των, δὲν ἀναφέρονται. [] Τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς μισαλλοδοξίας δὲν εἶναι μόνον ἐλληνικόν, οὔτε οἱ πηγές καὶ οἱ αἰτίαι του [] μόνον ἐλληνικές. [] Εἶναι γενικώτερον καὶ μάλιστα παγκόσμιον καὶ παρουσιάσθη μαζὶ μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν ὀλοκληρωτικῶν κομμάτων, τὰς μεθόδους τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ μιμοῦνται καὶ νὰ ἀντιγράψουν καὶ τὰ ἄλλα κόμματα διὰ ν’ ἀντιδράσουν εἰς αὐτάς. []

Κάθε δημοσιογράφος πρέπει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του νὰ ἔχῃ τὸ αἶσθημα ὅτι εἶναι ὑπεύθυνος δι’ ὅσα γράφει, εἴτε μὲ τὴν ὑπογραφὴν του, εἴτε ἀνυπογράφως. Ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινᾷ τὸ ζήτημα. Ἐὰν σκέπτεται ὅτι διὰ τὸν μισθὸν πρέπει νὰ δέχεται νὰ γράφῃ ὅτι τοῦ ὑπαγορεύεται, τότε χαλᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅλη ἡ ὑπόθεσις. []

Ἐὰν ἡ δημοσιογραφικὴ ἐπιχειρήσις ἦτο ἄσχετος μὲ τὰ δημόσια πράγματα, ἡ ἐλευθερία θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πλήρης, καὶ εἰς τὰς σελίδας καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῶν φύλλων. ‘Ο ἀπόλυτος ἐλεύθερος συναγωνισμὸς θὰ ἐπεβάλλετο. Ἀλλὰ ἡ δημοσιογραφικὴ ἐπιχειρήσις συνδέεται μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς κοινῆς λαϊκῆς συνειδήσεως, ἐκεῖνης τὴν ὁποῖαν ὀνομάζομεν κοινὴν ἢ δημοσίαν γνώμην. Λέγεται συνήθως ὅτι οἱ ἐφημερίδες εἶναι τὰ ὄργανα τῆς κοινῆς γνώμης. Ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀληθές: δηλαδή ὅτι οἱ ἐφημερίδες εἶναι οἱ σχηματισταὶ τῆς κοινῆς γνώμης. ‘Ο ἀναγνώστης ἐπηρεάζεται ἀμέσως ἀπὸ τὴν γνώμην τῆς ἐφημερίδος του. Καὶ δὲν γνωρίζω πολλές ἐφημερίδες πὸν

ἄλλαξαν τὴν ἰδικήν τους γνώμην λόγω διαφωνίας τῶν ἀναγνώστων. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀπέτυχαν καὶ νὰ ἐκλείσαν, διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν γνώμην τους ἢ τὴν αἰφνυδιαστικὴν ἀλλαγὴν τῆς γνώμης τους εἰς τοὺς ἀναγνώστας, ἀλλὰ δὲν ἐξεδόθη ποτὲ καὶ δὲν ἐπεκράτησε ποτὲ μία ἡμερὶς μετὰ τὴν συνταγὴν ὅτι θὰ ἀκολουθοῦσε τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ. Τώρα πρέπει νὰ σκεφθοῦμε τί συμφέρει εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ εἰς τὸν λαόν. Συμφέρει νὰ διαδίδωνται μετὰξὺ αὐτοῦ ὀλίγαι στερεοτυπημέναι γνώμαι ὀλίγων μεγαλοβιομηχανῶν τοῦ Τύπου, τῶν συγκροτημάτων ἢ τῶν τράστ, ἢ συμφέρει ἀντίθετα νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ κυκλοφοροῦν μικρότερες ἡμερηίδες, μετὰ τὴν ἰδικήν τους γνώμην, προκαλοῦσαν συζητήσεις εὐρύτερων ἀπηχήσεων; Νομίζω ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο συμφέρει περισσότερο. Καὶ ὅτι, κατὰ συνέπειαν, πρέπει νὰ προστατεύσωμεν τὰς ἡμερηίδας πού δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑποστοῦν καὶ νὰ ἀνθέξουν εἰς τὸν συναγωνισμόν τῆς μεγάλης δημοσιογραφικῆς βιομηχανίας τῶν σημερινῶν ἡμερῶν. Τοῦτο, ἄλλωστε, συμβαίνει καὶ εἰς τὸν ἄλλον οικονομικὸν βίον, μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν ἢ τὸν περιορισμόν τῶν μονοπωλιῶν καὶ τῶν τράστ. Εἶμαι λοιπὸν κεκρηγυμένος ὑπὲρ τῆς ρυθμιστικῆς παρεμβολῆς τοῦ κράτους, εἰς τὸ ζήτημα τῶν σελίδων καὶ τῆς τιμῆς, διὰ νὰ μὴν ἐγκαταστήσωμεν τὴν τυραννίαν ὀλίγων ἐκδοτῶν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ ὅποια θὰ ἦτο πολὺν περισσότερο καταθλιπτικὴ καὶ καταστρεπτικὴ καὶ ἐξευτελιστικὴ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν φεουδαρχῶν τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς ἢ τῶν πασσάδων τῆς Τουρκοκρατίας. Τὰ μονοπώλια καὶ τὰ τράστ καὶ τὰ ντάμπινγκ εἰς τὸν Τύπον πρέπει νὰ ἀποκλεισθοῦν!

Ἄλλὰ νὰ κι ὁ κ. Κ. Τσάτσος - καθηγητικὰ μάλιστα τὸ ἐντάφιον τοῦ ἐπαίσχυντου «Τύπου» καὶ τῆς ψεύτρας «ἐλευθεροτυπίας» μας :

Ἐπάρχει, πέρα ἀπὸ τὴν ἐλευθεροτυπία, μία ἄλλη βασικώτερη καὶ γενικώτερη ἐλευθερία, ἀπὸ τὴν ὅποια καὶ ἀντλεῖ τὸ ἠθικὸ τῆς βάρους καὶ ἡ ἐλευθεροτυπία εἶναι ἡ ἐλευθερία ὄλων τῶν πολιτῶν νὰ ἐκφράζων ἐλεύθερα τοὺς στοχασμούς των. Μέσα στὶς σημερινῆς μεγάλης κοινωνίας, καὶ μετὰ τὰ νέα τεχνικὰ μέσα διαδόσεως ἰδεῶν, δὲν μπορεῖ νὰ μεταδώσῃ πραγματικὰ τοὺς στοχασμούς του παρὰ μόνον ἐκεῖνος πού διαθέτει τὰ τεχνικὰ αὐτὰ μέσα: τὸν μηχανισμό μιᾶς ἡμερηίδας, ἐνὸς ραδιοφώνου κ.τ.λ. Ὅσοι διαθέτουν τὰ τεχνικὰ αὐτὰ μέσα, ἔχουν τὴν ἐλευθερία νὰ ἐκφράζων τοὺς στοχασμούς των. Τῶν ἄλλων πολιτῶν οἱ φωνές εἶναι ψίθυροι μόλις ἀκουόμενοι. Καὶ ἂν ἀκόμη θεωρηθῇ ὅτι εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐλεύθεροι νὰ λέγουν, ὑπάρχει μία τεραστία ἀντιδημοκρατικὴ ἀνισότης ἐλευθερίας, τὴν πού δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῇ ὅτι ἐλεύθερα ἐκφράζων τοὺς στοχασμούς των μόνον ὅσοι διαθέτουν τὸν Τύπον καὶ τὸ Ραδιόφωνο. Οἱ ἄλλοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ ἀκοῦν, καὶ ποῦ καὶ ποῦ νὰ ψελλίζων. Τὸ πρῶτον, λοιπὸν, οὐσιαστικὸ πρόβλημα εἶναι: πῶς ὁ Τύπος, μετὰ τὴν τεραστίαν του τεχνικὴ ὀργάνωση, δὲν θὰ μεταβάλῃ τὴν ἐλευθερίαν ἐκφράσεως στοχασμῶν σὲ προνόμιον τῶν ὀλίγων διαθετόντων τὰ οικονομικὰ μέσα πού ἀπαιτεῖ ἡ ἔκδοσις μιᾶς ἡμερηίδας.

Ἄλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ λίγοι προνομιούχοι εἶναι ἀραγε ἐλεύθεροι; Οἱ πηγές τῆς δυνάμεως των εἶναι οἱ διαφημισταὶ καὶ τὸ μεγάλο πλῆθος. Γιὰ τὰ ἐπιζήσον, πρέπει νὰ γράφων ὅτι ἀρέσει σ' αὐτούς. Ἄν ἀρέσῃ τὸ χυδαῖο, τὸ χυδαῖο εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ γράφων. Ἡ ποσότης προσδιορίζει τὴν ποιότητα. Ὅσοι, ἐπομένως, ἔχουν ἐπιχειρήσεις Τύπου, δὲν εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐλεύθεροι. Ἡ θὰ κατέβουν ὡς τὴν ποιότητα τοῦ μεγάλου πλῆθους ἢ θὰ ἐξοντωθοῦν οικονομικῶς. Εἶναι ἐπομένως φαινομενικὴ ἡ ἐλευθερία τους. Δὲν λένε αὐτὸ πού σκέπτονται, ἀλλὰ αὐτὸ πού ἀρέσει σὲ ὅσο τὸ δυνατόν περιοριστέους. Τὸ δεύτερον λοιπὸν πρόβλημα εἶναι: πῶς συνδυάζεται ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως μετὰ τὴν φύσιν τοῦ Τύπου ὡς ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως; πῶς ἡ ἐμπορία τῆς σκέψεως μπορεῖ νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως.

Ἄλλὰ γεννάται ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄλλο ἐρώτημα: Ἄν ὁ Τύπος εἶναι δημόσιον λειτουργημα ἀπαρτίζεται σὲ μιᾶ δημοκρατία, πῶς ἡ ἐμπορικὴ, ἐπιχειρηματικὴ του φύσιν, συμβιβάζεται μετὰ τὴν ἄσκηση μιᾶς δημοσίας λειτουργίας; Πῶς συμβιβάζεται τὸ ἰδιωτικὸν ἐπιχειρηματικὸν συμφέρον, μετὰ ὅσα ἔχει χρέος νὰ ἐπιδιώκῃ ἡ Πολιτεία; .. Ἡ Πολιτεία,

ἔχει ὑψιστο χρέος νὰ παιδεύῃ τὸν λαό. Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς τὸ χρέος συγκρούεται μὲ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἐπιχειρηματίου νὰ δώσῃ στὸ λαὸ ὕλη ὄχι διδακτικὴ, ἀλλὰ τερπνὴ, πὸν συχνὰ φθείρει τὰ ἤθη.

Νὰ προχωρήσω ἀκόμη πὺρ πέρα, σὲ ἓνα ἀκόμη κρισιμώτερο πρόβλημα; Ἐλευθερία ἐκφράσεως στοχασμῶν ζητάει ἡ δημοκρατία. Αὐτὸ εἶναι ἡ οὐσία τῆς: ὁ διάλογος ἢ διὰ τοῦ διαλόγου διαμόρφωση τῆς γνώμης· ἢ ἀνταλλαγὴ σκέψεως· ἢ διὰ τῆς λογικῆς, τῆς διαλεκτικῆς τοῦ λόγου, ἀνέυρεση τοῦ ὀρθοῦ. Αὐτὴ τὴν ἐλευθερία ζητάει ἡ δημοκρατία. "Ὅταν ὅμως τὰ γραφόμενα δὲν ἀπευθύνονται στὴ σκέψη, ὅταν δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν λογικὴν, μὲ τὴν διαλεκτικὴν τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀπευθύνονται στὰ πάθη, στὰ μὴ λογικὰ στοιχεῖα τῆς ψυχῆς — στὰ χαμηλότερα μάλιστα πάθη, τὰ ὁποῖα ἐπιχειροῦν ν' ἀναρριπίσουν, γιὰ ν' ἀτονήσῃ ἀκριβῶς ἡ δύναμις τῆς λογικῆς — ἀραγε τότε ὄλ' αὐτὰ καλύπτονται ἐπίσης ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκφράσεως τῶν στοχασμῶν; «Ἐλευθερία τῆς σκέψεως» σημαίνει καὶ ἐλευθερία ὄλων τῶν τρόπων πὸν καταλύουν τὴν σκέψη;

Λαμπρὰ λοιπὸν ὄλ' αὐτά, θαυμάσια!.. Κ' εὐχαριστεῖ ἡ κοινὴ συνείδηση, πὸν ἓνας σοφὸς καθηγητῆς κ' ἓνας ἐμπειρὸς δημοσιογράφος τῆς δίδουν σωστὴ ἀνατομικὴ τώρα, καὶ τῆς σαπρίας τοῦ «Τύπου» μας, καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀπειλῆς κατὰ τῶν ἐλευθεριῶν μας πὸν συνιστᾷ, καὶ τῆς φενάκης αὐτῆς περὶ «ἐλευθερίας τῆς γνώμης», καὶ μὴ ρωτᾷτε ποῖα «ἐλευθεροτυπία» — γιὰ τὰ κατωτέρω τερα, ὄχι τὰ εὐγενέστερα καὶ τὰ ἐλευθερωτικὰ τῆς ζωῆς μας — πὸν ὅμως, γιὰτὶ τάχα, σὰν ὑπουργοὶ καὶ ὑπεύθυνοι ἐν τοῖς πράγμασι, κάθε ἄλλο παρὰ ἐφάρμοσαν;

Ἄς εἶναι... Χολωμένοι κ' ἐκτὸς ἐξουσίας ὅταν βρίσκονται οἱ φορεῖς κ' οἱ λειτουργοὶ τοῦ Κατεστημένου μας, ἀκονίζου συχνὰ τὸ ἐφηβικὸ τους ξίφος, ξαναθυμοῦνται τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀνένδοτη γιὰ κάθε εὐνοχισμό τῆς ἐλευθερίας συνείδηση, καὶ τότε μᾶς δίνουν — μὲ σοφία καὶ θεωρητικὸ ὄπλισμό (ὅταν συμβαίη νὰ τὸν ἔχουν, καθὼς ὁ κ. Τσάτσος) καὶ μ' ἐμπειρία «παλιῶν ἀλεπούδων» (γιὰ τὸ ἀντίθετο ἴσα-ἴσα) — τὰ σωστά! Τὰ σωστά - κι ἄς ἐπραξάν πάντα τ' ἄσωστα!

Δὲν πειράζει. "Ὅταν ξανάρθουν — ἂν ξανάρθουν — θὰ ξανακρίνωμε (μ' ὄλο πὸν ξέρομε) ἀν αὐτὰ τὰ σωστά θὰ ἐφαρμόσουν ἢ τ' ἄσωστα πάλι. Μὲ τὰ λόγια τους τότε θὰ τοὺς ξαναπολεμήσωμε..- τὸ ξέρουν. Γιὰ τὴν ὥρα ὅμως, κρατοῦμε μεις τὰ σωστά - πὸν ἔχουν καὶ παραπάνω σημασία, γιὰτὶ ἀπὸ συντηρητικὸὺς λέγονται! Ἀπὸ συντηρητικὸὺς, πὸν δὲν ὑποτίθεται πὼς βρίσκουν ποτὲ τίποτα στραβὸ σ' αὐτὸν τὸν «κόσμο» - γι' αὐτὸ δὰ καὶ μάχονται, ἀμετανόητοι, νὰ τὸν συντηροῦν!

Στὸν ἄερα, λοιπὸν, τώρα, ὁ «κόσμος» τους, πὸν ὡς χτὲς τόσο ἐνθερμα συντηροῦσαν - κι αὐριο βλέπομε!..

ΜΙΚΡΟ ΘΕΩΡΗΜΑ ΠΕΡΙ ΓΟΜΩΣΕΩΝ: Ὁ ἐπαναστάτης, ὁ κριτής, ὁ φορεὺς τῆς μεταβολῆς, παντοῦ θ' ἀναζητήσῃ τὰ ὄπλα καὶ τὶς ἐκρηκτικὰς του ὕλες. Πρῶτιστα θὰ παραδοκῆ τὴν «πικρία» καὶ τὴν «χόλωση» τῶν ἀπὸ περιστατικὸὺς λόγους ξαφνικὰ «ἐκτὸς ἐξουσίας» φορέων καὶ λειτουργῶν τοῦ Κατεστημένου. Καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ πιασίματα ἀναμεταξὺ τους. Τότε — ὅταν πιάνωνται, ὅταν χάνουν τὴν ἐξουσία, ὅταν χολώνωνται — ξεροῦν! Κ' ἡ ἀλήθεια, κ' ἡ κρίση ἢ δίκαιη, γιὰ τὸ κάθε τι, εἶναι μία. Αὐτὴν τὴν μία ξεροῦν τότε. Καὶ μάλιστα τεκμηριωμένη, μὲ ὅσα ἀπὸ τὴν Ἐξουσία, κατεξουσιαστὲς αὐτοὶ, κατέχουν τεκμήρια: εἰν' οἱ ὕλες, ἀκριβῶς, πὸν χρειάζονται τοῦ μινιδόρου... Γι' αὐτὸ, νὰ παρακολουθῆτε, νὰ παραδοκῆτε τὶς «ὀργές» - καὶ τὴν ἀλήθεια ὅπου ξεροῦν!.. Ἡ ἀλήθεια εἶναι τὸ ὄπλο σας, ἡ γόμωσή σας - ἀκοῦστε μιὰ «παλιὰ ἀλεπού» τῆς ἀνατινάξεως, πὸν ὅταν γεννήθηκε δὲν εἶχε οὐτ' ἓνα μπαρουτάκι γιὰ τρακατροῦκες, κι ὅλες τὶς νιτρογλυκερίνες πάντα τὶς βρῆκε ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν δοσμένον ἐναντίον του! Ὁ Λένιν ἐπιτέλους εἶπε, πὼς ὁ ἀστὸς μᾶς πουλάει τὸ σκοινὶ γιὰ τὸ λαϊμὸ του! Κ' ἐγὼ λέω: Δέ «μᾶς τὸ πουλάει» κἀν' μᾶς τὸ χαρίζει!.. (Τὸν εὐχαριστοῦμε πολὺ... Ἀλήθεια! Θὰ τὸν μνημονεύωμε στοὺς «δωρητὲς»!)

ΕΚΕΙΝΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΧΩΡΕΙ ΣΤΟ ΚΑΚΟ, γιὰ νὰ «πολεμήσῃ» — τάχα — τὸ ἴδιο κακό, δέ διαφέρει ἀπ' τὸν «ἀντίπαλό» του - δὲν πολεμᾷ τὸ Κακό, προσχωρεῖ στὸ Κακό!.. Εἴχαμε μόνο δίκιο, βουνοῦ δίκιο, ἀπέναντι τῶν πανάθλιων αὐτῶν Τούρκων τῆς ξεπεσοῦρας· καὶ κινδυνεύουμε τώρα, νὰ ἐξομοιωθοῦμε μὲ τὰ λέσια τοῦτα τῆς Ἀνατολίας! Μὲ ποῖο δικαίωμα, ποιάν ἀνθρωπιά, ποιόν πολιτισμό, ποῖο σεβασμὸ στοιχειώδη τῆς ζωῆς ἀπλῶν ἀνθρώπων, ἀπελάσαμε ζάφνου κ' ἐμεῖς — ἰσότουρκοι ἔτσι, ἑκατὸ τὰ ἑκατὸ — μουσουλμάνους τῆς Δωδεκανήσου;.. Κι αὐτὰ τὰ διαπράττει κυβέρνησις «ἡμερος» ὑποτίθεται, «ἀνθρωπιστική» — ὄχι «ἐθνικιστική» καὶ «σωβινιστική» — τοῦ «μεμορφωμένου» καὶ «ἡπίου» κ. Στεφανοπούλου, ὄχι νὰ ποῦμε τοῦ καφενέ τῆς ἐθνοκαπηλείας καὶ τῆς ψωροδικτατορίας κ. Μανιαδάκη ἢ Φαρμάκη ἢ Καρφίτσα ἢ Γκοτζαμάνη ἢ ὅ,τι ἄλλο τέτοιο!.. Ἡ «σκοπιμότης»; Ποιά «σκοπιμότης», ἠλίθιοι! Ἄν εἴχατε ἓνα χῶρο δίκιου στή συνείδηση τῶν πολιτισμένων αὐτοῦ τοῦ κόσμου· ἂν σᾶς κατέτασσαν στὰ θύματα τῶν βρωμότουρκων ἐκείνων τῆς Ἀμερικής, λ.χ., τοῦ Ἡλία Καζάν, ἢ ποὺ βίαζαν τὸν Λῶρενς τῆς Ἀραβίας — καὶ ποὺ ζοῦν ἀκόμα, ἐπιβιώνουν ἀσυμμόρφωτοι, βαρβαρώτατοι, ἔσχατα ἐκφυλα ξεφτίδια ἐνὸς ἔθνους κάποτε μεγάλου — τώρα, μὲ ἀπελάσεις ἀνθρώπων ποὺ δὲ μᾶς φταῖξαν δὰ σοβαρώτερα ξαφνικὰ σὲ τίποτα — ἔστω κι ἂν δὲν προτιμῆσαν τὴν ψευτοχριστιανοσύνη μας ἀπ' τὸν ψευτομωαμεθανισμό τους, καὶ τὴν ἄθλια «ἐθνική» μας «συνείδηση» ἀπὸ τὴν ἀθλιέστερη «δικιά» τους — ποῦ τοποθετεῖσθε; ; Ἀφοῦ κάνετε ὅ,τι ἡ Ἀνατολία βεβαιότατα Ἀνατολία κ' ἐσεῖς! λέει ὁ κόσμος ποὺ φοράει κάλτσες - καὶ στὸ συλλογισμὸ τοῦτο εἰν' ἀνένδοτοι, καὶ μὲ τὸ δίκιο τους, ὅλοι ὅσοι δὲν εἶναι Λουλούμπα καὶ Καζαβούμπου πίθηκοι!..

Ἐμᾶς ὅμως ἐδῶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει κἂν ἡ «προβολή» μας — τί «μόστρα» δείχνουμε, σὲ ὅποιους — ἀλλὰ τὸ τί εἶμαστε πράγματι! Κι ὄχι, φαρισαϊκά, τὸ τί εἶμαστε θεωρητικῶς, «κατὰ γενικὴ καλὴ προαίρεσή μας», ἀλλὰ τὸ τί συγκεκριμένο πράττομε - ποὺ ὀρίζει πάντοτε, ἀληθινώτατα, πέρα ἀπὸ ἰσχυρισμοὺς καὶ γενικολογίες, τὸ τί πράγματι εἶναι ὁ καθένας!

Λοιπόν, ὄχι μόνο νὰ τὰ μαζεῦῃ — καθὼς ἄρχισε, ἀλλ' ἀπὸ πανικὸ δυστυχῶς (κι ἀφοῦ, πάντως, τάχει κάνει τ' ἄθλιά της) — αὐτὴ ἢ γιὰ φτύσιμο τοῦλάχιστον «ἐθνική» ἐξωτερικὴ «πολιτικὴ» μας, ἀλλὰ καὶ νὰ φέρῃ πίσω αὐτοὺς ποὺ χρόνια δὲν ἀπήλαυνε καὶ τώρα ξύπνησε ν' ἀπελάσῃ — «εἰς ἀντίποινα» λέει (ἄκου «εἰς ἀντίποινα», σὰν οἱ ἀνθρωποι νάναι *res*, καὶ σὲ νάμαστε βρωμότουρκοι δηλαδή!) — καὶ νὰ τοὺς γυρέψῃ ἐπισήμως συγγνώμη — καθὼς ἢ Ἀμερική, ποὺ σκότωσε ἀδίκαστο, ἐξ ἀνάγκης, τέτοιο δολοφόνου, μὰ γι' αὐτὸ καὶ τότε σκέπασε, νεκρὸ, μὲ τὴ σημαία τῆς Πολιτείας! — καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ στὸ ἀκέραιο, πίσω στὰ σπίτια τους καὶ στὴ φτώχεια τους!..

Καὶ τοῦτα: Γιατ' ἴσα-ἴσα, ἐμεῖς παλιοζαγάρια βρωμότουρκοι δὲν εἶμαστε, καὶ τέτοιες βαρβαρότητες δὲν κάνουμε!

Ἐμεῖς. Ὁ πολιτισμένος λαὸς αὐτοῦ τοῦ Τόπου - παρὰ τοὺς ἀπολίτιστους ψευτοηγέτες μας!

Μ' ἂν οἱ «ἡγέτες» μας ἀλήθεια τ' ἀποφάσισαν νὰ δείξουν τί ἰσότουρκοι εἶναι· κι ἂν ξαφνικὰ τοὺς ἔπιασε θερινὸ «ιερόν μένος», καὶ θέλουν πράγματι νὰ δώσουν ἓνα περιποιημένο μαστίγωμα στὰ πσινὰ τῶν τουρκαλάδων ποὺ παραχοντρήνανε — ἀλλὰ εἶμαστε σὲ θέση; (καὶ σὲ δυνάμη πυρός;) οἱ ξεφτίλες τόσα χρόνια! — νὰ ὁ Ἐβρος, ἐκεῖ ἀργοκυλάει, καὶ δυὸ δράσκελα ὄχι μόνο ἢ Ἀντριανούπολη παρὰ κ' ἢ Κωνσταντινούπολη! (Κ' ἔχομε, ἄλλωστε, καὶ τόν... ἐξαδάχτυλο — κατὰ τὴν παράδοση — σέρτικο κι ἀράθυμο!..)

Μὰ ὄχι στ' ἀστεῖα, στ' ἀλήθεια: τέτοια ναί, τὰ καταλαβαίνουν τὰ λέσια τῆς Ἀνατολίας! Ἀπὸ ἄλλα δυστυχῶς — καὶ ξέροντας δὰ τί ξεφτίλες εἶμαστε — δὲν παίρνουν!

Ἄλλὰ οὔτε τέτοια — ἐξαλλά, καὶ δίχως Στρατό, Στόλο, Ἀεροπορία, ψυχούλα ποὺ κανεῖς νὰ τὴν τρέμῃ — οὔτε ἄλλες βαρβαρότητες! Ἐπιτέλους, ξεφτίλες μᾶς κατάντησαν· ἄς μᾶς ἀφήσουνε, τοῦλάχιστον, ἀνθρώπους ἀπέναντι ἀνθρώπων, ἀνήμπορους ἀπέναντι ἀνήμπορων! Εὐτυχῶς — ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε — ἀνήμπορους, γιατί, μὰ τὸ θεό,

αυτά τὰ καθήματα σκληρό μάθημα ἤθελαν, ἀληθινό μάθημα πού νά μήν ἀστειεύεται, ὄχι μπλόφες καί τρίχες-τοῦμπες! Λοιπόν, ξεφτίλες ἀλλά ἡμεροί - ἐκεῖ νά μᾶς ἀφήσουν οἱ ψευτομαινόμενοί μας! Καί νά μή βλάπτουν, πάντως, ἀνθρώπους, σά νάναι πράγματα! Ἀρκετά πράγματα βλάπτουν σ' αὐτό τόν Τόπο - ἀλλά καμμιά ἰδέα πιά, σ' ὅλο τόν κόσμο, δέν ἀξίζει νά βλάπτωνται ἀνθρωποί! Κ' ἡ μάχη, πρὸ πολ-λοῦ δέν εἶναι στό ποιός ποιόν, μεταξύ ψευτοαντιπάλων, ἀλλά πρὸς τὸ καθο-λικώτερο «Κακό»: ποιός σ' αὐτὸ θά καταφέρῃ νά μήν προσχωρήσῃ - νά μείνῃ ἄνθρωπος, ἔστω κι ἀδύναμος, ἔστω καί «ἡττώμενος»!

Ἄνθρωπος, πάσχων.

Ὅχι θύτης!

Γιὰ τίποτε!

ΚΑΙ ΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΘΥΜΗΘΗΚΑ ΤΩΡΑ, θυμηθῆτε το κ' ἐσεῖς ἀπ' τὸν Πλάτωνα, πού Χριστὸ θυμίζει (ἔστω καί... λιγώτερο «δημοφιλῆ» ἀπ' τοὺς κιναίδους Μπήτλς τῶν καιρῶν μας): *Ὅττω διακειμένος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδήσεται, ἐκ-καυθήσεται τῶφθαλμῷ, τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν ἀνασχινδυλευθήσεται...*⁴

...Τέτοιος πούν' ὁ δίκαιος, καί θά τὸν δέσουνε καί θά τὸν μαστιγώσουν, καί θά τὸν βασανίσουν στὸν τροχὸ, νά τοῦ στρεβλώσουνε χέρια καί πόδια, καί θά τοῦ σκάψουνε τὰ μάτια μὲ πυρωμένο σίδερο - κ' ὕστερ' ἀπ' ὅλα τὰ μαρτύρια αὐτὰ μισόνεκρο θά τὸν σταυρώσουν!

Κι ὥστόσο αὐτός, ἂν εἶναι δίκαιος, δίκαιος θά μένῃ! Κι ὁ κάθε δίκαιος, νά τὸ ξέρῃ: πὼς αὐτὰ τοῦ μέλλονται - καί νά μένῃ δίκαιος, μολαταῦτα!

[Δέν ξέρω, μά τὴν ἀλήθεια, παπάδες μου, τί χρειαζόταν ἀπ' τὸ Ἰσραὴλ σ' ἐμᾶς ἕνας Παῦλος, πού εἶχαμε τέτοιον Πλάτωνα - τέτοιον Σωκράτη προεσταυρωμένον!..]

ΥΠΟΣΧΕΘΗΚΑΜΕ — προφορικὰ — ΚΑΙ ΛΙΓΟ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΕΚΑΣΤΟΤΕ, πρὸς δια-σκέδασι, ἀπὸ τὴν ἀπεριγραπτή συζήτησή του μαζί μας, στὴ μαγνητοταινία ἐκεῖ-νη τῶν 6 ὥρῶν καί τῶν 1700 περίπου «μέτρων» (ἢ 100 σελίδων *Τῶν Νέων Ἑλλη-νικῶν*)⁵ πού κατέχουμε — πάντα στὴ διάθεση ὅποιου θέλει νά τὴν ἀκούσῃ — καί τοῦ Μίκη μας μόνο δέν τὴ δίνουμε — ἔτσι, νά σκάσῃ! — πού μᾶς τὴ γυρεῖ μ' «ἐξώδι-κες προσκλήσεις», θυροκολλούμενες ἔξω ἀπὸ τὰ γραφεῖα μας — πληρώνει κιόλας γιὰ δαῦτα (ὁ «ἐχῶν») δικαστικούς κλητῆρες! — ἐνῶ συνάμα λέγῃ τὸ παραμυθάκι, ὁ «τί-μιος», στοὺς «δικούς του» — πού ἀκόμα δέν τὸν πῆραν μὲ τίς λεμονόκουπες — ὅτι τάχα μᾶς κατέσχε (πῶς; μὲ ποιό νόμο;..) τὴν ταινία, ἢ ὅτι τότε φοβηθήκαμε, μπάς καί προσφύγῃ στὸν «μπάρμπα» του (τὸν ἀστικό νόμο, ὁ ψευτοεπαναστάτης μου!) καί μᾶς κἀνῃ «νταντά» πού τὴ δημοσιεύομε!

Τοῦ ἔπαυσε νά κάτση φρόνιμα. Καί μή μᾶς θυμῶνῃ, γιατί νά οἱ φίλοι μας δυσκο-ποιοί, καί τοῦ τὴν κυκλοφοροῦμε δίσκο ὥσπου νά πῆ κύμινο!.. Κι ἂν θά τρέχῃ μετὰ νά τοὺς μαζεῦῃ ἕνα-ἕνα — πού θά γίνουν ἀνάρπαστοι, μὲ τίς βλακεῖες πού λέει, καί θά γελάσῃ τὸ παρδαλὸ κατσίκι — θάναί δικιά του δουλειά πιά, καί τῶν «κλητῆρων» του, καί τῶν «μπαρμπαδων» του!..

Λοιπόν ὁ Μίχης μας — ὁ κοτεράκιος μας, ὁ ἐπαυλάκιος μας, ὁ φονγέτε ρέ ἀπ' τὴ θάλασσά μου! (καί ὁ «πολλά καλλιτέχνης», πού στ' ὄνομα πολιτικῆς γεμίζει τὴ σακ-κοῦλα του ἀπὸ κορόιδα στὰ γῆπεδα τῆς Α.Ε.Κ. κι ὅπου ἀλλοῦ) — ὁ Μίχης μας, στὰ ὤπα-ὠπαλάκια μας!, τὸ ταχιωντὶ τῆς «Ἀριστερεᾶς» μας, εἶναι δηλωσίαις!

4 Πολιτεία, Β 361e-2a.

5 Τὸ πρῶτο μέρος: *Μιλοῦν Ρένος καὶ Θεοδωράκης*, τεῦχος 3, 184-92. Ἡ ἐπίκριση τοῦ ψευδομέ-νου Θεοδωράκη, ἐν συνεχείᾳ: *Πόσο δύσκολος εἶν' ὁ διάλογος*, στὰ *Πράγματα* τοῦ 4, 241-8.

Καὶ μᾶς ἔλεγε μὲν ἐμᾶς — χωρὶς ὅμως νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὑπόσχεσή του πὼς θὰ βρῆ τὸ κείμενο — ὁ Γ. Γεωργιάδης, τῆς Σοβιετολογίας, ὅτι ὁ Θεοδωράκης ἀποκήρυξε τὸ Κ.Κ.Ε., στὶς ἐφημερίδες, τὸ '53^ο, ἀλλὰ νὰ πού ὄχι τὸ '53 παρὰ τὸ '49 ἔκανε τὴ «δήλωσή» του ὁ φίλος:

Ὁ ὑπογεγραμμένος Μιχαὴλ Γ. Θεοδωράκης, ἐτῶν 24, φοιτητής, κάτοικος Ν. Σμύρνης, δηλῶ ὅτι ἀποκηρύσσω τὸν ξενόδοιλον κομμουνισμόν καὶ τὴν ἔθνοκτόνον ἀνταρσίαν καὶ ὅτι ὀλοφύχως τίθεμαι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀγωνιζομένης πατριδος.

Ὁ δηλῶν
Μ. Γ. Θεοδωράκης.
Ἀθῆναι 18-4-49.¹

Ἐγώ, λοιπόν, ὁ Ρένος Ἡρ. Ἀποστολίδης — ἐτῶν 25 τότε, φοιτητής ὁμοίως, κάτοικος Ἐξαρχείων — πού πιέστηκα, ἐπίσης, νὰ ὑπογράψω τέτοια βρωμοδήλωση, ἀπὸ τὰ καθάρματα τῆς «Δεξιᾶς» στὸ Χαϊδάρι — τὸ ἴδιο ματωμένο ἐκείνο '49 τοῦ Ἐμφυλίου — καὶ δὲν ὑπόγραψα — χωρὶς κἄν ἐγὼ νάμαι κομμουνιστής καὶ νάχω καμμιὰ σχετικὴ «ἀγωνιστικὴ» ὑποχρέωση — παρὰ προτίμησα νὰ κουβαλάω ἐκεῖ, μὲς στὸ λιοπύρι, 35 μέρες, ἀγκωνάρια στὴ ράχη μου 40 ὀκάδων, ἢ νὰ σιάβω καὶ νὰ ξανασκεπάζω λάκκους μάταιους στὸν ξερόβραχο, καὶ τοὺς ἈλφάΜύτες ἀποπάνω μου νὰ κάνουν τοὺς «νταῆδες» μὲ στριμμένα συρματοσχοινα (καὶ τὸ στρατοδικεῖο ἀποπίσω, ἀν ἀντιστεκόσουν) — ἐγὼ βεβαιότατα καὶ κατηγορῶ τὸν δηλωσίαν σὰς Θεοδωράκη, μ' ὄλο τὸ δικαίωμά μου!.. Ἀλλὰ καὶ μὲ κάποιο παραπάνω δικαίωμα² τοῦ παρακάτω κειμένου, ἀπὸ τὴν Πυραμίδα 67^ο, πού γράφονταν καὶ κυκλοφοροῦσε τὸ '50, ὅταν ἐδῶ δηλαδὴ δούλευαν ἀκόμα τὰ στρατοδικεῖα καὶ τ' ἀποσπάσματα τῆς ἀδίστακτα δολοφονικῆς Δεξιᾶς, κ' ἔτρωγε ἀνθρώπους τὸ σκοτάδι σὰ νάταν μύγες:

— Λοιπόν, ἀκοῦστε! Ἐγὼ ἀντιτάσσω στὸ σύμβολό σας τοῦ ἥρωα, τὸ σύμβολο ἐνὸς κνικιοῦ!.. Ὁ ἥρωας, πὸν συνεπὴς στὸν ἑαυτό του καὶ σ' ὅσα ἀρνιέται νὰ προσκνήσῃ, πεθαίνει, δὲν εἶναι νικητής! Εἶναι ἠττημένος! Γιατ' εἶναι ἦττα νὰ χάσῃ τὴ ζωὴ κατὰ τρόπον ἄλλο ἀπ' τὸ θάνατο τὸ φυσικὸ - ἢ τὸ θεληματικὸ: τὴν αὐτοκτονία, ἐκτελεσμένη ἐλεύθερα καὶ ἀποφασισμένη ἐλεύθερα, ὄχι σὰ φυγὴ, παρὰ σὰν πράξη αὐτόβουλη καὶ ἐκφραστικὴ τῆς ἀηδίας, τῆς ἀπαξίας, τῆς ἀρνησῆς!.. Κάθε ἄλλος θάνατος εἶναι ἦττα καὶ ἀσυνέπεια! Ὁ ἥρωας, πὸν πεθαίνει μπροστὰ στὸ ἀπόσπασμα, γενναῖος καὶ ψύχραιμος καὶ ἐπίμονος στὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι νικητής!.. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ ζήσῃς αὐτὸ πὸν εἶσαι, ὅποιος εἶσαι! Ὅχι νὰ πεθάνῃς γι' αὐτὸ πὸν εἶσαι!..

Σ' αὐτὸ τὸν τύπο τοῦ ἥρωα — τὸν ἀφελῆ, τὸν ἠττημένο, τὸν θνήσκοντα εἰς χεῖρας

6 TNE 4, 2 στή 243.

7 Καθημερινὴ κ.ἀ. ἐφημερίδες, 31-7-66 κ.έ.

8 «Block No 2», 175-8, γραμμένο μὲς σ' ἄμπρι μου, στὸν Τσομπάνη — ἀντίκρου στὸν Κλέφτη τοῦ Σμόλιγκα, πάνω ἀπ' τὴ Μόλιστα, Ἰούνιο τοῦ '48 — ἐνόσο οἱ «εἰρηνικοὶ» ὁμοϊδεάτες τοῦ κ. Μίκη μᾶς ρίχναν τόνους τὸ σίδερο, ἓνα μῆνα, κ' ἐγὼ, μ' ὄλο πὸν κινδύνεα ἄμεση ἐκτέλεση ἀπ' τὸ πρῶτο κάθαρμα, ἢ στρατοδικεῖο καὶ ἀπόσπασμα, δὲν ἔρριχνα οὔτε σφαῖρα κατ' ἀνθρώπου, ὅ,τι καὶ ἂν πίστευε, κ' ἔτσι σ' ὄλο τὸ φριχτὸ Γράμμο-Βίτσι, καὶ στὶς 35 μάχες πὸν βρέθηκα — κοινὸς «τυφεκιοφόρος», σὲ διμοιρία (γιατὶ μὴ δεξιός) — 30 μῆνες τοῦ '47-'49 (ὅπου ὁ κιθαρίστας μας καὶ οἱ ἄλλοι, ὅ,τι καὶ ἂν λένε, ἦταν πάντως στὸ ἀπυρόβλητο - καὶ τὰ «ηῃσιὰ» εἶχαν, μιὰ φορὰ, λιγώτερος νεκροὺς ἀπ' τὰ βουνά)!

τῶν ἐχθρῶν του — ἐγὼ ἀντιτάσσω ἓνα πρόσωπο πῶς ἰσχυρό, πῶς γνήσιο στὸν ἑαυτό του, πῶς ρεαλιστικό : Προβάλλω ἐκεῖνον πὸν δὲ νοιάζεται γιὰ καμμιά ἐξωτερικὴ συνέπεια ἐν ὄψει τοῦ θανάτου !.. Ἐκεῖνον, πὸν μιᾶς καὶ δὲν ἔγινε ὡς τὴν ὥρα αὐτοκτόνος, τὸ παίρνει ἀπόφαση καὶ τὸ χωνεύει ὅτι ἀγαπᾷ τὴ ζωὴ — ἢ ὅτι, τοῦλάχιστο, δὲν εἶν' ἐτοιμος ἀκόμη νὰ τὴν ἀπαρνηθῆ — ὅτι ἀναμφισβήτητα εἶν' ἀνήμπορος μπρὸς στὴ βία τὴν ὑλική, κι ὅτι εἶναι ἤττα ὁ θάνατος, σὰ δὲν εἶν' αὐτόβουλος !.. Ἐκεῖνον πὸν συνέλαβε, ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ νὰ μείνης «συνεπής» καὶ νὰ πεθάνης ἐν ᾧ ἀποστέρεις τὸ θάνατο, ἀφορᾷ τοὺς ἄλλους - μόνο τοὺς ἄλλους καὶ τὴ γνώμη τους γιὰ σένα, ὄχι ἐσένα τὸν ἴδιον ! Πῶς αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ νὰ σταθῆς ἥρωας θανάτου στὰ Σκοπευτήρια, εἶναι φιλοδοξία ! Τὸ νὰ μείνης «συνεπής», εἶναι λίγο-πολύ χειροκροτημάτων ἐκδήτηση - εἶν' ἀσυνέπεια εἰς βάθος !

Ἐγὼ ἀντιτάσσω δυὸ σύμβολα !.. Τὸ ἓνα : Ὁ ἀπὸ αὐτόβουλη κ' ἐλεύθερη ἀπόφαση αὐτοκτόνος ! Τὸ ἄλλο : Κεῖνος πὸν γιὰ ἀγαπᾷ ἢ γιὰ ὁποιοδήποτε ἄλλο λόγο — ἢ κι ἀπὸ δειλία μπρὸς στὸ θάνατο, ἢ καὶ μόνο ἀπὸ φόβο στὸν πόνο — δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνῃ. Πὸν τὸ γνωρίζει αὐτὸ καὶ δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ μέσα του. Πὸν γνωρίζει ἀκόμα ὅτι, ἐν τέλει, τὸ πρόβλημα ὄλο τῆς ἐλευθερίας στὸ θάνατο μόνο καὶ δοκιμάζεται καὶ λύεται καὶ αἴρεται ! Πῶς ὁ θάνατος, ἄρα, εἶναι ὄπλο κατὰ τῆς ἐλευθερίας του, ἀφοῦ τὸν ἀποστέρει. Κι ὅτι ἀκόμα, τὰ δυὸ δισεκατομύρια τῶν «ἄλλων»⁹ εἶναι, σὰν τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὰ πράγματα, ἰσχυρότερα ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ μόνο του ἄτομο, ἐφόσον αὐτὸ ἀποστέρῃ τὸ θάνατο. Τὸ ξέρει, καὶ δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ πιά μέσα του !.. Αὐτὸς ὅμως εἶναι, ὅσο κι ὁ ἥρωας — κ' ἐγὼ ἐπιμένω πῶς μπορεῖ καὶ περισσότερο — ἀποφασισμένος νὰ μείνῃ ὅποιος εἶναι !.. Αὐτὸς γνωρίζει ὅτι ἐφόσο καὶ μόνο δὲν ἔχη ἤδη αὐτοκτονήσει, σημαίνει πῶς εἶναι κίβλας κατ' ἀρχὴν ἠττημένος. Δὲν ἔχει αὐτὸς τὴ ρομαντικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀφέλεια τοῦ ἥρωα, νὰ νομίσῃ νίκη του τὴν τάχα ἀφοβὴ ἀποδοχὴ τοῦ θανάτου μπρὸς στὸ ἀπόσπασμα ! Δὲν εἶν' αὐτὸς κοινωνικός. Δὲ νοιάζεται διόλου νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν γιὰ ἥρωα. Δὲ νοιάζεται οὔτε ἂν ὁ ἑαυτὸς του δὲν τὸν ἀναγνωρίσῃ. Δὲ νοιάζεται διόλου νάνα ἥρωας. Δὲν πιστεῦει σὲ καμμιάς λογιᾶς ἀθανασία - ἐνῶ πιστεῦει ὁ ἥρωας, ἀσύνειδά του, κι ὁ πῶς τυπικὰ «ὕλιστος», σ' ἓνα εἶδος κάποιας ἐπιβίωσης μετὰ τὸν ἥρωισμό¹⁰ του αὐτὸν μετὰ τὴν συνειδήση τῶν ἄλλων ! Ὁ ἥρωας τοῦ ἀποσπάσματος — ὁ κάθε ἥρωας ἄλλωστε — εἶναι σύμβολο κοινωνικό. Ἐκεῖνος ὅμως πὸν ἀντιτάσσω ἐγὼ, πιστεῦει ὅτι ὅλα τελειώνουν ἐδῶ κάτω, ὅλα στὸ τέρας τῆς δικιᾶς του ζωῆς περατοῦνται καὶ κρῖνονται. Εἶναι ἀνένδοτα ὕλιστης - κι ἀδιάφορος πρὸς κάθε δόξα, κάθε «ἀθανασία», «ὑστεροφημία» καὶ τὰ παρόμοια !..

Αὐτὸς εἶν' ὁ μόνος πὸν ἔχει ἐλπίδα νὰ νικήσῃ. Μπρὸς στὸ ἀπόσπασμα, ἐνῶ μένῃ πάντα ὅποιος εἶναι — κι ἴσα-ἴσα γι' αὐτὸ ! — δὲ διστάζει, κι ἀπαρνιέται τὸν ἑαυτό του, κι ὁμολογεῖ ὅτι θέλουν, κ' ὑποχωρεῖ στὴ βία, καὶ σώζεται, δίχως κανέναν ἐσωτερικὸ τραυματισμὸ ! (Εἶναι ἀρκετὰ ἐγνωστής, γιὰ νὰ μὴν μπορῆ νάνα κοινωνικός, καὶ φιλόδοξος, καὶ ἥρωας γιὰ τοὺς ἄλλους). Σκύβει αὐτὸς στὴ βία, καὶ ἀποσοβεῖ τὸ θάνατο, ἀλλὰ καὶ ὀλοτελὰ ἀσυνεπῆς κατόπιν στὴν ἀπάρνηση τοῦ ἑαυτοῦ του γιὰ νὰ σωθῆ, συνεχίζει νάνα αὐτὸς πούνα ! Δὲν τηρεῖ τὸ λόγο του ! Δὲν ἔχει «μπέσα» αὐτὸς ! Τηρεῖ μόνο αὐτὸ πὸν εἶναι ! Καὶ μόνο μέσα του ! Δὲ νοιάζεται γιὰ τὸ ἔξω. Δὲν πληρώνει φόρο τὸ θάνατο στὴν ἀφέλεια τῆς «συνέπειας» ! Δὲν κάνει τὸ χατίρι τῶν ἄλλων, νὰ τηρῆ κανένα λόγο του - μάλιστα ἔτσι, ἐκβιαστικά, μετὰ τὴν κἀννη στὸν κρόταφο παρμένον !.. Καὶ συνεχίζει :

Ὅσες φορὲς κι ἂν τὸν ξαναφέρουν στὸ ἀπόσπασμα, τόσες φορὲς θὰ ξαναπαρνηθῆ τὸν ἑαυτό του - κι ἄλλες τόσες θὰ μείνῃ ζωντανός αὐτὸ πὸν εἶναι !

9 Τώρα βρήκαμε πῶς εἶναι 3 δισεκατομύρια ὁ πληθυσμὸς τῆς Γῆς.

10 Στὴ σημασία : Μετὰ τὸ νὰ ἠρωισθῆ, νὰ καταστῆ ἥρωας... Εἶχα ἀφηρησιμὸ στὸ ἀρχικὸ κείμενο. Ἀλλὰ μποροῦσε νὰ ἐκληφθῆ ὡς ἀποστερητικὸ - ὁπότε καταστρέφεται τὸ νόημα.

“Ὅ,τι κι ἂν ὁμολογήσης, ὅ,τι κι ἂν ἀπαρνηθῆς, κι ἂν διακηρύξης ἀντίθετο ἀπ’ ὅσα ἔχεις μέσα σου, χιλιάδες μετάνοιες κι ἂν ὑπογράψης, χιλιάδες ἀποκαταδίκες - ὅλα, ὅλ’ αὐτά, τοὺς ἄλλους μόνο ἀφοροῦν! Τοὺς ἄλλους - ὄχι ἐσένα! Τίποτα δὲν εἶν’ ἀναγκαῖο ν’ ἀλλάξῃ μέσα σου, μ’ ὁποιαδήποτε ἐκβιαστική σου ὁμολογία!.. Δὲν εἶναι τὰ λόγια, πού ἐκούσια ἢ ἀκούσια ὑπογράφουμε· δὲν εἶν’ ἢ προπαγάνδα, πού μὲ τὸ «παράδειγμά» μας κάνουμε στοὺς ἄλλους - τίποτα ἀπ’ ὅλ’ αὐτά δὲν εἶναι οὐσία καὶ καθοριστικὸ τῆς ζωῆς στοιχεῖο!.. Τὸ τί εἶσαι ἢ τί δὲν εἶσαι, μένει πάντα ὁλότελα ἀσχετο μὲ τὸ τί θὰ ὑποχρεωθῆς νὰ πῆς ἢ νὰ πράξῃς! Μὲ καμμιάς λογῆς ὑποχώρηση στὴ βία δὲν ἀλλάζει ποτὲ αὐτὸ πούσαι - ἂν ἐσὺ ἔχῃς τὴν ἐπίγνωση πόσο ἀδύναμο εἶναι τὸ πρόσωπο κατέναντι τῶν ὀπλων... Ἐσὺ ἂν μέσα σου ἔχῃ ὀργανωθῆ τὸ σύμπλεγμα ἐκείνου τῆς «συνέπειας». Καὶ σ’ αὐτὸ βασίζονται οἱ ἄλλοι: στὸ νάχῃ μέσα σου ὀργανωθῆ τὸ καθαρὰ ψυχωσικὸ αὐτὸ σύμπλεγμα - ὁπότε, μὲ τὴν ἐλάχιστη ὑποχώρησή σου στὸ βάσανο ἢ στὴ βία ἢ στὴν ἀπειλὴ τοῦ θανάτου, ὅλο τὸ πυρηνωμένο πάνω στὴ «συνέπεια» ἐγὼ σου συντρίβεται, καταλύεται, καταργεῖται!..

“Ἐ, λοιπὸν ὄχι! Τὸ σκενὼρημα, κύριοι, πολὺ φτηνὸ, πολὺ ἄτεχνο! Θρυμματίζεται!· Στηριζέτε μου ὅσες κἀννες θέλετε στοὺς κροτάφους - ἀφοῦ τὸ πρόβλημα τὸ καταντήσατε κεῖ!.. Ἐγὼ τὴν χάρη δὲ θὰ σᾶς τὴν κάνω «νὰ πεθῶναι σὰν ἥρωας», πολὺ φτηνὴ ἀπαλλάσσοντάς σας ἔτσι ἀπὸ τὴν παρουσία μου. Ἐγὼ, ἀντίθετα, θὰ σᾶς ὁμολογήω ὅ,τι ζητᾶτε! Θὰ σᾶς ἀπαρνηθῶ νὰ θέλετε! Θὰ σᾶς ὑπογράψω ὅσες θέλετε καταδίκες τοῦ ἑαυτοῦ μου, καὶ «μετάνοιες», μὲ τ’ ὄνομά μου ἀνευδοίαστα καὶ «ξαδιάντροπα», φαρδιά-πλατιά καὶ καθαρὰ γραμμένο κάτω ἀπ’ τὴν «ἐπαίσχυντες» — ναι, ναι! τὴν «ἐπαίσχυντες»! — ἀσυνέπειές μου μπρὸς στὸ θάνατο πού μοῦ ἐπαπειλεῖτε! Γιατὶ ὄχι;.. Κι ἂν ἔτσι ἐσεῖς ἀποσύρετε τὴν κρῦες σας κἀννες ἀπ’ τὸ κεφάλι μου - ἔ, τότε ἐγὼ θὰ σᾶς φτύσω πάλι κατὰ μουτρα! Μὰ κι ἂν εὐθὺς μοῦ τὴν ξαναπροτείνετε, καὶ πάλι ἐγὼ, γιὰ δευτέρη φορὰ, θὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅ,τι ζητᾶτε! Καὶ θὰ ξανασωθῶ;.. Ἀλλὰ καὶ δευτέρη, καὶ τρίτη, καὶ χιλιοστή, καὶ νιοστή φορὰ ἐγὼ θὰ σᾶς ξαναφτύσω, καὶ θὰ σᾶς φτύνω ὅσο ἀναπνέω, ἀδιαφορῶντας γιὰ ὁποιαδήποτε τυπικὴ «συνέπεια», περιφρονῶντας κάθε συμφερετικὸς σύμβολο «ἥρωα» - γιὰ ὅ,τι κι ἂν πῆτε, γιὰ ὅ,τι κι ἂν σκεφτῆτε, γιὰ ὅσο κι ἂν «ἀηδιάζετε», γιὰ ὅσο κι ἂν σᾶς εἶναι «ἀπεχθής» ἢ ἰδέα τοῦ κυνικοῦ!

Ἀκούστέ το: Ἀπέναντι ἐκείνου πού σὲ κανένα δόκανό σας δὲν πέφτει, δὲν ἔχετε ὄπλο - κι ἂν ἀκόμα αὐτὸς ἀποστέρῃ τὸ θάνατο! Ὅσα δὴ ποτε δισεκατομύρια κἀννες ὀπλων δὲν μποροῦν ν’ ἀλλάξουν μήτ’ ἕνα γιῶτα μιᾶς συνείδησης προσωπικῆς, πού ἐπιμένει νὰ δοσιλογῇ στὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ μόνο! Τίποτα στὸν κόσμο αὐτὸ δὲν εἶν’ ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴν ἐρημικὰ κλειστὴ προσωπικὴ συνείδηση τοῦ ἐνός!

Ἄν τὸ πρόβλημα εἶναι νὰ μείνῃς ὅποιος εἶσαι, τότε νὰ μείνῃς τέτοιος, καὶ νὰ ζήσῃς τέτοιος, στὸ πείσμα ὅλων τῶν δισεκατομμυρίων κανῶν πού στηρίζονται στὸν κροτάφου σου!.. Ὅχι νὰ τοὺς κἀνης τὴ χάρη τῆς «συνέπειας», καὶ νὰ κλισητῆς αἰμόφυρος μπρὸς τὰ πόδια τους!.. Νὰ μὴ γελοῦν αὐτοὶ - νὰ γελαῖς ἐσὺ, γιὰ ὅλη τους τὴν κοινωνικὴν ἀφέλεια καὶ ἠλιθιότητα, πού δὲ σὲ ξέσκισαν σὲ μύρια κομματάκια ἀφ’ ὅτου ὑπῆρξες, δίχως τίποτε νὰ σὲ ρωτήσουν, τίποτε νὰ σοῦ ἀπαιτήσουν, τίποτε νὰ «ἐλλπίσουν» ἀπὸ σέ!

Ἡ ἰδέα τοῦ «ἥρωα» καὶ τῆς «συνέπειας» εἶναι ἰδέα τῆς κοινωνίας καὶ παγίδα γιὰ τὸ ἐγὼ! Κι ὁ πιὸ ἀντικοινωνικὸς ἥρωας, ἐφόσον εἶναι ἥρωας καὶ συνεπής, μένει ἐντέλει τοῦ χειροῦ τους! (Καὶ δὲν ἀλλάζει τίποτα τὸ νάναι «ἐνάντια» τῆς κρατοῦσης κοινωνίας. Τοῦ χειροῦ τῆς ἐπερχόμενης! Κοινωνίας καὶ πάλι ὑποχείριος - τὸ ἴδιο κάνει, τὸ ἴδιο ἀπολύτως!..)

...Πλακῶσαν πάλι τὴν ριπὲς καὶ τοὺς ὄλμους!.. - οἱ «ἥρωες» κ’ οἱ «ἀνθρωπιστές», οἱ «εἰρηνόφιλοι», πού καὶ χτὲς καὶ σήμερα μὲ σημαδεύουν, ὅσο κ’ οἱ πολεμὸχарοι!..

Νά λείψω ἀπ' ἀνάμεσά τους, ζητᾶν κ' οἱ δύο· νά μὴν τοὺς βλέπη, νά μὴν τοὺς δια-
 τρυπᾶ ἢ ἐλευθερία μου - νά μὴν ξυπνᾶ κανένα ἀπ' τὰ θύματά τους!..

ΛΟΙΠΟΝ, ΜΙΚΗ, ΣΥΓΚΡΙΝΟΜΑΣΤΕ;.. Ἀλλὰ καὶ σὰν κουβέντα μόνο, τέτοιος λόγος
 ἐμένα προσβάλλει, ὄχι ἐσένα, τροβαδοῦρε!.. Ἐμένα, πού καὶ δῆλωση ποτέ δὲν
 ὑπόγραφα — ἐνῶ τουλόγου σου ὑπόγραψες — κι οὔτε πιστὸς καμμιᾶς πίστης ποτέ
 μου βρέθηκα (μακριὰ ἀπὸ μένα τέτοια κατάρρα!..) — ἐνῶ σὺ θαρρεῖς πὼς εἶσαι, τῆς
 πιὸ φανατικῆς κι ἀποτυφλωτικῆς στοὺς αἰῶνες — κι οὔτε δὴ λογαριάζω ἐγὼ καὶ γιὰ
 τίποτα σπουδαῖο πού δὲν ὑπόγραφα, παρὰ λέω μονάχα: *Νά!.. Γιατί ἀγκωνάρια*
— κι ἀμείλικτη δίωξη, ἔστω, 25 χρόνια τώρα — μὰ ὄχι καὶ θάνατο, γι' αὐτό!
 Γι' αὐτό, λοιπόν, ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο. Καὶ τοὺς ὑπογράψαντας — γιὰ τοῦτο — διό-
 λου δὲν περιφρονῶ ἐγὼ, ἄν μένουσιν ἄντρες!.. Στὸν ἄντρα εἶναι καὶ νά λυγᾶ -
 δὲν τόμαθες;.. Μόνο στὸν ἄντρα ὅμως δὲν εἶναι τὸ νά βατεῦται ἐσωτερικά του, νά
 ψεύδεται - καὶ μάλιστα: γιὰ ὅποτε λύγισε! (Τοῦτο, ἀσφαλῶς δὲν τόμαθες!
 Φαίνεσαι!)

Τολοιπόν, Μίκη, ἄν «λύγιζα» ἐγὼ ποτέ σὰν κ' ἐσένα — κ' εὐχαριστῶ τῆ ζωὴ τὴν
 κόλαση, πού κι αὐτὸ δὲ μοῦ τόφερε· γιατί κ' ἐγὼ θὰ «λύγιζα» σὲ δυνατώτερα βασι-
 νιστήρια βασιανιστῶν, καὶ θὰ σοῦ ὑπόγραφα τότε ὅσες θές πιὸ ἐπαίσχυντες ἀπ' τὶς δι-
 κές σου δηλώσεις (καὶ θὰ θριάμβευες, «νικητῆς» φτυστός, διόλου διαφορετικὸς ἀπ'
 τοὺς «ἀντιπάλους» σου, φαρισαῖε μου!) — μόν' ἐγὼ κι αὐτὸ τιμὴ μου θὰ τό-
 χα! Θὰ μαρτύραγε — κι αὐτό, μαζὶ μὲ τ' ἄλλα (γιὰ νά μὴν πῶ: αὐτὸ πρωτίστως!) —
 πὼς ἔνας ἄντρας τόσο ἀντιστάθηκε, πού φτάσαν στὶς λεπίδες,
 στὸν τροχό, στὰ βασιανιστήρια! [...Καὶ ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδή-
 σεται, ἐκκαυθήσεται τὸφθαλμῶ...] Καὶ τὸν ἔσπασαν; ναί; Τὸν βασάνισαν λοι-
 πὸν πολὺ - αὐτὸ μαρτυρεῖ!.. Κι αὐτό, λοιπόν, θὰ τοὺς τόφερα κατακέφαλα σή-
 μερα!.. Ἀρχίζοντας μάλιστα, σὰν ἄντρας, μὲ τὴν ὁμολογία τῆς δῆλω-
 σης μπροστὰ - μπροστὰ:

— *Ναί, καθάρματα, ὑπόγραφα!* Ὑπῆρξατε βασιανιστὲς ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὸ θῦμα σας -
 εὔγε στοὺς «γενναίους»!.. Ἡ καρδιά σας δὲ λύγισε, δὲν ἔχετε καρδιά· τὸ θῦμα σας λύ-
 γισε - εὔγε στοὺς «σκληροὺς» καὶ στοὺς ἄκαοδους!.. Καὶ σᾶς ὑπόγραφα - εὔγε στοὺς
 ἠλίθιους!.. Καὶ ζῶ λοιπὸν γι' αὐτὸ ἀκόμα; Εὔγε στοὺς βασιανιστὲς μου, πού μοῦ δώ-
 σανε τέτοιο μαρτύριο — νά ζῶ ἀκόμα στὴν κόλασή τους!.. — κ' εὔγε στοὺς τρισηλί-
 θιους, νά μ' ἔχουν ἀφήσει ζωντανὸ ἀκόμα, κι ἀκόμα νά τοὺς πολεμῶ!..

Ἔτσι θάγραφα ἐγὼ, Μίκη, στὴν προχτεσινὴ ἐπιστολή σου¹¹, ὄχι τὶς ἀηδίες καὶ τ'
 ἄναντρα ψέμματα καὶ τὶς κουτοπόνηρες ὑπεκφυγές πού ἀράδιασες!.. Σοῦ λένε τὰ κα-
 θάρματα: «Ὑπόγραψες δῆλωση. Νά τη!» Δὲ λὲς ἴσα, ἀντρίκεια: «Ὅχι, ψεύτες!..»
 — ἄν δὲν εἶχες ὑπογράψει — ἢ πάλι ἴσα, ἀντρίκεια: «Ναί, καθάρματα!..»

Παρὰ γράφεις τὰ ἐξῆς ἤξεις ἀφήξεις:

1. Ἔνα κείμενο ξένο πρὸς ἐμένα... [Γιὰ τὴ δῆλωση πού ὑπόγραψες.]

Μὰ δὲ λείει τίποτα αὐτὸ τὸ πονηρὸ ξένο πρὸς ἐμένα, καὶ μὴ θαρρῆς τοὺς Ἕλληνες τόσο
 βλάκες, Μίκη! Ἐένο, βεβαιότατα, πρὸς ὅλους εἶναι — κι ἀπὸ πόσες πλευρές! — τὸ
 ἄθλιο κείμενο κ' ἄθε «δῆλωσης», πού μπασκίνες (κ' οἱ δικοὶ σας μπασκίνες, στὴ Ρωσία ἢ
 στὴν Κίνα) συντάσσουσιν καὶ μᾶς βασανίζουν μετὰ νά ὑπογράψουμε!.. Ἐένο ὅμως δὲν
 εἶναι ἡ ἴδια μαζὶ ἡ ὑπόγραφῆ, ἄν τὴν ἔχουμε βάλει κάτω ἀπ' τὸ «ξένο» κείμενο
 (ὅπως, λ.χ., καὶ τοῦ κυρ-Ἀντρέα σας, κάτω ἀπ' τὴν ἐπαίσχυντη κατάρρα τοῦ στὴν
 Ἀσφάλεια τοῦ... «ἀγίου» ὑπουργοῦ τῆς Δικτατορίας - βᾶσει τῆς ὁποίας φίλοι τοῦ κατε-
 διώχθησαν κ' ἔπαθαν, ἐνῶ τουλόγου του ἔπλεε γιὰ σπουδὲς στὴν Ἀμερική).

¹¹ Ὁ Θεοδωράκης ἀπαντᾷ... Αὐγὴ, 5-8-66.

2. Χαλκευμένο μέσα στά μαγειρεῖα τῶν βασανιστῶν μας... [Γιὰ τὸ «κείμενο» τῆς «δήλωσης» πὺ ὑπόγραψες.]

Μὰ φυσικὰ χαλκευμένο! Καὶ τῆς «δήλωσης» πὺ ὑπογράφεται: χαλκευμένο κα-
θῶς κ' ἐκείνης πὺ δέν ὑπογράφεται: χαλκευμένο ἐπίσης, Μίκη μου κουτοπόνη-
ρε!.. Τὸ ζήτημα δέν εἶναι στὸ «χαλκευμένο» - στὴν ὑπογραφή σου εἶναι (καὶ
μάλιστα, ἀφοῦ τὸ θές: κατὰ ἀπὸ χαλκευμένο κείμενο)!. Τίποτα, λοιπὸν, δὲ
λέει κι αὐτό. Δηλαδή, δὲ λέει ἴσα, τὸ ἴσο: «Δέν ὑπόγραψα!» (Αὐτὸ σὲ ρωτᾷ ἡ κοινὴ
συνείδηση, συντροφε ἀρχηγὲ τῶν Λαμπροκήδων!.. Ἄν ὑπόγραψες - ἔχι τὰ ρέστα,
ποῦ τὰ ξέρει, καὶ γιὰ τὰ «κείμενα» ὅλα, πὺ εἶναι «χαλκευμένα» κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ καὶ παντοῦ
καὶ στοὺς αἰῶνες, καὶ πὺ εἶναι «ξένα» πρὸς ὅλους μας καὶ τὴν καρδιά μας καὶ τὸ ἀληθινό-
μας φρόνημα!)

**3. Στις 18-4-49 πὺ διαλέξανε γιὰ ἡμερομηνία στὸ χαλκευμένο κείμενο... [Γιὰ τὴν ἡμερομηνία τῆς «δήλωσης» πὺ ὑπόγραψες. Σὰ νάχε τὴν παραμικρὴ σημασία ὅ-
ποια ἡμερομηνία «δήλωσης», ἀπ' τὸ '45 κ' ἐδῶθε - ὅπου ὅλος ὁ
χρόνος ἦταν τῆς ἀδίστακτης καὶ βασανιστικῆς, ἀνάληπτης, δολοφονικῆς Δεξιᾶς, μ'
ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ προσχήματα στὰ χέρια τῆς κυνικά κατὰ τῶν ἀντιπάλων
τῆς!.. (Ἄντε χάσου! Κ' εἶσαι κ' ἐπαναστάτης), τάχαμου, σαχλαμάρα!)]**

Κι αὐτό, τὸ περὶ ἡμερομηνίας, τίποτα πάλι τὸ εὐθὺ δὲ λέει, κοῦτε Μίκη! Γιατὶ ναί, σὲ
ὅλες τίς χαλκευμένες — κατὰ τὸ «κείμενο» πάντα (ποῦ, τάχα, σ' ἐνδιαφέρει!) — «δηλώσεις»,
καί σ' αὐτὲς πὺ ἐντέλει ὑπογράφονται καὶ στις ἄλλες πὺ — παρὰ τὰ ὅτι — δέν ὑπο-
γράφονται, οἱ ἡμερομηνίες συμβατικῆς εἶναι. Οἱ πραγματικῆς θάπρεπε νάχαν δυὸ νοῦ-
μερα: Ἀπὸ τότε ὡς τότε πὺ τὸν βασανίζαμε!.. Τί κάνουν λοιπὸν τὰ καθάρματα;
Φροντίζουν — μόνο — νὰ μὴ βάλουν... «32 τοῦ μηνός» ἢ «τοῦ 13ου μηνός»!.. Τέτοια μόνο.
Τίποτ' ἄλλο. Καὶ τίποτ' ἄλλο — πράγματι — δέν ἔχει σημασία. Οὔτε, βέβαια, τὸ ἄν οἱ ψευ-
τες, τὰ κτήνη, οἱ βασανιστές, θὰ βάλουν «18 τοῦ Ἀπρίλη», λ.χ., ἢ «19 τοῦ Μαῦτου» ἢ «τοῦ
Ἰουνίου 20»!.. Κάτι ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ ψέμματα θὰ βάλουν — ἀφοῦ δὲ θὰ βάλουν, βέβαια, τὴ
διάρκεια τοῦ βασανισμοῦ μας: τὴν ἀληθινὴ ῥωγμὴ στὴ συνείδησή μας
— φροντίζοντας, μόνο: Νὰ σὲ εἶχαν στὸ χέρι, τότε πὺ βάζουν πὺ ὑπόγραψες!..
Νὰ μὴ βρισκόσουν, π.χ., στὸ Παρίσι, μὲ κρατικὴ ὑποτροφία — τοῦ ἀστυκικοῦ κράτους,
τοῦ «ἀντιπάλου» σου! — κι ἀντύχη ἀποδείξεῖς αὐρὸ πῶς... ναί, ὑποτροφία ἀπ' τὸν Πα-
πάγο πῆρε στὸν Παπάγο, ὅμως, τὸν ἴδιο, αὐτοπροσώπως, δὲ δήλωση δέν ἔδωσα!..
(Γιατὶ κάτι τέτοια λέω πῶς θὰ μᾶς ἀράδιαζες τουλόγου σου - ἢ κάνω λάθος; πάλι λάθος;)

**4. Βοισκόμωνα στὸ θάλαμο-φυλακὴ τοῦ 401... [Στις 18-4-49, πὺ ὑπόγραψες τὴν
«δήλωση».]**

Καὶ λοιπὸν;.. Μήπως στοὺς «θαλάμους-φυλακῆς», τοῦ 401 ἢ ὅποιου 1401, διστάζουν τάχα
οἱ βασανιστῆς νὰ βασανίζουν - ἢ, εἰδικὰ στοὺς «θαλάμους-φυλακῆς» τῶν στρατιωτικῶν νο-
σοκομειῶν δέν ὑπογράφουν ὅσο ἔσπασαν κ' εἰν' ἔτοιμοι νὰ ὑπογράψουν;.. [Μὰ εἶσαι, ἀλή-
θεια, τόσο ἀφελῆς, Μίκη, ὅτι μ' αὐτὰ ἀπαντᾷς;].. Ἡ μ' αὐτὰ καὶ παρόμοια (ἄλλα λόγια
ρὲ παιδιά!) θαρρεῖς θολώνεις τὰ νερά καὶ ξεφεύγεις τὸ μόνο ἐρώτημα: «Ἐπὺ ὑπόγραψες;
Ναί ἢ ἔχι;»]

**5. Παλεύοντας ἀκόμα μὲ τὸ θάνατο καὶ τὴν τρέλλα... [Στις 18-4-49, πὺ ὑπόγρα-
ψες τὴ «δήλωση»!]**

Ἄα!.. Κ' ἔτσι ἀνοίγουμε λοιπὸν τὴν «πισινὴ»!.. Δηλαδή: «Δέν ξέρω τί ἔκανα,.. δέν εἶχα
ἐπίγνωση,.. πάλευα μὲ τὸ θάνατο - κ' εἶμαι ἄρα δικαιολογημένος, ἀφοῦ ἄλλωστε καὶ μὲ τὴν
τρέλλα πάλευα!..» Βρέ, δέν τ' ἀφήνεις αὐτά, Μίκη! Αὐτὰ ὅλα, κι ὅσα τέτοια, καθόλου
δὲ λένε — καὶ δέν ἀποδεικνύουν, οὔτε ἀσημαίνουν — τὸ πὺ πᾶς νὰ φαρμακί-
αρηξ-ὡς «ἐντύπωση» στὴν κοινὴ γνώμη (καὶ πὺ μολαταῦτα δέν φαρμακί-
αρεται): πῶς τάχα «δέν ὑπόγραψες» (ἐν ὧ ὑπόγραψες)!

[Καὶ παρέθεσα ὅλα τὰ σημεῖα τῆς φλόαρῆς ἐπιστολῆς τοῦ ¹¹, ὅπου μιλάει γιὰ «δήλω-
ση». Τὸ συμπέρασμα: Ἄν δέν εἶχε ὑπογράψει, θὰ τόλεγε ἴσα, μὲ μιὰ σταράτη κι ἀν-
τρίκεια κουβέντα: «Δέν ὑπόγραψα! Εἴστε ψευτε, καθάρματα! Μήνυση!..» Καὶ θὰ
κάνε καὶ τὴ μὴνυση - ἀφοῦ θὰ δικαιωνόταν περίτρανα, καὶ θ' ἀπόδειχνε, δια-
τῆς δικαιοσύνης τοῦ «ἀντιπάλου» ἴσα-ἴσα, πῶς δέν ὑπόγραψε! (Ἡ
καὶ κοινοὶ πλάστογράφοι θὰ γινόντουσαν τάχα, Μίκη;.. Ἄμ δέν κούτιαναν — ἀτυχῶς —
ὅσο ἐσὺ!.. Χρειάζονται τὸ πρόσχημα τῆς «δικαιοσύνης», περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ
στριμώξουν ἐσένα τὸν ἀκίνδυνο!..)]

ΚΑΤΑΛΑΒΕΣ, ΛΟΙΠΟΝ, ΜΙΚΗ, γιατί δὲ θάγραφα ἐγὼ σὰν κ' ἐσένα ;.. "Ὅχι, μπούα μου, γιατί «ξέρω» ἐγὼ νὰ γράφω (κα νείς δὲν «ξέρει», ἢ ἀλήθεια «ξέρει») — κ' ἐσύ: μόνο νὰ ντιντινίζης τὸ μπουζουκάκι τῆς ξώφαλτσης αὐτῆς ζωῆς μας!.. — παρὰ γιατί κάποιοι εἶναι καὶ κάποιοι δὲν εἶναι ἀνάμεσά μας ἄντρες!

"Ἄντρας δὲν εἶναι ἐκεῖνος, πὺ στὰ 812 «μέτρα» τῆς μαγνητοταινίας — καὶ ὅποιος θέλει, νάρθη νὰ τὴν ἀκούση — με τὴν ἴδια του τῆ φωνὴ λέει:

— Καὶ τί διάολο ἀτομικὸς «ἀγωνιστῆς» θάν' αὐτὸς πὺ ὑποκύπτει κ' ὑπογράφει δῆλωση;

[Ὅταν ὁ ἴδιος, ὁ φαρισαῖος, ἔχη ὑπογράψει δῆλωση!..]

Δέν εἶν' ἄντρας, εἶναι ψεύτης ὁ τέτοιος!.. Ὁ τέτοιος δὲν εἶναι ποτέ — δὲν μπορεῖ (ὄργανικά δὲν μπορεῖ, τὸ κῦτταρό του τὸν ἐμποδίζει!) — νάναι ἀγωνιστῆς γιὰ ὅ,τιδήποτε παστρικό καὶ τίμιο! Καὶ πολὺ λιγώτερο: γιὰ τὴν Ἐπανάσταση! Κι ἀκόμα λιγώτερο: Νέων «ὀδηγός» — μὴ σᾶς βασκαθῆ! — γιὰ τὴν Ἐπανάσταση!

Γι' αὐτὸ, λοιπόν, νέοι μου *Λαμπράκηδες* πὺ ρωτᾶτε, σᾶς τὸν γδύνω καὶ σᾶς τὸν παραδίνω: "Ὅχι γιατί με νοιάζει τὸ πρόσωπο — Τί ἔχω ἐγὼ με τὸ Μίκη σας; Καὶ συμπαθῆς μοῦ εἶναι (σὰν παθὸς ἀπ' τοὺς ἐχθρούς μου) καὶ τὰ τραγούδια του ἀγαπῶ — μὰ πᾶν' ἀπ' ὅλα τὴν Ἐπανάσταση ἀγαπῶ καὶ με νοιάζει! Πὺ ἐσεῖς, ὄψιμοι καὶ φασουλάνια, τῶρα φτάσατε στὰ κράσπεδά της - ὅταν ἐμεῖς μασᾶμε πέτρες 25 χρόνια, κ' εἶναι τὸ κορμί μας κ' ἡ ζωὴ μας κόσκινο ἀπ' τὰ βόλια καὶ τίς «καλωσύνες» τους!..

Πιὸ ὠμὰ «γιατί;»:

Γιατί δὲν μπορεῖτε σεῖς, ὄψιμα φασουλάνια, με τόση ἀκρισία νὰ στήνετε κειπάνω τενεκέδες, καὶ νὰ ὀδηγοῦν αὐτοὶ στὸ διάβολο τὴν τίμια ὀργή σας - στὸ διάβολο τὴν ὀρμή καὶ τὴ δύναμη, πὺ βεβαιότατα κι αὐτὴ δὲν σᾶς ἀνήκει (σὲ κανέναν δὲν ἀνήκει! ἐδῶ κι αὐτὴ, στὴ χύτρα αὐτὴ ἀνήκει! γιὰ τὸ Αὐριο τὸ σωστό, ὄχι γιὰ ὅ,τι θέλετε, καὶ μ' ὅποια ἀνοησία θέλετε νὰ τὴ σπαταλᾶτε καὶ νὰ τὴ χαρμιζετε ἔτσι)!

Ναῖσκε;

ΣΥΖΗΤΗΣΑΝΕ ΟΙ ΚΗΦΗΝΕΣ ΜΑΣ ΤΟ «ΕΝΙΑΙΟ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΟ» — πὺ κοντεύει, με τὰ *ράβε-ἐήλωνε* τῶν ρουσφετιῶν καὶ τῶν ὑποδουλώσεών τους πρὸς τάξεις ὀλάκερες ἐκβιαστών, νὰ γίνη τόσο «ἐνιαῖο» ὅσο ἐμεῖς κινέζοι — καὶ στὸ μεταξύ κανεῖς δὲν προσέχει, δὲν φωνάζει, δυὸ-τρεῖς ἀληθειοῦλες, πὺ ξετρυπῶνουν καὶ σφυρίζουνε ἀληθινώτατες! Λογουχάρη:

1. Πὺς ὄχι με τὸ «νέο» — τὸ τάχα «ἐνιαῖο»! — παρὰ με τὸ παλιὸ ἤδη — κι ἀνεπαρέστατο — μισθολόγιο, τὰ 49% τῶν δημοσίων ἐσόδων πᾶνε σὲ μισθοὺς καὶ συντάξεις δημοσίων ὑπαλλήλων! Κι ἂν γίνη νόμος, κ' ἐφαρμοστῆ τὸ «νέο» — τὸ «ἐνιαῖο», καὶ «δικαιότερο» τάχα — θὰ φτάσουμε (τὸ 1972) στὰ 55%! Βάλτε κι ἄλλο ἓνα 10-15%, γιὰ μισθοὺς «ἐκτάκτων», «ἐπὶ συμβάσει», «ἡμερομισθίων», «ἡμετέρων» καὶ τὰ ρέστα, κ' ἔχετε ἀμέσως τὴν τρομερὴ καρκινοματικὴ διάσταση αὐτοῦ πὺ λέγεται κρᾶτος, καὶ ρουφᾶει ἀδηφάγο τὸ αἷμα μας: Τὰ δύο τρίτα ὅσων ἀφαιμάσσει τὸ Τέρας, ἀπὸ νὰν ὀλάκερο Λαὸ — «ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας» τάχα — τὰ τρώει τὸ ἴδιο!

"Ὅχι μεταφορικά, πραγματικά *Μινώταυρος*!

Κι ὠστόσο κανεῖς ἐδωμέσα δὲ λέει, χρόνια τῶρα, τὸ μόνο τίμιο γιὰ τὸν ὄλο Τόπο καὶ τὸ κοινὸ πρόβλημά του. "Ὅτι:

2. Μόνο τὸ $\frac{1}{10}$ τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων χρειάζονται - καὶ οἱ ρέστοι νὰ πᾶν στὰ σπίτια τους! Νὰ πάρουν σύνταξη, ὅ,τι πρέπει ἢ νὰ τοὺς δοθοῦν ὅποιες ἐπιχειρηματικὲς διευκολύνσεις κριθοῦν ἐπαρκεῖς — ἀντί συντάξεων μεγάλων, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς δοθοῦν, γιὰτ' εἶναι πάντως φτωχὸς ὁ Τόπος — ἀλλὰ νὰ πᾶνε σπίτια τους!.. Καὶ συναφῶς:
3. Νὰ καταργηθοῦν καὶ καμμιά εἰκοσαριά ὑπουργεῖα-ὑφυπουργεῖα κ η φ η ν α ρ ι ᾠ, γιὰ νὰ δοῦμε θε.ῦ πρόσωπο ἐδῶ, πέρ' ἀπ' τὰ χαρτιά τῶν «χαρτανθρώπων» — τὰ μούτζαλωμένα, διαρκῶς, γιὰ προσχηματισμὸ τῆς τεμπελιάς καὶ τῆς κενότητάς τους — ποὺ μᾶς πνίξανε!
4. Ἄν ὁ Τόπος χρειάζεται κάποιους, αὐτοὶ δὲν εἶναι ψευτοδιοικητικοὶ γραφιάδες τῆς λιθίνης ἐποχῆς καὶ τοῦ ἀραμπᾶ. Οὔτε εἶναι τεμπέληδες καὶ ρουσφετοδιορισμένοι φαρισαῖοι τοῦ σὺν τῇ παρουσίᾳ ἀλληλογραφία διαβιβάζομεν διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς, ποὺ πικσέρνουν διαρκῶς ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, οἱ ἀσυνείδητοι, ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἔργο κ ἀντιμετώπιση οὐσιαστικῆ ἐδωμέσα! Χρειάζονται δάσκαλοι πρῶτα, καὶ πάλι δάσκαλοι, κ ἔλων τῶν εἰδῶν οἱ δάσκαλοι - κ ἔχι αὐτοὶ τῆς παρακμῆς!.. Καὶ τεχνικοί, καὶ πάλι τεχνικοί, καὶ μέσοι — πρωτίστως — τεχνικοί, ἀλλ' ἔχι αὐτοὶ οἱ ἐκβιαστές, οἱ θρασυτάτοι κ ἀλαζονικώτατοι, ποὺ χρόνια τώρα μαστίζουν τὴ Χώρα, μὲ τίς τελείως πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς («δικαιες», ἴσως, γι' αὐτοὺς, μὰ ἄδικες γι' αὐτήν, καὶ γιὰ ἔλους τοὺς ἄλλους τοῦ Λαοῦ τῆς) ἀπαιτήσεις τους! Καὶ χρειάζονται τεχνίτες — ἄσσοι τεχνίτες, σαῖνια τεχνίτες, μὲ συνείδηση ποιότητος τεχνίτες — ἔχι τοῦτοι οἱ μαστροχαλαστοῦδες, οἱ ἐκβιαστές ἐπίσης τοῦ συνόλου, ποὺ τὰ φορτώσαν ὅλα στὸν πέτο, ἐν ὀνόματι «Δημοκρατίας» τώρα-τώρα, καὶ τάχα «ιδεολογίας»!.. [Νὰ βλέπαμε, ἀν ζοῦσαν σὲ κανέναν «παράδεισο» (τῆς Ρουσίας ἢ καὶ τῆς Ἀμερικής, τοῦ σταχανοφισμοῦ ἢ τοῦ τεύλορισμοῦ), τί χαμπέρια — μὲ ἰδρωτὰ, π' οὔτε στοὺς ἐφιάλτες τους ἐδῶ στὴν Ψωροκώσταινα! — θὰ μᾶς στέλνανε!.. Καὶ Σιβηρία ἀποπάνω, ὡς «σαμποτέρ τοῦ καθεστώτος», ἀν δὲν καλοδουλεύανε! Κ' ἐξόντωση πλήρη, στὴν Ἀμερική τῆς «εὐτυχίας», ἀν δὲ δουλεύανε ἀκόμα παραπάνω!.. Νὰ δοῦνε «παραδείσους»!]

Κι ἀκοῦμε, λοιπόν, πὼς 400.000 δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς Ψωροκώσταινας — προφανῶς μὲ ἰσχυρὴ τὴν αἰσθησὴ πῶς: «ὅσο γιὰ τὸ χρέος τους, τὸ ἐκτελοῦν εὐσυνειδητότατα!..» — ἀπεργοῦν, γιὰτι οἱ ἄλλοι κηφῆνες, στὸ Κυνοβούλιο, δὲν τοὺς ψηφίζουν ἔχι τὸν ἀποθεκατισμὸ καὶ τὴν ἀποστολὴ στὸ σπίτι τους τῶν ἐννιά δεκάτων, ἀλλὰ τὸ «ἐνιαῖο μισθολόγιο» λέει! Τὸ «ἐνιαῖο», ποὺ ξέρουν οἱ ἴδιοι πόσο διόλου «ἐνιαῖο» εἶναι· ποὺ οἱ ἴδιοι, ἄλλωστε, τὸ ἐκβιάζουν — κατὰ μέρη — νὰ μὴν εἶν' ἐνιαῖο, ἐνῶ συνάμα φωνάζουν «νὰ εἶναι!», κ' ἐνῶ οἱ μὲν «διαγράφουν» τοὺς δὲ ἀπὸ τίς «τάξεις» τῶν ὑπαλλήλων — πῶς τοὺς «διαγράφουν»; δὲν εἶναι πράγματι ὑπάλληλοι; ἀμπελοχώραφο τῆς Α.Δ.Ε.Δ.Υ. εἶν' ἡ «δημοσιούπαλληλία»; — καὶ τάξεις δλόκληρες πιά κατ' ἄλλων τάξεων τῆς διαλυόμενης αὐτῆς «κοινωνίας» φέρονται καὶ ἀντιφέρονται, βρίζονται καὶ ἀντιβρίζονται, καπηλικώτατα, λοιδοροῦν ἢ μιὰ τῆς ἄλλης τὸ κοινωνικὸ ἢ ἐπαγγελματικὸ λειτούργημα, παιδεύουν ἔτσι ὑπέροχα τοὺς νέους, τοὺς κατώτερους, τοὺς σκοτεινοὺς, τοὺς ὀργισμένους, τοὺς ἀμόρφωτους, καὶ κρατᾶει ὁ καθένας ἓνα λουρίδι σάπιο τοῦ Πτώματος, καὶ τὸ τραβάει ὅσο παίρνει!..

Ἔ, τὸ σάπιο λουρίδι θὰ τοὺς μεῖνῃ ὀλωνῶν!..

Καὶ ὁ ἀναρχικὸς μὲν χ α ἰ ρ ε τ α ἰ γι' αὐτὸ τὸ κατάντημα — γιὰτ' εἶν' ἡ συνέπεια τῶν κρίσεων καὶ τῶν προβλέψεων του ἀκριβῶς, ἢ πλήρης, ποὺ βεβαιώνεται ἀπ' τὰ πράγματα τὰ τόσο σύντομα — μὰ καὶ κ λ α ἰ ε ἰ ὁ πατριώτης (εἶναι κ ἀναρχικοὶ πατριῶτες, κ' οἱ πατριῶτες ὅλοι κοντεύουν πιά λυσαλέοι ἀναρχικοί), κ λ α ἰ ε ἰ γιὰ τὸν Τόπο, καὶ γιὰ ἔλους του - γιὰ ἔλους μας!..

Ἐπρεπε ὁ Λαὸς αὐτός, ὁ ἀνώνυμος, μὲ ἀνώνυμη πατριωτικὴ συνείδηση νάβρισκε κάποτε τὸ σθένος νὰ τιμωρήσῃ ὄχι μόνο τοὺς κηρῆνες τοῦ στοῦ Κυνοβούλιο — μαῦρο γιὰ ἄλλους τοὺς: καθολικὴ ἀποχή τοῦ ἀπ' τὶς βρωμοκάλπες τοὺς (πολλῶν ἐκλογῶν μάλιστα ἀπανατά!) — ἀλλὰ καὶ πολλὲς ἐκβιαστικώτατες ἐπαγγελματικὲς τοῦ τάξεις ν' ἀρχίσῃ νὰ τιμωρῆ, κάνοντας — ὅταν τέλειωνε κάθε κυνικὴ ἀπεργία — μιὰ καθολικὴν ἀνταπεργία τῶν πολιτῶν!.. Νὰ δοῦν οἱ λεωφορειῶχοι μᾶσες τότε! Καὶ νὰ δοῦν κ' οἱ εἰσπράκτορες κ' οἱ ὀδηγοὶ! Καὶ νὰ δοῦν κ' οἱ φουρνάρηδες! Καὶ νὰ δοῦν κ' οἱ θρασυτάτοι ταξιτζήδες! Κ' οἱ τηλεφωνήτριες πού λιποθυμᾶνε - κι ὁ ἀνάληγχα ἐκμεταλλευτὴς Ο.Τ.Ε., ἀποπάνω, πού τις κάνει νὰ λιποθυμᾶνε!.. Νὰ γίνῃ, ἐντέλει, μιὰ Βουδαπέστη ἐδῶ — ἔτσι πού πᾶμε! — καὶ νὰ μᾶς πῆτε τότε, νὰ ποῦμε ὅλοι σὲ ἄλλους τότε, τί χαμποῦ καὶ πού τραβᾶμε!..

Ἵστερίζουμε κατὰ τῆς ἀπειλῆς Δικτατορίας».

Ἄλλὰ δὲ βλέπετε, πολῖτες, πὼς ἐμεῖς οἱ ἀνόητοι — κ' οἱ ἀπάνω κ' οἱ κάτω — σχεδιάζουμε, γεννοῦμε, τρανεύουμε καταπάνω μας τὰ Ὅρνεα τῆς Σήψεως;..

ΗΛΟΓΑΡΙΣΣΑ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - τῆς ἔστριψε! Γεννιέται κεῖ, προφανῶς, μιὰ νέα παραιοκὴ «λογοκί», μὲ κυνικώτατο καὶ ὑπεραμερικάνικο θράσος! Οἱ νεοβάρβαροι αὐτοὶ, σὰ νὰ μὴ φάνῃ πού μετέχουν στοῦ μακελλεῖο τοῦ Βιετνάμ, φτάσαν τώρα καὶ τοὺς ξένους νὰ στρατεύουν, ἀναγκαστικῶς!..

Θυμᾶμαι τὸ μακαρίτη τὸ Σεραφεῖμ Μάξιμο, πού μᾶς διηγότανε κάποτε πὼς στρατεύανε στὴν Πόλη οἱ τουρκαλάδες: Βγαίνουν τὰ περίπολα, κι ὅποιον βρῖσκανε γεροδεμένο, «κῶμα», ντερέκι, τὸν δέναν καὶ τὸν παίρνανε! Μὰ νέος ἦταν, γέρος, παιδί, τούρκος ἢ ὄχι - τὸ ἴδιο τοὺς ἔκανε! Κι ἄντε τρεχαγύρευε ὕστερα νὰ «καθαρίσῃ», μὲ τὰ κατώτερα σκυλιὰ τῆς μάντρας: τὸ δεκανέα, τὸ λοχία!.. Ἐτσι τὸν πήρανε στρατιώτη καὶ τὸ Σεραφεῖμ, 15 χρονῶ, γιὰ τ' ἦτανε μεγαλόσωμος καὶ γεροδεμένος! Καὶ σὰν τόλμησε νὰ πῆ γιὰ τὴν ἡλικία του, τότε ρίξαν σὲ κάτι φοβερὰ μπουντρούμια, δίχως κελιά - κάτι ὑπόγειες κάθυγρες γαλαρίες, ὅπου τοὺς ἀδειάζανε λείει χυλὸ κάθε πρῶνι, γιὰ χίλιους ἀνθρώπους χάμω, κι ἀπὸ κεῖ τρώγανε (μὲ τὶς χουφτες, μὲ πάλῃ), κι αὐτοῦ μένανε, αὐτοῦ λερῶνανε, κοιμόντουσαν, προσμένοντας τὴ μοῖρα τοὺς!..

Ἡ μοῖρα αὐτὴ προσδιωρίζοταν, ξεκίναγε, ἀπ' τὴν ἀντίληψη» ἐκείνη τῶν βρωμότουρκων: πὼς οἱ ἄνθρωποι εἶναι ζῶα, δὲ λογαριάζονται, κι ὅλα τὰ λεγόμενα «δικαιώματα», «ιδιότητες», «ταυτότητες», «ἡλικίες», «ὑπηκοότητες», καὶ τὰ ρέστα, εἶναι «λόγια»!..

Μπουντρούμια τέτοια, παλιά, δὲ θὰ διαθέτῃ, ἀσφαλῶς, ἡ νεοβάρβαρη Αὐστραλία. Μὰ ἡ ἀντίληψη» εἶν' ἴδια! : Πὼς οἱ ἄνθρωποι εἶναι ζῶα, τοὺς κάνουμε ὅ,τι θέλουμε - λόγο δὲ θὰ δώσουμε, τώρα, στὴ μικρὴ Ἑλλάδα, στὴ μακρυνὴ Ἰταλία, τοῦ ἄλλου ἡμισφαιρίου!.. Τοὺς στρατεύουμε, λοιπόν, μὲ τὸ ἐτσιθέλω, καὶ τοὺς στέλνουμε γιὰ «σάκκουε ἄμμου» στὴ ζοῦγκλα τοῦ Βιετνάμ - ὅπου, «πολλὰ ἀντικομμουνιστὲς» τουλόγου μας, «μαχόμεθα ὑπὲρ τῆς Δύσεως»!

Μόνο πού δὲν τοὺς ξέρουν τοὺς ρωμιούς καλὰ οἱ χοντροκέφαλοι ἀλογάρηδες. Θὰ τοὺς μάθουν, ὅταν θὰ δοῦν τίποτα μπαρουταποθῆκες στὸν ἀέρα, ἔτσι γιὰ γοῦστο - ἢ, ἀντύχη, κ' «ἐλληγες συναγωνιστὲς», λυσσαλέους κατὰ τῆς «Δύσεως» (καὶ μ' ὅλο τοὺς τὸ προσωπικώτατο δίκιο) στοῦ στρατοῦ τῶν Βιετκόνγκ!..

Πολύ καλὰ ἔκανε ὁ κ. Τούμπας καὶ πέρασε γενεὲς δεκατέσσερις τὸν πρέσβυ τῆς Ἀλογάρισσας ἐδῶ - ἀλλὰ δὲ φτάνει!.. Χρειάζεται καὶ ζόρι!

τὸ
ΔΙΨΙΓΨΙΜΑ
 ἀνθολογημένο

ἀπὸ τὸν

κ.ρ. Ν. ΑΠΟΣΟΛΙΔΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ὁ Πατούχας

Γ'

Μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἐτελέσθη τὸ βάπτισμα τοῦ θυγατρίου τοῦ Μουστοβασίλη, νέου καὶ εὐπύρου χωριανοῦ, τοῦ ὁποίου ἀνάδοχος ἔγινε, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ πατρὸς του, ὁ Μανόλης.

Ἀπὸ ἡμερῶν αἱ συγγενεῖς του γυναῖκες συνεζήτησαν ποῖον ὄνομα νὰ δώσῃ εἰς τὴν βαπτιστικὴν του· καὶ ἐπιτέλους συνεφώνησαν νὰ τὴν ὀνομάσῃ Ἀγλατὰν· τόσον δὲ ἤρεσεν εἰς ὅλους τὸ ὄνομα τοῦτο, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Σαΐτονικολίνα παρητήθη τοῦ δικαιώματος τὸ ὁποῖον εἶχε, ὡς μήτηρ τοῦ ἀναδόχου, νὰ προτιμηθῇ τὸ δυσπρόφερτον ὄνομά της «Ργινιό». Ὄταν μιὰ θεία τοῦ Μανόλη ἐπρότεινε τὸ ὄνομα ἐκεῖνο, ἐφάνη παρὰ ξενον· ἀλλ' ὅταν ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ εἶχε δώσει ὁ Σμυρνιός, πρὸ τινων ἡμερῶν, εἰς μίαν βαπτιστικὴν του, ὁ ἀρχόμενος μορφασμὸς μετεβλήθη εἰς μειδιάμα ἐπιδοκιμασίας καὶ εἰς ὅλας ἐφάνη τότε «ἀρχοντικὸν» καὶ ὠραῖον. Τὸ εἶχε φέρει ὁ Σμυρνιός ἀπὸ «πάνω», δηλαδὴ, ὡς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον, «ἀπὸ τὴν Εὐρώπην». Οὕτω, μὲ μίαν λέξιν, οἱ οὐδέποτε ξενιτευθέντες ἐκεῖνοι χωρικοὶ ὀνόμαζον τὸν πολιτισμένον κόσμον, τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζον καὶ τὸν ὁποῖον ἀπλῶς ἐφαντάζοντο θαυμάσιον. Ὁ δὲ Σμυρνιός, ὅστις εἶχε ξενιτευθῆ, ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πολιτισμοῦ ἐκείνου μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ἐπομένως ἄνθρωπος ὑπερέχων, τοῦ ὁποίου ἡ προτίμησις καὶ ἡ ἐκλογὴ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανὼν ἀσφαλῆς φιλοκαλίας καὶ εὐθυκρισίας. Ἀλλὰ τὸ γόητρον τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου ὠφείλετο καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς του ἀρετάς. Ἐὰν ἦτο κανεὶς ἀκαμάτης ἢ ξιμπασμένος, τὰ «ἑλληνικά» του θὰ ἐπροκάλουν τὸ μειδιάμα, ὅπως αἱ θεωρίαι τοῦ Ἀστρονόμου, καὶ τὸ κοντὸν καὶ σχιστὸν εἰς τὴν ράχην γελέκι του θὰ ἐφαίνετο ἔνδυμα γελωτοποιοῦ.

“Ὅσον ἐπανελάμβανον λοιπὸν αἱ γυναῖκες τὸ καινοφανὲς ὄνομα, τόσον ἀνεκάλυπτον χάριν καὶ εὐγένειαν εἰς τὸν ἀπαλὸν τοῦ ἤχου καὶ τὴν στιλπνότητά του.

Μόνον ὁ Σκίτωνικολῆς, ὅταν τὸ ἤκουσεν, εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκα του, μὲ μορφασμὸν περιφρονητικόν :

—“Ἰντα ὄνομά ’ναι, ἀλλάισ’, αὐτονά ;

Ἄλλὰ δὲν ἐπέμεινε, μὴ δίδων προσοχὴν εἰς τόσο μικρὰ πράγματα.

Τὸ βράδι λοιπὸν ἐκεῖνο, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μουστοβασίλη ἐπεκράτει μεγάλη κίνησις. “Ὀλαὶ αἱ συγγενεῖς τοῦ γυναῖκες ἦσαν ἐκεῖ, πηγαινοερχόμεναι ἀσχολοφανεῖς, ἐτοιμάζουσαι τὸ γεῦμα τοῦ βαπτίσματος. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ἡ γνωστὴ μας Πηγιώ, πρωτεξαδέλφη τῆς οἰκοδεσποίνης, κόρη δέκα ὀκτῶ ἐτῶν, ὑψηλὴ καὶ θαλερά, μὲ ἀθωότητα παιδίου εἰς τὸ βλέμμα, τὴν φωνὴν καὶ τὸν γέλωτα. Τὸ πρόσωπό της ἦτο περιπόρφυρον ἐκ τῆς θερμότητος τῆς χαμηλῆς ἐστίας, πρὸ τῆς ὁποίας, συγκάμπτουσα τὸ ὑψηλὸν της ἀνάστημα, ἐτηγάνιζε μυζηθρόπιπτες, αἵτινες ἐπλήρουν τὴν οἰκίαν εὐχαρίστου κνίσσης. Πέντε ἢ ἕξ παιδιὰ, μὲ στοιχειώδη ἱματισμὸν καὶ ἀνυπόδητα, ὄρθια ἢ καθήμενα γύρω, καὶ μία μαύρη γάτα, παρετήρουν λαϊμάργως τοὺς ροδοκοκκίνους πλακοῦντας, οἵτινες ἐσημάτιζον πυραμίδας εἰς πινάκια μεγάλα. Καὶ ἐνῶ ἀνέστρεφε τοὺς πλακοῦντας εἰς τὸ τηγάνι, καὶ ἔρριπτε νέους εἰς τὸ θορυβωδῶς ἀναβράζον ἔλαιον, ἡ Πηγιώ ἐπετήρει καὶ τὴν γάταν, καὶ ἐκ διαλειμμάτων τὴν ἀπεμάκρυνε μὲ τὴν πυράγραν. Εἰς τὰ παιδιὰ εἶχε δώσει ἀπὸ μίαν πίτταν, γελῶσα μὲ τὴν βουλιμίαν αὐτῶν καὶ τοὺς κωμικοὺς μορφασμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους κατέπινον τὸ καῖον ζυμαρικόν. Ἄλλ’ ἔπειτα, βλέπουσα ὅτι δὲν εὗρισκε τέλος μὲ τὴν παιδικὴν ἀπληστίαν, εἶπε :

— Παιδιὰ, ὁ σύντεκνος εἶπε πὼς ὅποιος φάει παραπάνω ἀπὸ μιὰ μυζηθρόπιπτα, πριχοῦ ναρθῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησά, δὲ θά πάρη μαρτυρίκια.

Ἄφου δὲ ὑπεδαύλισε τὴν πυράν, ἠρώτησε μὲ πονηρὸν μειδιάμα, ἂν ἤθελε κανὲν ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ ἄλλην πίτταν· καὶ τὰ παιδιὰ, μὴ ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ καταστείλωσι τὴν ὄρεξιν των, ἀλλὰ αἱ φοβούμενα μὴ χάσωσι τὰ μαρτυρίκια, περιωρίσθησαν εἰς μίαν ἀμφίβολον ἄρνησιν διὰ μακροῦ πλαταγισμοῦ τῆς γλώσσης εἰς τὸν οὐρανίσκον.

Ἡ οἰκία παρουσίαζε κάποιαν φιλόκαλον φροντίδα νεαρᾶς οἰκοδεσποίνης, τὴν ὁποίαν δὲν εἶχαν πνίξει ἀκόμη δὲ βιοτικὰ βάσανα. Οἰκία καὶ ἐπιπλα, ἀρκοῦντως καινουργῆ, ἐμαρτύρουν ὅτι τὸ νοικοκυριὸ τοῦ Μουστοβασίλη ἦτο μόλις τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν. Ἡ οἰκία ἀπετελεῖτο ἐκ δύο μεγάλων ἰσογείων διαμερισμάτων, ἐξ ὧν τὸ ἐσώτερον ἐχρησίμευε μᾶλλον ὡς ἀποθήκη· εἶχε δὲ καὶ ἀνώγειον, ἀλλ’ ἡ ζωὴ τῆς μικρᾶς οἰκογενείας περιωρίζετο εἰς τὸ πρὸς τὴν ὁδὸν διαμέρισμα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἄρκετὰ εὐρὺ ὥστε νὰ εἶναι καὶ αἴθουσα καὶ κοιτῶν καὶ μαγειρεῖον. Τὴν μίαν τῶν πρὸς τὸ βάθος γωνιῶν κατεῖχε μεγάλη καὶ ὑψηλὴ παστάς, τὴν ὁποίαν ἐστόλιζον, ἐν εἶδει παραπετασμάτων, χρωματιστὰ κλινοσκεπάσματα. Ἐπειτα, καθ’ ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ ἐνὸς τοίχου, ἐξετείνεται ἡ «κοντάδα», ξύλον κρεμάμενον ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν δοκίδων τῆς ὀροφῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ἀνηρτημένα, κατὰ σειράν, διάφορα ἄλλα κιλίμια καὶ ἐνδύματα. Τὸν ἀπέναντι δὲ τοῖχον ἐστόλιζον, ἀνακείμενα μὲ ἐπιδεικτικὴν παράταξιν εἰς τὸ ράφι, πινάκια καὶ ἀγγεῖα μὲ διαφόρους παραστάσεις καὶ κοσμήματα ἔγχρωμα, κάνιστρα καὶ καλαθίσκοι ἀχυρόπλεκτοι, νεανικὰ κομψοτεχνήματα τῆς οἰκοδεσποίνης, καὶ ὑπὸ τὸ ράφι, ἐκατέρωθεν τῶν δύο παραθύρων, τὰ ὄπλα τοῦ Μουστοβασίλη καὶ σειρὰ μάκτρων, λευκῶν, ἐπιδεικνυόντων τὰς ποικιλμένας παρυφᾶς των.

Τὴν ἐσωτερικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ οἰκήματος συνεπλήρουν ἡ εὐρεῖα ἐστία, μὲ τὴν ἀψίδα, τὰς θυρίδας καὶ τὰ ράφια της διὰ τὰ μαγειρικὰ σκευῆ, μικρὸν σκευοφυλάκιον καὶ ὁ σταμνοστάτης, παρὰ τὴν θύραν, εἰς τὸ βάθος τοῦ τοίχου, ὁπόθεν ἐξεῖχον, ὡς πυροβόλα, τὰ στόμια τῶν σταμνίων καὶ τῶν λαγήνων, φραγμένα μὲ «σταμναγκάθι». Τὰ χυνόμενα δὲ καὶ στάζειοντα νερὰ ἐκ τοῦ σταμνοστάτου εἶχαν ἀρχίσει νὰ σχηματίζουσαν λάκκους ὑγροὺς εἰς τὸ χῶμα τοῦ δαπέδου.

Τὴν στέγην ὑπεβάσταζόν χονδρὰ μεσοδόκια, διασταυρούμενα μὲ δοκίδας καὶ δοκάρια ἀπὸ ξύλα κέδρων καὶ κυπαρίσσων, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἦσαν ἀκατέργαστα καὶ μόλις ἀποφλοιωμένα, διετήρουν ἀκόμη καὶ διέχυνον τὸ ἄρωμά των. Ἀπὸ τὰ ξύλα ἐκεῖ-

να τῆς ὀροφῆς ἐκρέμοντο διάφορα σχοινία, εἰς τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀνηρ-
τῶντο, ὡς πολυέλαιοι, οἱ ὄρμαθοὶ τῶν ὀπωρικῶν, τῶν διατηρουμένων διὰ τὸν χειμῶ-
να· ἀλλὰ τώρα, μόνον τυριά καὶ ἀθότυροι ἐφαίνοντο μετέωρα ἐκεῖ, ἐπὶ δύο σανίδων,
τῶν ὁποίων τὰ σχοινία ἦσαν ὠχυρωμένα με ἀκάνθας, διὰ νὰ ἐμποδίζουσαν τὴν ἐκ τῆς
ὀροφῆς ἐπιδρομὴν τῶν ποντικῶν.

Ἡ πρὸς τὸν δρόμον θύρα, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐκρέμετο μικρὸς καθρέπτης, ἦτο κλει-
στὴ, ἀλλ' ἦτο ἀνοικτὸν τὸ «ἀπάνωπῶρτι», παρὰθυρον ἐπὶ τοῦ θυροφύλλου, διὰ τοῦ ὁ-
ποίου εἰσῆρχετο ὁ θόρυβος τῆς ὁδοῦ, ποδοβολητὸς τῶν ἐπιστρεφόντων ἐκ τῶν ἀγρῶν
χωρικῶν, μετὰ τὰ κτήνη των, φωναὶ τῶν βουκόλων καὶ βλασφημίαι πρὸς τοὺς συμπλε-
κόμενους ἢ ἀσχημονοῦντας ἐν μέσῃ ὁδῷ ταύρους: «Νὰ βούι, νὰ! Διάλε τ'ς ἀποθαμέ-
νους σου!» καὶ ὕλακαί, βαθμηδὸν ἀπομακρυνόμεναι μετὰ τοῦ ἄλλου θορύβου.

Ἐν τῷ μεταξὺ, ὁ χοῖρος, τὸν ὁποῖον δὲν ἄφηνε νὰ κοιμηθῇ ἢ ἐκ τῆς οἰκίας ἀνα-
διδομένη ποικίλη καὶ γαργαλιστικὴ κνίσσα, ἐπολιόρκει τὴν θύραν, διασειῶν αὐτὴν με-
τὸ ρύγχος του, ὡς διὰ πολιορκητικοῦ κριοῦ, καὶ γρυλίζων με ἐπιτεινομένην ἀγανά-
κτησιν, ὡς νὰ ἔλεγε:

— Ἀνοίξετε, λοιπόν, ἐπιτέλους!

Ἄλλ' οὐδεὶς ἔδιδε προσοχὴν εἰς αὐτόν· αἱ γυναῖκες ἦσαν τόσον ἀπασχολημέναι εἰς
τὰς ἐτοιμασίας των, ὥστε οὔτε ἤκουον τὰ ὀχληρὰ ἐκεῖνα γρυλίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα,
ἄλλως, ἦσαν συνηθισμένα. Τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ σκευὴ τοῦ σπιτιοῦ ἦσαν ἀνεπαρκῆ διὰ
τὴν ἔκτακτον ἐκείνην περίστασιν, καὶ εἶχαν δανεισθῆ ἀπὸ τὴν γειτονίαν καθέκλες καὶ
τραπέζια, τὰ ὁποῖα ἐπροσπάθουν νὰ συναρμόσουν, διὰ νὰ σχηματίσουν μεγάλην τρά-
πεζαν, ἐπαρκῆ διὰ τοὺς προσκεκλημένους. Τὰ πολύτιμα πινάκια εἶχαν κατεβασθῆ, καὶ
τὰ μάκτρα τὰ «ξομπλιαστά» ἐξεκρεμῶντο ἀπὸ τὸ ράφι, διὰ νὰ τεθοῦν εἰς τὴν τράπε-
ζαν. Καὶ ὅλα ταῦτα ἐγίνοντο με πυρετὸν καὶ σύγχυσιν θορυβῶδη, διότι ἀπὸ στιγμῆς
εἰς στιγμὴν ἐπεριμένοντο νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν οἱ μεταβάντες διὰ τὸ βά-
πτισμα. Τὴν τελευταίαν στιγμὴν παρετήρησαν ὅτι οἱ τρεῖς ἐλαιόλυχοι δὲν ἦσαν ἀρκε-
τοί, καὶ μία ἐκ τῶν συγγενῶν γυναικῶν, ἐξελθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ καὶ τέταρτον, συνε-
κρότησε μάχην πρὸς τὸν χοῖρον, ἐπιχειρήσαντα νὰ εἰσορμήσῃ.

Ἡ Πηγῆ, περατώσασα τὴν ἐργασίαν της, ἐκάθητο ἀκόμη πρὸ τῆς ἐστίας, τῆς ὁ-
ποίας ἡ ἀνταύγεια περιέβαλλε τὴν μορφήν της με αἴγλην ροδίνην. Ἐκ τῆς θερμότητος
εἶχεν εἰς τὰ μέλη μίαν ραθυμίαν, μίαν ἀπαλὴν ἐκλυσιν τῶν νεύρων, ἥτις ἡμίεκλειε τὰ
βλέφαρά της. Λεπτότατοι θρόμβοι ἐφιδρώσεως ἔστιλβον, ὡς ἀδαμαντίνη κόνις, εἰς τὸν
ἐλαφρότατον χνοῦν, ὅστις μόλις διεκρίνετο, ὡς σκιά διαφανῆς, ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους
αὐτῆς, καὶ ὅστις, ἀντὶ νὰ τὴν ἀσχημίξῃ, τῆς ἔδιδε, τοῦναντίον, ἰδιαιτερον θέλημα.
Οὕτω καθημένη, με τοὺς βραχίοντας ἀδρανεῖς ἐπὶ τῶν γονάτων, κρατοῦσα ἀκόμη τὸ
πηροῦνι μετὰ τὸ ὁποῖον ἀνέστρεφε τοὺς πλακοῦντας, ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐμειδιά πρὸς ὠραῖ-
ον ὄνειρον, τὸ ὁποῖον οἱ ἡμίκλειστοὶ ὀφθαλμοὶ της ἔβλεπον εἰς τὸ βάθος τῆς πυρᾶς, εἰς
τὸν χορὸν καὶ τὰ παιγνίδια τῶν φλογῶν.

Τὰ παιδιά, καθήμενα περὶ αὐτὴν καταγῆς, ἐφαίνοντο ἀποκαρθέντα καὶ αὐτὰ εἰς
τὴν προσδοκίαν. Ἄλλ' ὅμως ἐπετήρουν ζηλοτύπως τὰς ὑπόπτους κινήσεις τῆς γάτας,
ἥτις, ἀφοῦ ἔστρεψε τὰ πράσινα μάτια της πρὸς ἓνα ποντικὸν τρέχοντα θορυβῶδῶς διὰ
μέσου τῶν δοκίδων τῆς ὀροφῆς, ἐξεστράτευσε πάλιν πρὸς τὰς πυραμίδας τῶν πλα-
κούντων, νομίζουσα ὅτι οἱ φύλακες εἶχον ἀποκοιμηθῆ. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἐπεχειρεῖ
τὴν ἔφοδον, πέντε ταυτόχρονα «ψίτ» τὴν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν.

Τότε ἡ Πηγῆ ἐσηκώθη καὶ εἶπε πρὸς τὴν νεαρὰν οἰκοδέσποιναν:

— Ἀργεῖ νάρθη κιανεῖς, Γαρεφαλιό, νὰ μάσε πῆ πῶς τὸ βγάλανε!

Οἱ Σαίτανοὶ εἶχον κρατήσῃ μυστικόν, ὅπως ἐσυνήθιζετο, τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον θὰ
ἔδιδεν ὁ Μανόλης εἰς τὴν βαπτιστικὴν του, καὶ αἱ γυναῖκες, ἐνῶ κατεγίνοντο εἰς τὴν
παρασκευὴν τῆς τραπέζης, ἐπροσπάθουν νὰ μαντεύσουν τὸ μυστικόν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθησαν βιαστικὰ βήματα ἀνυποδῆτων παιδιῶν, καὶ εἰς
τὸ πανωπῶρτι παρουσιάσθη καταπόρφυρον πρόσωπον κορασίδος - ἥτις, ἀποσύρασα

μετὰ δυσκολίας τὸν μάνδαλον, ἤνοιξε τὴν θύραν καὶ εἰσώρμησε μὲ σμῆνος ἄλλων παιδιῶν.

— Ἀχλαδία τὸ βγάλανε, θειά Γαρεφαλιό! ἀνεφώνησαν ὅλα διαμιᾶς, ὡς ν' ἀνήγγελλον τὴν νίκην τοῦ Μαραθῶνος.

Τὸ Γαρεφαλιό παρετήρησε τὰ παιδιά μετὰ δυσπιστίας. Δέν θὰ ἤκουσαν καλά! Τὰ παιδιά ὅμως ἐπέμενον. Τότε μία θειά τοῦ Μουστοβασίλη ἐμόρφασε μὲ δυσαρέσκειαν. Δέν τὸ νοματίζανε καλύτερα κερασιά ἢ ροδακινιά; Χαρά στ' ὄνομα! Ἀλλὰ τὸ Γαρεφαλιό, διὰ ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν γλῶσσαν τῆς γραιάς, εἶπεν ὅτι βέβαια τὰ παιδιά θὰ παρῆκουσαν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο αὐτὸ τὸ ὄνομα, νὰ τῆς ζήσῃ αὐτῆς τὸ παιδί της, καὶ δέν ἐπείραζεν ὅπως κι ἂν τόλεγαν.

— Καλέ, Ἀγλαία θὰ τόβγαλε, καὶ θὰ τὸ δῆτε! εἶπεν ἡ Πηγῆ, ἡ ὁποία ἐγνώριζε τὸ νέον ὄνομα πού εἶχε φέρεי ἀπὸ πάνω ὁ Συμυρνιός.

Ἀλλὰ τὴν συζήτησιν διέκοψε φοβερὸν μούγκρισμα θριάμβου. Ὁ χοῖρος, εὐρὼν ἐπὶ τέλους εὐκαιρίαν, εἶχεν εἰσορμήσει, καὶ μὲ τὴν χοιρινὴν του ἀναισθησίαν ἐπροχώρει πρὸς τὴν τράπεζαν. Ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεφώνησαν μετὰ φρικῆς «οὔτε!», ἡ δὲ Πηγῆ, ἀρπάσασα ράβδον, τὸν κατεδίωξε μὲ ἀλύπητα κτυπήματα, καὶ ἐπανέκλεισε τὴν θύραν ἀναφωνοῦσα:

— Ἄδικο νὰ σοῦ λάχῃ, μαγαρισμένε!

Ἄλλος ἀγγελιαφόρος, μετ' ὀλίγον, ἐβεβαίωσε τὸ ἄγγελμα τῶν παιδιῶν:

— Νὰ σᾶς ζήσῃ ἡ νεοφώτιστη! εἶπε προκύψασα ἀπὸ τὸ πανωπόρτι μία γραῖα γειτόνισσα, ἥτις, εὐρισκομένη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤκουσε καὶ αὐτὴ ὅτι τὸ παιδί τ' ὠνόμασαν Ἀχλαδία.

Πράγματι δὲ κάτι τοιοῦτον εἶχε συμβῆ. Ἐπειδὴ ὁ Μανόλης ἐδυσκολεύετο νὰ συγκρατήσῃ εἰς τὴν μνήμην του τὸ ἀσυνήθιστον ὄνομα, ἡ ἀδελφή του, μετὰ πολλὰ μάταια πειράματα, τοῦ εἶπε νάχη στὸ νοῦ του τὴν «ἀχλαδιά», διὰ νὰ τὸ θυμηθῇ. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν ἡ στιγμή νὰ τὸ εἶπῃ εἰς τὸν ἱερέα, εἰς τὴν μνήμην του εὔρε μόνον τὴν ἀχλαδιάν, ὀλίγον παρηλλαγμένην. Ὁ δὲ παπᾶς, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίσης ἦτο γνωριμωτέρα ἡ ἀχλαδιά, ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς τὰς εὐχὰς του τὸ ὄνομα ὅπως τοῦ τὸ εἶπεν ὁ Μανόλης. Διατί, ἄλλως, νὰ τοῦ φανῇ παράξενον, ἀφοῦ εἶχεν ἀκούσει ὀνόματα βαπτιστικὰ Μηλιά καὶ Τριανταφυλλιά; Εἰς τὴν ἔρρινον δὲ ψαλμωδίαν του καὶ τὴν ἠχῶ τοῦ θόλου δὲν διεκρίνετο ἡ στρέβλωσις, καὶ ὀλίγον ἄργα τὴν ἀντελήφθησαν ἡ ἀδελφή καὶ ἡ μητέρα τοῦ ἀναδόχου.

Εἶχε γίνεи ἡ πρώτη εἰς τὴν κολυμβήθραν καταδύσις, καὶ ὁ παπᾶς ἐβάπτιζε «τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Ἀχλαδιάν», ὅτε ἡ Σαῦτονοκλίνα ἐπλησίασε, καὶ μὲ φωνὴν διστακτικὴν τοῦ εἶπεν:

— Ἀγλαῖα εἶναι τ' ὄνομα, ἀφέντη παπά· Ἀγλαῖα!

Ὁ ἱερεύς, διακόψας τὸ βάπτισμα, καὶ κρατῶν μετέωρον τὸ νήπιον, τὸ ὁποῖον ἐκραύαζεν, ἀπήντησεν:

— Ἀγλαῖα, Ἀχλαδία, τὸ ἴδιο εἶναι!.. Κατέχω κ' ἐγώ, μὲ τὰ ὀνόματα πού πάτε καὶ βγάνετε;

Καὶ ἐκινήθη διὰ νὰ βυθίσῃ ἐκ νέου τὸ παιδίον· ἀλλ' ἡ Σαῦτονοκλίνα ἐπέμενε, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ συζύγου της, ὅστις δυσφορῶν εἶπεν εἰς τὸν ἱερέα:

— Κάνε, βλοημένε, τὴ δουλειά σου, καὶ μὴν ἀφουκρᾶσαι!

Ὁ Μανόλης ἐνόμιζε καὶ αὐτὸς ὅτι τὸ ὄνομα ἦτο Ἀγλαῖα. Δέν ἐρωτοῦσαν καὶ τὴν ἀδελφή του, πού ἐκάτεχε καλύτερα; Αὐτὸς τὴν στιγμήν ἐκείνην εἶχεν ἄλλην, σοβαρώτεραν ἀσχολίαν· παρετῆρει ἀγνώστους ἀνατομικὰς λεπτομερείας ἐπὶ τοῦ νηπίου, τὸ ὁποῖον ἐσφάδαζεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἱερέως.

Ὁ δὲ Μουστοβασίλης, ἐξοργισθεὶς ἐπιτέλους, ἐφώνησε νὰ τ' ὀνομάσουν ὅπως θέλουν, ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ σκάσουν τὸ παιδί του!

Τότε ὁ ἱερεύς ἀπεφάσισε καὶ ἔκαμε καὶ τὰς δύο ἄλλας καταδύσεις, βαπτίζων «τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Ἀγλαίαν»!..

'Ο Μπαρμπαρέζος, ὅστις δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ὁσαύτως τὴν ἱεροτελεστίαν ἐπηκολούθει γεῦμα, ἐστέκετο πλησίον τοῦ Μουστοβασίλη καὶ ἐπεδοκίμασε τοὺς λόγους του. Μὲ αὐτὴν τὴν φιλονεικίαν ἐκινδύνευε νὰ κρυώσῃ τὸ παιδί - ἴσως δὲ καὶ τὸ φαί. Δὲν ἐχαλοῦσε κι ὁ κόσμος γιὰ τ' ὄνομα. 'Αλλ' ὁ 'Αναγνώστης ὁ Εὐνιαῆς, ὁ ἐπιλεγόμενος Τερερές, ἐδείκνυε μὲ μορφασμούς, ἐνῶ ἔψαλλεν, ὅτι ἐθεώρει τὸ λάθος ποῦ ἔγινε πολὺ σοβαρόν.

'Εν τῷ μεταξύ, διάφοροι χωριανοί, βλέποντες φῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰσῆρχοντο καὶ ἐστέκοντο μὲ τὰ φέσια ὑπὸ μάλης. Καὶ ἂν ὁ Μανόλης δὲν ἀπησχολεῖτο εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀναδόχου, θὰ ἔβλεπε μεταξύ τῶν τελευταίων εἰσελθόντων ἓνα παλαιὸν γνώριμόν του.

'Ο ναὸς ἦτο νεόδμητος καὶ ἐσωτερικῶς ἡμιτελής. Στασιδία δὲν εἶχε, καὶ εἰς προσωρινὸν τέμπλον ἐξ ἀπλῶν ξύλων ἦσαν προσηρμοσμένοι εἰκόνες παλαιαί, φέρουσαι τὰ ἔχνη τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς βεβηλώσεως, ἣν εἶχε πάθει παρὰ τῶν Τούρκων ὁ παλαιὸς ναός, κατὰ τὴν μεγάλην 'Επανάστασιν. 'Απὸ τοῦ θόλου ἐμόρφαζον ἀπειλητικῶς δύο κεφαλαὶ ἐκ λευκοῦ λίθου, μὲ μακρὰ μαῦρα μουστάκια, κρατοῦσαι ἐκάστη εἰς τὸ στόμα κρίκον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμελλε νὰ κρεμασθῇ πολυέλαιος. Εἰς τὰ ξόανα ἐκεῖνα εἶχον προσθέσει, ὡς σκούφους, τὰς φωλεὰς τῶν αἰ χελιδόνες, εἰσερχόμεναι διὰ τῶν ἀνοικτῶν φεγγιτῶν. 'Αφυπνισθέντα δὲ τὰ πτηνὰ ὑπὸ τῆς ψαλμωδίας, εἶχον ἀρχίσει νὰ πετοῦν ἐντὸς τοῦ ναοῦ μὲ μικρὰς κραυγὰς ἐκπλήξεως.

'Ελθγεν ἤδη ἡ τέλεσις τοῦ βαπτίσματος, καὶ ὁ 'Αστρονόμος, ὅστις ἐξετέλει κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην χρέη νεωκόρου, ἀπεμάκρυνε τὴν κολουμβήθραν· ὁ δὲ Μανόλης, ὅστις εἶχε παραδώσει τὴν βαπτιστικὴν του πρὸς τὴν μαῖαν, παρετήρει μετὰ περιεργίας τὴν στίλβουσαν κεφαλὴν τοῦ Μπαρμπαρέζου, ὅστις ἦτο ὁ μόνος μεταξύ τῶν χωριανῶν φαλακρός. "Ἐπειτα, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θόλον, παρετήρησεν ὅτι ἡ φαλάκρα τοῦ Μπαρμπαρέζου εὐρίσκετο ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν φωλεάν τῶν χελιδόνων. Καὶ φαντασθεῖς κάτι τι λίαν ἐνδεχόμενον, κάτι τὸ ὁποῖον νὰ πέσῃ μὲ πλατάγισμα σταγόνας βαρείας ἐπὶ τοῦ λείου ἐκείνου κρανίου, ἤρχισε νὰ γελάῃ.

'Εξάφνα ὁμως ἡ εὐθυμία του ἔπαυσε, τὰ μάτια του ἐπλατύνθησαν καὶ ὠπισθοδρόμησεν ἐν βῆμα, ὡς νὰ ἔβλεπε φάντασμα φρικτόν. 'Ενώπιόν του εὐρίσκετο ὁ δάσκαλος, ὁ φοβερός καλόγηρος, ἀμετάβλητος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τώρα προσήρχετο μειδιῶν νὰ τὸν χαιρετήσῃ. 'Ο Μανόλης, τὸν ὁποῖον μίαν ὁρμὴ ἀλόγιστος ὄθει εἰς φυγὴν, ἀνεφώνησεν ἀσθμαίνων, ὡς νὰ εἶχε διατρέξει λεύγας :

— Φύγε! Μὴ μοῦ σιμῶνῃς!

'Αρπάσας δὲ ἀπὸ τὸ παρακείμενον παράθυρον βαρὺ ἐκκλησιαστικὸν βιβλίον, τὸ ὕψωσεν ἀπειλητικῶς - καὶ τοῦ ἱεροῦ θόλου ὁ ἀντίλαλος ἐπανεῖλαβε μετὰ φρίκης μίαν βλασφημίαν :

— Διά'λε τ'ς ἀποθαμένους σου!

'Αλλ' οἱ παριστάμενοι εἶχον ἤδη παρέμβει, κατάπληκτοι προπάντων διὰ τὴν βλασφημίαν ἐκείνην ἐντὸς τοῦ ναοῦ. 'Ο δὲ Σαῖτονικολῆς, ἀφωπλίσας τὸν υἱόν του, τοῦ ἐψιθύρισε μὲ τρέμουσαν ἐξ ὀργῆς φωνήν :

— Μορέ σκύλε, ἴντα 'ν' αὐτὸ πούκαμες;

Εἶπε δὲ καὶ πρὸς τὸν δάσκαλον, νὰ πάῃ κι αὐτὸς στὴν καληώρα. Θωρεῖ τα'δὰ ἴντα'καμε, μὲ τὸ ξύλο καὶ μὲ τὸ φάλαγγα. Αὐτὸς τάφταιγε!

Συγχρόνως εἶχε πλησιάσει καὶ ἡ Σαῖτονικολίνα καὶ μὲ ἡμερον γλώσσαν παρέστησεν εἰς τὸν υἱόν της ὅτι ἔκαμε μέγα ἀμάρτημα :

— Πῶς δὲν ἔρριξ' ὁ Θεὸς φωτιά νὰ μᾶζε κάψη, παιδί μου!..

'Ο Μανόλης τὴν ἤκουε, κάτω νεύων, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ. Δὲν ἤξερε κι αὐτὸς πῶς τόπαθε.

— Μάνα μου, ντροπή! τοῦ ἔλεγε ταπεινοφώνως ἡ μητέρα του. 'Ακοῦς νὰ φοβηθῇ, καὶ νὰ τὰ χάσῃ πῶς εἶδε τὸ δάσκαλο! Σὰ νὰ ἦτονε θεριὸ ὁ δάσκαλος, νὰ τρῶῃ ἀνθρώπους. Κ' ἐγὼ ποῦ τόχω χαρὰ μεγάλη, πῶς θὰ γενῆς καλὸς ἄντρας, σὰν τὸν κύρη σου,

καὶ θάσαι πρῶτος στὸν πόλεμο, σὰν τὸν παπποῦ σου!" Ἴ, ντροπή, νὰ ποῦνε πὼς εἶσαι φοβιτσάρης, γιέ μου!

"Ὅλοι εἶχαν ταραχθῆ ἐκ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, ὑπὲρ πάντας δὲ ὁ Μουστοβασίλης. Δὲν ἦσαν καλὰ σημάδια αὐτὰ καὶ πολὺ ἐφοβεῖτο διὰ τὸ παιδί του καὶ τὸ σπίτι του ἐν γένει. Τοὺς φόβους δὲ καὶ τὴν ταραχὴν του ἐνίσχυσε ὁ Τερερές, ὅστις ἐπέμενε ὅτι τὸ βάπτισμα δὲν εἶχε τελεσθῆ κανονικῶς καὶ διὰ τοῦτο συνέβη ἔπειτα καὶ τὸ ἀσεβὲς ἐπεισόδιον.

"Ὁ παπὰς εἶχε θυμώσει φοβερά. Ποῦ θαρροῦσε πὼς ἦτονε; Ἄλλ' ὁ Σαΐτονικολῆς ταπεινοφώνως τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴν τὸν μαλώσῃ κι ἀγριέψῃ πάλιν. "Ὅταν δέ, κατὰ συμβουλήν τῆς μητρὸς του, ὁ Μανόλης ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐζήτησε συγχώρησιν, ἀσπασθεὶς τὸ χέρι του, ὁ παπὰς τὸν ἐνουθέτησε μετὰ πραότητος. Μόνον ὁ Μπαρμπαρέζος δὲν ἀπέδιδε σπουδαιότητα εἰς τὸ γεγονὸς καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν Μανόλην. "Ἐλα δά, καὶ δὲν ἐχάλασε ὁ κόσμος. Ὁ Θεὸς δὲν εἶν' Ἀρβανίτης. Καρδιά καθαρά, κι αὐτὸ φτάνει!

"Ὁ δάσκαλος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε γίνει ἀφαντος. Οἱ δὲ ἄλλοι ἐπέστρεψαν εἰς τὸ σπίτι, ὅπου τὰ συγχαρητήρια καὶ τὸ θέαμα τῆς πλουσίας τραπέζης διεσκέδασαν τὴν ψυχρότητα τοῦ δυσαρέστου ἐπεισοδίου.

"Ὁ Μπαρμπαρέζος, χωρὶς νὰ χρονοτριβῆ εἰς πολλὰ φιλοφρονήματα, ἐκάθησε καὶ πρὸ τοῦ παπᾶ ἀκόμη εἰς τὴν τράπεζαν, ἐκάλει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς οἰκοδεσπότης, νὰ χαμηλώσουν. Διὰ τὰς γυναῖκας εἶχε στρωθῆ ἰδιαιτέρα τράπεζα, εἰς τὸ «μέσα σπίτι». Θὰ ἔμεναν μόνον δύο ἢ τρεῖς, διὰ νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς ἄνδρας' μεταξύ δὲ τούτων ἦτο καὶ ἡ Πηγῆ.

"Ὁ ἱερεὺς ἠϋλόγησε τὴν «βρῶσιν καὶ τὴν πόσιν», καὶ τὸ φαγοπότι ἤρχισεν. Ἄλλ' ὁ οἰκοδεσπότης, καίτοι ἐπροσπάθει νὰ φαίνεται χαρούμενος, ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ παιδιοῦ του δὲν εἶχε γίνει κανονικά. Ἐπιτέλους δὲν ἐκρατήθη καὶ ἠρώτησε τὸν ἱερέα. Ὁ παπὰς ἐθύμωσε. Βάπτισμα τὸ ὅποιον ἐτέλεσε αὐτὸς δὲν ἦτο κανονικόν; Ποιὸς τὰ λέει αὐτά; εἶπε, ρίψας βλέμμα λοξὸν πρὸς τὸν Τερερέν, διότι ἐγνώριζεν ὅτι οὗτος τὸν ἐπολέμει κρυφὰ καὶ φανερά, ἐποφθαλμιῶν τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο ἐνοριῶν του, διὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς ἱερεὺς.

Πράγματι, ὁ Τερερές ὑπεστήριξε, φανερά πλέον, ὅτι, ἀφοῦ τὸ παιδί ἐβαπτίσθη μὲ δύο ὀνόματα, τὸ βάπτισμα δὲν ἐγένετο σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἦτο σὰν φράγκικο. Ἡ Ἐκκλησία μας ὀρίζει καταδύσεις τρεῖς, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος' ἀλλὰ διὰ τὸ πραγματικὸν ὄνομα τοῦ παιδιοῦ ἐγέναν δύο μόνον καταδύσεις. Ἡ πρώτη ἐγένετο διὰ τὸ ἀνύπαρκτον ὄνομα Ἀχλαδία, ἄρα ἦτο ὡς νὰ μὴ ἐγένετο, καὶ τὸ βρέφος δὲν ἐβαπτίσθη ἐπομένως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς. Ἀφοῦ δὲ οὕτω ὁ Τερερές ἔδειξε τὴν θεολογικὴν ὑπεροχὴν του καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἱερέως, ἐξέφρασε καὶ τὸν φόβον ὅτι, ὅταν ὁ δεσπότης θὰ ἐμάνθανε τὰ γενόμενα, τὸ πρᾶγμα θὰ εἶχε διὰ τὸν παπὰ συνεπείας.

"Ὁ ἱερεὺς ἐν συνειδήσει δὲν ἐθεώρει σοβαρὸν τὸ γενόμενον σφάλμα' ἀλλὰ τὸ σοφιστικὸν κατηγορητήριον τοῦ ἀντιπάλου του τὸν ἔφερεν εἰς δύσκολον θέσιν. Ἐνῶ ὅμως ἦτο ἔτοιμος νὰ θυμώσῃ, καὶ νὰ εἶπῃ παστρικά εἰς τὸν Τερερέν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔλεγε διότι ἤθελε νὰ τοῦ πάρῃ τὴν ἐνορίαν, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὸ νοῦ του, διότι ὁ δεσπότης δὲν ἐχειροτόνει ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐδιάβαζε τὴν Σολομωνικὴν, τοῦ ἐπῆλθε μία λαμπρὰ ἰδέα καὶ διὰ τῆς σοφιστικῆς ἀπεστόμωσε τὸν σοφιστὴν:

— Δὲν πᾶς νὰ ξῆς προβιές! τοῦ εἶπε.

Τὸ βάπτισμα ἦτο κανονικώτατον, ἀφοῦ τὰ δύο ὀνόματα παρουσίαζαν ἐλαχίστην διαφορὰν. Ἀγλαῖα καὶ Ἀχλαδία τὸ ἴδιο ἦτο. Ἔτσι καὶ ἡ Παναγία ὠνομάζετο πότε Μαριάμ καὶ πότε Μαρία, καὶ ὁ Μωϋσῆς ἐλέγετο καὶ Μωσῆς.

Καὶ θριαμβεύων ὁ παπὰς ἀνεφώνησε:

— Δὲν μάς λές πὼς κ' ἡ Παναγία — Θεέ μου, συχώρεσέ μου! — κι ὁ Μωϋσῆς ἦσανε κακοβαπτισμένοι, γιὰ νὰ φανῆς σωστὸς φαρμασόνης;

Εἰς τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο δὲν εὔρε τίποτε ν' ἀντιτάξῃ ὁ Τερερές, ὅστις ἐσιώπησε,

φοβηθείς από την τελευταία λέξιν του παπᾶ διτι οὔτος, ἐξερεθιζόμενος, θά ἐφθανεν εἰς πράγματα δυσάρεστα.

‘Ο Τερερές πράγματι δὲν εἶχε καλὴν φήμην. Ἐπειδὴ ἦτο υἱὸς μάγου, εἰς ὃν ἀπεδίδοτο ὅτι ἐκοινωνεῖ πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα, ὑπῆρχεν ἡ ἰδέα ὅτι μετὰ τῶν ἀποκρούφων βιβλίων τοῦ πατρὸς του εἶχε κληρονομήσει καὶ τὰς σχέσεις του μετὰ τὸν Διάβολον. Ἐνεκα δὲ τῆς φήμης ταύτης, ἣτις ἐπαρουσίαζεν ἀπαισίαν τὴν ἰσχνὴν του ἀσχημίαν, δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ εὖρη σύζυγον καὶ ἄγαμος ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος, καίτοι ἦτο ἐκ τῶν εὐπορωτέρων χωριανῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἠρνεῖτο νὰ τὸν χειροτονήσῃ, ἂν καὶ κατὰ τ’ ἄλλα δὲν ἦτο ἀκατάλληλος, διότι καὶ γράμματα ἐγνώριζεν, ὅσα ἐθεωροῦντο ἀρκετὰ, καὶ ἔψαλλε. Περὶ τῆς ψαλτικῆς του μάλιστα εἶχεν ὁ Ἰδιος μεγάλην ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν συνεμερίζοντο καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ γελοίους τερετισμούς του τὸν εἶχον ἐπονομάσει Τερερέν. Ὅταν εἶδε, λοιπόν, ὅτι ὁ παπᾶς ἦτο ἔτοιμος νὰ τοῦ ρίψῃ κατὰ πρόσωπον καὶ τὴν περὶ μαγείας κατηγορίαν, διὰ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ, ἔσπευσε νὰ ὑποχωρήσῃ. Διότι, ἂν καὶ δι’ ὑπερβολικοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου ἐπροσπάθει νὰ διαψεύσῃ τὴν κατηγορίαν, ἐξ ἄλλου ἐνίσχυε τὰς ὑποψίας, ἐπιμένων ἐκ φιλαργυρίας νὰ ἐξασκῆ τὸ θεραπευτικὸν μέρος τῆς πατρικῆς τέχνης. Ἐγραφε, δηλαδὴ, περίαπτα διὰ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ νευρικά νοσήματα καὶ ἔδιδε «ρετσέτες», τὰς ὁποίας οἱ ἀσθενεῖς ἀνήρτων εἰς τὸν τράχηλον αὐτῶν διὰ ν’ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ πυρετοῦς ἢ τὰς διέλυσον εἰς τὸ νερὸν καὶ τὰς ἔπινον διὰ νὰ θεραπεύσουν ἄλλα νοσήματα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ θεραπευτικὴ αὕτη ἦτο κοινὴ, καὶ ἄλλοι, ὁμοίως, ἔγραφον ρετσέτες, ἐθεράπευον τὰς παρωτίτιδας γράφοντες πεντάλφες ἐπὶ τῶν οἰδημάτων καὶ ἀνεγίνωσκον τὸν Ἅγιον Κυπριανὸν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων, ἀλλ’ οὐδεὶς ἄλλος εἶχε τὰς ὑπόπτους πατρικὰς παραδόσεις τοῦ Τερερέ.

‘Ο Μουστοβασίλης, ἀναθαρρήσας ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τὴν συζητήσεως, ἔπιεν εἰς ὑγείαν τοῦ συντέκνου:

— Καλῶς νὰ σ’ εὖρω, σύντεκνε Μανολιό!

— Καλῶς νὰ ὀρίσης, σύντεκνε! ἀπήντησεν ὁ Μανόλης, ὅστις, μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ οἴνου, εἶχεν ἤδη λησμονήσει τὸ φοβερὸν βλέμμα, τὸ ὅποιον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐνόμισεν ὅτι τοῦ ἐξηκόντισεν ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ τέμπλου. ‘Ο δὲ ἱερεὺς ἐκλείσει τὴν συζήτησιν μετὰ χριστιανικὴν μακροθυμίαν, ἀρχίσας νὰ ψάλλῃ: «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε.» Τὸ τροπάριον ἐπανάεβαν καὶ οἱ ἄλλοι, ἐνδῶσας δὲ καὶ ὁ Μανόλης εἰς τὴν γενικὴν παρακίνησιν τὸ ἔψαλλε, καθ’ ὑπαγόρευσιν τοῦ παπᾶ, μετὰ στρεβλώσεις τόσον κωμικὰς καὶ μετὰ τοιαύτην φωνάραν, ὥστε τὰ ἐπὶ τῆς παστάδος κοιμώμενα παιδιὰ ἐξύπνησαν ἔντρομα καὶ ἤρχισαν νὰ κλαίου, οἱ δὲ ὁμοτράπεζοι μετὰ δυσκολίας ἐκράτησαν τὸν γέλωτα. ‘Ο Ἀστρονόμος ἔσκυψε πρὸς τὸν παρακαθήμενον καὶ τοῦ ἐψιθύρισε: «— Δέν ἔχει τὴ φωνὴν τοῦ τράου;» ‘Ο μόνος ὅστις δὲν ἐφρόντισε πολὺ νὰ κρύψῃ τὸ μειδιάμα του ἦτο ὁ Τερερές. Ἄλλ’ εἰς τὸ πείσμα του, ὁ παπᾶς εἶπεν ὅτι ὁ Μανόλης εἶχε πολὺ καλὴν φωνὴν καί, ἂν ἤξευρε γράμματα, θά ἐγίνετο λαμπρὸς ψάλτης. ‘Ο δὲ Μπαρμπαρέζος, ὑπερθεματίζων ἐκ κολακείας, ὠρκίσθη ὅτι μιὰ στιγμὴ ἐξιππάσθηκε ἐνόμισεν ὅτι ἤκουε τὸν Δρακάκη, τὸν πρωτοψάλτην τοῦ Κάστρου! ‘Ο παπᾶς δὲν ἐφθανε μέχρι τοιαύτης ὑπερβολῆς, ἀλλ’ ἐπιτέλους δὲν ἐθεώρει ἀπαραίτητα καὶ τὰ γράμματα, διὰ νὰ γίνῃ ψάλτης ὁ Μανόλης - ἤρκει νὰ πάρῃ τ’ ἀφτί του τοὺς ἤχους. ‘Ο Συκολόγος, ὁ κτίστης, ἂν καὶ τελείως ἀγράμματος, ἔψαλλεν ἀρκετὰ καλὰ, ὅταν τοῦ ἐκαλαναρχοῦσαν.

‘Ο Τερερές ἀνεγέλασεν. Οὐ! τόσον καλὰ ἔψαλλεν, ὥστε ἔκανε σαλάτα τοὺς ἤχους, καὶ ἔλεγεν ἄλλ’ ἀντ’ ἄλλων, πολλάκις, ὅταν δὲν ἤκουε καλὰ τὸν καλανάρχον. Κάποτε ὁ καλανάρχος ἔλεγε «τὴν ἀρὰν τοῦ κόσμου», καὶ αὐτὸς ἔψαλλε «τὴν οὐρὰν τοῦ κόσμου», σὰν νὰ ἦτο γάιδαρος ὁ κόσμος. Αὐτὸς, ἂν ἦτο παπᾶς, θ’ ἀπηγόρευεν εἰς τὸν κτίστην ἐκείνον νὰ ψάλλῃ, διότι ἐπιτέλους ἦτο ἐμπαιγμὸς τῶν θείων.

— Ὅντὲ νὰ γενῆς ἢ γιὰ φεντιὰ σου παπᾶς, νὰ τὸν ἐμποδίσῃς! εἶπεν ὁ παπᾶς, πεισμένος πάλιν. Ἐγὼ θωρῶ πῶς ψάλλει καλὰ καὶ σωστά, καλύτερα κι ἀπὸ μερδικούς, ἀπὸ κανοῦνε πῶς αὐτοὶ εἶναι κι ἄλλος δὲν εἶναι.

Ἄλλὰ τὴν νέαν ἔριδα διέκοψεν ὁ Μανόλης, ὅστις διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν ἦτο δὰ ὅσον

τὸν ἐνόμιζον ἀστοιχείωτος, ἤρχισεν ἑξάφνα νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη», ἐντείνας τὴν φωνὴν του εἰς τὴν διαπασῶν. Καὶ ἂν εἶχαν ὑλοπίνακας τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας, ἑξάπαντος θὰ συνετρίβοντο ὑπὸ τῶν δονήσεων τῆς στεντορείας ἐκείνης φωνῆς.

Ὁ Μανόλης, ἐνθουσιασθεὶς, ἔπιεν εἰς ὑγείαν τῆς συντέκνισσας καὶ συνέκρουσε μετ' αὐτῆς τὸ ποτήριον.

— Νὰ τὰ χιλιάσης, σύντεκνε! ἀπήντησεν ἡ Γαρεφαλιώ.

Τοιαῦται προπόσεις διεσταυροῦντο ἀκατάπαυστα :

— Νὰ ζήσ' ἡ νεοφώτιστη!

— Ἀπούβαλε τὸ λάδι νὰ βάλῃ καὶ τὸ κλῆμα!

— Στοι χαρές τῶν ἀπάντρευτω!

Καὶ ὁ οἶνος ἐντὸς ὀλίγου ἐκορύφωσε τὴν εὐθυμίαν.

Μόνον ὁ Τερερὲς ἦτο σιωπηλὸς καὶ κατηφής, ὄχι τόσον διὰ τὴν ἤτταν, τὴν ὁποίαν εἶχε πάθει, ὅσον διὰ μίαν ἄλλην ἤτταν, τὴν ὁποίαν προέβλεπε. Διότι μετὰ τῆς ἐνορίας ἐπωφθαλμία καὶ τὴν Πηγὴν, διὰ νὰ γίνῃ αὐτὸς μὲν παπὰς ἐκείνη δὲ «πρεσβυτέρα»· ἀλλ' ἐκ τῶν λαθραίων βλεμμάτων τὰ ὁποῖα ὁ Μανόλης ἀπετόξευε πρὸς τὴν Πηγὴν, ὁσάκις τοῦ ἠῦχοντο στίς χαρές του, καὶ ἀπὸ τὸ ἐρύθημα μὲ τὸ ὅποιον ὑπεδέχετο ἡ Πηγὴ τὰ βλέμματα ἐκείνα, ἤρχισε νὰ φοβῆται ὅτι τὰ σχέδιά του ἐκινδύνευον καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν. Τοὺς φόβους του δ' ἐνίσχυεν ἡ ἐπιμονὴ μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἀπέφευγε τὸ βλέμμα τῆς νέας, ἐνῶ ἐπανειλημμένως τὸ εἶδε διευθυνόμενον πρὸς τὸν Μανόλην.

Τὰ πηρούνια εἶχον κατατεθῆ καὶ τὰ ποτήρια ἐκυκλοφόρου καὶ συνεκρούοντο μετὰ μεγάλης ζωηρότητος· ἐπειδὴ δὲ οἱ πίνοντες ἐθεώρου ἀπαραίτητον νὰ συνοδεύουν ἕκαστον ποτήριον μὲ μίαν εὐχὴν, τῶρα ἠῦχοντο ὑπὲρ ὄλων, ἀπὸ τῶν νεκρῶν προγόνων μέχρι τῶν τελευταίων βλαστῶν τῶν δύο οἰκογενειῶν, τὰς ὁποίας συνέδεσε τὸ βάπτισμα. Καὶ οὕτω τοῦ πότου αἱ προφάσεις ἦσαν ἀνεξάντλητοι. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπετείνοντο καὶ πρὸς τὴν Πηγὴν :

— Στοι χαρές σου, Πηγίό!

— Χαρές νάχετε! ἀπήντα, χωρὶς ψευδαιδημοσύνην, ἡ κόρη.

Μετ' ὀλίγον ἐπῆλθεν ἡ χαρακτηριστικὴ τῆς ἀρχομένης μέθης σύγχυσις. Ἐνῶ ὁ παπὰς ἔψαλλεν, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς τραπέζης, κάποιος γέρον, ὅστις εἶχε μεταβῆ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Κάρπαθον, ἐμμεῖτο τὴν προφορὰν τῶν καρπαθιωτῶν καὶ οἱ παρακαθήμενοι ἐξεκαρδίζοντο. Ὁ Ἀστρονόμος, εἰς τὸ ἄλλο μέρος, διηγεῖτο πῶς ἕνα πλοῖον φράγκικο εἶχε προσεγγίσει πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν παραλίαν, καὶ παρέλαβε διάφορα μάρμαρα ἀπὸ τὰ εἰρείπια τῆς ἐκεῖ ἀρχαίας πόλεως. Ἐδόθη οὕτω ἀφορμὴ νὰ συζητήσουν τί ἄραγε νὰ ἤθελαν οἱ φράγκοι τὰ εἰδῶλα καὶ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα, περιοδεύοντες εἰς τὴν νῆσον, ἀνεζήτησαν. Καὶ ἄλλοι μὲν ὑπώπτευον, ὅτι αὐτοὶ οἱ περιηγηταὶ ἦσαν, ἴσως, καὶ ὀλίγον εἰδωλολάτραι, ἄλλοι δὲ ὅτι ἐντὸς τῶν εἰδῶλων ὑπῆρχε χρυσός, τὸν ὅποιον οἱ φράγκοι ἐγνώριζον νὰ ἐξάγουν. Ἀπόδειξις, ὅτι κάποιος εἶχεν εὑρεῖ ἀγκυλάτιον ὀλόχρυσον. Ὅσον δὲ διὰ τὰ ἐνεπίγραφα μάρμαρα, ὁ Ἀστρονόμος εἶχε τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἀπὸ τὰ γράμματά των ὠδηγοῦντο οἱ ξένοι πρὸς ἀνακλύψιν θησαυρῶν. Μίαν τοιαύτην πλάκα ἐνεπίγραφον εἶχεν ἀνακαλύψει καὶ αὐτὸς πρὸ καιροῦ, ἀλλ' ἔκαμε τὴν ἀνοησίαν νὰ τὴν δεῖξῃ εἰς ἕνα κοκκινογένη φράγκον, διερχόμενον ἀπὸ τὸ χωριό.

Τούτων λεγομένων ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἑνὸς χωριανός, συγγενὴς τοῦ οἰδεσπότου, ὅστις πρὸ ὀλίγων στιγμῶν εἶχεν ἐπικνέθει ἐξ Ἡρακλείου, καὶ ὅλοι ἐστράφησαν πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μάθουν τὰ ἐκ τῆς πόλεως νέα. Πράγματι δὲ ὁ χωρικός ἐκείνος διηγήθη κάτι τι καταπληκτικόν, τὸ ὁποῖον συνεχίνει κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τὸ Ἡράκλειον. Πρὸ τινων ἡμερῶν, ὅλοι οἱ μωχαμεθανοὶ κάτοικοι ἐνὸς χωρίου τῆς Πεδιάδος εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἀκολουθοῦντες ἕνα καλόγηρον ἀγιορείτην καὶ ψάλλοντες τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Οὕτω μετέβησαν εἰς τὴν μητρόπολιν, καὶ παρουσιασθέντες πρὸς τὸν μητροπολίτην τοῦ ἐδήλωσαν ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἥτις ἦτο τῶν πατέρων αὐτῶν ἡ πίστις. Οἱ τοῦρκοι τῆς πόλεως,

ιδόντες τὰ γενόμενα ἐξεμάνησαν, καὶ ὁ πασὰς διέταξε τὴν σύλληψιν καὶ φυλάκισιν τῶν χωρικῶν καὶ τοῦ καλεγγήρου.

Ἄλλὰ καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐζήτησαν καὶ ἐπέτυχαν τὴν ἐπέμβασιν τῶν προξένων, ἐπικαλούμενοι τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν, ἣτις εἶχε προκηρυχθῆ δια τοῦ Χάτι-χουμαγιούν. Ὁ δὲ πασὰς, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐπροσπάθησε, δι' ἀπειλῶν, βασανιστηρίων καὶ ὑποσχέσεων, νὰ μεταπείσῃ τοὺς χωρικοὺς, ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους, τὸν καλόγηρον ὅμως ἐξώρισε, μολονότι καὶ οὗτος ἦτο κρητικός. Ὡνομάζετο Μαριδάκης καὶ κατήγετο ἀπὸ τὰ μέρη τοῦ Ρεθύμνου. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ ἐτῶν εἶχε φονεύσει ἀκουσίως ἕνα χριστιανόν, εἶχε μεταβῆ εἰς τὸ "Ἅγιον Ὄρος καὶ ἐγίνεν ἀσκητής· ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν πρὸ ὀλίγου καιροῦ εἶχεν ἀρχίσει νὰ διδάσκῃ, προσπαθῶν νὰ ἐπαναγάγῃ τοὺς μωαμεθανοὺς τῆς Κρήτης εἰς τὴν θρησκείαν, ἐξ ἧς οἱ πρόγονοὶ τῶν εἶχαν ἀποσκοιρτήθει.

Αἱ γυναῖκες, αἵτινες εἶχαν πλησιάσει καὶ ἠκροῶντο τὰ λεγόμενα, ἐσταυροκοπήθησαν ψιθυρίζουσαι :

— Δόξα νάχης, Θε μου !

Ἄλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν ἡ συγκίνησις δὲν ἦτο μικρότερα. Ἡ μέθη, ἣτις πρὸ ὀλίγων στιγμῶν ἐθορύβει, ἐφάνη ὡς νὰ διελύθη διαμιάς. Καὶ τότε ὑψώθη ὡς νικητήριος παιὰν ἡ φωνὴ τοῦ ἱερέως, ψάλλοντος : «Εἰς Θεός, μέγας, ὁ Θεὸς ἡμῶν.» Ἀφοῦ δ' ἔτελείωσε τὸ τροπάριον, ὁ Ἀστρονόμος, ὑψώσας τὸ ποτήρι του μὲ κίνημα ἀνθρώπου ἐτοιμαζομένου νὰ πυροβολήσῃ ἀπὸ ἐνθουσιασμόν, ἀνεφώνησε μὲ φωνὴν παλλομένην :

— Εἰς ὑγείαν τῇ Ρωμιουσύννης !

— Ἐβίβα ! ἀπήντησαν οἱ ἄλλοι ὁμοφώνως.

— Καὶ τοῦ χρόνου χωρὶς κοιλιά ! ἐπρόσθεσεν ὁ Μουστοβασιλῆς, ἐκφέρων διὰ λογοπαιγνίου τὴν εὐχὴν «χωρὶς σκυλιά», δηλαδὴ χωρὶς τούρκους.

— Ἀμήν !

— Θωρεῖς τα δὰ τὰ λόγια τοῦ Τακτικοῦ, πῶς ἀρχίσανε νὰ βγαίνουνε ; εἶπεν ὁ Σαῖ-τονικολῆς πρὸς τὸν παπὰν.

Καὶ χωρὶς νὰ λογαριάσῃ πλέον τὴν παρουσίαν τοῦ Μπαρμπαρέζου, προέπιεν ὑπὲρ ἐκείνου ὅστις προωρίζετο νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς μεγάλας ἐλπίδας τοῦ Ἐθνους :

— Νὰ χαροῦμε τὸ νέο Βασιλιά !

Ἄλλὰ καὶ ὁ Μπαρμπαρέζος — ἐπὶ τέλους χριστιανὸς ἦτο κι αὐτός — δὲν ἔμεινεν ἀσυγκίνητος. Τόσον πολὺ μάλιστα ἐσυγκινήθη, συντελοῦσης καὶ τῆς κρασοκατανύξεως, ὥστε ἤρχισε νὰ κλαίῃ, ἐνθυμηθεὶς ἕνα μικρότερόν του ἀδελφόν, ὅστις εἶχεν αἰχμαλωτισθῆ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, καὶ ἔκτοτε δὲν τὸν ἐπανεῖδεν. Ἄλλ' ὁ Σαῖτονικολῆς τοῦ ἐφώναζεν ὅτι ἦτο ὥρα γιὰ χαρές, ὄχι γιὰ θρηνολογήματα. Στραφεὶς δὲ πρὸς τὴν Πηγὴν, τῆς εἶπε φαιδρῶς :

— Ἐτσα δὲν εἶναι, Πηγιό ;

Ἐπειτα ἤρχισε νὰ τραγουδῇ :

*Τὸ μῆλον ὅπου κρέμεται εἰς τὴν γλυκομηλίτσα
ψύγεται γη μαραίνεται γη τρῶν το οἱ διαβάτες !
Ἐτσα ναι δὰ κ' ἡ κοπελιά σὰν ἔρθῃ τοῦ καιροῦ τση !*

Καὶ ἐτελείωσε μὲ μίαν ἐπιφώνησιν :

— Ἐ, μορὲ νιότη, καὶ πούσαι !

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἦτο ἐνθουσιασμένος καὶ διότι ἔβλεπεν ἐπιτυχάνον τὸ σχέδιον περὶ ἐξημερώσεως τοῦ υἱοῦ του. Ὁ οἶνος εἶχε λύσει τελείως τὸν γλωσσοδέτην τοῦ Μανόλη, ὅστις ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ὡς ὁ Σάτυρος τῆς ἀρχαίας κωμωδίας :

*Πόθεν ποτ' ἄλυπον τόδε
εὔρον ἄκος αἰσχύνης !*

Εἶχε μάλιστα τόσον ἀποθρασυνθῆ, ὥστε τὰ ἐπίμονα βλέμματά του περιῆγον εἰς ἀμχανίαν τὴν Πηγὴν. Τὸ βέβχιον εἶναι ὅτι ἡ ἀθωότης αὐτῆς δὲν ἔβλεπεν εἰς τὸν Μανόλην τίποτε ἐκ τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὅποια ἡ κκεντρέχεια τῶν ἄλλων εἶχε παρα-

τηρήσει. Ἐβλεπε μόνον τὸν υἱὸν χρηστῶν γονέων καὶ τὸν νέον τὸν ἀλκιμον, τὸν δυνάμενον μὲ μίαν γροθιᾶν νὰ συντρίψῃ τὸν καχεκτικὸν Τερερέν, ὅστις τὴν ἐνοστιμεύετο.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Ἀστρονόμος, ὅστις ἐγνώριζεν ἢ ἐμάντευε τὸ αἶσθημα τοῦ παρακαθημένου Τερερέ, διεσκέδαζε παροξύνων τὴν ζηλοτυπίαν του :

— Μορέ, δέ θωρεῖς ; τοῦ ἐψιθύρισε· ὁ Πατούχας, ἀπου τὸν εἶχαμε γιὰ ζωντόβολο, τὰ ταίριασε μὲ τὸ Πηγιό !

— Θαρρῶ πῶς ἐμέθυσες καὶ θωρεῖς ἄλλα τῶν ἀλλῶν ! εἶπεν ὁ Τερερέ, προσποιούμενος ἀδιαφορίαν.

Ἐκεῖνο πού σοῦ λέω ! Γιὰ ξάνοιγέ τσι καὶ θὰ δῆς πῶς παίζουνε τὰ μάτια των σὰν ἄστρα !.. Νά, εἶδές τηνε πῶς τοῦ χαμογέλασε ;

Ἐ Τερερές ἀπὸ κίτρινος ἔγινε πράσινος.

— Ἐ ! κ' ἴντα μὲ γνοιάζει μένα, σ' ὄλο τὸ ὕστερο ; εἶπεν. Ἀδερφή μου δέν εἶναι !

— Ἐλα δὰ πού δέ σέ γνοιάζει... Καὶ σὺ ἀπάντρευτος εἶσαι καὶ τὸ Πηγιό εἶναι καλὴ καὶ ὁμορφὴ νύφη. Γιὰ δέ τηνε ὄλα τοῦ Μάη τὰ ρόδα ἀνθοῦνε στὰ μάγουλά τση. Καὶ γυναῖκα σωστή, φεργάδα !

Ἐ Τερερές δὲν ἠδυνήθη νὰ πνίξῃ ἓνα στεναγμόν.

— Μὰ λές, ἀλήθεια, καὶ αὐτὴ τὰ θέλει ἢ ἀνεμπαίζει τόνε ; εἶπε μετὰ τινος στιγμάς.

— Μὰ δέν ἔχεις μάτια νὰ θωρῆς ; Κύριε ἐλέησο !

— Κ' ἴντα τοῦ ῥέχτηκε τοῦ βουϊδαρᾶ ;

— Ἰντα τοῦ ῥέχτηκε ; Τῆ νιότη του - θεὸς ἄλλο ; Ἐ νιὸς μὲ τῆ νιά, κ' οἱ γέροι καλὴ ψυχὴ !

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Μανόλης, ὡς νὰ κατελήφθη ὑπὸ αἰφνιδίας φρενίτιδος, συνέκρουσε τὸ ποτήρι του μὲ τόσην ὀρμὴν ὥστε τὸ συνέτριψε, καὶ ἔξαλλος ἀνεφώνησεν :

— Ἀπού ἔβαλε τὸ λάδι νὰ βάλῃ καὶ τὸ ξύδι !

— Νὰ γενῆ λαδόξυδο ! συνεπλήρωσεν ὁ Ἀστρονόμος, ὄλων ἐπιγελώντων θορυβωδῶς.

Ἐπειτα ὁ ἀνάδοχος ἠγέρθη καὶ μὲ βῆμα ὀλίγον ἀσταθὲς περιῆλθε τὴν τράπεζαν δίδων τὰ «μαρτυρίκια». Ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐστέκετο ἡ Πηγὴ, τῆς ἐψιθύρισε, ἐνῶ τῆς ἔδιδεν ὅσα περισσότερα εἰκοσάρια περιέλαβεν ἢ χεροῦκλα του ἀπὸ τὸ βαλάντιον τὸ ὁποῖον ἐκράτει :

— Χαρῶ τὸ θεὸ σου, Πηγιό !

Ἐ κόρη συνεταράχθη, καὶ μὲ σβησμένη φωνὴν τοῦ εἶπε :

— Νὰ τὰ χιλιάσῃς !

Μετ' ὀλίγον ὁ ἱερεὺς ἐσηκώθη καὶ ὄλοι τὸν ἐμιμήθησαν. Ἦτό καιρὸς ν' ἀπέλθουν. Ἐ Πηγὴ εἶχεν ἤδη ἐτοιμάσει «πάπυρον», τυλίξασα ὕφασμα εἰς ξύλον καὶ ἐμβαπτίασα αὐτὸ εἰς τὸ ἔλαιον· καὶ ἀφοῦ τὸν ἤναψε, τὸν προσέφερον εἰς τὸν Σαῖτονικολὴν, ὅστις οὕτω προηγῆθη φωτίζων τὸν δρόμον εἰς τοὺς οἰκείους του.

Ἐ Μανόλης ἠκολούθει κλονούμενος καὶ παραληρῶν ἐκ τῆς μέθης. Ὅταν δ' ἐπλησίαζαν εἰς τὴν οἰκίαν των, ἔσκυψε πρὸς τὴν μητέρα του καὶ τῆς εἶπε, προσπαθῶν νὰ χαμηλώσῃ τὴν φωνὴν του :

— Ἐ, μᾶ, νὰ τὸ κατέχῃς !.. Ἐγὼ θὰ πάρω τὸ Πηγιό !

Δ'

— Δέν σοῦ τάλεγα γώ ; εἶπε γελῶν ὁ Σαῖτονικολῆς, ὅταν τὴν ἐπιούσαν ἔμαθε παρὰ τῆς συζύγου του τὴν ἐκμυστήρευσιν τοῦ Μανόλη. Αὐτὸς ἤρθε γιὰ νὰ βρῆ τὸ δαίμονά του, μὰ νὰ τυχερὸς κ' εὐρῆκε ἄγγελο !

Ἐν καὶ πρόωρος ἢ ἐκλογὴ τοῦ υἱοῦ του, τοῦ ἤρρεσεν. Ἴσως μάλιστα καὶ περιελαμβάνετο εἰς τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος σχέδιά του. Πρὸς τὴν Πηγὴν ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν, ἴσως διότι τοῦ ἐνθύμιζε τὴν γυναῖκα του, ὅπως ἦτο ἡ Ρηγινιώ ὅταν τὴν ἠγάπησεν. Ἐ Πηγὴ ἦτο δι' αὐτὸν τὸ ἰδεώδες τῆς γυναικός, καλὴ νοικοκυρὰ εἰς τὸ σπίτι καὶ καλὴ δουλεύτρα εἰς τὰ χωράφια. Ἐφ' ὅτου, πρὸ ἐνὸς ἔτους, εἶχεν ἀποθάνει ἡ μάνα τῆς, κατῴρωθεσε νὰ τὴν ἀναπληρώσῃ εἰς τὰς φροντίδας τοῦ σπι-

τιού και να βοηθητὸν τὸν πατέρα και τὸν ἀδελφόν της εἰς τὰς γεωργικὰς τῶν ἐργασίας. Ὁ Σαῖτονικολῆς μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἡγάπα και ἐθαύμαζε τὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι και τὰς γυναῖκας ἐξηυγένηεν ἢ σκαπάνῃ· και ἐνθουσιάζετο ὅταν τὴν ἐβλεπε νὰ βλωκοπαῖ, ὡς ἄνδρας, κατόπιν τοῦ ἀρότρου τοῦ ἀδελφοῦ της.

Εἰς δὲ τὸ θέρισμα ὑπερέβαινε και τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν ταχύτητα και τὴν ἀντοχήν. Ροδοκόκκινη, ὑπὸ τὴν πλατεῖαν μπολῖδα, ἥτις τῆς ἐπροφύλαττε τὸ πρόσωπον ἀπὸ τὸν ἥλιον, ἐθέριζε μιὰ σπορὰ εἰς διάστημα κατὰ τὸ ὅποιον οἱ ἄλλοι δὲν ἐθέριζον τέταρτον σπορᾶς. Καὶ εἰς τὰς ἐπιπονωτάτας δὲ ἐργασίας διετήρει τὴν φυσικὴν της εὐθυμίαν και τὸν γέλωτά της, ὅστις ἐνθύμιζεν εἰς τὸν Σαῖτονικολῆν ἓνα τραγούδι τῆς νεότητός του :

Ὅντε μιλλῆς πέφτουν ἀνθοὶ κι ὄντε γελάσης ρόδα,
φῶς μου τὸ ζαριφλίκι σου σ' ἄλλη κιαμιὰ δὲν τόδα!

Τὴν ἐκτίμησιν, ἀν ὄχι τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὴν Πηγῆν, συνμερίζετο και ἡ σύζυγός του. Φτωχοπούλα ἦτο - ἀλλὰ μήπως και αὐτοὶ ἦσαν πλούσιοι ὅταν ἐπάρθηκαν;.. Φτωχὸς φτωχὴν ἀγάπησε, κι ὁ Θεὸς τσ' εὐλόγησε. Καλὴ καρδιά νάναι, κι ὅλα ἔρχονται δεξιά. Ἄς ἔχουν τὰ χιλιόκαλα - τί τὸ ὄφελος ἀν ἔχουν γρίνιες και μαλιές; Ὁ Πειρασμὸς θὰ παίρνῃ τὸ ψωμί ἀπὸ τὸ στόμα τῶν και τὴ χαρὰ ἀπὸ τὴν καρδιά τῶν! Ἐπειτα, δόξα τῷ Θεῷ, αὐτοὶ εἶχαν.

— Θὰ κάμη και ταιριαστὸ ἀντρόνιο ἢ Πηγῆ μετὰ τὸ Μανόλη μας, εἶπεν ἡ Ρηγινιώ, ἔτσα πούναι μεγαλόφυλοι κ' οἱ δύο.

— Σ' ὄλο τὸ ὕστερο εἶναι και κρῖμα νὰ τῆνε πάρῃ ὁ Τερερές, ὁ σακάτης, μιὰ τέτοια κοπελιά.

— Ναί, ἤκουσα κ' ἐγὼ πὼς τὴν ἐζήτηζε.

— Κι ὁ κύρης τῆς πρέπει πὼς θέλει νὰ τοῦ τὴ δώσῃ. Φτωχὸς ἄνθρωπος - ἔντα νὰ κάμη;

— Καλὰ τὸ λές· κρῖμα εἶναι.

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν. Ἐπειτα εἶπε :

— Λένε πὼς τὸ καλύτερο ἀχλάδι τὸ τρώει ὁ χοῖρος· μὰ δὲ θὰ τὸν ἀφήσω γὰρ τὸ χοιροτερερὲ νὰ τὸ φάῃ!.. Τὸ κακὸ μόνον εἶναι πὼς ὁ Μανόλης δὲν εἶν' ἀκόμη γιὰ παντρεϊά. Ἐντα λές τουλόγου σου;

— Ἄς γενῆ μιὰ λογόστειση, κι ἄς περάσῃ ὕστερα κ' ἓνας χρόνος και δύο, ὥστε νὰ γενῆ ὁ γάμος.

— Ἄφησε, και κατέχω γὰρ πὼς θὰ διάξω! εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς, ὡς νὰ τοῦ ἤλθεν αἰφνιδια ἔμπνευσις.

Ἐκινήθη δὲ νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἡ Ρηγινιώ τὸν ἐσταμάτησε :

— Ἀλήθεια· ἐξέχασα νὰ σοῦ πῶ ἓνα πρᾶμα...

Διηγήθη δὲ ὅτι πρὸ δύο ἡμερῶν, ἐνῶ ἐπλυνεν εἰς τὸν ποταμόν, ἡ χήρα ἡ Ζερβούδαινα τῆς ἔρριξε παραπετρὲς γιὰ τὸ Μανόλη. Τῆς εἶπε τοῦ κόσμου τοὺς ἐπαίνους : «Ἐντα ὁμορφὸς ἀπού'ν' ὁ γιὸς σου Ρηγινιό! Δύο-τρεῖς φορὲς ἀπού τὸν ἔχω θωρῶντα, ἀπομείνανε τὰ μάτια μου ἀπάνω του. Σὰ θάνατι οἱ νιοὶ ἔτσα νάναι! Μὰ κ' ἐμένα ἡ θυγατέρα μου ἐγένηκε μιὰ κοπέλλα, πούν' ἓνα τ' ὄνομά τῆς στὴ Χώρα!.. Καὶ πόσοι δὲν τῆνε ζητοῦνε! Μὰ γὰρ θέλω νὰ τῆνε παντρέψω στὸ χωριό, νὰ τὴν ἔχω κοντὰ μου. Ἐνα παιδί τόχω...»

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρηκολούθει τὴν διήγησιν τῆς συζύγου του μετὰ σημεῖα ἀδημονίας· ἀλλὰ και ἡ Ρηγινιώ, προλαμβάνουσα τὴν ἀρνήσιν του, ἔσπευσε νὰ εἶπῃ ὅτι ἀπλῶς τοῦ ἀνέφερε τὴν ὁμιλία ποὺ γίνηκε, γιὰ νὰ ξέρῃ,· και διότι, ἐπιτέλους, ἡ μητρικὴ της φιλαυτία ἐκολακεύετο ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι ὁ υἱὸς της ἦτο περιζήτητος. Ἀλλὰ βέβαια ὁ γιὸς της δὲν ἦτο γιὰ τὴ θυγατέρα τῆς Ζερβούδαινας, οὔτε ἡ Ζερβουδοπούλα γιὰ τὸ Μανόλη.

— Δέν τὴν ἀφήνεις τὴν κουζουλὴ! εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς. Τὸ δακτυλάκι τῆς Πηγῆς δὲ δίδω, νὰ πάρω δέκα ἀπὸ τέτοιο κουζουλόσογο. Μήγαρις εἶναι και γυναῖκα; Ἐνα

λιοιό, ἓνα πράμα ἄψητο, ἀπου ὅποιος τῆνε πάρη πρέπει νὰ τὴν ἀφήνη μέσα στοῦ σπίτι, γιὰ νὰ μὴ τῆνε δῆ ὁ ἥλιος κι ἀρρωστήση. Δέ μᾶζε χρειάζεταιαι!..

— Αὐτὴ ἔναι καὶ στὴ Χώρα μαθημένη, κ' ἐμᾶς τὸ παιδί μας εἶναι βοσκός, ἐπρόσθεσεν ἡ Ρηγινιώ.

— Καὶ πότε θαρθῆ, λέει, αὐτὴ ἡ σουρλάντα ἀπου τὴ Χώρα;

— Σ' ἓνα-δυὸ μῆνες, λέει.

— Ἄς εἶναι ὁ Μανόλης θὰ πάρη τὸ Πηγιό... Τελειωμένη δουλειά!.. εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς.

Ἡ συγκατάθεσις τοῦ Θωμᾶ, τοῦ πατρὸς τῆς Πηγῆς, ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ἐκ τῶν προτέρων βεβαία. Ἦτο πτωχὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ Μανόλης θὰ ἦτο δι' αὐτὸν ἀνέλπιστος γαμβρός, πάντως δὲ προτιμότερος ἀπὸ τὸν Τερερέν. Ἡ μόνη δυσχέρεια ἦτο ὅτι ὁ Μανόλης δὲν ἦτο ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ παντρευθῆ. Ἡ ἡλικία του, καθ' ἑαυτὴν, δὲν ἦτο ἐμπόδιον - οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δευτέρος ἦτο, πού ἐνουμφεύετο εἰς τῆσάυτην ἡλικίαν. Ἄλλ' ἦτο ἀπραγός, κ' ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἓνα χρόνον τοῦλάχιστον στοῦ χωριό, γιὰ ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια του, νὰ μπορῆ νὰ καταστῆσῃ σπίτι... Ἐξ ἄλλου, ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν ἦτο ὑπὲρ τῶν ἀρραβώνων πού ἔχουν μακρὰν διάρκειαν. Δύσκολα τελειώνουν καλά. Παρομοίαν δὲ γνώμην θὰ εἶχεν ἐξάπαντος καὶ ὁ Θωμᾶς, ὅπως ἦτο μέχρις ἰδιοτροπίας αὐστηρὸς ἄνθρωπος. Τὸ καλύτερον ἦτο νὰ δώσουν ἓνα λόγον, καὶ ἔπειτα ἡδύνατο νὰ περιμένουν ἓνα καὶ δυὸ χρόνους. Ἐν τῷ μεταξύ δέ, ὁ μὲν Μανόλης ν' ἀποκτήσῃ πεῖραν τοῦ κόσμου, καὶ νὰ κτίσῃ σπίτι, ἡ δὲ Πηγὴ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν προῖκα τῆς. Καὶ οὕτω θὰ ἦσαν ἀρραβωνισμένοι, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν ἐπικίνδυνον οἰκειότητα τῶν μνηστευμένων.

Μετὰ δύο ἡμέρας, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὁ Σαῖτονικολῆς ἐπέστρεφε μετὰ τοῦ Μανόλη ἀπὸ τὰ λειβάδια. Καὶ οἱ δύο ἐκράτουν ἐπ' ὤμου σκαπάνην· ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, δεικνύων πρὸς τὸν υἱὸν του τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ λιόφυτα καὶ περιβόλια, τοῦ ἔλεγεν εἰς ποίους ἀνήκον καὶ ποῖαν ἀξίαν εἶχον.

Τοῦ ἔδειξε, μεταξύ τῶν ἄλλων, ἐκτεταμένον ἐλαιῶνα, καὶ μὲ θλίψιν τοῦ διηγῆθη ὅτι τὸ κτῆμα ἐκεῖνο ἀνῆκε εἰς ἓνα θεῖον του, πρὸ τοῦ '21, ἀλλὰ σήμερον ἦτο τουρκικόν. Κάποιος γιανίτσαρος εἶχε φονεύσει τὸν θεῖον, καὶ κατέλαβε τὸ λιόφυτον. Διὰ τοῦτο ὁ Σαῖτονικολῆς ἀτόχε στοῦ μάτι, ἐλπίζων νὰ τὸ ἀνακτήσῃ μίαν ἡμέραν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον εἶχεν ἤδη ἀγοράσει τὸν παρακείμενον ἀγρόν, διὰ ν' ἀποκτήσῃ σεφιλίκι, ἦτοι δικαίωμα γειτνιασεως, καὶ προτιμηθῆ ὡς ἀγοραστής.

— Κι ἂν ἀποθάνω γὼ ὡστόσο, εἶπε, νὰ τ' ἀγοράσῃς ἐσύ... Μὰ θὰ μοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς ζωὴ νὰ τὸ ξαγοράσω μοναχός μου, ἔτσα πού ξαγόρασα κι ἄλλα.

Περαιτέρω ἐξέτεινον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοὺς κλώνους τῶν ἐλαιόδενδρα γιγάντια μὲ κορμούς χονδρούς, κουφωμένους ὑπὸ τοῦ γήρατος.

— Τουτεσές εἶναι φράγκικες ἐλιές. Εἶναι φυτεμένες ἀπου τὸν καιρὸ πούχαν οἱ Βενετσᾶνοι τὴν Κρήτη, ἔδα καὶ διακόσους χρόνους.

— Ἰντά ἔσαν οἱ Βενετσᾶνοι; ἠρώτησεν ὁ Μανόλης.

— Φράγκοι.

Ἄλλ' οὔτε τί ἦσαν οἱ Φράγκοι ἐγνώριζεν ὁ Μανόλης, οὔτε εἰς τὸν πατέρα του ἦτο εὐκόλον νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ, διότι καὶ αὐτὸς δὲν ἐγνώριζε πολὺ περισσότερα. Νά, Φράγκοι εἶναι αὐτοὶ πού κατοικοῦν στὴ Φραγκιά καὶ φοροῦν καπέλλο καὶ στενά. Ἀπ' αὐτοὺς ἦσαν κ' οἱ Βενετσᾶνοι. Τὰ ἐρείπια, τὰ ὅποια διετηροῦντο ἀκόμη εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωριοῦ, ἦσαν μέγαρον βενετσάνων ἀρχόντων.

Ἐκεῖνο πού ἐγνώριζεν ἀσφαλῶς ὁ Σαῖτονικολῆς ἦτο ὅτι ἡ Κρήτη, πρὶν νὰ τὴν πάρουν οἱ Φράγκοι, καὶ οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ἀνῆκεν εἰς τοὺς Χριστιανούς, καὶ οἱ Χριστιανοὶ πάλι θὰ τὴν ἔπαιρναν. Καὶ τοῦτο δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ γίνῃ.

Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἠναγκαζόντο νὰ παραμερίζουν, διὰ νὰ διέρχωνται χωρικοὶ ἐπιπποὶ, οἵτινες παρήρχοντο μ' ἓνα χαιρετισμὸν ἢ μὲ μίαν φράσιν. Ἄλλοτε τοὺς κατέφθανον ἀγέλαι βοῶν καὶ κτηνῶν ἄλλων, διερεθιζομένων ὑπὸ τοῦ βουκέντρου βια-

στικού βουκόλου ἢ ἀλληλοκαταδιωκομένων· καὶ ὁ Μανόλης προέτασσε τὴν δίκελλαν, διὰ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὰ κέρατα τῶν θυμοειδῶν ταύρων. Εἰς τὰς μεταξὺ τῶν ἐλαιῶνων κοίλας ὁδοὺς ἐκυλίωντο κύματα ποδοβολητοῦ καὶ βοῆς ζῶων καὶ ἀνθρώπων ἐπανερχομένων ἐκ τῶν ἀγρῶν· τινὲς τῶν νέων, ἐπιβαίνοντες ἡμιόνων ἀνεπισάκτων καὶ κρατοῦντες πρὸ αὐτῶν δέμα χόρτων, ἀνέβαινον πρὸς τὸ χωριὸ ἄδοντες.

Μετ' ὀλίγον, μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν μυρσινῶν, αἵτινες ἐσχημάτιζον φράκτας ἐκατέρωθεν μιᾶς πλαγίας ὁδοῦ, ἐφάνη πλησιάζον με χορευτικὴν κίνησιν φέσι τουρλωτόν, καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν ἐνεφανίσθη ὁ Θωμάς, ἐξηκοντούτης γέρων, με ψαρὸν μύστακα, ὄσσις ἐδίδεν ἔκφρασιν αἰλοῦρου θυμωμένου εἰς τὴν μορφήν του. Ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ὄνου του, πεζὴ δὲ ἠκολούθει ἡ κόρη του Πηγῆ.

— Καλὴ σπέρα, σύντεκεν Θωμά! τοῦ ἐφώνησεν ὁ Σαῖτονικολῆς, σταματήσας νὰ τὸν περιμένῃ. Ἰσα-ἴσα ποῦ σέ 'θελα νὰ μιλήσωμε!

Ὁ Θωμάς, ἄλλοτε εὐπορος, εἶχε χάσει ὅλην σχεδὸν τὴν περιουσίαν του εἰς ἀτυχεῖς μισθώσεις μουκατάδων, ὡς ἐλέγοντο αἱ φορολογικαὶ περιφέρειαι εἰς τὰς ὁποίας ἦτο διηρημένη ἡ νῆσος. Ἡ ἀτυχία δὲ μετὰ τῆς ἡλικίας εἶχαν ἐντείνει τὴν φυσικὴν του τραχύτητα μέχρι μισανθρωπίας. Τὸ στόμα του ἦτο πάντοτε ἔτοιμον εἰς μορφασμὸν ἀνίας καὶ ὀργῆς, ὁ γέλωσ του δὲ ἦτο ἀπὸ τὰ σπανιότερα φαινόμενα... Τὸ μόνον ὄν πρὸς τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε τρυφερότητα τινα ἦτο ἡ Πηγῆ. Ἄλλ' ὅταν πρὸ τιῶν ἡμερῶν τῆς ὠμίλησε περὶ τοῦ Τερερέ ὡς καλοῦ γαμβροῦ καὶ ἡ Πηγῆ ἐτόλμησε νὰ τοῦ εἶπη καθαρὰ ὅτι δὲν τὸν ἤθελεν οὔτε ζωγραφιστόν, ὁ γέρων ἐθύμωσεν. Ἄ! τί ἐνόμισεν; ὅτι τῆς ἐζήτησαν τὴ γνώμη της; Ἄν αὐτὸς τὸ ἀπεφάσιζε, θὰ ἦτο τελειωμένη δουλειά. Δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῆ ὅτι ἡ κόρη του εἶχε κάμει μόνη τὴν ἐκλογὴν της. Ὁ ἔρωσ ἦτο δι' αὐτὸν ἐλαφρότης καὶ κακοήθεια, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐπέτρεπε ποτὲ εἰς τὴν θυγατέρα του. Θὰ ἠγάπα μόνον τὸν ἄνδρα της, καὶ τὸν ἄνδρα της θὰ τὸν ἐξέλεγεν αὐτός.

Τὴν τραχύτητα τοῦ πατρὸς εἶχε κληρονομήσει καὶ ὁ υἱὸς του Στρατής, νέος εἰκοσιπέντε ἐτῶν, ὑψηλὸς καὶ καλοκαμωμένος, ἀλλὰ στρυφνὸς τὸ ἦθος καὶ δύστροπος τὸν χαρακτήρα. Ἄλλ' ἡ Πηγῆ, με τὴν ἀνεξάντλητον ἀγάπην καὶ τὴν καλοκάγαθον ἐγκαρτέρησίν της κατῶρθωνε ν' ἀφοπλίζῃ τὴν δυστροπίαν του. Ὁ τύραννος τότε ἐμειδία χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ ἐσκέπτετο ὅτι δὲν μπορούσε κανεὶς νὰ κακιώσῃ μ' αὐτὸ τὸ θηλυκὸ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς εἶπεν εἰς τὸν Θωμᾶν ὅτι ἐπεθύμει νὰ τοῦ ὀμιλήσῃ ἰδιαίτερος καὶ ἐπροχώρησαν, ἀφήσαντες ὀλίγα βήματα ὀπίσω τὸν Μανόλην καὶ τὴν Πηγῆν.

Ὅταν, οὕτω, ὁ Μανόλης ἔμεινε μόνος με τὴν Πηγῆν, εὐρέθη εἰς τὴν θέσιν ἀνθρώπου ὅστις ἐγκαταλείπεται ἀβοήθητος ἐνώπιον ἀπροόπτου κινδύνου. Ἡ φράσις τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπευθύνει κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὴν Πηγῆν τοῦ ἐφαίνετο τώρα τόσοσιν μεγάλη, τόσοσιν παράτολμος, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ποῦ εὔρε τὸ θάρρος νὰ τὴν ἐκστομίση· καὶ τόσοσιν ἐντροπὴν ἐπροξένει ἡ ἀνάμνησίς της, ὥστε δὲν ἐτόλμα ν' ἀτενίσῃ τὴν Πηγῆν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Πηγῆ τὴν ἐνθυμεῖτο τὴν φράσιν ἐκείνην καὶ τὸ μὲν ἐκ φόβου μήπως ἐπαναληφθῆ, τὸ δ' ἐπιθυμοῦσα νὰ τὴν ἀκούσῃ ἄλιν, ἐβάδιζε κάτω νεύουσα, ἐνῶ τὸ πρόσωπόν της ἐφλέγετο ὑπὸ ἐρυθήματος. Καὶ τὴν συγκίνησιν της ἐνέτεινεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Σαῖτονικολῆς ὠμίλει περὶ αὐτῆς πρὸς τὸν πατέρα της. Τὸ ἐμάντευσε καὶ ἀπὸ τὸ βλέμμα τὸ ὁποῖον τῆς ἔριψεν ὁ πατὴρ τοῦ Μανόλη, ὅταν εἶπε πρὸς τὸν πατέρα της ὅτι ἤθελε νὰ τοῦ ὀμιλήσῃ.

Ὁ Μανόλης δὲν ἐμάντευε τίποτε· τόσοσιν ἦτο μάλιστα παραζαλισμένος, ὥστε καλὰ καλὰ δὲν ἔβλεπε. Καὶ με τόσοσιν ὀρμὴν ἐσκόνταψεν εἰς μίαν πέτραν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ κάμῃ διάφορα ἄλματα, ἀνάρμωστα εἰς τὴν σοβαρότητα τῆς στιγμῆς, διὰ ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἰσορροπίαν.

— Παναγία μου! ἀνεφώνησεν ἡ Πηγῆ.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ἀκούσας τὸν θόρυβον, ἐστράφη καὶ τοῦ ἐφώνησε:

— Ἐάνοιγε, μορέ, ὀμπρός σου, νὰ μὴ βγάλῃς τὰ μάτια σου!

Καὶ ἔτρεξε διὰ νὰ φθάσῃ τὸν Θωμᾶν, τοῦ ὁποῖου ὁ ὄνος, ἐκταραχθεὶς ἀπὸ τὸν θόρυβον, ἐτάχυνε τὸ βῆμα.

Ἡ ἄτοπος φράσις τοῦ Σαΐτονικολῆ ἐπηύξησε τὴν ταραχὴν τοῦ Μανόλη. Ἄλλ' ἡ Πηγὴ εὔρεν ἀφορμὴν νὰ διακόψῃ τὴν στενόχωρον σιωπὴν :

— Ἐβάρηκες ; τὸν ἠρώτησεν.

Ὁ Μανόλης ἀπήντησεν ἀρνητικῶς πλαταγίσας τὴν γλῶσσαν. Καὶ τότε πρώτην φερόν συνητήθησαν ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὰ βλέμματά των.

Ἐπειτα ἐπῆλθεν ἐκ νέου σιωπὴ. Ἄλλ' ἡ Πηγὴ εὔρε πάλιν κάτι νὰ εἴπῃ :

— Καὶ πούχεις καλύτερα, Μανολιό, στὸ χωριὸ γῆ στὰ ὠζά ;

— Καλλιὰ ναι στὸ χωριό, ἀπήντησε.

Θελήσας δὲ νὰ πῆ καὶ αὐτὸς κάτι τι, ἀπηύθυνε μίαν ἀνόητον ἐρώτησιν :

— Καὶ τουλόγου σου καλλιὰ χεις στὸ χωριό ;

Ἄλλ' ἡ Πηγὴ τώρα ἐπρόσεχεν εἰς τοὺς προπορευομένους γονεῖς των, προσπαθοῦσα νὰ βεβαιωθῆ ἂν ὀρθῶς εἶχε μαντεύσει τὸ ἀντικείμενον τῆς ὀμιλίας των. Ὁ Σαΐτονικολῆς ἐφαίνετο φαιδρός, ὁ δὲ Θωμᾶς ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους σκυθρωπός. Μία δὲ φράσις ἐκ τῆς ὀμιλίας των, ἣτις ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκοὴν τῆς Πηγῆς, τὴν ἐχαροποίησε καὶ αὐτήν. Ὁ πατέρας τῆς ἔλεγε : « Δὲν εἶπα πὼς εἶναι καλύτερος ὁ Τερερές... » Δὲν ἤκουσε περισσότερον, ἀλλ' ὅ,τι ἤκουσε ἦτον ἀρκετὸν διὰ νὰ ἐνισχυθῶσι τὰ προαισθηματά της, ὅτι ὁ Σαΐτονικολῆς τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ἔσωζεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ Τερερέ.

Ἐστρεψε τότε λαθραῖον βλέμμα πρὸς τὸν Μανόλην, καὶ τὸν παρετήρησε μὲ σοβαρὰν καὶ βαθεῖαν περιέργειαν. Ἐπειτα τοῦ εἶπε :

— Θεός, Μανολιό, κουκκιά !

Καί, σταματήσασα, παρουσίασε πρὸς τὸν Μανόλην καλάθι μὲ χλωροκούκκια, τὸ ὁποῖον εἶχε κρεμασμένον εἰς τὸν βραχιόνά της.

Ὁ Μανόλης ἐξέτεινε τὴν χεροῦκλαν του εἰς τὸ καλάθι, ἀλλ' ἐνῶ ἐκλινε πρὸς τὴν κόρην καὶ ἤλθε τὸ πρόσωπόν του ἐγγύτατα εἰς τὴν παρεῖάν της, μέθη ὡς ἐκείνη τοῦ οἴνου τὸν κατέλαβε διαμυῖς καὶ παρ' ὀλίγον ἡ χεροῦκλα ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν. Ἡ Πηγὴ ἀνετινάχθη ἐλαφρὰ πρὸς τὰ ὀπίσω, αἰσθανθεῖσα φλογεράν, ὡς λαύραν ἠφαιστείου, τὴν πνοὴν του εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ἄλλ' ὁ Μανόλης συνῆλθεν ἀμέσως, ἰδὼν τὸ τουρλωτὸν φέσι τοῦ Θωμᾶ, τὸ ὁποῖον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐσείετο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς ἀπειλή.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠκούσθη κατόπιν αὐτῶν βιαστικὸς ποδοβολητὸς καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ παραμερίσουν διὰ νὰ διέλθῃ ὄνος φορτωμένος χαμόκλαδα, ὑπὸ τὸν ὄγκον τῶν ὁποίων τὸ ζῶον ἐχάνετο ἐντελῶς, μεταμορφωνόμενον εἰς τεράστιον ἀκανθόχοιρον. Τὸ κινούμενον ἐκεῖνο δάσος, τὸ ὁποῖον μόλις ἐχώρει εἰς τὸν στενὸν δρόμον, τοὺς συνεπίεσε διερχόμενον καὶ ἐπροχώρησε μὲ θροῦν καὶ θόρυβον τῶν πετρῶν τὰς ὁποίας παρέσυρεν ἐκ τῶν ἐκατέρωθεν ξηροτοίχων. Κατόπιν τοῦ ὄνου ἤρχετο μὲ σπουδὴν ὁ Ἀστρονόμος, καταφέρων τὴν ράβδον του ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ζώου, καὶ ἀναφωνῶν :

— Σέεε !

Ὅταν εἶδε τὸν Μανόλην καὶ τὴν Πηγὴν συμβαδίζοντας ἐμειδίασεν ὑπὸ τὸν παχὺν μύστακά του καὶ τοὺς ἐκαλησπέρισε χωρὶς νὰ σταματήσῃ. Μόνον δὲ ἀφοῦ ἐπροσπέρασε καὶ τοὺς δύο γέροντας, ἐσταμάτησεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν καὶ, παρατηρήσας διὰ τοῦ ἀραιώματος τῶν δένδρων τὸν πρὸς δυσμὰς ὀρίζοντα, ἐφώναξε πρὸς αὐτούς :

— Ἀέρα θάχαμε ! Αὐτὰ τὰ κόκκινα νεφελᾶκια εἶναι ἄσφαлта σημάδια !..

Ἡ διάβασις τοῦ κινουμένου δάσους ἐγένεν ἀφορμὴ εὐθυμίας παιδικῆς εἰς τοὺς δύο νέους. Ὅταν τοὺς ἀπώθησαν εἰς τὸν τοῖχον καὶ τοὺς ἐκρυψαν διὰ μίαν στιγμὴν τὰ κλαδιά, ἐγέλασαν ὡς παιδιὰ παίζοντα τὸ κρυφτό· καὶ ἡ εὐθυμία ἐκείνη τοὺς ἐθάρρυνεν εἰς οἰκειότητα.

— Κ' ἴντα δουλειές ἔκανες σήμερο, Μανολιό ; ἠρώτησεν ἡ Πηγὴ, διευθετοῦσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ τσεμπέρι της, τὸ ὁποῖον εἶχαν ἀναρπάσει τὰ κλαδιά.

— Ἡσκαφτα, ἀπήντησεν ὁ Μανόλης. Δὲ θωρεῖς πῶς ἐγενήκανε τὰ χέρια μου ἀπου τὸ σκαπέτι ;

Ἐδειξε δὲ τὰ χέρια του, τὰ ὁποῖα εἶχον φλυκταίνας ἐκ τῆς πιέσεως τῆς σκαπάνης.

— Καὶ πονῶ, μὰ πονῶ!

Ἡ Πηγὴ τὸν ἐπαρηγόρησεν. Ἦτον ἀσυνήθιστος, καὶ γι' αὐτὸ πονοῦσαν τὰ χέρια του· ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸν θὰ ἔπαυαν νὰ πονοῦν, ὅσο κι ἂν ἔσκαβε· θάκαναν πέταλα. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἰς τὴν φράσιν τῆς δὲν ὑπῆρχε καμμία πρόθεσις λογοπαιγνίου. Ἐδειξεν, ἄλλως, καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς τῆς παλάμας τὰ «πέταλα» τῆς σκληραγωγίας.

Ἡ Πηγὴ διηγῆθη ἔπειτα μὲ ὑπερηφάνειαν, ὅτι τὸν παρελθόντα χεμιῶνα, πολλάκις, ὅταν ὁ ἀδελφός τῆς ἀπουσίαζεν εἰς τὸ κυνήγι, ὠργωνε κ' ἔσπερνε, διὰ νὰ ξεκουράζῃ τὸν γέροντα πατέρα τῆς. Αἱ διηγῆσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ἐφαίνοντο ἀρεσταὶ εἰς τὸν Μανόλην, ὅστις ἤθελε νὰ λάβῃ ὀλιγώτερον σοβαρὰν τροπὴν ἢ ὀμιλίαν των. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἤξευρε πῶς νὰ τῆς δώσῃ τὴν τοιαύτην τροπὴν. Νὰ μὴ τοῦ πῆ τίποτε ἢ Πηγὴ διὰ τὴν φράσιν ποῦ τῆς ἀπηύθυνε, καθ' ἣν στιγμὴν τῆς εἶδιδε τὰ μαρτυρία; Τοῦτο τὸ ἐφοβεῖτο κατ' ἀρχάς· ἀλλ' ὅσον ἔβλεπε τὴν Πηγὴν νὰ τοῦ ὀμιλῇ περὶ ἄλλων πραγμάτων, ἤρχισε νὰ τὸ εὐχεται. Αὐτὸς δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ τῆς ἐνθυμίσῃ τὸ μέγα ἐκεῖνο γεγονός. Ἐπιτέλους, ἀπελπισθεὶς, ἤρχισε νὰ σχεδιάζῃ μίαν φράσιν· ἀλλ' ἅμα ἤνοιγε τὰ χεῖλη του, ἢ γλῶσσα του παρέλυνεν. Εὐκολώτερα θὰ ἐξέφραζε μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ χεῖλη του ὅ,τι ἤθελε νὰ εἴπῃ. Αἱ κινήσεις του, πράγματι, δὲν ἐδεσμεύοντο ὑπὸ ἐντροπῆς· καὶ μίαν στιγμὴν, καθ' ἣν διήρχοντο ὑπὸ θόλον δένδρων ἐκτεινόντων φυλλώματα πυκνὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, οἱ δὲ ἐκατέρωθεν βᾶτοὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ περάσουν κοντὰ κοντά, οἱ ὡμοὶ του ἔκαμαν μίαν κίνησιν ὀρνέου ἐτοιμαζομένου νὰ πετάξῃ. Ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν του ἀνεχαίτισε, καὶ ἐματαίωσε τὸ τόλμημα, ἢ φωνὴ τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις τοὺς ἐκάλεε νὰ ἐπισπεύσουν τὸ βῆμα, διὰ νὰ τοὺς φθάσουν. Οἱ γονεῖς των εἶχον, φαίνεται, τελειώσει τὰς ἰδιαιτέρας των ὀμιλίας καὶ, σταματήσαντες, τοὺς ἀνέμενον, ὁ δὲ Μανόλης ἠναγκάσθη νὰ καταπίῃ τὴν φράσιν του, ὡς θὰ κατέπινε βῶλον κινίου.

Ὁ Θωμᾶς ἦτο τώρα σχεδὸν φαιδρὸς καὶ, παρὰ τὸ σύνηθες, ὀμιλητικὸς. Ἀπηύθυνε δὲ πρὸς τὸν Μανόλην λέξεις τινάς, ἀλλ' ἐνῶ ἐλάλει, τὸ τουρλωτόν του φέσι ἀνηπάγῃ ὑπὸ κλάδου καὶ ἔμεινε κρεμάμενον, ὡς κώδων, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Τὸ θέαμα ἐφάνη πολὺ ἀστεῖον εἰς τὸν Μανόλην, ὅστις ἤρχισε νὰ γελᾷ. Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ἐλκύσας διὰ τῆς σκαπάνης του τὸν κλάδον, ἐξεκρέμασε τὸ φέσι καὶ ἔτρεξε νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὸν γέροντα, ὅστις, μὴ δυνηθεὶς νὰ σταματήσῃ ἐγκαίρως τὸν ὄνον του, εἶχε προχωρήσει μὲ τὴν κεφαλὴν ἀσκεπῆ.

Μετ' ὀλίγον, ἀγέλη κτηνῶν ἐπελθοῦσα τοὺς ἐχώρισεν. Ὁ Σαῖτονικολῆς ἔμεινεν ὀλίγα βήματα ὀπίσω μετὰ τῆς Πηγῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶπε :

— Καλορρίζικα κιόλας, Πηγιό! Ἔμαθα πῶς παντρεύεσαι... μὲ τὸν Ἀνεγνώστη τὸν Τερερέ!..

Ἡ Πηγὴ ἀνέκοψε τὸ βῆμα καὶ ὠχροτάτῃ τὸν ἠτένισεν· ἀλλὰ τὸ μειδίαμα τὸ ὁποῖον εἶδεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐπανέφερε διαμιᾶς τὸ χρῶμα τῆς ζωῆς εἰς τὴν μορφήν τῆς. Δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλ' εἰς τὰ μεγάλα τῆς μάτια ἀνέβλυσαν δάκρυα. Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς δὲν ἠθέλησε νὰ παρατείνῃ τὴν ἀγωνίαν τῆς :

— Γιά πέ μου, δέν τονε θές τὸν Ἀνεγνώστη;

— Ὅι, μπαρμπα-Νικολή! ἀπήντησεν ἡ κόρη, μὲ τὸν ἀποφασιστικώτερον τόνον. Δέν τονε θέλω! Μὰ σὰν τονε θέλει ἀφέντης μου κι ἀδερφός μου, ἴντα νὰ κάμω ἢ μαυρομοῖρα;. Καὶ τίνος νὰ πῶ τὸν πόνο μου, νὰ μὲ παρηγορήσῃ, ἀπου δὲν ἔχω μᾶνα;

Μὲ τὰς τελευταίας δὲ λέξεις τὰ δάκρυά τῆς ἔτρεξαν.

— Μὴν κλαῖς, παιδί μου, μὴν κλαῖς, τῆς εἶπε στοργικῶς, καὶ σὰ δέν τονε θές τὸν Τερερέ, δέ θὰ σὲ βάλουνε νὰ τότε πάρης στανικῶς. Κι ὁ κύρης σου ἤλλαξε γνώμη.

— Ἀλήθεια; ἀνεφώνησεν ἡ Πηγὴ, μὴ τολμῶσα νὰ τὸ πιστεύσῃ.

— Ἀλήθεια, κιὰμὲ ψῶματα; Τόση ὥρα ποῦ μιλοῦσαμε αὐτὸ πολέμουνα, νὰ τοῦ γυρίσω τὴν κεφαλὴν του τὴν ἀγύριστη. Μὴ φοβάσαι μπλιὸ νὰ σοῦ ξαναμιλήσῃ γιὰ τὸν Τερερέ. Ἀγαπᾶς τον ἐδὰ τὸ μπαρμπα-Νικολή;

— Ἐγὼ πάντα μου σ' ἀγάπουνα, καὶ σὰν τὸν κύρη μου, μπαρμπα-Νικολή, εἶπεν ἡ Πηγὴ, καὶ ἐκινήθη νὰ τοῦ φιλήσῃ τὸ χέρι. Ἄλλ' ὁ Σαῖτονικολῆς τὴν ἠμπόδισεν. Ἐπειτα, ἀλλάξας τόνον, τῆς εἶπε :

— Καὶ γιὰ πέ μου, Πηγιό, παιδί μου, ὁ Μανόλης μου πῶς σοῦ φαίνεται ;
 — Πῶς νὰ μοῦ φαίνεται ;.. ἀπήντησε κοκκινίζουσα καὶ χαμηλώνουσα τὸ βλέμμα.
 Καλός !

— Δέν εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν Ἀνεγνώστη ;

— Χίλιες χιλιάδες βολές ! εἶπε μὲ ζωηρότητα ἡ Πηγή, τῆς ὁποίας ἡ καρδιά εἶχε ἀρχίσει νὰ κτυπᾷ ὡς κώδων ἐορτῆς.

— Ἐ, μάθε πῶς τὰ συμφωνήσαμε μὲ τὸν ἀφέντη σου... Σὲ λέω παιδί μου, καὶ θὰ γενῆς ἀληθινὸ παιδί μου... Σ' ἄφηνά γὼ νὰ σὲ πάρῃ ὁ Τερερές, ὁ σακάτης ; Ὁ ἄντρας ἀπὸ θὰ πάρῃς θάνατι νιὸς καὶ γερός σὰν ἐσένα, καὶ καλόγνωμος σὰν κ' ἐσένα.

Ἄλλ' ἤδη εἰσῆρχοντο εἰς τὸ χωριὸ καὶ ὁ Θωμᾶς ἐστράφη κ' ἐφώναξε πρὸς τὸν Σαῖτονικολήν :

— Ἀκοῦς, σύντεκνε Νικολή, ἴντα διαλαλιοῦνε ;

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἐπρόσεξε καὶ ἤκουσε τὴν φωνάραν τοῦ Παπαδομάρκου, ὅστις ἀπὸ ὑψηλὸν δῶμα διεκέρυττε τὰ ἐξῆς : «Μορέ παιδιά ! Ὅλοι, τοῦρκοι καὶ ρωμιοί, νὰ τὸ κατέχετε πῶς τὸ σαββάτο θὰ καθαριστοῦνε τὰ χαντάκια ἀπὸ τὸ Μαυρικὸ ὡς στὴν Ποταμίσινα, κι ὅποιος δὲν πάῃ γῆ δὲν πέψη ἀργάτη θὰ πλερώνῃ πρόστιμο !»

Κατ' ἔτος ἢ κατὰ διετίαν ὁ Μουδύρης, συνεννοούμενος μὲ τοὺς προεστούς, διέτασσε κ' ἐκαθαρίζοντο δι' ἀγγαρείας, τῶν παροχθίων ιδιοκτητῶν οἱ χάνδακες, τῶν λειβαδιῶν, διὰ νὰ μὴ ἀναπτύσσωνται ἐλώδη μιάσματα ἀπὸ τὴν συσσώρευσιν τῆς λάσπης, ἥτις ἐδυσκόλευε τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων.

Ὁ Θωμᾶς εἶχε σταματήσει πρὸ τοῦ τελευταίου νερομύλου κ' ἐπότιζε τὸν ὄνον του, ἐνῶ ὁ Παπαδομάρκος ἐπανελάμβανε τρίτην καὶ τελευταίαν φορὰν τὸ διαλλάγμα. Ἐκεῖ εἶχον σταματήσει καὶ ἄλλοι χωρικοὶ καὶ ὠμίλου περι τῆς διαταγῆς, ἐντείνοντες τὴν φωνὴν διὰ νὰ μὴ χάνεται εἰς τὴν βοὴν τοῦ μύλου. Ὅλοι οἱ ὑπόχρεοι εἰς τὴν ἀγγαρείαν ἐγόγγυζον, διότι ὁ μὲν ἓνας εἶχε τὸ σάββατον ἐργασίαν μὴ ἐπιδεχομένην ἀναβολήν, ὁ δὲ ἄλλος ἔκρινεν ἀδικον νὰ ἔχουν ὅλοι ἴσην ὑποχρέωσιν, ἐνῶ αἱ ιδιοκτησίαι ἦσαν ἀνισοί. Ὑπόχρεως ἦτο καὶ Σαῖτονικολῆς· διὸ καὶ εἶπεν :

— Ἐγὼ λέω νὰ στείλω τὸ Μανόλη.

Ἄλλ' ἡ Πηγή παρενέβη ὑπὲρ τοῦ Μανόλη :

— Ἀσυνήθιστος εἶναι καὶ θ' ἀρρωστήσῃ. Μὴ τονε πέψης.

Καὶ ὁ Σαῖτονικολῆς μειδιῶν ἔσκυψε καὶ τὴν ἔκαμε κατακόκκινη μὲ μίαν φράσιν :

— Ἀπὸ δὰ ἤρχισες νὰ τονε πονῆς ;

Ἐπειτα εἶπε μεγαλοφώνως, ὥστε ν' ἀκούσῃ καὶ ὁ Μανόλης :

— Ἄς εἶναι· γιὰ ἓνα χατίρι ἀκριβὸ θὰ βάλω ἀργάτη. Ἄς πλερώσω καὶ πέντε ριάλια μαγάρι.

Ἦτο τόσον εὐθυμος ὁ Σαῖτονικολῆς, ὥστε παραπάνω, ἀφοῦ διέβησαν τὴν ἀψίδα τοῦ μυλαυλάκου, ἐσταμάτησε καὶ ὠμίλησε μὲ τὸν Καρτσῆ Νικολήν, ἓνα περίεργον τρελλόν, ὅστις καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν κατεγίνετο νὰ κομίζῃ μὲ παλιοκάνατα ἀπὸ τὸν ποταμὸν νερόν, τὸ ὁποῖον ἔχυνεν ἐπὶ τῶν γυμνῶν του ποδῶν, μονολογῶν ἀδιαλείπτως.

— Καλὴ σπέρα, Νικολάκη, τοῦ εἶπε. Δέ μᾶς λές πῶς λένε τούρκα τὸν πλάτανο ;

Ὁ Καρτσῆς διέκοψε τὴν ψυχρολουσίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμνε πρὸ τῆς θύρας τοῦ ὄρθου, καὶ ἀπήντησε :

— Κουβάρ-ἀγατζή !

— Καὶ τὸ βάτο ;

— Μπερδελέτο !

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἐγέλασε, καίτοι δὲν ἤκουε πρώτην φορὰν τὰ αὐτοσχέδια τούρκα τοῦ Καρτσῆ, οὔτε τὸ κωμικὸν τραγοῦδι, τὸ ὁποῖον ἀπήγγειλε μετὰ τὸ τουρκικὸν λεξιλόγιον :

*Ἄης Βέργας κατεβαίνει
 κ' ἔχει καὶ ρακὴ πιωμένη...*

Ὁ Θωμᾶς ὁμως ἐπροχώρησε σοβαρός, χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχὴν καμμίαν. Ἐκατὸ

φορές τις είχε ακούσει αυτές τις κουζουλάδες. 'Η δὲ Πηγή διηγήθη πρὸς τὸν Μανόλην φοβερὰ πράγματα περὶ τοῦ Καρτσῆ. 'Ελέγετο ὅτι οἱ νεράιδες τοῦ 'χανε πάρει τὸ νοῦ του· γι' αὐτό, πολλές φορές, τὰ μεσάνυχτα, τὸν εἶχαν δῆ ὀλόγυμνο, εἰς τὸ ζουριὸ τοῦ μύλου, ἐκεῖ πού σκορπᾶ τὸ νερὸ ἀφρισμένο ἢ φτερωτῆ, καὶ ἐχόρευε μὲ τις νεράιδες.

— Δὲν τὸν εἶδες πῶς παραμιλεῖ πάντα του; Μὲ τις νεράιδες μιλεῖ!..

— Καὶ τὰ χέρια του γιάντα τρέμουν ἐτσά; ἤρώτησεν ὁ Μανόλης.

— Λένε πῶς ἐσκότωσε μιὰ σουρσουράδα. Λένε πῶς ὅποιος σκοτώσει, λέει, σουρσουράδα, τρέμουν ὕστερα τὰ χέρια του σὰν τὴν ὄρα τση!

'Όταν ἐχωρίσθησαν, εἶχε νυκτώσει ἐντελῶς· καὶ ἡ Πηγή, καλονυκτίζουσα τὸν Σαῖτονικολήν, ἔσκυψε μὲ ταχὺ κίνημα κ' ἐφίλησε τὸ χέρι του.

— 'Ακουσε, Μανόλη, εἶπε μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ Σαῖτονικολῆς πρὸς τὸν υἱόν του· ἀπόψε μίλησα μὲ τὸ Θωμᾶ στὴ στράτα, κ' ἐσυβάσθηκε νὰ σοῦ δώσῃ τὸ Πηγιό. Γιὰ πέ μου, θές καὶ σὺ νὰ σὲ παντρέψωμε;

'Ο Μανόλης ὄχι μόνον δὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ καὶ ἔσκυψε τὴν κεφαλὴν τόσον, ὥστε νὰ μὴ φανῆ ἡ χαρὰ, ἥτις ἐξήστραψεν εἰς τὰ μάτια του.

— Δέ μιλεῖς; τοῦ εἶπεν ἐκ νέου ὁ Σαῖτονικολῆς.

'Ο Μανόλης ἔσκυψεν ἀκόμα περισσότερον.

'Ο Σαῖτονικολῆς, μειδιῶν, ἀντήλλαξε βλέμμα μὲ τὴ γυναῖκα του.

— Πρέπει πῶς δὲ θέλει παντρεϊγιά, εἶπε... Καλά, παιδί μου, δέ θὰ σὲ βάλω μὲ τὸ ζόρε. Σὰ δὲ θές, κ' ἐγὼ δὲ θέλω· ἐσύ θὰ παντρευτῆς, δέ θὰ παντρευτῶ γώ. 'Η μάνα σου μοῦπε πῶς προθές, λέει, τση 'πες ὀρθά-κοφτὰ πῶς σ' ἀρέσει τὸ Πηγιό τοῦ Θωμᾶ· μὰ πρέπει πῶς θὰ τόδε δνειρο. 'Εγέρασε κιόλας ἡ καλορρίζικη κ' εἶναι συμπαθισμένη. 'Εγὼ τελειωτικὸ λόγο δὲν ἤδωκα μὲ τὸ Θωμᾶ· καὶ σὰ δὲ θές τὴν κοπελιά, νὰ τοῦ πῶ νὰ τὴ δώσῃ τοῦ Τερερέ, ἀπου τὴνε θέλει καὶ τὴν ἐζήτηξε κιόλας...

'Ο Μανόλης ἐταράχθη, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ σιωπᾶ.

— Νὰ τοῦ πῶ τοῦ Θωμᾶ, πῶς δὲν τὴ θές τὴν Πηγή, καὶ νὰ τήνε δώσῃ τοῦ Τερερέ; ἤρώτησε καὶ πάλιν ὁ Σαῖτονικολῆς, ἐντονώτερα.

'Ἰδρῶς ἀγωνίας ἐφάνη εἰς τοῦ Μανόλη τὸ μέτωπον, μέχρι τοῦ ὁποίου εἶχε φθάσει τὸ ἐρύθημα.

'Ἄλλ' ἡ μητέρα του παρενέβη:

— Καλέ, θέλει τὴνε, μὰ ντρέπεται νὰ τὸ 'πῆ. Δέ μοῦ τό 'πες ἐμένα, γιέ μου;

'Ο Μανόλης κατέβαλεν ὑπεράνθρωπον προσπάθειαν διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τοὺς λόγους τῆς μητρός του μὲ μικρὸν ἀναπάφλασμα γέλωτος.

— Κατεργάρη! κατεργάρη! εἶπε γελῶν ὁ Σαῖτονικολῆς.

[Συνεχίζεται.]

Η.Ν. ΑΠΟΣΟΛΙΔΗ
 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ
 Β
 ΣΤΗ
 ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

[*Ἀποσπασματικά*]

11. Αὐτοὶ ποὺ πῆγα νὰ φωνάξω | αὐτοὶ <φταῖγαν>!
25. Δανείστηκα τὴ φωνή, | μιμήθηκα τὸ βάδισμα, | μπῆκα ὡς τὸ λαϊμὸ στὴν ἐπι-
 τήδευση, | [] πῆρα τοὺς δρόμους νύχτα | γιὰ τὴν καρδιά [] τῆς νύχτας. || Τώρα γυ-
 ρίζω γιὰ νὰ βρῶ τὸν ἑαυτὸ μου.
59. Μπορῶ καὶ νὰ σκοτώσω γιὰ τσιγάρο! | Φωνάζω ζήτω γιὰ ὅ,τι θές, | κάνω με-
 τάνοιες, | [] ἔκλεισα χίλια ραντεβοῦ γι' αὐτὴ τὴ νύχτα. | Οἱ φωτεινὲς ρεκλάμες [] <μ'
 ἐξωθοῦν..> - [σύμβουλος κακὸς ἢ ἀνεργία!]
27. Ἔτοιμος [] νὰ διηγηθῶ σκληρότητες ἀνύπαρκτες, | ν' ἀναπνεύσω περιβάλλον δυσ-
 τυχίας, | [] σὰ νὰ μὴ ἔχω πιά μητέρα!
11. Διπλώνομαι στὶς μαχαιριὲς χωρὶς ἀνάσα.
16. Δέν ἔχει τέλος [τὸ βύθισμα, | ὁ πνιγμός!]
23. (Ἡ ψυχὴ μου ἀρνεῖται τὸ μαρτύριο ποὺ τῆς <έτοιμάζω>.)
21. Βοηθῶ [] τὴ φωτιά <ποὺ θά> μὲ κάψη.
35. Κάρβουνο, [ἔστω, νὰ γίνω] | - νὰ εἶμαι κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὸ <ποὺ εἶμαι>! ||
 Αὐτὸ δέν ἦτανε γιὰ μένα. | Δέ θέλω πιά, δέ δύναμαι!
38. Ἄς κατεβοῦμε γρήγορα | - ξέρει ὁ θεὸς τί κάνει!

Μὰ ὑπάρχουν ρήσεις που ἔχουν μείνει
μισοειπωμένες ἢ χαθῆκαν,
κι ἂν κάποιοι κάπου τὶς εὐρῆκαν,
γιὰ ἰδιωτική τους μόνο χρήση
τὶς ἔχουν μ' ἄδεια σκέψη ὀρίσει.
[Ἵπάρχουν ρήσεις ποὺ χαθῆκαν...]

[Ἀποσπασματικά]

Καὶ τοῦ ἄφωνου ἢ φωνῆ, καὶ τοῦ ἔρμου ἢ κοινωνία, |
καὶ τοῦ <καλοῦ> περαστικοῦ ἢ αἰώνια παρουσία - ||
[] ὅλα!..

Μέσα στὸ «κάποτε» καὶ στὸ «περίπου»
ἢ πράξη ἢ ὀριστική! []
Τ' ἄρωμα ἐνὸς ἄλλου κήπου []
ἢ φράση ἢ πιὸ ρητή!

Δὲν τὴν [κερδίσαν] οἱ ἄθῶοι τῇ δίκῃ.
Τοῦ ἄθῶου ἢ δύναμη δὲν εἶναι ἡ νίκη!

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

<Ἀκόμα!>

Σ' ἀγαποῦσα καὶ πρὶν νὰ σ' ἀνταμώσω, κι ἀκόμα δὲ σ' ἀντάμωσα ἀρκετά· κι ἂν ἔγινες δική μου, μ' ἄλλον τόσο καημὸ ἢ ψυχὴ μου ἐσένα ἀποζητᾶ.	Ἄχ, ἀκριβὴ μου, πότε κιόλα οἱ δρόμοι ποὺ σμίξαμε χωρίσαν! Μιά στιγμή σ' ἔχω κρατήσει, κ' εὐωδιάζει ἀκόμη ὄλη ἡ ζωὴ μου ἀπ' ἄσπρο γιασεμί!
--	--

Γ. ΚΑΡΤΕΡ

Ὄταν ἔφυγε

Ὄταν ἔφυγε,
τὸ καλοκαίρι ἔμεινε μετέωρο
μὲ μιὰ ἀπορία ζωῆς νὰ πηγαινοέρχεται
ἀπ' τὸ μικρὸ γιασεμί μέχρι τὸ σύμπαν.

Ὄταν ἔφυγε,
θυμήθηκα τὸ γέλιοι της
ποὺ ἔχανε πέρα τὸν ὀρίζοντα
κ' εἴπαμε «πολύ μακριά», «πολύ κοντά»...[]

Δ. ΚΑΣΣΑΒΕΤΗΣ

Γιορτὴ στὴ συνοικία

Τὰ σπίτια φρεσκάρονται στὶς τελευταῖες ψυχάλες,
ξεκόψαν ἀπ' τὸ λασπωμένο δρόμο,
τὸν οὐρανὸ τηροῦν,
στοὺς θόλους τοῦ καθρέφτες,
κ' εἶν' ὠραῖα!

Τὸ ραδιόφωνο
δὲ στρέγει στὶς ἐπιθυμίες
γιὰ ἓνα κομμάτι χορευτὸ -
τὸ ραδιοπικάπ, μὲ τὶς λιγοστὲς πλάκες,
ἢ πολυτέλεια τῆς γιορτῆς.

Κ' ἢ συνοικία χαμογέλασε!

Ἐπωπτεύθηκα τὴ μεγάλη χαρά.
Τὰ σύννεφα βουρκωμένα,
οἱ εὐκάλυπτοι μπαλαρίνες,
στὸ παραθύρι τοῦ σπιτιοῦ ἢ γιορτῆ
μὲ τὰ καλά της.

Καὶ καθὼς στέκει κουρντιστὴ
— γαρύφαλλο στ' ἀφτί τὸ κέφι —
θαρρεῖς πὼς ἔχει τράτα καὶ γι' αὔριο.

Μά, ὄχι κι αὔριο!

Αὔριο,
μὲ τὶς σιδερόπορτες ρουφῆχτρες
στὶς φάμπρικὲς καὶ στὰ γραφεῖα;
Μεῖς φεύγομε' αὔριο!

...Τόχαμε πρόγραμμα, σᾶς λέω·
φεύγομε!
Ἄλλο ἀπόψε.
Ἄπόψε
ἦρθε ἢ γιορτὴ στὴ συνοικία,
καὶ μένομε
μεταχαρᾶς!

ΤΑΣΟΣ ΚΑΤΕΛΑΝΟΣ

Ψωμί καὶ πέτρα

Ποιό εἶναι τὸ ψωμί
καὶ ποιά ἢ πέτρα;

Ἦμουνα πιστὸς σ' αὐτὸ τὸ σπίτι.
Σὰν τὸ σκυλί.

...Σὰν τὸ σκυλί,
ποῦ τοῦ πετᾶνε πέτρα
ἀντὶ μιὰ σφῆνα ψωμί
καὶ τοῦ ματώνουε τὸ στόμα...

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ, ὦ καρδιά μου,
ὅταν βουρκώνη ὁ οὐρανός,
ὅταν τὸ στῆθος πνίγεται,
καὶ ξεκολλᾶς ἀργὰ-ἀργὰ ἀνεβαίνοντας,
καὶ σὲ μασῶ κρατῶντας σε στὰ δόντια,
νὰ σοῦ φωνάξω πρὶν μοῦ φύγης:
Ἦλί, Ἦλί!..

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ,
 ὦ βρεγμένο
 τῆς ποταμιᾶς τοῦ χωριοῦ μου
 κοτσυφόπουλο,
 ποὺ σὲ χαϊδεύω -
 ἀπὸ τὴν ἔξαρση τῆς ἀγωνίας σου
 νὰ πᾶς στὸν τόπο σου, ὦ καρδιά μου!

Τὸ ψωμί εἶσαι σύ,
 κι ὅταν στὰ χέρια σὲ κρατῶ καὶ σὲ μοιράζω

ποιό εἶναι τὸ ψωμί
 καὶ ποιά εἶ-
 ναι ἡ πέτρα;

Ἀπὸ τὴν Ὠδὴ στὸν Πυλιακὸ Ταῦρο

Ἦ εὐὸ πρᾶε, πράσινε δράκε, ἄκακε
 κοιλαρᾶ ντυμένε μὲ τὰ μυριστικά σου μούσικια
 καὶ μὲ φεγγερά νεφελώματα,
 μ' ἔν' ἀντίλαρο γέλοιο μουρμουρίζεις
 κι ἄλλοτε κυλᾶς βογγώντας...

Νά ἡ νύχτα, πέφτει.
 Φοράει ἓναν ἱριδόχρυσο θόλο σκοταδιοῦ
 κ' ἔχει ἀλάργα τέσσερους οὐρανοὺς
 ἀπὸ γαβγίσματα σκυλιῶν
 κ' ἓνα τροκάνι...

(Τί τραγοῦδι θὰ μᾶς ποῦνε ἀπόψε οἱ γρύλλοι;
 Πῶς ἴσως τὰ γένεια τῶν ποταμῶν θενα μεγαλώσουν;..)

Ἦ ἀλαφίνα, ποὺ βαρέθηκε τὴ δασόβια ράτσα τῆς
 ν' ἀντρώνη,
 σκέφτηκε χαριτωμένα
 πῶς πιότερη ἔχουν γλύκα τ' ἀνάλαφρα κορμιά,
 καὶ μὲς ἀπ' τὰ κλαδιά, μὲ κλαμένα μάτια,
 τὴ νέα ἀπόφασή τῆς φανερώνει...

Τὰ παιδιὰ παίζουν,
 τὰ παιδιὰ παίζουν τὸ «τρισκετό»:
 "Ἐνα, δύο, τρία - τρὶς καὶ τό!..

Μελωδίες νησιοῦ

Ποιὸς εἶδε τίς ἀνταύγειες τῶν χιονισμένων βουνῶν τοῦ Νότου;
 Κατὰ κεῖ κοιτάγαμε, καὶ κατὰ τὴν ἄφατη λύπηση τῶν πεδιάδων.
 Κ' ἦταν οἱ παγερὲς χλωμάδες τοῦ χειμῶνα,
 ψηλὰ στεφάνια οἱ χαράδρες,
 σεντόνια τοῦ Ἀριμαθαία,
 που ἀπ' τὸ δακρῦβρεχο φίλντισι τοῦ κορμιοῦ καταχωνιάζαν,
 καὶ στὰ γαλαζοπράσινα ἀντίφεγγα
 ἀβύσσων καὶ βουνοκορφῶν
 διάσελα ἀπάντεχα λυτρωμῶν ἀποστάζαν
 τὰ κρυφὰ μυστικά τῆς ἐρχόμενης Ἀνοιξῆς,

καὶ βαθύγκριζα στρωσίδια ἀκροχαράζαν
 τὸ ὑποσχετικὸ χαμόγελο τοῦ γυρισμοῦ.
 Κ' εἶχε τὸ βύθιο χάος
 τὸ σκυθρωπὸ σύγκρουο τῆς ἀστραπῆς,
 ἐνῶ τὰ θραψερὰ χῶματα τῆς χούνης
 φυλάγαν ἐμφοβα ἀπ' τὸ κακὸ τὸ μάτι
 τοὺς μελωμένους καρπούς τῆς κουμαριᾶς.
 Δίπλα,
 ἀπ' τὸν καιρὸ κάποιου ρωμαίου αὐτοκράτορα
 κυνηγημένοι οἱ λάρητες
 φύγαν
 πέρ' ἀπ' τ' ἀρχοντικὸ μὲ τὰ περιστύλια,
 πέρ' ἀπ' τὴν ἄουλα μὲ τ' ἀναβρυτήρια,
 πέρ' ἀπ' τὰ χαμηλόστενα ντιβάνια,
 πέρ' ἀπ' τ' ἀνάκλιντρα τῆς ρήγισσας,
 τίς πολύθροες δεντροσυστάδες -
 φύγαν,
 μὲ τὰ ρυάκια,
 στὸ ποτάμι

καὶ ξεκόκκιζαν
 ὀλημερίς κι ὀλονυχτὶς τὸ κομπολόι
 μὲ τίς μαργαριταρένιες χάντρες
 καὶ ξαμολοῦσαν ἀπ' τὸ ρεῖθρο
 ξέφτια καὶ μανταρίσματα ἀσημιὰ
 κατὰ τὸ βάλτο μὲ τὰ χλόινα ξιφίδια
 καὶ τὸν ξέξασπρο καθρέφτη τῆς κονσόλας.

Μεσοχείμωνα μαζεύαμε ἀπὸ τὴν ἀκροποταμιὰ κλαδιὰ κατὰξέρα.
 Ἄ, τί ζεστή, τί γλυκειὰ ἢ μουσικὴ στὴ μοναξιά πού τὰ σπάζαμε!
 Καὶ σπάζαμε, σπάζαμε,
 ὥσπου ξεχύνονταν κάποτε
 θαμπωτικὸ κι ἀκρᾶτο
 τὸ φῶς τῆς θάλασσας,
 ἄπλετο καὶ βαθύ
 σὰν τὸν μεγάλο κόσμο,
 κ' ἔμπηγε καφτερὸ
 στὶς παγωμένες φλέβες μας
 τὸ θρίαμβο τῶν ρουμπινιῶν του.

Ξαναγεννιόμασταν...

Μὰ ἡ πλέρια Ἄνοιξη ἄργουνε...
 Κ' ἐρχότανε μουχλή,
 σὰν ἀβεβαιότητα,
 σὰ λαχτάρα κοφομεσιασμένη ἀπὸ λυγμό,
 σὰν ἀνησυχία παράλογη καὶ μάταιη -
 σουρούπωμα τῆς θλίψης,
 σουρούπωμα τῆς ἐγκαρτέρησης,
 σουρούπωμα γιὰ νὰ βελάζουν τὰ πρόβατα,
 νὰ γκλιγγκλινίζουν τὰ κουδούνια στὶς στάνες,
 νὰ λαμπυρίζουν τὰ φωσάκια,
 νὰ γαβγίζουν τὰ σκυλιά,
 πίσ' ἀπ' τοὺς γεράνειους βράχους,
 τὰ ὑπναρὰ χωριά

μέ τή μοναξιάρικη ματιά
τῆς πετροπέρδικας...

Περνοῦσε κι ὁ χωριάτης,
πού ψεύδιζε τὰ λόγια του
καὶ πουλοῦσε κρέας κόκκινο
— τ' ἀγριοκάτσικα σκοτωμένα με ντουφέκι —
κ' ἔπεφτε τὸ σκοτάδι
γιὰ διάβασμα...
Πολλές ἱστορίες τοῦ κόσμου
ἔπρεπε νάχαμ' ἀπόψε!

Κ' ἦρθ' ἡ Ἄνοιξη.
Ὀλόσωμη καὶ μεστή, πανωραία.

Πήδησα ξέστηθος κι ἀναμαλλιάρης τοὺς γερόβραχους,
κοιτῶντας ψηλά, ψηλά!..
Τὰ μικρούλια ροδινάνθια,
στὴ ρίζα κάθε πέτρας, τὸ ἴδιο
βγάλαν ἄφοβα τὸ κεφαλάκι τους νὰ χαϊδευτῆ
κάτ' ἀπ' τὸ μαντύα τοῦ Νοτιά π' ἀνέμιζε...

Οἱ κολοκυθιές στὸ μποστάνι
πέταξαν τὸ τέταρτο φύλλο,
καὶ πέρασε τὸ κορίτσι
μέ τὴν πλούσια σημαία τῆς μαντήλιας του.
Ἀνάμελα στὴν πλάτη τὸ δισάκκι,
μέ δεκοχτὼ τροφαντὰ φυλλαράκια
κ' ἕναν κλώνο ὀλάνθιστης ροδακινιάς.

Λαχταρισμένοι
ξαφνιασμένοι
οἱ παλμοὶ
πῆγαν καὶ κρυφτῆκαν
στὴν καρδιά μας.

Δέ θὰ θερίσουμε κάποτε φέτος ;..

Μετὰ τίς φουσκοδεντριές θάρτουν οἱ ζέστες.
Τὰ κορίτσια,
μπορεῖ καὶ κάμποσ' ἀγόρια,
ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ κιτρινομέν' ἀγρολούλουδα,
πέρ' ἀπ' τοὺς φλόμους π' ἄρχισαν ν' ἀ
στὴν καλοκαιρινὴ δοξοφορία,
θὰ μαζέψουν βελούδινα βρύα.

Τὰ ξεραμένα καμπανάκια
θ' ἀντιμιλοῦν κουδουνιστὰ στὶς ξεμαυλίστρες αὔρες -
μὰ γὼ δέ θὰ νοιαστῶ!

Καθὼς θὰ πέφτη ἀργὸ τὸ θεῖο τὸ βράδι,
θ' ἀποθέσω στὸ βάθρο τ' ἀγκάθινα στεφάνια
κ' ἕνα μπουκέτο ὀρθὸ -
μπουμπούκι τῆς ἀψύχυμης
τριανταφυλλιᾶς τῆς Ἄνοιξης,
ἐκστατικὸς θὰ κοιτάω...

ΤΑΣΟΣ ΚΟΡΦΗΣ (ΡΟΜΠΟΤΗΣ)

Αὐτὰ ποὺ εἶδαμε ἦταν πολλά.

“Οχι ἄλλα θεάματα - μᾶς φτάνουν
τὰ ὅσα εἶδαμε, τὰ ὅσα ποθήσαμε,
τὰ ὅσα, λησμονημένα, μᾶς καταδυναστεύουν.
Ἡ παρέλαση μὲ τοὺς ἐστεμμένους καὶ τοὺς πρίγκιπες
ἄς σταματήσῃ πιά!
Ἄς σταματήσῃ κ’ ἡ διαδήλωση
μὲ τοὺς ρακένδυτους καὶ τοὺς πεινασμένους.
Αὐτὰ ποὺ εἶδαμε ἦταν πολλά - μᾶς κούρασαν!
Γυναῖκα,
στρῶσε γιὰ φαῖ, στρῶσε γιὰ ὕπνο!

[Ἀποσπασματικά]

Χρῶμα πάνω στὸ χρῶμα - πῶς νὰ διακρίνης τὴ σκουριά ;..
Τίποτα δικό μας στοὺς δρόμους!
Τὴ δροσιά τῆς γῆς [τὴ φυλακίζουν] σὲ καφτὴ ἄσφαλτο
Ἄνώφελη [] ἢ ἀναζήτηση [] παρθενικῆς γωνιάς!
Τρομάζω τὴν κάθε ἐπιστροφή -
δὲν ἀντέχω τὴν ἐπαιτεία σὲ χώρους ποὺ τόσο ἀγάπησα!
“Ὅλα πῆραν [] τίς ἀποστάσεις τους!
Σὰν τὰ πουλιὰ ποὺ ἀναζητοῦν μιὰ πλῶρη καραβιοῦ γιὰ νὰ κουρνιαίσουν.
(“Ὅ,τι μπορεῖ νὰ φτερουγίσῃ δὲ σκλαβώνεται.)

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Ἐπὶ τὸ Μισοξεχασμένο ποίημα

(...Στὸ πλάι τῆς ὁποῖος περπατεῖ δυὸ πιθαμὲς ψηλώνει!..)
“ὦ, ἄσε νὰ ἰδῶ τὴν τύχη μου στὴν γαλανή σου φλέβα!

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΩΣΤΑΒΑΡΑΣ

Τὰ πηγάδια

Τί περιμένουμε ἀκόμα μπροστὰ σ’ αὐτὰ τὰ χαλάσματα ;
Παράφοροι κάποτε ὠραιοθῆρες, τί ἐλπίζουμε πιά ;
Πολύ ἀργὰ ζητήσαμε, ἴσως, τὸν κόσμο.

Περάσαμε πόνους καὶ θάνατους χτυπῶντας τὴν πέτρα·
ἀνοίγοντας πηγάδια στὸ σῶμα μας·
ἀναζητῶντας πετράδια μέχρι σήμερα ἄγνωστα·
σπαταλῶντας τὰ μάτια μας
σὲ λαγούμια βαθιά.

Δέ μένει ἄλλος χώρος νὰ σκάψουμε.
Ἴσως κιόλα τὸ σῶμα μας νὰ τόχαν σκάψει ἄλλοι προτῆτερα·
πρὶν γεννηθοῦμε ἀκόμα·

γι' αὐτὸ κι ὅ,τι λέμε, ὅ,τι φτιάχνουμε, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀνάμνηση
ἀπ' τὰ σχέδια που ἀγγίξαν τὰ χέρια μας,
καθὼς ψηλαφούσαμε γυρεύοντας μιὰ διέξοδο,
ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρά.

Πολύ ἀργὰ ζητήσαμε, ἴσως, τὸν κόσμο.

Ὁ γάντζος

Μὴ μοῦ ζητᾶτε τίποτε πιά!
Ἔχω τελειώσει τὸ αἷμα μου.

Θάθελα νὰ πλαγιάσω τώρα. Νὰ ἡσυχάσω.
Γιατὶ καὶ τὸ τραγούδι εἶναι μιὰ μάχη, μιὰ θυσία καλύτερα,
καὶ καθένα ἀπ' τὰ λόγια του εἶν' ἕνας πόνος ἀβάσταχτος·
σὰ νὰ σοῦ κόβουν μ' ἕνα τσεκούρι τὸ χέρι·
ἢ σὰ νὰ ξεριζώνης ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ μοιράσης στοὺς ἄλλους,
μ' ἕνα γάντζο τραβῶντας, τὴν ἴδια σου
τὴν καρδιά.

[Ἀποσπασματικά]

...Γιὰ νὰ γίνῃ [] κουρέλι, πού θὰ γλύφῃ πατώματα, | δὲ χρειάζεται παρὰ [] νὰ φύ-
γῃ | ἢ πρώτη κλωστή.

[Σκιεπὴ καρφώνουμε, | γιὰ] νὰ φυλαχτοῦμε ἀπ' τὴ βροχὴ καὶ τὸν ἄνεμο, | [] ἢ []
πόρτα, γιὰ νὰ κρυφτοῦμε ἀπ' τοὺς ἄλλους;

...Δέν ξέρω ἂν εἶναι φωνὴ αὐτὴ [] ἢ μυστρὶ πού ζητᾶει νὰ μὲ χτίσῃ.

Γιατὶ φοβηθήκαμε τόσο τὴ σιωπὴ, | χάσαμε τὴ φωνὴ μας. | Γιατὶ φυλαχτήκαμε
[] τόσο ἀπ' τὸ θάνατο, | δὲ γνωρίσαμε τὴ ζωὴ.

Μόνον ὁ θάνατος μᾶς λυτρώνει ἀπ' τὸ θάνατο.

...Κάποτε τὰ παιδιά [] ξέκοβαν λεύτερα ἀπὸ κοντὰ μας [ἀνάβοντας μὲ τὰ κορμιά
τους] μιὰ φωτιά γιὰ νὰ βλέπουμε οἱ ἄλλοι.

Τί νὰ πῶ; | Ἄν πρέπει κάτι ἐπιτέλους νὰ πῶ, εἶναι: Μὴ μὲ κοιτάζης! | Δέν ἀν-
τέχω τὸ βλέμμα. | Κι ἂν τὰ μάτια σου [εἶναι, ἔστω,] δυὸ φύτρα πού κάποτε βλάστη-
σαν πάνω μου, | μὴ μὲ ψάχνης! [] | Γιατὶ τὰ φύλλα μου μάδησαν, | μέρα τὴ μέρα,
ἀνυποψίαστα [] | καὶ τὰ τραγούδια μου σκόρπισαν...

Ποῦ πᾶμε; | Ἐπιστρέφουμε! | Ὅλο καὶ πιὸ ἀναπότρεπτα, | ὅλο καὶ πιὸ ἀπελλι-
σμένα, | ἐπιστρέφουμε! | Δίχως ὡς τώρα | νὰ ταξιδέψουμε | πουθενά!

Ἡ πίστη []: μιὰ σημαία!

Ἡ μοναξιά: ἕνα σύνθημα!

Ἦρθαμε στὸν κόσμο ντυμένοι | καὶ θὰ φύγουμε, ἀπὸ δικιά μας ἀδυναμία, | γυμνοί!

Δέν καταφέρνω νὰ συνεχίσω!

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΦΟΡΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ^[4]

— Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν ὁ Εὐκλείδης σου;
+ Ἀκριβῶς ὄχι. Βρίσκεται ὅμως μέσα
στο στοιχεῖο του αὐτό, στίς μηχανές.

— Θὰ τὸν δοῦμε κάποτε... ὀλόκληρο;

+ Σὲ δυό, ἴσως σὲ τρεῖς μῆνες. Ἔτσι
ποῦ πᾶμε.

— Οἱ μῆνες περνοῦν, τὰ θέματα τ' ἀφή-
νομε στὴ μέση, καὶ — δίχως παρεξήγη-
ση — θὰ 'θελα νὰ τὸ ξεκαθαρίζαμε. Μὲ
ὄλο τὸ θάρρος, ἔ; Δὲν εἶμαι πνεῦμα ἀν-
τιλογίας, ἀλλὰ -

+ Μὰ τί λόγος! Φίλε μου, πνεῦμα μου
ἀντιρρητικό — ἔτσι θὰ 'θελα νὰ σὲ ἀπο-
καλῶ: Πλήριο —, λέγε! Συζήτηση κάνο-
με, ἀλίμονο.

— Γιὰ τὰ βιβλία. Σύμφωνα βέβαια πὼς
οἱ τυπογραφικὲς εὐκολίες θὰ κολύφουν
σύντομα τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες, ἀλλὰ
γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο, γιὰ μᾶς, τὰ ἤδη τυ-
πωμένα τί θὰ γίνονται, ποῦ εἶναι γραμμέ-
να μὲ τὴν «παλιὰ» — ἄς πῶ — ὀρθογρα-
φία; Εἶναι πολλὰ τὰ βιβλία, πάρα πολ-
λά, πὼς τὸ λένε.

+ Σὲ νιώθω, ἀλλὰ ἐσὺ φαίνεται ἐπιρρο-
ᾶσαι πολὺ ἀπὸ αὐτὴ τὴ χαρτοπλήμμου-
ρα ποῦ λέγεται ἔντυπο καὶ δὲ θέλεις νὰ
τὴ δῆς στὴν οὐσία της, δηλαδή σὰ μιὰ
κουταλιά νερό.

— Μὰ γιατί; Θ' ἀδειάσωμε τὶς βιβλιο-
θῆκες μας;

+ Ποιὸς εἶπε τέτοιο πράγμα, κάθε ἄλ-
λο. Οἱ βιβλιοθῆκες, Πλήνιε, ἔννοια σου,
τὸ φροντίζουν αὐτὸ μόνες τους καὶ ἀνα-
νεώνονται σιγὰ σιγὰ χωρὶς τὴ δική μας
ἐπέμβαση. Ἡ κάθε ἐποχὴ, ἀγαπητέ, κι-
νεῖται πάντα μέσα σὲ δικό της κόσμο βι-
βλίων, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ τὸ ἐξη-
γήσω.

— Naί, ἀλλὰ ὑπάρχουν τὰ κλασικὰ βι-
βλία, ποῦ εἶναι ἀναντικατάστατα. Αὐτὰ
μένουν καὶ θὰ μένουν αἰώνια.

+ Καὶ εἶναι ἀνεξάντλητα;

— Ὅχι ἀσφαλῶς, ἀλλὰ ὅταν ἐξαντλη-
θοῦν ξανατυπώ... Τὴν πάτησα! Ξανατυπώ-

νονται σὲ δευτέρα καὶ τρίτη καὶ ἔκτη καὶ
ἑνατη ἔκδοση, «βελτιωμένη καὶ τροπο-
ποιημένη».

+ Νὰ λοιπὸν ποῦ ἡ νέα ὀρθογραφία θὰ
δώσει μιὰ λαμπρὴ εὐκαιρία νὰ γίνῃ ἓνα
καλὸ κρησάρισμα καὶ στὰ βιβλία, ἓνα ξε-
διάλεγμα τῆς ἥρας ἀπὸ τὸ σιτάρι. Λίγων
μηνῶν ὑπομονὴ θὰ χρειαστῇ.

— Ὑπερβολὲς πάλι. Χρόνια καὶ χρόνια
θὲς νὰ πῆς.

+ Ἄν σκεφτῆς καλὰ πὼς ἡ κάθε μέρα
ποῦ θὰ ὄρχεται θ' ἀποτελῇ καθαρὸ ἐνεργη-
τικό, 100% σὺν, ποῦ τὴ βλέπεις τὴν
ὑπερβολή!

— Καταλαβαίνω, ἡ κάθε μέρα θὰ προσ-
θέτῃ ὀλοένα καὶ περισσότερα μὲ τὴ νέα
ὀρθογραφία κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ θ' ἀντικα-
τασταθοῦν πολλὰ. Εἶναι ὅμως τὸ μεγά-
λο ἐμπόδιο — ἄς τὸ ξεκαθαρίσωμε κι
αὐτὸ — μὲ τὰ μεγάλα Λεξικά, μὲ τὶς Ἐγ-
κυκλοπαιδεῖες. Αὐτὰ;

+ Μὰ αὐτὰ εἶναι κι ἂν εἶναι ἔτοιμα γιὰ
ἀνατύπωση μὲ τὴ νέα ὀρθογραφία. Δὲ
βλέπεις ποῦ ὀλοένα ἀνατυπώνονται μό-
να τους; Καὶ δὲ βλέπεις πόσο παλιώνουν
ἀνάμεσα στὸ χιτὲς καὶ στὸ σήμερα μὲ τὴν
κοσμοχαλασιά ποῦ γίνεται σ' ὅλους τοὺς
τομεῖς τῆς γνώσης;

— Ὅσο ν' ἀνατυπωθοῦν ὅμως, πὼς θὰ
βολευόμαστε; Ἐδῶ εἶν' ὁ κόμπος.

+ Ἡ κουταλιά θὲς νὰ πῆς, γιατί φαίνε-
ται πὼς πολὺ ὑποτιμᾶς τὴ νοημοσύνη
τοῦ Νεοέλληνα. Πλήνιε, σὲ ρωτῶ: ὁ «ἀ-
γραμματότερος» τῶν Νεοελλήνων, θέλω
νὰ πῶ αὐτὸς ποῦ πῆγε μιὰ δυὸ τάξεις
στὸ δημοτικό, βγάζει ἢ δὲ βγάζει μιὰ ἐ-
πιγραφή — μιὰ ταμπέλα, νὰ συνεννοού-
μαστε — γραμμένη μὲ λατινικὰ στοι-
χεῖα;

— Ἄπ' ὅ, τι διαπίστωσα, βγάζει.

+ Καὶ ποῦ τὰ μαθε τὰ λατινικά;

— Εἶναι ἡ μεγάλη μου ἢ ἀπορία. Θαρ-
ρῶ ὅμως πὼς λίγο μόνο ἀπὸ τὴ «μάθη-
ση» καὶ πιὸ πολὺ μὲ τὴ διαίσθηση ἢ —

πῶς νὰ τὸ πῶ — μὲ τὴ ρωμαϊκὴ τὴ φαντασία, μὲ τὸ δαιμόνιο, τὰ βγάξει. Νὰ λέμε τὸ σωστό.

+ Ἔ, λοιπόν, καὶ αὐτὸς ὁ Νεοέλληνας μὲ τὸ παραπανίσιον τοῦ δέοντος μυαλό θὰ δυσκολευτῆ νὰ χρησιμοποιήσῃ, στὴν ὅποια μεταβατικὴ περίοδο, τὴ σύντομη, τὴ συντομώτατη σοῦ λέω, τὰ χτεσινὰ διγλωσσία καὶ πάλι τὰ βγάξομε πέρα — ἐννοῶ δὲν πεθάνομε ἀκόμα γλωσσικά, νὰ συνεννοούμαστε —, κι ἐσὺ μοῦ λὲς τί θὰ γίνῃ μὲ τὴν προσωρινὴν διγραφία; Ἐνα χρόνον νὰ γίνῃ ἡ ἀρχὴ στὸ σχολεῖο, ἔληξε ἡ ὑπόθεση.

— Ὅποτε καὶ θὰ τὸ ρίξῃ στὸ σορολόπι ἢ μαθητιῶσα.

+ Ἡ μαθητιῶσα, μαῦρο φίδι τὴ δάγκωσε μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία.

— Νὰ σοβαρολογοῦμε, *Σύνιε* — νὰ σὲ πῶ κι ἐγὼ ἔτσι —, πῶς τὴ δάγκωσε, ἀφοῦ θὰ ξενοιάσῃ πιά ἀπὸ τὰ γραμματικά;

+ Δὲν εἶσαι ὁ μόνος, δυστυχῶς διόλου ὁ μόνος, πού τὸ λὲς, κι ἄς τὸ ξεκαθαρίσωμε ἀμέσως: Ἐὰ μέρη τοῦ λόγου εἶναι βέβαια.

— Δέκα. Ὀλόκληρα δέκα, καὶ τὸ καθένα μὲ τὰ προβλήματα του.

+ Λαμπρά. Καὶ μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία πόσα θὰ γίνουν τὰ μέρη τοῦ λόγου, Πλήνιε;

— Μά...

+ Χωρὶς «μά», φίλε. Δέκα εἶναι τὰ μέρη τοῦ λόγου μὲ τὴ σημερινὴ ὀρθογραφία, πάλι δέκα θὰ μένουν κε με τι φονιτικί — νὰ σοβαρολογοῦμε πού λὲς κι ἐσύ. Κι ἔχει τὸ καθένα, λὲς, τὰ προβλήματα του. Ἄλλ' ἔμεῖς τὰ γλωσσικά καὶ τὰ γραμματικά προβλήματα καταφέραμε νὰ τὰ δέσωμε τόσο στενὰ μὲ τὰ ὀρθογραφικά, πού τυφλωθήκαμε πέρα γιὰ πέρα καὶ τὰ παίρνομε ὅλα ἕνα πράγμα.

— Μὰ εἶναι συνάρτηση.

+ Ἐμένα μοῦ λὲς; Γιὰ νὰ ἀσκηθῆ δηλαδὴ τὸ παιδί στὸ νὰ ξεχωρίζῃ π.χ. τὸ ἀσυνίζητο (τετρασύλλαβο) *σημει-ώ-νω* ἀπὸ τὸ συνιζήμενο (δισύλλαβο) *λιώνω*, μιὰ γνώση καθαρὰ γραμματικὴ πού πρέπει νὰ μπῆ στὸ μυαλό του, εἶναι ἀνάγκη σώνει καὶ καλὰ νὰ μάθῃ πῶς ἄλλοι Νεοέ-

λληνες ἐτυμολογοῦν τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἀπὸ τὸ *λύω*, ἄρα νὰ τὸ γράφῃ *λυώνω*, ἄλλοι ἀπὸ τὸ *λείος*, ἄρα *λειώνω*, καὶ τρίτοι ἀπὸ τὸ *ὀλιγώνω* > *λιγώνω* > *λι(γ)ώνω* > *λιώνω*; — Μὰ μὲ αὐτὰ τὰ τόσο διδαχτικὰ ἀκονίζεται τὸ μυαλό του. Τί, θὰ καταργήσωμε τώρα τὴν ἐτυμολογία γιὰ χάρη τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας; Ἔ ὄχι.

+ Ποιὸς εἶπε τέτοιο πράγμα; Καὶ ποιὸς πείραξε τὴν ἐτυμολογία;

— Μὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μιὰ σχέση ὀρθογραφίας καὶ ἐτυμολογίας.

+ Ἐσὺ πότε ἐτυμολογεῖς, ὅταν μιλᾷς ἢ ὅταν γράφῃς;

— Πάντως ὄχι ὅταν μιλῶ, γιὰτὶ θυμᾶμαι τὸν Ἀχελαιίδη κι ἀκόμα γελῶ.

— Καὶ ὅταν γράφῃς, κλείνεις νὰ ποῦμε σὲ παρένθεση τὴν ἐτυμολογία τῆς κάθε λέξης.

— Ἔ ὄχι δά. Ἐυπνάει ὅμως μέσα μου ἡ ἱστορία τῆς κάθε λέξης. Δὲν εἶναι λίγο.

+ Ἄς ποῦμε, ὅταν γράφῃς στὴν καλὴ σου γιὰ τὴ γλύκα τῶν ματιῶν της, αὐτὸ τὸ *ματιῶν* τί ξυπνάει μέσα σου;

— Τὸ τέτοιο, τόσο πῶς τὸ λέν, τόσο φτό...

+ Ἀκριβῶς τὸ φτό. Δηλαδὴ θὲς νὰ πῆς πῶς σοῦ ῥχεται ὅλη ἡ ἱστορία: ὄπ-μα, ὄμμα, ὄμματ-ος, ὄμματ-ιον, *μμάτιον, μάτιον-μάτιν-μάτι, μάτια, ματιῶν;

— Ὁχι βέβαια κι ἔτσι, ἀλλὰ σὲ νομοῦ τύπους, σ' ἕνα ρῆμα π.χ., ὅπως ὁποῦτε βλέπω μιὰ ἱστορικὴ συνέχεια: *γράφω*, ἀπὸ τ' ἀρχαῖα χρόνια ὡς σήμερα, μὲ *ω*. Ἔ πῶς τὸ λέν. Εἶναι μιὰ γραμμὴ, μιὰ ἀλυσίδα. Λίγο;

+ Ἀρχαῖα λέγοντας ἐννοεῖς βέβαια προευκλείδεια. Κάτι ὀμηρικὰ ἔπη, κάτι Ἑσίοδοι, Ἑρόδοτοι καὶ οἱ λοιποί, αὐτοὶ δὲν ἀνήκουν στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία. Ἄν σ' ἀκούσουν...

— Μὰ παίρνομε μιὰ ἀφετηρία, τὴν κλασικὴν περίοδο.

+ Καὶ μὲ βάση τὴν περίοδο αὐτὴ ἐτυμολογοῦμε ὀρθογραφώντας ἢ ὀρθογραφοῦμε ἐτυμολογώντας. Ἀπὸ τὴν περίοδο λοιπὸν αὐτὴ καὶ πέρα ἢ γλώσσα μας ἔμεινε ἀμετάβλητη, κι ἐσὺ μόλις δῆς τὸ *γράφω* πού ἀνάφερεις γίνεσαι ἀρχαῖος, κλασικός. Κι ἐγὼ ὅταν δῶ τὸ *πάω*, ἔτσι νιώθω.

— Ἄλλοῦ πάλι ἐσὺ τὸ πᾶς.
 + Πάει μόνο του, Πλήνιε, δὲν τὸ πάω ἐγώ. Σκέψου τώρα νὰ γράψωμε ἀντίς γιὰ πάω τὸ ἀρχαῖο [ὄ]πά[γ]ω, ἀντίς γιὰ πᾶς ἢ πᾶς μὲ τὴν «ἱστορικῆ», νὰ γράψωμε [ὄ]πά[γ][εις] κτλ., ἔ; Θὰ τὸ ἠθέλεις;
 — Ὅχι βέβαια κι ἔτσι. Ἄλλὰ νὰ μὴν καταστρέψωμε ὅ,τι μποροῦμε νὰ σώσωμε. Νὰ μᾶς μιλήη ὅσο γίνεται ἡ ἔτυμολογία διὰ τῆς γραφῆς.
 + Τὸ ἐρώτημα ὅμως εἶναι ἕνα πάντα: τάχα ταῖς λέξαις τῆς γλώσσας ταῖς ἔχομεν, διὰ νὰ ἠξεύρομεν -
 — Τί ἔναι τοῦτα πάλι; Μιὰ φορὰ δικὰ σου δὲν εἶναι.
 + Σιωπή. Καὶ ἄφησε τὸν Καστοριανὸ τὸν ποιητῆ, τὰ λέει ὁμορφα: διὰ νὰ ἠξεύρομεν πόθεν παράγονται, ἢ διὰ νὰ φανερώνομεν μ' αὐταῖς τὰ νοήματά μας; ἄς παράγονται ἀπόπου θέλουν· τί μ' ὠφελεῖ, σ' ἐρωτῶ, νὰ ἠξεύρω, πῶς ὁ Δαίμονας, ὁποῦ γράφεται μὲ αι, παράγεται ἀπὸ τὸ παλαιὸν Δαίμων, καὶ τοῦτο ἀπὸ τὸ παλαιότερον Δαίμων; δι' αὐτὸ καὶ μόνον νὰ χάνω τὸν καιρὸν μου; τὸν καιρὸν μου ὅπου πλέον δὲν τὸν εὐρίσκω;
 — Ὑπερβολές. Καὶ — χωρὶς νὰ μὲ πάρης γιὰ κακόπιστο — νομίζω πῶς ἔτσι καταγοῦμε ἕναν ὠραιότατο, τὸν πιδὸ νόστιμο κλάδο τῆς Γραμματικῆς, τὴν Ἐτυμολογία - τὴ ζήτηση τῆς ἀλήθειας, θὰ ἔλεγες.
 + Καλοπιστότατέ μου Πλήνιε, δὲ ζηταίε αὐτὸ ὁ ποιητής, οὔτε κι ὅποιος φρόνιμος ἄνθρωπος. Νὰ εἶχε μείνει ἡ γλώσσα ἀπειράχτη, ποιός θὰ ἔχε ἀντίρρηση νὰ συνυπάρξουν ὀρθογραφία κι ἔτυμολογία; Ἄλλὰ — τὰ βλέπεις — σὲ κάθε βῆμα μας σκοντάφτομε· οὐ συγχρῶνται, πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ, καὶ τί ἄλλο παράδειγμα θέλεις, ἔτσι πρόχειρα, νὰ σοῦ βρῶ; Νά, νὰ το: αὐτὸ τὸ βρῶ. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ εὔρω-εὔρω. Ἐξέρεις ὅτι γράφτηκε στὰ σοβαρά, σὲ κείμενα γλωσσολόγων, ἔτσι: ὕρω, μόνον γιὰ νὰ διασωθῆ ἡ ἔτυμολογία;
 — Ὅμολογῶ πῶς κι αὐτὸ καὶ τ' ἄλλα τὰ παραπάνω: [ὄ]πά[γ][εις] κτλ. εἶναι κι αὐτὰ ὑπερβολές - τὸ σωστό σωστό. Ἄλλὰ — μὴ μὲ κοροϊδέψης — τὴν πονάω τὴν ἔτυμολογία. Εἶναι — πῶς νὰ σ' τὸ πῶ — γλυκιά.

+ Ἡ γλυκεία (καθ' ὃ γλυκεία στ' ἀρχαῖα) ἢ γλυκιά (γράφτηκε κι αὐτό, γιὰτι ἐθύμιζε τὸ γλυκός) ἢ τὸ σωστό σου γλυκιά, ἀφοῦ γλυκεία στὰ μεσαιωνικά, παράβαλε λέει τὸ λαϊκὸ σήμερα ἢ πλατέα (ἀρχαιότερο πλατεῖα), γι' αὐτὸ σήμερα πλατιά (ἦ), σωστά, σωστότατα, ἀλλὰ -

— Ἄλλὰ χάος... Ἐξέρεις ὅμως κάτι; Ἀποξεχαστήκαμε.

+ Μὴ φοβάσαι, ξέρω· θὲς τὸ φίδι ἐσύ, ποῦ μαῦρο μαῦρο θὰ δαγκώσῃ τὴν αὐριανὴ νεολαία, μὲ τὴν καθιέρωση τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας.

— Ναί, κάτι ὁσμίζομαι κι ἐγὼ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸ τὸ πραγματικὸ χάος ποῦ εἶδαμε, τὸ καταστροφικὸ γιὰ τὰ παιδιὰ μας· ἀλλὰ γιὰ σκισιόρησέ μου ἕνα πρόγραμμα «αὐριανό».

+ Πρόγραμμα βέβαια «αὐριανό» ἢ «μεθαυριανό», τὸ ξέρεις, δὲν πρόκειται νὰ σοῦ σκισιόρω ἐγὼ — καὶ τί ἔμαι γώ; — ἀλλὰ θὰ σὲ ρωτήσω: Πόσον καιρὸ ἀφιερώνει ὁ μαθητῆς σήμερα γιὰ νὰ μάθῃ αὐτὴ τὴν ὅποια «σχολικῆ» ὀρθογραφία;
 — Δὲν ξέρω πόσον καιρὸ συνολικά, ξέρω μόνο πῶς τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας τὸν παρακολουθεῖ σ' ὅλα τὰ μαθητικά του χρόνια· ἀλλὰ τί λέω; ὀρθὰ κοφτὰ καὶ τίμια κι ἀληθινὰ: σ' ὅλη τὴ ζωὴ του.

+ Καὶ ἐκεῖ πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, νὰ ποῦμε, τὴ μαθαίνει πιὰ.

— Ἀμφίβολο κι αὐτό. Καὶ μοῦ θυμίζεις τώρα (νὰ πῶ κι ἐγὼ κάτι, ὄλο ἐσὺ λές) τὸ σοφολογιότατο ποῦ κείονταν ἔτοιμο-θάνατος καί, τὴν ὥρα ποῦ κάποιος συγγενῆς του ἀνάφερε πᾶνω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό του ὅτι ξέρεῖ ἕναν εἰδικὸ γιατρό, ἐκεῖνος ἀνασήκωσε μὲ τρεμάμενο χέρι τὴν κουβέρτα κι εἶπε μὲ ψιλὴ ψιλὴ, σβησιμένη φωνή: «διφορεῖται τὸ ξέρω· καὶ αὐ καὶ ε»... Καὶ λὲν πῶς ὕστερα ἀποκοιμήθηκε γιὰ πάντα.

+ Νὰ μοῦ ζήσης, Πλήνιε, νὰ μοῦ ζήσης! Διφορεῖται λοιπόν, ἔ; Διφορεῖται κι αὐτό, καὶ διφοροῦνται χιλιάδες ἄλλα ὡς τὴν τελευταία μας πνοή. Νιώθεις τί θὰ πῆ αὐτό; Δὲν εἶναι δύσκολο — enough, νὰ ποῦμε — νὰ τὸ μάθωμε καὶ νὰ ξενοιάσωμε, παρὰ διφορεῖται. Ἴσον ἀμφιβάλλεται, καὶ ἴσον νὰ ἀμφιβάλλετε, Νεοέλ-

ληνες, μιὰ ζωή, καθὼς τό'ρες Πλήνιε. Καὶ καλὰ τέλος πάντων ν' ἀμφιβάλ-
λης γιὰ χίλια πράγματα τοῦ κόσμου τού-
του, νὰ μὴ δίνης εὐκολὰ πίστη σ' ὅ,τι ἀ-
κοῦς καὶ βλέπεις - πάει καλά. Εἶναι προ-
φύλαξη, εἶναι σωφροσύνη ἂν θές, εἶναι
ζύγισμα, εἶναι δικαιοσύνη (καὶ «τὸ δι-
καστήριον ἀμφιβάλλει») ! Εἶπε κι ὁ ἀρ-
χαῖος : «μέμνασο ἀπιστεῖν», μὰ εἶπε πρῶ-
τα τὸ «νάφε», μονολεξίς : ξύπνα ! Κι
ἕστερα ἀμφίβαλλε, ἀμφίβαλλε διαρκῶς,
ἄνθρωπε. Ἄλλὰ ν' ἀμφιβάλλης γιὰ τὰ πιὸ
πρόχειρα, τὰ πιὸ ἀγαπητὰ πράγματα τῆς
ζωῆς σου, γιὰ τὴν πνευματικὴ σου τρο-
φή, γιὰ τὶς λέξεις ν' ἀμφιβάλλης ; Νὰ
τὶς τρέμης ; Τὶς λέξεις πού σε κάνουν ὅ,τι
εἶσαι ; Δὲν εἶναι τραγικὸ ; Τί λές κι ἐσύ ;

— Τὸ φίδι.

+ Κι αὐτὸ διαφορεῖται, Πλήνιε, μὴ φο-
βάσαι. Ὁ ὄφις, λέει, τοῦ ὄφε-ως, τὸ ὄ-
φε-ίδιον, τοοφείδιον-τοφείδιον-τὸ φείδιον
-τὸ φείδιον-τὸ φείδιον-τὸ φείδι πού μᾶς
δάγκωσε !.. Αὐτὸ εἶναι ὅμως τὸ φαρμα-
κερὸ τ' ἄλλο πού σοῦ λέω δαγκώνει, καὶ
δαγκώνει βέβαια ἄσχημα, ἀλλὰ εἶναι ἀ-
κίνδυνο εἶναι γιὰ νὰ δαγκώνη, νὰ πο-
νάη, ἀλλὰ τόσο μόνο. Ὅσο γιὰ νὰ ξυ-
πνάει αὐτοὺς πού τὸ ῥιξαν στὸν ὕπνο,
στὸν ὕπνο τὸ βαρῦ...

— Νὰ μορῶ νὰ σε παρακολουθῶ.

+ Ἐνῶ μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία
πόσον καιρὸ θὰ χρειαστῇ τὸ παιδί νὰ
μάθη νὰ γράφη ;

— Ἐ ; Πόσον καιρὸ ; Πόσον καιρὸ ; Μὰ
νομίζω ἀμέσως σχεδόν. Ἀπὸ τὴν πρώτη
πρώτη στιγμή πού θὰ μάθη τὰ γράμμα-
τα (ὅσα θὰ βγοῦν τελικά...), θὰ μορῆ
νὰ γράφη κιόλας τὶς λέξεις. Σχεδὸν χω-
ρὶς νὰ ρωτᾷ... Γιὰ στάσου ! Σχεδὸν
χωρὶς νὰ ρωτᾷ...

+ Ὅλες τὶς λέξεις ;

— Μὰ καὶ βέβαια. Καὶ θὰ μάθη ἤδη ἀ-
πὸ τὴν πρώτη δημοτικῶ νὰ γράφη - καὶ
νὰ γράφη τὰ πάντα. Τὰ πάντα. Μὰ τί
γίνεται ; Ὅλα ;

+ Πλήνιε, πολὺ νωρὶς ἄρχισες ν' ἀ-
ραιογραφῆς, νὰ τονίζης τὰ λόγια
σου, καὶ θαρρῶ πὼς πᾶς νὰ βγάλης γρη-
γορὰ τὸ φίδι ἀπὸ τὴ φωλιά του.

— Καὶ γράφουν πολλοὶ φωληά, ἐντελῶς
χωρὶς λόγο, ἀφοῦ φωλεά νομίζω - ἀλλ'

ἀς εἶναι !.. Λοιπόν, δὲν μορῶ νὰ τὸ
συλλάβω ἀπὸ τὴν πρώτη δημοτικῶ τὸ
παιδί μορῆ νὰ γράφη τὰ πάντα, χω-
ρὶς νὰ ρωτᾷ : «Μπαμπά, γιατί ἄλλιῶς
ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, ἄλλιῶς ἐκεῖ σ'
ἐκεῖνο ; Ἐ μπαμπά ;»

+ Ἡ μπαμπά ! Ἀναλόγως.

— Φριχτό. Οὔτε νὰ τὸ σκεφτῶ δὲ θέλω.
Ἄσε με τώρα, σὲ παρακαλῶ, νὰ τὸ συλ-
λάβω καλά. Πρώτη δημοτικῶ : τέλος μὲ
τὰ ὀρθογραφικά. Μὰ δὲν εἶναι μικρὸ πρά-
μα. Τί λέω μωρέ ; Τί «δὲν εἶναι μικρὸ
πράμα» ; Μὰ ἐτοῦτο εἶναι Ἀνάσταση σω-
στῆ τοῦ γένους.

+ Ὅχι ἀκριβῶς, μὴν ὑπερβάλλωμε. Θὰ
ὑπάρξουν κάποιοι κανόνες, πού θὰ δυσ-
κολέψουν τὰ πράγματα.

— Ποιοὶ κανόνες, καμημένε ; Δὲν κάνω
τώρα κι ἐγὼ πρόγραμμα «αὔριανό», ἀλ-
λὰ τὰ πράγματα μιλοῦν καθαρά. Ὅσοι
φθόγγοι τόσα γράμματα - καὶ ἀντίστρο-
φα : ὅσα γράμματα τόσοι φθόγγοι. Μὲ
τὸ πρῶτο τὰ παιδιὰ ἐκφωνοῦν καὶ γρά-
φουν : «σίμερα μάθαμε ἓνα ορέο παρα-
μίθι».

+ Παραμύθια !

— Προβλήματα ! Πού ὅμως θὰ βροῦν
μιὰ λύση, ἀλλὰ ἐπιτέλους μιὰ λύση, ὄχι
δνὸ, ὄχι τρεῖς, πέντε ὄχι τὰ φριχτὰ ἐ-
κεῖνα τὰ διαφορούμενα : ὄχι ἔτσι, ὄχι ἀλ-
λιῶς, ὄχι χίι, ὄχι μίι.

+ Στάσου, Πλήνιε. Ἐχομε μορῶστὰ μας
μιὰ ὀλοκλήρη γλώσσα - δὲν εἶναι παῖξε
γέλασε. Μὴν τὰ παραλέμε.

— Ἐσὺ τώρα μὲ δουλεύεις καὶ πᾶς ν' ἀν-
τιστρέψης τοὺς ῥόλους, ἀλλὰ θὰ σοῦ τὸ
πῶ κι ἐγὼ : δὲ θὰ μορῶσω νὰ σ' εὐχα-
ριστήσω. Ἄσε με νὰ δῶ τί ξανοίγεται
μορῶστὰ μας. Μὴν ἀλλάξης τοὺς ῥόλους !

+ Ὅχι, ἂν θές ξαναγυρνᾶμε «εἰς τὸν
καιρὸν», πού λέγαμε στὸ στρατό.

— Ποιὸν «καιρὸν» ;.. Αὐτὸν πού κι ὁ
Καστοριανὸς ὁ ποιητὴς τὸν ἔχανε τότε
ἀκόμα πού ἡ ἐποχὴ του κινουῦνταν μὲ ἀ-
ραμπά ; Πρώτη δημοτικῶ : τέλος μὲ τὰ
ὀρθογραφικά ! Ἀπίστευτο ! Ἄλλὰ τί «τέ-
λος μὲ τὰ ὀρθογραφικά» ; Μὴδὲν ὀρθο-
γραφικά. Δηλαδή, θέλω νὰ πῶ : ὀλοκλή-
ρωση μὲ τὰ πραγματικά ὀρθογραφικά.
Ὅρθὰ νὰ γράφης ὅ,τι λές, ὅ,τι ἐκφωνεῖς.
Σωτήριο ! Καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη δημοτικῶ !

+ Στὴν ὁποία ὁμως κοντεύομε νὰ μείνωμε ... στάσιμοι. Καλὰ λοιπόν, στὴν πρώτη δημοτικῷ τέλος μὲ τὰ ὀρθογραφικά. Στὴ δευτέρῃ;

— Δούλευέ με ὅσο θέλεις. Ἐγὼ βλέπω παιδάκια χαρούμενα, γελαστά..

+ Ξεφροντισμένα ἀπὸ ὀρθογραφικὸν μπελάδες - ἄρα ἔτοιμα γιὰ ρεμπελιό.

— Μὰ ἴσια ἴσια, ἔτοιμα γιὰ ἄλλες μὴθσεις, πὺδ χρήσιμες, καὶ πρῶτα πρῶτα βέβαια γιὰ τὶς γραμματικῆς. Γιατὶ ἄλλο γραφῆ κι ἄλλο γραμματικῆ. Κι ὕστερα, δὲ μοῦ λές : δηλαδὴ τὴν ὀρθογραφία τὴν εἶχαμε..

+ Σιγὰ ντέ. Τὴν ἔχομε.

— Ἔστω τὴν ὀρθογραφία λοιπόν τὴν ἔχομε γιὰ νὰ μᾶς ἐμποδίζη, μὲ τὰ χάλια τῆς τὰ ἔλεινά καὶ τὰ τρισάθλια, νὰ μαθαίνομε καὶ ἄλλα πράγματα, καὶ πρῶτα πρῶτα τὰ γραμματικά; Ὡραῖος μοῦ εἶσαι, Σύνιε! Κι ἂν ἐσὺ καὶ ὅποιοι ἄλλοι Σύνιοι οὐ βούλεσθε... συνιέναι — τί, μόνο ἐσὺ «καλαμπούρια»; — πάρτε το ἀπόφαση: τὰ χαρούμενα, τὰ γελαστά αὐτὰ παιδάκια τῆς πρώτης δημοτικῷ, τὰ ξεφροντισμένα, ναί, ἀλλὰ ξεφροντισμένα ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία - τ' ἀκοῦς;

+ Τ' ἀκούω, ἔτσι ποὺ ἦρθαν τὰ πράγματα...

— ... τὰ ξεφροντισμένα αὐτὰ παιδάκια, τὰ ἔτσι ξεφροντισμένα, θὰ ἔχουν ὄλο τὸν καιρό, ὄλη τὴν ὄρεξη, νὰ ριχτοῦν στὴ δουλειά τους, νὰ μάθουν, νὰ μάθουν, νὰ ρουφήξουν τὴ γνώση, νὰ ξεπεράσουν οἱ πανέξυπνοι οἱ «Ἑλληνόπαιδές» μας τοὺς ὀπαιδες ὄλου τοῦ κόσμου, νὰ κυριαρχήσουν παντοῦ, νὰ καταλάβουν τὸν κόσμο.

+ Τὸ πάρα-παρακάνεις, Πλήνιε. Ἐκτὸς κι ἂν θέλης νὰ πῆς: νὰ νιώσουν τὸν κόσμο.

— Εἶσαι ἀθεράπευτος, ἀλλὰ ἔστω. Λίγο τό'χεις νὰ νιώσουν τὸν κόσμο ἀπὸ τόσο μικρῆ ἡλικία; Τί διαφορὰ θὰ'χη τότε τὸ νὰ νιώσουν τὸν κόσμο ἀπὸ τὸ νὰ καταλάβουν τὸν κόσμο; Πιάνεις;

+ Αὐτὸ λέγεται ἀντιπόδοση...

— Ὅπως κι ἂν λέγεται, Σύνιε. Τὰ παιδάκια τὰ καημένα! Τὰ μαραζώνομε μὲ τὴν ἀμφιβολία — Θὰ τὸ ἀραιογραφῶ στὴ γραφῆ καὶ θὰ τὸ τονίζω στὴν

ὀμιλία μου, εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα!.. — τὰ καίμε οἱ ἔξυπνοι πνευματικοί, ἢ καὶ πραγματικοί τους γονεῖς, μὲ τὴν ἀμφιβολία — «διφορεῖται» —, τὰ θανατώνομε πρῶτα καὶ μὲ ἐλαφριά καρδιά τὰ στέλνομε ὕστερα στὸ μεγάλο ταξίδι τῆς ζωῆς. Σκορδούλια μας! Νὰ ἔρθη κανένας μναλωμένος νέος καὶ νὰ μᾶς πῆ..

+ Φύρα πῆρες' φτάνει!

— «...Φωνάζετε καὶ τσιρίζετε, κύριοι γονεῖς, ὅποιοι γονεῖς, «πνευματικοί» — σιγά! — ἢ «πραγματικοί» — σιγότερα! — πὺς τό καὶ τό ἢ νεολαία μας, πῆρε τὴν «κάτω» βόλτα ἢ νεολαία μας, δὲν ξέρει γράμματα ἢ νεολαία μας. Ποιὰ ἀκριβῶς γράμματα ἢ νεολαία σας;»

+ Ἐλα, σύχασε! Δὲ λέγονται αὐτὰ ἔτσι στὸ φανερό. Θὰ τ' ἀκούσουν οἱ νέοι καὶ τότε πιά θ' ἀποθραυνθοῦν.

— «Ἔμ βέβαια, ὅταν δὲ σᾶς συμφέρη, τότε ἀποθραυνθόνται οἱ νέοι. Πέστε μας ποιὰ εἶναι ἡ γραφῆ τῆς γλώσσας μας, ἢ μιὰ καὶ ἢ ὀνη καὶ ἢ ἀναμφιβολη, καὶ ἂν δὲν τὴ μάθωμε, τότε θὰ'χετε ὄλα τὰ δίκαια τοῦ κόσμου νὰ μᾶς πῆτε καὶ ἀγράμματους καὶ ὄλα. Ἀγράμματοι ἐμεῖς; Ποιοὶ ἐμεῖς; Ποὺ πιάνομε μιὰ ξένη γλώσσα καὶ τὴν πετάμε — ὁ λόγος τὸ λέει — σ' ἔξι μῆνες; Καὶ ἀποροῦν οἱ ξένοι, πὺς αὐτό, καὶ γιατί ὄχι ἑλληνικά; Κι ὅταν τοὺς ποῦμε τό καὶ τό, ἐμεῖς ἔχομε, ἀφήστε τα, «ἱστορικῆν», πᾶν νὰ τρελαθοῦν, γιατί ὄλοι οἱ λαοὶ ἔχουν μιὰ γραφῆ καὶ μόνη τῆς γλώσσας τους; Ὅλοι ἔκτὸς ἀπὸ μᾶς; Καὶ ἀγράμματοι γιὰ τί;.. Καὶ πὺς ἔτσι;.. Καὶ ποιοὶ μᾶς τό'δωσαν τὸ χαρτί; Ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ νὰ γράψουν πέντε λόγια ἀνοίγουν δέκα φορὲς τὰ λεξικά;»

+ Ὁ ὑπαινιγμός σου ὄχι καὶ τόσο κολακευτικὸς γιὰ μένα. Τί νὰ κάνω; Νὰ κρυφτῶ; Πολλὰ τὰ διφορούμενα. Καὶ τ' ἀνοίγω τὰ λεξικά. Ἄλλά..

— «Ἐλᾶτε, ἐλᾶτε, κύριοι γονεῖς, κύριοι ἐκπαιδευτικοί. Δὲ σᾶς προσβάλλει κανένας, δὲ φταῖτε σεῖς γι' αὐτό. Φταῖτε ὄμως καὶ παραφταῖτε γιὰ τ' ἄλλο.»

+ Τὸ ποιοῦ; Τὸ φίδι μήπως;

— Διάννα!..

+ Σ' ἔχασα, δὲ σὲ πιάνω.

— Ἐχομε καὶ λέμε ἀκόμα...

[Συνεχίζεται.]

ΡΕΝΟΣ

Ένας ήρωας του Καιρού μας

Δέν ξέρω, καλά-καλά, γιατί αποφάσισα πιά νά γράψω τήν ιστορία αὐτή. Ὅλα τά χρόνια, πού θάταν φυσικό ἢ καί συγχωρημένο νά τήν ἔγραφα — ὁ καιρός ἦταν νεκρός κ' οἱ ἄνθρωποι ρωτοῦσαν ἀκόμα, γιά ὅσα μᾶς συνέβησαν ἀναπάντεχα — ἐγώ τήν ἀνέβαλλα· καί τώρα, πού ὁ Καιρός κύλησε σ' ἄλλα κανάλια (πολλά τους, μάλιστα, τά λένε «μεγαλειώδη») κι ὅλοι τρέχουν βιαστικοί γιά πράματα τελείως ξεκαθαρισμένα, ἐγὼ ἔνιωσα ἄξαφνα τήν ἀνάγκη γιά μιὰ μεγάλη ἀφαίρεση, μιὰ μεγάλη κι ἀτέλειωτη ἀφοσίωση, μακρόπνοη καί σπαραχτική, σέ κάτι τελείως ἄχρηστο, ἀζήτητο — μάλιστα καί «βλαπτικό» μπορεῖ, καθὼς λένε — γιά ὅλους.

Εἶπα στὸν ἑαυτό μου πολλὰ γιά νά τὸν μεταπείσω· εἶπα πὼς «θάπρεπε, ἐπιτέλους, κάποιες φύρες, μὲς σ' αὐτὸ τὸ τρέξιμο, νά τὸ δικαιολογοῦσαν» - καί κψάξε πρῶτα νά τις βρῆς, νά τις βεβαιώσης, καί μετά...» Μὰ τί ποτα!.. Μάλιστα μούρθε ἡ ἰδέα, πὼς «ἴσα-ἴσα γιὰ τὴν δὲ βεβαιώνεται, κάτι τέτοιο ὑπάρχει» - κ' ἔπειτα νά! τί σοῦ γύρευε, τίς προάλλες, ἐκείνη ἢ «ἀνιάτη Μποβαρὺν» πού τῆ λές, «έτοιμη διαρκῶς ν' ἀπατήσῃ τὸν ἄντρα της»; : «Σὲ παρακαλῶ, σύστησέ μου ἕνα μεγάλο μυθιστόρημα, συναρπαστικό ἔτσι σὰν τοὺς *Καραμάζωφ*!..» «Ξανά τοὺς *Καραμάζωφ*!..» τῆς εἶπα, «μὰ γίνεται ξανά τοὺς *Καραμάζωφ*;» σκεφτόμουν, «γίνεται ξανά;..»

Μπά!.. Τὰ μερδεύω διαρκῶς, χάνω τὴ σειρά μου... Ὅμως αὐτὸ εἶναι: Νάχανα, νά γινόταν νάχανα ὅλη τὴ σειρά μου!.. Μιὰ τέτοια ἀφοσίωση, τέτοια μεγάλη ἀφαίρεση! «Τὸ πιὸ ἄχρηστο τῶν πραγμάτων σήμερα...» νά λέγανε, «τὸ πιὸ βλαπτικό ἀπ' ὅλα!..»

Τότε, μέσα σ' αὐτὸ τὸ βλαπτικό, πού θὰ βάσταγε ὥρες ἀτέλειωτες, βδομάδες, μῆνες, πού δὲ θὰ σήμαινε τίποτε τὸ τί θάγραφα, μὰ τ' ὅτι ἀκᾶτᾶπαυτᾶ θάγραφα, ἀδιάσπαστα, ἄτμητα, σὰν κλάμα... πού τὸ σκέφτηκα; πὼς μούρθε;.. Μὴ δέν εἶν' αὐτό, τόσα χρόνια; Αὐτό: πού δέν κλάψαμε, δέν ἀναφιλήσαμε σπαραχτικά;..

Μὰ θὰ μοῦ ποῦν «εἴστε θλιμμένος»!.. Κάνετε λάθος, καλοῖ μου, δέν εἶμαι καθόλου-καθόλου θλιμμένος· αὐτὰ πού μοῦ μέλλονται εἶναι μπρὸς - αὐτὰ πού περάσαν ἦταν *νυχιές*...

Μὰ θὰ μοῦ ποῦν «εἴστε, λοιπόν, ἀπαισιόδοξος»!..

Μπά, καθόλου, καθόλου! Κάθε ἄλλο παρὰ ὀτιδοξος (βλέπετε τί μακρὰ, πού δὲ μὲ φτάνουν οὔτε οἱ λέξεις - καί δὲ σᾶς κάνω λογοπαίγνιο, δὲ σᾶς γράφει τὸ χέρι μου, δὲ σᾶς γράφω τίποτε ἀπ' ὅ,τι ξέρει τὰ γράφη τὸ χέρι μου, μὰ μόνο ὅ,τι κουλαίνει τὸ χέρι μου, ὅ,τι καίει, ξεραίνει, ἀχρηστεύει πιά τὸ χέρι μου!..)

Ἄχ, ἄσκημα ἀρχίσαμε. Θὰ πασιῶ νά βάλω μιὰ σειρά, μιὰ τάξη.

Δέν ξέρω, ἀκόμα, γιατί ἔβαλα κιόλας αὐτὸν τὸν τόσο ἀπαιτητικό τίτλο στὸ γράφτό μου, πού ὄχι μόνο μ' ἐκθέτει — σὰ νά τὸν ἔκλεψα ἀπ' τὸν Λέρμοντοφ — παρὰ καί μὲ καρφώνει τώρα κάτω ἀπὸ ἀλύπητους προβολεῖς τοῦ Καιροῦ μας, πού θ' ἀνιχνεύουνε λοιπὸν κάθε πτυχή τοῦ ἥρωά μου, καί τήν πιὸ ἀσήμαντη, γυρεύοντας διαρκῶς μιὰ *καθολικότητα*, ψάχνοντας ὁλοένα γιά ἕνα *θεώρημα* πίσω ἀπὸ κάθε κίνημά του, μιὰν ἀποκάλυψη, τάχα, «γιά ὅλους», μὲς σὲ κάθε προσωπικό του περιστατικό, κακοτυχία ἢ κοινὴ του συμπεριφορά.

Ὁ βαθύτερος λόγος μπορεῖ νάναί ἡ *σύγχυση*. Προσέξτε το πὼς τόγραφα· ὄχι ὅτι συγχιζόμεστε — ποῖός δὲ συγχιζεται; — μὰ εἶναι ὅτι τὰ μερδὲψαμε ὅλα τόσο πού καταλήγουμε σὲ *καταλόγους*! Σὲ μακροσκελεῖς διεξοδικές ἀναφορές, ὅπου μὲ τὸ *νῦ* καί μὲ τὸ *σίγμα*, δίχως εὐθύνη καμμιὰ «γιατί αὐτὸ πρῶτο κι αὐτὸ δεύτερο, γιατί αὐτὸ τόσο κι αὐτὸ ἐλάχιστο, γιατί αὐτὰ ὅλα κι ὅλα τ' ἄλλα διόλου» — δίχως καμμιάν ἀνάμιξη δηλαδὴ (εἶναι κι αὐτό, κι ἡ ἀνάμιξη, ἡ παραμικρὴ, πού ἀπαγο-

ρεύτηκε, σὰν τὸ νέο ἀμάρτημα «κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»!) καὶ πνευματικότητα ἐκ τῶν ὑστέρων (ὅλες οἱ πνευματικότητες πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἢ ἐκ τῶν προτέρων ἢ στὸ πῦρ τῆς Κολάσεως, διόλου νὰ μὴν ὑπάρχουν!) — καὶ προσευχόμεσθε...

Γιατὶ περὶ αὐτοῦ πρόκειται. Εὐλαβικά, κατανουχτικώτατα, συντετριμμένα τέλεια, προσευχόμεσθε!.. Αὐτὸ εἶναι - αὐτὸ ἦταν πάντα οἱ κατάλογοι! Ὡς κ' οἱ κατάλογοι τῶν πλοίων, μὲ τοὺς καπετάνιους καταλεπτῶς, καὶ τὶς γενιές τους, μὲ τὰ ὀνόματά τους, τ' ἀστραπηβόλα — σὰ βολίδες στὴν καρδιά τοῦ πεπρωμένου τους (ποῦ ἔτοιμο τοὺς πρόσμενε νὰ χυθῆ πάνω ἀπ' τὰ τείχη σὰ δίχτυ καὶ νὰ τοὺς παγιδέψῃ) — ἔτσι: προσευχέσθε!

Τώρα κλέβω ἓναν ἄλλο συγγραφέα, τοῦ Καιροῦ μας. Κι ὄχι γιὰ τὶς βολίδες — ἐγὼ σκέφτηκα μόνος μου ὁ ἥρωάς μου νάναί στὸ Διάστημα, χαμένος πιά γιὰ πάντα μὰ ζωντανός, δηλαδή στὸν Ἀγύριστο, καθαυτό, καὶ νὰ γυρνᾷ ἐκεῖ κάθε βράδι, νὰ τὸν βλέπουμε, ἀνίκανοι νὰ τὸν γυρίσουμε, μὰ νὰ τὸ ξέρομε πῶς εἶν' ἐκεῖ, ζωντανός, κ' ἐνῶ γι' αὐτόν μιλάμε, αὐτὸς εἶν' ἄστρο... — μὰ γιὰ τ' ἄστρα ἀκριβῶς, τὰ στρεβλά του ἀστέρια ἐνδὸς Παπατζώνη, πούναί ὁ Καιρός μας ὀλάκερος ἴσα-ἴσα, κι ἄς θαρρῆ αὐτὸς ὁ δυστυχημένος πῶς ἦταν μόνο ἡ «περίπτωσή» του:

...Καὶ τὸ ἄδικο, ποῦ μοῦ γινε, [] | τὸ ἄδικο [] <τὸ> τόσο | [] μεγάλο, | [ποιὰ μοῖρα] θὰ [] τὸ ἀστερώση, | γιὰ νὰν τὸ βλέπουν οἱ μελλούμενοι στίς νύχτες τους καὶ ν' ἀνακαρῶζον: | Βλέπεις τοῦτα τ' ἄστρα, μόλις θεατὰ, μὲ τὰ στριμμένα σχήματα; | Εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς δυστυχίας κάποιου Παπατζώνη, | ποῦ τόσο ὑπόφερε τότε ποῦ μάχονταν ὄλοι οἱ ἄνθρωποι, | χρόνια κλεισμένος στὸν περίβολο τῆς μάντρας του, | χτυπημένος ἀπὸ βολίδα τοῦ κακοῦ, | τοῦ Παπατζώνη, ποῦ ἔχασε τὰ ὠραῖα του χρόνια, | ποῦ ὅ,τι ἀγαποῦσε τοῦ διαλύθηκε [] | καὶ στοίχειωσαν οἱ ἄδειοι χώροι γύρω του, | οἱ ἄδειοι χώροι τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς ψυχῆς. || Καὶ θάρχειται κάτι λίγο σὰν φθόνος | στοὺς ἀργυροῦντας, τοὺς ὄνειροπόλους, | <καθὼς θὰ βλέπουν> τ' ἄστρα μὲ τὰ στρεβλά σχήματα, | γιατί δὲν θὰ στοχάζονται τί πικνωμένο φαρμάκι, | [τί φούντωμα ἀνταρσίας | <ἔχει μορφώσει>] κάθε ἀστέρι τῆς εἰκόνας. [] | Ἔτσι εἶναι ἀστόχαστες <οἱ> γενιές <οἱ> μελλούμενες, καὶ θέλγονται ν' ἀποζητᾶνε | πάθη ποῦ δὲν [] ξέρουν πόσο εἶναι ἀβάσταχτα...

Μὰ μπορεῖ ὁ λόγος νάναί ποῦ θέλω νὰ προχωρήσω, νὰ προχωρήσω!.. Νὰ περάσω τὴν ἀρχή — κ' ἄθε ἀρχή —, τὸν Καιρὸ — κ' ἄθε Καιρό —, νὰ μπῶ στὴ μέση, στὸ Τέλος!..

Μοῦ χρειάζεται μιὰ τσαπατσουλιά γι' αὐτὴ τὴ δουλειά — ν' ἀφήσω τὴν τάξη, τὴ σειρά μου — μι' ἀναμελιά, μιὰ ἐγκατάλειψη: τελospάντων, μιὰ ἔλλειψη εὐθύνης: «δὲ φταίω ἐγὼ, οὔτε γι' αὐτὸ οὔτε γιὰ κείνο· ἔτσι γίνανε, ἔτσι τὰ γράφει, ἔτσι τάξησε μπερδεμένα ὁ λεγάμενος· κι ἂν τὸν λέω «ἥρωα τοῦ Καιροῦ μας», μὴ δὲν εἶναι; Ποιὸς διάλεξε, παρακαλῶ, τοὺς ἥρωές του, ἀπ' τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς προσιτοὺς κάθε Καιροῦ; Ἐνῶ ἄστρο, εἶναι ἀπρόσιτο. Καὶ τοῦ Καιροῦ μας — τέλεια τοῦ Καιροῦ μας — καὶ τέλεια ἀπρόσιτο! Κάθε βράδι, ἐννιὰ κ' εἴκοσι, τὸ χάραμα, πρὶν φέξῃ, ἐκεῖ, στὸ ἴδιο στίγμα, περνάει, ξαναπερνάει, ἀγύριστο!.. Κ' ὕστερα, γιὰ νὰ ξηγήσουν τὰ «μεγέθη» κάθε φορά, ἴσα-ἴσα ὅλα τὰ «ἐκπληκτικὰ» καὶ «νέα» κάθε φορά «μεγέθη», πρόσφευγαν πάντα σὲ μονάδες, μικρές, ἀσήμαντες, στρεβλές μοιάζαν, κρυμμένες μονάδες, ὅπου — τάχα — ὅλες οἱ «ἀναγωγές» σ' αὐτές μυστικά, ὅλα «ὡς πρὸς» αὐτές, «μὲ μέτρο» αὐτές!..

Μονάδα, λοιπόν;.. Ἀστεῖα πράματα!.. Τότε θάχα, μὲ τὰ σωστά μου, «ἀξιώσεις». «Ἀξιώσεις», λέει, ἀπ' τὸ αἶμα! «Ἀξιώσεις» ἀπ' τὴν πραγματικότητα! Πῶς, τάχα, δὲν εἶναι πραγματικότητα, ἀλλὰ παρουσία!

Τίνοσ παρουσία;

Κατάλογοι, λοιπόν. Τίνοσ παρουσία, νὰ τὸ βρῆτε σεῖς - ἂν τὸ πιστεύετε. Μπορεῖ καὶ τοῦ Καιροῦ μπορεῖ καὶ κανενός. Μπορεῖ καὶ τοῦ Κανενός - πούναί ἴσως πάντα κ' ἄθε Καιρός, κι ὄλο τὰ ξετύλιμα τῆς ἀπειροφάνταστης αὐτῆς ποικιλίας, γιὰ τὸ τίποτε!

Μπορεῖ καὶ φοβερῶν πραγμάτων... Μήπως τὰ ξέρεи κανεῖς τὰ πράγματα π ρ ο τ ο ὕ γίνουν; Τὰ καταγράφουε λοιπὸν - κι ὁ Διάλογος θὰ βρῆ νὰ ξετρυπώση, ὅπου ἔβαλε τὴν οὐρά του!.. Πῶς τὸν σημαδεύεις, ὅτι εἶναι Α ὕ τ ὅ ς; Οὐ! μόνος του σημαδεύεται! Ἀρχίζουε τὰ πράγματα καὶ δένου' μόνα τους, τὰ πιδ ἄσχετα τῶν πραγμάτων, συσχετίζουετα! Διαβάζεις, βαριεστισιμένα μάλιστα, κι ἀπὸ πλήξη ὁ νοῦς σου πετάει σὲ ἄσχετα - τέλεια ἄσχετα, πὸ μόνον αὐθαίρετος νοῦς, μόνον νοῦς δὲ θὰ μπορούσε νὰ συνδέση μ' ὅσα διαβάζεις... Καὶ νά! δυὸ σελιδούλες κιόλας παρακάτω σοῦ ξεφουρνίζουε α ὕ τ ἄ, ὅχι ἄλλα, ἀκριβῶς κι ἀποκλειστικῶς αὐτά, μ' ὅλες τους, καὶ τίς πιδ ἄσημαντες — τίς πιδ ἄ σ χ ε τ ε ς μάλιστα — λεπτομέρειες, ὡς μ ὀ ν ε ς αἰτίες αὐτῶν τῶν τελειῶς ἄσχετων πὸ ἐδιάβαζες!.. Καὶ κάθεσαι, μετὰ, καὶ σκέφτεσαι: «τί ἐδιάβαζες;» Τὰ ξαναδιαβάζεις - «αὐτά ἐδιάβαζες;»; «αὐτά δηλαδὴ γράφει ἐδῶ; (μά, φυσικά, α ὕ τ ἄ γράφει, ὅ,τι γράφει γράφει!..), ἢ ὅ,τι δέν διὰ β α ζ ε ς γράφει;..» Τὰ χάνεις!.. κ' Ἐ σ ὕ δηλαδὴ τάγραφε;.. Τότε, α ὕ τ ὅ ς, πὸ ἤξερε, κ' ἔγραφε ὅ,τι ἔγραφε πὸ ἐπλήττες;.. πὸ ἤξερε, καὶ πετύχαινε τυχαῖα, πλήττοντας — τέλεια αὐθαίρετα, ἄ σ χ ε τ α πλήττοντας — ὅ,τι σοῦ ξεφουρνίζε αὐτὸς σὲ δυὸ σελιδούλες κρυμμένες παρακάτω;»

Ἔ, Α ὕ τ ὅ ς εἶναι!.. Μὴ σοῦ μένει ἀμφιβολία πῶς εἶν' Α ὕ τ ὅ ς, ἀμα συμβαίνουε τέτοια! Δηλαδὴ, ἢ γιὰ τὸ τρελλοκομεῖο εἴμαστ' ὅλοι μας, κ' ἐκεῖ πὸ βάζουε σειρὰ μόνον σειρὰ δὲ βάζουε, κ' ἐκεῖ πὸ γράφουε, λέει, ἐμεῖς, μόνον ἐμεῖς δὲ γράφουε - ἢ... ἢ τί νὰ πῶ;.. τί πὸ νὰ μὴν τὸ συσχετίση ἢ πυροκουτάλα Του; (π' ἀνακατώνει, ἀνακατώνει, τὰ μυαλά μας ἀνακατώνει!..) ...ἢ πάλι γιὰ τὸ τρελλοκομεῖο εἴμαστ' ὅλοι!..

(Τώρα — μεταξύ μας — ὅπου ξετρυπώνει, εἶν' ὁ Ἴδιος πάντα, πὸ τὸν ξέραμε κι ἀπὸ χτές, κι ἀπὸ πάντα!.. Κ' ἔτσι μοιάζει κι ὁ Καιρὸς πάντα ἴδιος...)

Μὰ ὅχι! Θὰ τὰ ξαναβάλω στὴ σειρὰ!.. Ἐκεῖνος ἐκεῖ ψηλά — τὸ ἄστρο — φέρνει βόλτες ταχτικές: ραντεβὸ στὸ ἴδιο στίγμα, στὸ ἴδιο στίγμα, ἐννιά κ' εἴκοσι τὸ βράδι, πρὶν χαρᾶξῃ τὸ πρωί, ἐκεῖ, ἐκεῖ!.. (Κι ὡστόσο ἄσχετος! Μὰ ναι; Ἔνας ἥρωας τοῦ Καιροῦ μας, ὅχι;.. Στὸν Ἀγύριστο, κι ἄσχετος;.. Γίνεται;.. Εἶδατε πῶς τὰ σχετικοποιεῖ;.. Ἀμέσως τὰ συνδέει καὶ τὰ μεπερδεύει... δρόμο γιὰ τοὺς καταλόγους λοιπὸν!.. Τοὺς καταλόγους πὸ «βεβαιώνουε», πὸ «ξεορκίζουε», πὸ προσεύχουετα σπαραχτικά, κατανουχτικά, στὴ σειρὰ, στὴ λογική, στ' ὅτι τὸ γράφω ἐγὼ κι ὅχι ἐσύ, καὶ δέν κινδύνεψες λοιπὸν ἐσύ, ἐγὼ κινδύνεψα κ' ἐσὺ «σώζεσαι»: «...Ἦταν αὐτὸς, καὶ κεῖνος, τότε, ἐκεῖ...»)

Σφράγισα κιόλας τὰ γραμμένα μου ὡς ἐδῶ, μὴ μοῦ πῆ ὁ Σατανάς: «δέν τάγραφε καλὰ τὸ χέρι σου - δέν τὰ διορθώνεις;» Ὑποσχέθηκα γραφτὰ δίχως διορθώσεις· τί νὰ διορθώσω; Καὶ γιὰτί νὰ διορθώσω; Ἐσὺ κινδυνεύεις; Ἐγὼ δέν κινδυνεύω; ἐγὼ δέν τρίζω;.. Ἐσὺ ἔχεις τὸ σταθερὸ στίγμα; Ἐσὺ περνᾷς κάθε χάραμα, κάθε βράδι, ἐννιά κ' εἴκοσι ἐκεῖ ψηλά;.. Ὅχι ἐσὺ - ἐγὼ περνᾷω. Ὅχι ἐσὺ - ἐγὼ τρίζω. Ἐγὼ θυμάμαι, ἐγὼ ψάχνω, ἐγὼ παλεύω νὰ φτάσω στὶς ἀπειράχτες μνηῆμες - ἐγὼ στὸν Ἀγύριστο!..

Ὁ δρόμος μου ἦταν ἴσιος, ἀπλός: θὰ ξεκαθάριζα τὸ γραπτὸ του ἔργο. Μὲ τὸν τίτλο: Ἔνας ἥρωας τοῦ Καιροῦ μας, θὰ κατὰταζα, χρονολογικά, κάθε του χειρόγραφο — λίγο-πολύ τὸ καθένα ἔπαιρνε τὴ θέση του σὲ συνάρτηση μὲ ἄλλα (κ' ἐδῶ πὸ τὰ λέμε, ἀσυνάρτητο δὲ λένε παρά, ἀπλῶς: τὸ μὴ συναρτημένο μὲ ἄλλα τ ο ὕ α ὕ τ ο ὕ εἶδους· γιὰ τὸ εἶδος τὸ ἴδιο δὲ ρωτᾶνε...), πολλὲς φορὲς κι ἀπ' τὰ μελάνια, κι ἀπ' τὰ χαρτιά πὸ χρησιμοποιοῦσε, ἄλλοτε ἀπ' τίς διαθέσεις ἢ τίς ἔμμενες ιδέες πὸ τὸν κυνηγοῦσαν σὲ μιὰ περίοδο — καὶ μετὰ θὰ κατὰγραφα!.. Τυφλά, παθητικά, ἀναπαντικώτατα.

Μὰ νά, μέσα στὰ χειρόγραφα κ' ἡ φράση πὸ γέννησε τὴν ἀνάγκη ξανὰ τῆς ζωῆς του: «Καταβάθος, ὅ,τι νὰ γράψης θάναι λιγώτερο ἀπ' ὅ,τι ἀποτελεῖς ὁ ἴδιος. Δέν ἔχεις, δέν εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχης τόση ἐποπτεία ὅσο τὸ ἀνοιγμα τῶν φτερῶν

σου... Πρέπει να ξελαιμιαστής, να φτάση ο λαϊμός σου δέν ξέρω πόσο μπρός, να σου βγοῦν τὰ μάτια ἀπ' τὶς κόρες, γιὰ νὰ δῆς πὼς ἡ αἰτία τοῦ τρικλιζεις, πού περδουκλώνεσαι καὶ χτυπιέσαι στὸ δάπεδο, εἶναι τὰ ἴδια σου τὰ φτερά!.. Δέ σέ παίρνουν οἱ τοῖχοι, ὅταν τ' ἀνοίγης· δέ φτάνει ὁ ἀέρας μὲς σέ δωμάτιο, ὅσο κι ἂν τὸν μαστιγώσης!.. Κι ὅσο πῖο δυνατά, τόσο δέ σέ παίρνουν οἱ τοῖχοι... Ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ δῆς - πάλι δέ σέ παίρνει τὸ βάθος!.. Καὶ στὸν ἀπέναντι τοῖχο νὰ τὰ κρεμάσης τὰ μάτια σου, πάλι δέν τὰ παίρνουν τὰ φτερά σου οἱ κόρες σου!.. Πρέπει πέρα ἀπὸ τὸν τοῖχο, στὸν ὀρίζοντα ν' ἀνοίξης τὰ φτερά σου, γιὰ νὰ φτάση ὁ ἀέρας, νὰ μὴ σοῦ λείψη!.. Τί περιγράφεις; Τὸ κλουβί;.. Ὅμοιο μ' ὅλα τὰ κλουβιά!..»

Ἔ, αὐτὸ μ' ἔλλαξε τὸ δρόμο... Ἐγώ, γιὰ νὰ λευτερωθῶ ὁ ἴδιος, θὰ λευτέρωνα τὴ σκέψη του ἀνάμεσά μας - ἀπ' τὰ γραφτά του. Τώρα, λέει, θάδυνα τὸ κλουβί μ' ὄλ' αὐτά: ἕνα πρὸς ἕνα τὰ κάγκελλα, τὶς ἀμπάρες, τοὺς χαλκιάδες...

...Μὰ θὰ πιάσω, βέβαια, γιὰ νὰ παίρνω καὶ κουράγιο, ἀπ' τὰ πῖο εὐχάριστα.

Ὅμως καὶ τίποτα δέ μ' ἐμποδίζει, γιὰ ν' ἀναπαύουμαι, νὰ βάζω πότε-πότε κι ἀπ' τὰ γραφτά του...

Θὰ διηγηθῶ, λοιπόν, πρῶτα τὸ τέλος: Πῶς ἔγινε ἄστρο.

Δέν εἶναι κάτι νὰ σᾶς ἐκπλήσση· καὶ καλὰ μάλιστα θάναυ νὰ βγάλετε ἀπ' τὸ νοῦ σας θεάματα καὶ τὰ παρόμοια... Σ' αὐτὸν τὸν μέσα κόσμο, καθὼς θὰ ξέρετε κιόλας, οὐτ' ἡ παλιά, ἡ ἀκλόνητη ἀκόμα φύση δέν καλοκατάφερε νὰ ὑπάρξῃ μὲ τὰ σωστά της. Ὅχι δεῖξτε μου δάσος τοῦ Ντοστογιέβσκι πού νάχῃ δέντρο... ἢ ἔστω κ' ἕνα πράσινο φυλλαράκι! Ὅλα τὰ φύλλα στὰ βιβλία του εἶναι φύλλα βιβλίων!.. Ὅσο καὶ ψυχὴ δὲν κατάφερε ποτέ νὰ ὑπάρξῃ, ν' ἀνασάνῃ ἔστω καὶ λεπτὸ, μέσα σὲ περιγραφὲς τοπίων ἀπὸ φυσιοκράτες!.. Μὴ ζητᾶτε, λοιπόν, πράγματα πού δέν ὑπάρχουν - πράγματα ἄλλου κόσμου σ' ἄλλον κόσμο.

Ὡστόσο, νὰ τὰ περιστατικά:

Προτοῦ σᾶς τὰ διηγηθῶ, σᾶς ἐξομολογοῦμαι πὼς δέ σκαρώνω τὴν ἱστορία αὐτὴ παρὰ μόνο ἀπὸ πείσμα - ἀπὸ θυμὸ μάλιστα. Λέω αὐτὴν ἐδῶ τὴν ὑπόθεση, μὲ τὸ πῶς ἀκριβῶς — πῶς ρεαλιστικὰ δηλαδὴ — ἔγινε ἄστρο... Ἐ λοιπόν, ἔ, τι εἶχα διαβάσει σ' ἕνα φίλο μου συγγραφέα καὶ κριτικὸ, ἀπ' τοὺς πῖο ὑποψιασμένους (καθὼς τοὺς λέμε ἐμεῖς, στὸ σινάφι μας), αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ μου τρέλλα τῶν προηγούμενων σελίδων, πρὶν τὶς σφραγίσω, γιὰ νὰ δῶ πῶς θὰ τοῦ φανῇ — μὴν τύχη, δηλαδὴ, καὶ δέν ἤμουν μονάχα ἐγὼ πού θαρροῦσα ὅτι «βεβαιώνεται μόνη της ἡ παρουσία Του, ὅταν ἄσχετα δένουν σὰ σχετικώτατα κι ἀποκαλυπτικά» — καὶ τί μοῦ λέει;: «Εἶναι δοκιμιο;...» («Δοκίμιο;.. Θὰ τρελλαθῶ!») «...Ναί», μοῦ λέει, «γιατὶ ἂν εἶναι δοκίμιο, εἶναι καταπληκτικὸ!.. Ὁ δαιμονισμὸς αὐτός, ἡ σύγχυση...» «Ὅχι», τοῦ λέω, «εἶναι ἀστροναυτικὸ!.. Δέν εἶδες πού τὸ γράφω, .. ὅτι ἔγινε ἄστρο;»

Ἄν ἔμεινε ἢ ὄχι ἀπόπληκτος, ἀπ' τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ σύρματος πού μ' ἄκουγε, δέν ξέρω. Μὰ θύμωσα, μὰ τὸ θεό, καὶ μοῦρθε ἕνα τέτοιο κέφι, πού ὠρκίστηκα νὰ τὸ βγάλω — γιατί ὄχι; — ἀστροναυτικὸ!

Ἀμέσως ἄρχισα νὰ βρίσκω καταπληκτικὲς κι ἀλλεπάλληλες συνδέσεις μεταξὺ «δοκιμίου» κι «ἀστροναυτικοῦ» - δηλαδὴ, θέλω νὰ πῶ: πῖο κοντινὲς συνδέσεις τοῦ Ἡρώα τοῦ Καιροῦ μας μὲ τὸν ἀστροναύτη, παρ' ὅσο τοῦ «δοκιμίου» μὲ τὸ «ἄν» πού μοῦ ξεφούρνισε ὁ («κείδικός» μάλιστα σὲ «συνδέσεις» καὶ τὰ παρόμοια) φιλολογικὸς κριτικὸς «ἀπ' τοὺς πῖο ὑποψιασμένους μας»!

Νά, θὰ τὸ δῆτε κ' ἐσεῖς...- καὶ τώρα, παρακαλῶ, ἐτοιμαστῆτε γιὰ θεάματα (ἀφοῦ καὶ σᾶς τὰ ὑπόσχομαι!):

...Ἀπὸ χρόνια ἔλεγε πὼς συνηθίζει, ἀσκεῖται στὸ νάναυ ἐτοιμος. Πρόσθετε ἀκόμα, πὼς ὅταν φάχῃ μέσα του σχεδὸν πιά δέ βρίσκει θετικὴ ζήτηση τῆς ζωῆς...- ἄαα!

μή βιάζεστε! Τὰ θεάματα δὲ θάρθουν ἀμέσως, ξεκάρφωτα! Θὰ τὰ καρφώσω πρῶτα, ἐκεῖ πού θέλω ἐγώ — σὰν τὰ γιγαντιαῖα ἰκριώματα, τοὺς (σχετικούς, ἄλλωστε) μὲ τὴν ὑπόθεσή μου *πύργους ἐκτοξεύσεως* — καὶ θὰ προκύψουν σὰν φυσικά φυτά, βέβαια ὑπερμεγέθη κι ἀπὸ νέες ὕλες, μὲς ἀπ' τὴν κλωνισμένη φύση, μὲς ἀπ' τὴν ἴδια τὴν κλωνισμένη ψυχὴ, σὰν ἄνθος τῆς (γιατὶ καὶ γώ δὲν ξέρω τί γυρεύω - σᾶς λέω τρίζω γυρεύοντάς το, μὲς ἀπ' τὰ νέα ὑλικά τοῦ Καιροῦ, τὰ νέα κράματα...), κι ὅταν φτάσετε στὸ θέαμα σᾶς λέω δὲ θ' ἀπορῆτε, θὰ βρίσκετε φυσικό καὶ τὸ θέαμα, θὰ τὸ βρίσκετε φυσικώτατο πού αὐτὸς γυροφέρνει ἐκειπάνω, καθὼς δὰ ἀνέκαθεν γυροφέρνε ἐδωκάτω, γυροφέρνει ὁ καθένας ἄστρο μονάχο.., ἀπροσπέλαστο, ἀνεξήγητο τέλεια.

Μὰ νὰ μή γινόμαστε «δοκίμιο» λοιπόν!.. Νὰ μή γινόμαστε «δοκίμιο», γιατί «ἄν» γινόμαστε «δοκίμιο», «ἄν» γινόμαστε «ἄλλο» ὑλικό, πῶς θὰ γίνουμε ὕστερα παράλλο ὑλικό, μὲς σ' αὐτὸ τὸν Καιρό, ὅπου «ἡ σταθερότητα, ἡ μονιμότητα, ἡ ἀμεταβολιμότητα τῶν ὑλικῶν τὸν ἔχτισε ἀπαρασάλευτο, καὶ βίδωσε τὸν ἄνθρωπο στὸ ξύλο, στὴν κλειστὴ Γῆ τῶν τριῶν καὶ μόνο διαστάσεων - στοὺς ἐφιάλτες μόνο *πύργων ἐκτοξεύσεως*, πού τρελλοὶ κι ἀσυνάρτητοι μυθιστοριογράφοι ξεσήκωσαν μὲς στὴν πλήξη τους καὶ στὴν ἀνικανότητά τους νὰ σκαρώσουν κάτι πιὸ πιστευτό»; (Σὰν ἀπόσπασμα σύγχρονης μου κριτικῆς αὐτό!)

Νὰ μή γινόμαστε «δοκίμιο», γιατί ὅταν αὐτὸς εἶχε περίπου συμπληρώσει τὴν *ἐτοιμασία* του, κ' εἶχε φτάσει νὰ λήη συχνὰ πῶς ἀποθετικά μόνο, γιὰ τὴν ἔλλειψη βεβαιότητος ὡς πρὸς τὰ παιδιά του, τὴ γυναῖκα του, τοὺς ἐλάχιστους αὐτοὺς δικούς του, πού «παραταῦτα» ἀγαποῦσε, μόνο γι' αὐτὸ ἀκόμα τὴ ζωὴ - τότε ἴσα-ἴσα συνέπεσε νὰ δῆ τὸ φῶς ἡ σχετικὴ ἀνακοίνωση: 'Ἐξασφάλιζαν, μὲ κάθε δυνατὴ ἐγγύηση — μεγάλες διεθνεῖς τράπεζες προσβεβαίωναν τὴν ἐλεύθερη ἀπὸ πάσης ποτὲ δεσμεύσεως, φορολογίας, ἐλέγχου κ.λ., τερατώδη κατάθεση ἐπ' ὄνοματι τέκνων, συζύγου, οἰουδήποτε τελειοπάντων προσώπου ἀγαπημένου, πού θὰ ἐδηλώνετο ὡς ἀπολήπτης — τὴν πλήρη *ικανοποίηση*, «ἐν τῇ Γῆ», ὅσων θ' ἀπέλειπε ὁ «ἐθέλοντης» τοῦ ὀριζομένου *στίγματος*!

Καὶ — σὰ φυσικὴ συνέπεια μιᾶς ἀπλῆς σκέψεως (πάντα μέσα στὰ πλαίσια τοῦ Καιροῦ μας) — δέχτηκε!..

— — —

...Καὶ τώρα ἀρχίζει τὸ καθαρό θέαμα - πῶς τόχετε συνηθίσει; Μὲ κοπέλλες ἀστραφτερές; Μὲ φτερά Ἑρμῆ χρυσᾶ στοὺς κροτάφους, μπρὸς ἀπὸ μαλλιά ξανθὰ, πάνω σὲ κατακόκκινες μοτοσυκλέττες, πού τὸ διασαλπίζουν, φέρνοντας γύρους δαιμονισμένα, ὀρθῆς — ἢ μᾶλλον κάθετες! — στὸ τακούνι, στὸ ἓνα πεντάλ, μὲς στὸ φοβερὸ βαρέλι τοῦ θανάτου;.. Ἡ μὲ τὴ ρόδα νὰ ἔρχεται κάθε τόσο σύρριζα στὰ κάθιδρα παγωμένα σας βλέφαρα, διαγράφοντας τὴ φοβερὴ τῆς παραγώνιο, ἀπ' τὸ βυθὸ στὰ χεῖλη.. ἀπ' τὸ βυθὸ στὰ χεῖλη.. μὲ λαίλαπα, μ' ὄλη τὴν καλλονὴ τῆς γυμνῆς θανάσιμη, σφιχτοδεμένη τὰ λουριά στοὺς γλουτούς, δυνατὰ ἐπιθυμητὴ, σφοδρὰ σὰν τὸ Θάνατο κόκκινη - μὲ τὸ δονούμενο ἐφηβαῖο πάνω στὸ ἀτσάλι, βαθειὰ ἀυλακωμένο, βάνουσα, ἀπὸ τὸν προβολέα τῆς μηχανῆς;..

Δέν ἔχετε συνηθίσει σὲ τέτοια θεάματα;.. Δέν ἐπέτρεπαν τότε τὴν εἴσοδο σὲ ἀηλίους;.. Τότε πῶς πήρατε πρόσκληση γιὰ τὰ τρομερὰ πεδία *ἐκτοξεύσεως*;.. Τότε νὰ προπαιδευθῆτε πρῶτα, σ' ἐκεῖνα πού ὑπῆρξαν οἱ παιδικές προπαιδεῖες - καὶ μετὰ θὰ ὀδηγηθῆτε (μὴ φοβᾶστε, θὰ τὸ ἀπολαύσετε τὸ σημερινὸ θέαμα, μὰ θὰ πρέπει νὰ μὴ φοβᾶστε, σὰ γνήσιοι ἐρασταὶ τοῦ θεάματος) μπρὸς στοὺς γιγαντιαίους πύργους...

Λοιπὸν ἐλάτε! Σταθῆτε κάτω ἀπ' τοὺς δυνατοὺς προβολεῖς, πού πυρακτώνουν τὰ κύτταρα τῶν αἰσθημάτων - πού τρίζουν τὴν περίτρομη ὑπαρξή σας! Σταθῆτε ὁ καθένας κάτω ἀπ' τὴν ἀσημένια *Φερόαρι* τῶν ἀπλοϊκῶν ἀγώνων τοῦ γραφικοῦ παρελθόντος, καὶ βγάλτε, μὲ τὴ χιροσιμικὴ ἀπάθεια πού σᾶς πρέπει, τὸ φτηνὸ εἰσιτήριο τῶν πέντε μόνο δραχμῶν, κάτω ἀπ' τὴ φοβερὴ ρεπρίζ τῶν 180 μιλλίων - μόνο 180 μιλ-

λίων, όχι μοιρών μή φοβάστε! όχι ατράκτων, τροχών μόνο, του είδους ακόμα του Αγαμέμνονα περίπου, που άφησαν τὰ σημάδια τους στις πέτρινες Μυκήνες, όχι ακόμα στο Διάστημα, όχι στροβίλων καν, πόσο μάλλον όχι γομώσεων!.. Για να μπήτε, άπλωσ, στον κύκλο από το «θεαματάκι», στην όσμη από το τί έστι μέταλλο, κατ' αρχήν, μέταλλο καταπόδι από σάρκα άκόμη, ζεστό από σάρκα άκόμη, παιδικό άθυρμα «άνευ αξίας», για τὰ πανηγύρια!..

Και τώρα περάστε, δεθίτε!.. Σύρτε γερά, όσο παίρνει — ρουφήξτε την κοιλιά, μέσα τελείως την κοιλιά!.. τί αστροναύτες είστε σεΐς με κοιλιά, που πονάει, που δέχωνεύει ακόμα, τέλεια μέσα της, τις τεράστιες σιδερένιες άγκράφες (σιδερένιες είναι, τί τρέμετε; πουπουλάκια!) — και βαστάτε τους μοχλούς άπαγωγής!.. "Αν φοβηθήτε, τὸ παραμικρό, μή χάσετε τὸν έλεγχο σας' σύρτε τους μοχλούς, και θά βρεθίτε «κωσμημένοι», προσγειωμένοι στο δάπεδο ξανά τὼν εισιτηρίων!.. "Οποιος δειλιάζει με τὸ πρώτο, ξαναβιάζει εισιτήριο για να ξαναδοκιμάση!.. («Συνείδηση» είν' αυτή - ό,τι θέλεις τήν κάνεις!.. 'Επιτέλους, σύ τή θέλεις και τήν έχεις. Δέν τήν θέλεις — έτσι και δέν τή θέλεις, τήν τρώμαξες — λόγια είναι, τραβάς τὸ μοχλό και... «δέ βαριέσαι!» λές, «σαχλαμάρες!», άράξεις στο παρκάκι, για ρομάντζα... Δέν είναι σίγμα, όριστικός άπολήπτης λέει, δέν ξέρω ποιό αγαπημένο πρόσωπο «έν τῆ Γῆ»!..)

— — —

...Σταθίτε να ξανασάνετε... Πέρασε - μήν άνησυχίτε! Σύρατε τὸ μοχλό — δέ χάσατε τὸν έλεγχο σας — και ξαναπροσγειωθήκατε... (Πῶς θά τὸ λέμε, είπαμε; Προσ-εδαφιστήκαμε - μπράβο! Προσυδραγυρω... αν είναι στον πλανήτη τὼν σαιζπηρικῶν δολοφόνων... στο άφτί τὸ «άσφαλέστερο»!..)

...Έτσι μπράβο, ξεκουραστήτε!.. Πάρτε βαθειές εισπνοές.., βαθειές εισπνοές!.. 'Η Νύχτα, ή παρελθοντική Νύχτα υπάρχει άκόμη, στις σωστές της ὥρες... Δέν τήν άλλαξαν άκόμη - όχι άκόμη!.. "Ομως άκούστε τή μουσική· παίζει ό Ντούντου - τὸν ξέρετε τὸν Ντούντου, άπ' τήν άλλοτε «Βενεζουέλα» (ή «Παραγουάη», δέν ξέρω); Δέν έρριξαν άκόμη τις βελόνες, δέν τήν άλλαξαν άκόμη τή Νύχτα άπ' τις ήλιακές της ὥρες - όμως ό Ντούντου, άπ' τήν άλλοτε «Βενεζουέλα» ή «Παραγουάη», παίζει κιόλα τή χαμένη Νύχτα, παίζει κιόλα άπ' τήν αντίπερα ὄχθη. 'Ακούτε τους ήχους του; 'Ακούτε ή δέν άκούτε τὸ τραγούδι του;.. Τί φέρνει, τί παίρνει άταχτα τις νότες του; 'Εδῶ παίζει ό Ντούντου, τήν όρατή του κιθάρα, ή κύματα τὸν φέρνουν τὸ Ντούντου, κύματα τὸν παίρνουν, άπό άλλη Νύχτα σ' άλλη Νύχτα, άπ' άλλη άχτή γλεντιῶν, που άλλοτε έγιναν...- άλλοτε χάσαμε ή ποτέ δέ φτάσαμε;..

...Μά εμπρός, ξεκουραστήκατε!.. 'Ετοιμοι για τὸ νέο γύρο! "Αντε, να τελειώνουμε τή μαθητική προπαιδεία...- πότε θά προλάβετε τους πυραύλους;..

ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΡΙΘΜΑ

267

... Ἄφοῦ δέ χωρεῖ, θά χυθῆ - καί τρέχα
μάς' το!

268

Κύριο γνώρισμα τῆς ἀληθινά προσω-
πικῆς κι οὐσιαστικῆς κατακτῆσεως: τὸ
ἀμετάδοτο, ἄρα κ' ἐξωομαδικό, κ' ἐξώ-
συρμο!

269

— Τοσοδούλι, ὄλο-ὄλο, τὸ κρασάκι σου·
τὸ νερώνεις καί μ' ὀλόκληρο μαστέλλο, τί
θέλεις νά μείνη;

270

Ποτέ οἱ ἐφημεριδεκδότες δέν εἶχαν σέ
τόση ἀνυποληψία βασιλιάδες, πολιτικούς.

271

— Τά πάρεργά του τὰ εἶδα· τὰ ἔργα του
δέν εἶδα!
— Ἐ, εἶδες, τουλάχιστον, τὸν χαρακτή-
ρα του...

272

... Ἀραρούτι!.. Χυλό!.. Κρέας βρασμένο
στὸν ἀχνό - τὸ πολύ!.. Χωρίς στομάχι,
χωρίς χολή, χωρίς... Τί προκοπή περιμέ-
νεις;..

273

— Νά παιδεύεσαι πολύ ὁ ἴδιος, γιὰ νά
μὴ σέ παιδεύουν ὑπέρπολυ οἱ συνάνθρω-
ποι, τὰ πράγματα! Καί παιδεμα ἀλαφρό-
τερο καί ὑγιεινότερο ἀπὸ τῆ δουλειά, καί
γιὰ τὸ σῶμα καί γιὰ τὸ πνεῦμα, δέν ξέρω!

274

Κατὰ γενικὸν κανόνα: προτιμότεροι
οἱ ἐνεργητικοὶ ἀπὸ τοὺς παθητικούς, ὅ-
λων τῶν ρημάτων.

275

— Δέ σοῦ φαίνεται πὼς παράγινε ἡ си-
χαμερῆ ψευτοζωντάνια τῶν γηραλέων;..

276

Πάρα ἀνεμοδούρας, κάλλιο μούλαρος!

277

— Φοβᾶσαι, καί δέ συγχωρεῖς νά φοβοῦν-
ται· δέ χαρίζεσαι, κ' ἐννοεῖς νά χαρίζων-
ται· εἶς' αὐτὸ πού εἶσαι, κι ἀπαιτεῖς νά
μὴν εἶν' αὐτὸ πού εἶναι!

278

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ - ΛΟΓΟΣ: Μιά
κ' ἡ δημοκρατία εἶν' ἡ μαρόττα τῶν πολ-
λῶν, ὅπως τὸ φώναζε «δημοκρατικός» κι
ἀδίσταχτος Ἀλκιβιάδης, κ' ἔχω ἀκόμ' ἀ-
νάγκη τῶν πολλῶν, δημοκρατία λαλάω,
τραβώντας τη στ' ἀκρότατα, γιὰ νά βοη-
θηθῶ κι ἀπ' τὸ Διάβολο στ' ἀποξεβίδωμα
τοῦ ψευτοβασιλείου - καί, στερνά, νά κα-
θήσω στὸ σβέρκο ὀλωνῶν. ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ: Ὁ Ἀλκιβιάδης δέν εἶχε γιό, καί τέτοιο
γιό, ἦταν στὰ στρατιωτικά κι ὄχι στὴν
μπουρδολογία ἄσσοσ, μεγαλοφυία.. - κι
ὥστόσο, σέ ποιῶν κοροΐδων κάθησ' ἐντέ-
λει τὸ σβέρκο;..

279

— Ὅσο τ' ἄλλο ποθεῖς, τόσο στὸ ἴδιο
ἀπὸ δείλια γυρίζεις!

280

Σά δέ χαθῆς βρέφος, τίς γενικὲς ἐξε-
τάσεις δέν τίς γλυτώνεις!

281

— Ὅταν ἓνας, πού χρειάζεται βοήθεια,
καί μπορεῖ νά στή ζητήση, δέ σοῦ τῆ ζη-
τάη, μὴ τοῦ τῆ δίνης! Στανικά σωτήρας
μὴ γίνεσαι!

282

Τίποτε δέν προσημαίνει τόσο σίγουρα
τὸν ἠθικὸ θάνατο, ὅσο ἡ παρατεινόμενη
ἀναίδεια τοῦ ἐκφυλογενοῦς σύγχρονου ἀν-
δράριου.

283

— Νὰ δῶ καὶ τί ἄλλο θὰ πετάξης στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ γλυτώσης καὶ τούτῃ τὴ φορὰ ἀπὸ τὴ φουρτούνα!

284

Στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων θέση γι' ἀγίους δὲν ὑπάρχει!

285

— Λέει πῶς δὲ σᾶς χωνεύει γι' αὐτὰ πού φρονεῖτε, μ' ὄλο πού τόσο σᾶς ἐχτιμᾶ; ..
— Γι' αὐτὰ πού φρονῶ ἢ γιατί τὸν βλέπω καί, συνεπῶς, ἀποκλείεται νὰ τὸν ἐχτιμῶ κ' ἐγώ;

286

Δῶ καὶ πενήντα χρόνια, ὁ Ἑλληνὰς μου καὶ φίλεργος καὶ λιτοδίαίτος καὶ φιλότιμος καὶ μὲ γοῦστο ἦταν. Εἶν' ἀκόμα; Ἀποδεικτέον!

287

...Δέ θυμᾶσαι ὅ,τι-ὅ,τι· τὸ ἐξαιρετικὸ κάπως θυμᾶσαι - κι αὐτό, τὸ ἄθλιο, σὲ παραπλανᾷ!

288

Κι ὁ πιὸ ἀκέραιος: ἀγγεῖο διάτρητο!

289

— Ὅταν λὲς ἢ κάνης κάτι πούναι φόβος νὰ ἐπισπάσῃ τὸν ἐπαινοῦ τους, λέγε ἢ κάνε ἀμέσως κάτι πού νὰ τὸν ἀποτρέπῃ καὶ νὰ τοὺς κόβῃς τὴ φόρα!

290

Ἐνῶ ἐτυμολογικῶς διόλου δὲ σχετίζεται, σημασιολογικῶς τὸ ξέρω τὸ φωτίζει ἢ ξέρα - ἐφ' ᾧ καί, κάπου, ξέρα λὲν τὴ γνώση!

291

— Διότι σήμερα δὲν εἶσαι ὅ,τ' ἦσουν χτές, εἶσαι; .. Οὔτε χτές ἦσουν, οὔτε σήμερα εἶσαι!

292

Ὅσο βεβαιότερος γιὰ τὸ θάνατο, τόσο πιὸ ἀδιάφορος γιὰ τὴν τραμπάλα τῆς ζωῆς!

293

— Πῶς θ' ἀποκτήσης ὅ,τι πολὺ ἀγάπης, βέβαιος πολὺ νὰ μὴν εἶσαι· πῶς δὲ θὰ σοῦ λείψῃ ὅ,τι πολὺ «ἀπεύχεσαι», νὰ εἶσαι!

294

...Ἐπρεπε νὰ τὸ περιμέναμε, ὅταν βλέπαμε τόσους «μορφωμένους» νὰ καταγίνωνται ὄρες γιὰ νὰ λύσουν σταυρόλεξα!..

295

Λέγε κάποτε: «— Ὅτι κι ἂν πλερώνης, σένα ἐγὼ δὲ σὲ δουλεύω!.. Γιατί σὺ παραεῖσαι, κ' ἐγὼ δὲν κατάντησ' ἀκόμα ὡς ἐκεῖ!..»

296

Οὔτε γι' ἀστεῖο μὴν κάνης τὸν ἀνήξερο ὅταν ξέρης!

297

— Πῶς θάμοιαζες ἐσὺ μὲ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ δὲ θάμοιαζαν ὄλοι οἱ τόποι, ὅπου κουβαλιέσαι κάθε φορὰ ιδιώτατος;

298

Δακρύζεις καὶ τυφλός!

299

— Δὲν εἶσαι καλὸς οἰκονόμος ὅταν μπορῆς νὰ στρώνῃς τὸν ἔχθρο σου στὸ μαγῆνι κ' ἐσὺ κουράζεις τὸ γαϊδούρι σου!..

300

Οἱ πολλοὶ σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ πορεύτηκαν μὲ μάσκα: τὴ μάσκα τῆς «βολῆς» των κί ὅπως οὖν τῆς ἀρεσκείας των!

301

— Ἀφοῦ ξέρεις πῶς, καλοῦ-κακοῦ, δὲν εἶσ' ὀλότελα γι' αὐτά, τί ἀνακατεύεσαι;..

302

Ἄλλο νὰ βγάζῃς πρῶτο πρᾶμα ἀπὸ τὴν ἔσχατη λεπτομέρεια κι ἄλλο νὰ γαντζώνεσ' ἀπ' αὐτὴ γιὰ νὰ μὴ σὲ ρουφήξῃ ὁ ρούφουλας τῆς ὀλομέρειας!

[Ἄλλοτε ἄλλα.]

Η ΚΡΙΤΙΚΗ

Και ένδεικτικά:

ΔΕΝ ΕΖΗΤΗΘΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ — τίτλος εξάστηλος τῆς Μεσημβρινοῦλας μας, 1-8-66. Πρόκειται, ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε, περί... συνταρακτικῆς εἰδήσεως! Συνταρακτικῆς καί... ἀρνητικῆς! Δηλαδή, αὐτὸ τοῦτο: μὴ εἰδήσεως!

Εἶναι ὁ ἀπερίγραπτος φορμαλισμὸς τοῦ συγκροτήματος τῆς κυρίας Ἑλένης Βλάχου!.. Ἡ «νέα» δημοσιογραφία, καὶ σελιδομορφία, τοῦ κενοῦ καὶ τοῦ ὑπερκενοῦ, ποῦ ἀπὸ χρόνια λανσάρει ὁ πολὺς κύριος Λαμπρίας της - ἢ μᾶλλον: τὸ φαινόμενον Λαμπρίας (κατὰ τὸ φαινόμενον Μαστοράκης της, καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον Τρεχαγυρευόπουλος ἢ Τρεχαγυρευόπουλου, τῶν Νέων ἢ ἄλλων λαχανοφυλλάδων μας)!

Ἄς ἀπολαύσωμε ἀναλυτικὰ — κ' ένδεικτικὰ γενικώτερα — τὰ στοιχεῖα τῆς σαχλαμάρας αὐτῆς, ποῦ σερβίρεται, κάθε μέρα, με ἀξιώσεις «σοβαρῆς δημοσιογραφίας καὶ «ζωντανοῦ» τάχα «πλασαρίσματος»:

ΕΙΔΗΣΙΣ: ΠΡΑΓΜΑΤΙ ΜΗΔΕΝ! "Οτι, ξέρετε, ὄχι, δ'έν προέτεινε ὁ κύριος Στεφανόπουλος — γιατί ἂν «προέτεινε» πιά, τί θὰ γινόμασταν (φανταστήτε!..) — συνάντησή του με τὸν ἴσο Στεφανόπουλο Ντεμιρέλ τῆς Ἀνατολίας, γιὰ «πλακάκια» τους (κατ'έντολήν Ἀμερικανῶν) ἐπὶ τοῦ Κυπριακοῦ!.. «Δὲν προέτεινε» μὲν, ἀλλὰ θὰ μπορούσε πολὺ καλὰ καὶ νὰ εἶχε ἤδη προτείνει - ἢ, σωστότερα: νὰ τ' ὠμολογοῦσε (ἢ, ἀκόμα σωστότερα: «συναμφοτέροι» οἱ Ντεμιρέλ-Στεφανόπουλος «καμπιλλέρος» νὰ τὸ συνωμολογοῦσαν, καθὼς αὔριο δὲ θὰ τὸ συγκραυγάσουν ὡς κατόρθωμα) ὅτι ναί, «τάκαναν» τὰ «πλακάκια» τους, «καὶ κλείνουν πιά τὴ βρωμοῦπόθεση»!..

Καὶ γιὰ τέτοια λοιπὸν μηδέν εἶδηση, ὁ τίτλος... εξάστηλος!.. [Τοῦλάχιστον!.. (Καὶ βάλτε τώρα με τὸ νοῦ σας τί δεκαεξάστηλος — ἔξω ἀπ' τὸ χαρτί θάφευγε — ἂν... εἶχε, κιόλας, ζητηθῆ συνάντησις!..)]

Ἄλλὰ μόνο κατὰ τὴν πρώτη του σειρά εξάστηλος, με τὰ ἐμετικὰ ἐκεῖνα ξενίζοντα πεζοκεφαλαῖα «Ἑλένης Βλάχου» — ὡς καί... «στοιχειοχυτριάς» δόξαν ἐζήλωσε!.. — ὅπου τὸ νῦ εἶναι βέ [v] λατινικό, τὸ ταῦ [τ] τὲ [t] γαλλικό, σπασμένο, καὶ τὸ ἦτα [η] ἀφορήτως σλάβικο! Οἱ δυὸ ἐπόμενες ἀράδες τοῦ τίτλου,

κατὰ «σπουδαίαν», προφανῶς, «λογικὴν» τῆς «νέας» σελιδο-τερατομορφίας μας: με παλούκια κεφαλαῖα κατόπιν πεζοκεφαλαίων — «νέες» νόρμες ἔχουν «ἐμπνευσθῆ», τῆς τιτλοποιίας, οἱ «ὑπερφυεῖς» σαλταδόροι τῶν «μαρμαράων» μας! — ἔτσι ποῦ νὰ διαβάζονται μοναχά τους, ἀποκομμένα (ἴσως γιὰτι ἔχουν... «ξεχωριστὴ σημασία»), καὶ νὰ μὴ βγάξῃ λοιπὸν κανεὶς τίποτα — λόγῳ καὶ τῆς γενικῆς ἐκείνης: ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΝΤΕΜΙΡΕΛ — σὲ εὔρος... δίστηλο τώρα μόνο!

Μὰ δὲ σταματᾶμε ἐκεῖ! Ἰστερ' ἀπὸ λίγο δίστηλο κείμενο «εὐάερης» γενικολογίας, νὰ τὸ «καθαυτὸ» τῆς μὴ εἰδήσεως: κυνικώτατα... μονόστηλο!.. Καὶ τόσο, ὅλο κι ὅλο, τὸ ἔρμο, ὥστε με τὰ ψιλὰ τῆς δημοσιογραφίας ποῦ κάτι γνώριζε καὶ κάτι ντρέπονταν, καὶ δίχως βέβαια τὰ μαρτυρολογικά του παραφουσκώματα — «στὺλ» Νίκος Μεταξας (ἄλλο ὑπερφαινόμενο τοῦτος, τῆς πολιτικῆς μας εἰδησεο-κενολογίας) — θάπιανε, τὸ πολὺ-πολύ, ἓνα δέκατο στηλίττας!

ΝΑ Η ΠΥΡΑΜΙΔΑ ΤΟΥ ΚΕΝΟΥ ΜΑΣ στημένη ἀνάποδα! Πάνω-πάνω: εξάστηλη ἢ φωνάρα τῆς μαπαρούφας! Συστέλλεται ὅμως ἀμέσως σὲ δίστηλη — ξέρει

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

τῆς Μεσημβρινῆς

πὼς δὲν τὴν «παρakoλoυθοῦν», πέρ' ἀπ' τὸν τίτλο — καὶ σβήνει ξαδιάντροπα σὲ κενολόγο μονόστηλο! (Μεγάλη ἀλχημεία τῶν ἀντι-δημοσιογράφων μας! Τῶν τεκεκέδων αὐτῶν ξεγάνωτων, πού σέ μιὰ σωστή σχολή δημοσιογραφίας, ἂν ποτέ γινόταν καὶ φοιτοῦσαν, θὰ εἰσπράτταν ὄχι μῆδὲν μόνο ἀλλὰ καὶ ξύλο γιὰ κάτι τέτοια!)

Κι ὁ ἀναγνώστης ὑποτίθεται ὅτι ἐξαπατᾶται, μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ!..

Τὸ φαινόμενο εἶν' ἐνδεικτικὸ τῆς ὅλης κενότητάς μας. Καὶ ὑποστατικεύεται ὄχι στὴ Μεσημβρινοῦλα μας μόνο, παρὰ καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες ψωροφυλλάδες μας!

Εἶν' ἀκριβῶς ἡ πυραμίδα τῆς ζωῆς μας ἀνάστροφα! Πάνω-πάνω τὸ κενό, τὸ μῆδὲν, ἡ μαρροῦφα!.. Αὐτὸ νὰ καταλαμβάνη — ἄδικα — τὸ μέγιστο χῶρο!.. Αὐτὸ νὰ φωτίζουν ζετοσίπωτο ὄλοι οἱ προβολεῖς!.. Αὐτὸ νὰ κατέχη, ν' ἀπλώνη τὴν ἀρίδα του — καὶ φοῦμες! μᾶσες! ξάπλες! τὸ κατωτερικὸ μας — σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια! Αὐτὸ περιβεβλημένο μὲ τὸ «ὑπατο κῦρος» (τὸ κενό!) καὶ πάντα νὰ σερβίρεται μὲ τὴν «ὑπάτη βαρύτητα» - ποιό; τὸ κοῦφιο! Κι ὅταν ζυγῶνῃ ποτὲ στὰ πράγματα, στὴν φλόγα τὴν καθαρτήρια, νὰ στενεύη; νὰ λιγνεύη καὶ νὰ σβήνη, σάν ὅποια σαχλαμάρα!..

Αὐτὸ εἶν' ἡ ζωὴ μας, αὐτὸ εἶν' ὁ Τύπος μας: Τὰ κάτω πάνω, τὰ πάνω κάτω, τὰ μπρὸς πίσω, τὰ πίσω μπρὸς - ὁ Σαρδανάπαλος ἀκριβῶς, πού ὁ Καραγκιόζης ἐκεῖνος ὁ Μέγας τοῦ Φώτου Πολίτη εἰσηγεῖτο σάν... «ἔθνοσωτήριο» σύστημα!.. Καὶ τότε ἦταν — θυμᾶστε; ὅταν τὸ κή-

ρυξε, σὰ νέος «βεζύρης», ἀπ' τὸ μπαλκόνι — πού ἡ Φατμέ φόρεσε πανταλόνια, οἱ ἄντρες (σάν τοὺς «ἄντρες» μας) φουστάνια, οἱ γέροι ξεροσάλιαζαν «Τόπο στοὺς νέους καὶ στὸ Νέο!..» — τὸν ἴδιο τοῦτο Παπατζῆ ἐνοοῦσε καὶ τὸν πρόδρομό του τὸν Παπαναστάση — καὶ τὸ Κολλητήρι, γιὰ νὰ φανῆ κ' ἐλόγου του «ἀπὸ σόιν» καὶ «μὲ τρόπους» — παιδὶ «βεζύρη» δά, σάν τὸν κυρ' Ἀντρέα μας ἀπ' τὴν Ἀμερική! — ἔκανε τό... ἀνόρεχτο, καὶ παράγγελνε στὸ μάγερα τοῦ σαραγιοῦ... σαλάτα τριφύλλι μὲ ρετινόλαδο, γιὰτὶ δὲν εὗρισκε τίποτ' ἄλλο, τὸ λιμασμένο, πού νὰ μὴν τ' ἀρέσῃ, κ' εἶχε βαθεῖα τὴ «συμπλεγματοκτῆ» πεποιθήση πὼς ὅ,τι τ' ἀρέσει αὐτονοῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νά ναι «λαϊκό», κι ἄρα φευκταῖο, γιὰτὶ τόν... «ἐκθέτει»!

Ἐδῶ βρισκόμαστε σήμερα... Καὶ οἱ καραγκιόζηδες, οἱ σαλτιμπάγκοι, τὰ κολλητήρια, οἱ λογιῆς-λογῆς κωλοτουμποχατζηαβάτες μας εἶναι πού κηρύσσουν κάθε μέρα τὸν Σαρδανάπαλο, πού τυπώνουν, πού σελιδοποιοῦν τὸν Σαρδανάπαλο, πού σερβίρουν ζετοσίπωτα στὸν κόσμον τὸν Σαρδανάπαλο - καὶ μὲ «ῦφος», καὶ μὲ «ἀξιώσεις», καὶ μὲ «βαρύτητα», καὶ μὲ θράσος ἀπροσμέτρητο!..

Καὶ τὸ «κατόρθωμα»: ὅτι ὁ κόσμος, σ' αὐτὸν τὸν Τόπο, τὸν πίστεψε — σὲ ὅλες του τὶς μορφές, «δεξιές» καὶ «ἀριστερές», «συμβατικὲς» κ' «ἐπαναστατικὲς» — τὸν Σαρδανάπαλο!.. Αὐτὸν γυρεύει, αὐτὸν πληρώνει, αὐτὸν στηρίζει, αὐτὸν ψηφίζει, αὐτὸν στήνει πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του - ὁ κόσμος, ὁ ἴδιος, τὸ Ψέμμα πού τὸν δυναστεύει καὶ τὸν βαυκαλίζει!

Μ'ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΙ ΑΔΕΙΑΝΟΤΕΡΟ ΚΙ ΑΠΟ ΞΕΡΑΜΕΝΗ ΝΕΡΟΚΟΛΟΚΥΘΑ, «ἰσοροποῦμε» — τάχα — ἀνάστροφα τὴ ζωὴ μας!.. Μὰ τὰ πόδια εἶναι βαριά, βουτηγμένα στὸ βασάλτη καὶ στὸν ἐγκέλαδο. Κ' εἶναι τὸ θέαμα: σάν κ' ἐκεῖνες τὶς ἀνάστροφες λήψεις τοῦ ρώσικου πολεμικοῦ κινήματογράφου — *Μπαλλάντα τοῦ στρα-*

τιώτη, θαρρῶ — ὅπου ἓνα τάνκ πελώριο κυνηγάει μιάν ἐλάχιστη κατσαρίδα — τὸν στρατιώτη πού παλεύει νὰ ξεφύγῃ — καὶ μιὰ στέππα ἀλάκερη, ἀπέραντη, ἀνεξίκνητη, συνθλιπτική, κρέμεται ἀποπάνω γιὰ «οὐρανός», καὶ πέφτει!..

Ἔτσι κρέμεται ἀποπάνω, γιὰ «οὐρανός», καὶ μολύβι πέφτει τώρα ὁ σεισμός, πὸν συνθλίβει τὸν ἀνούσιο *Σαρδανάπαλό μας* - με τέτοια ἀνάστροφη πυραμίδα πὸν θαρροῦμε πὸς στήσαμε τῆς ζωῆς μας καὶ «στέκει»!..

Ρωτᾶτε, νέοι μου, «τί κανοναρχεῖ λοιπὸν ὁ Τύπος», ὅλος;

Νὰ τί κανοναρχεῖ - καὶ γιατί ὅλον μαζὶ τὸν χτυπάμε: Τὴν ἀνάστροφη πυραμίδα στήνει, τὴν ἐπικράτειά της ἀπὸ κοινοῦ λιβανίζει, αὐτὴν στηρίζει, ἀπ' αὐτὴν μασάει, γι' αὐτὴν καὶ με δαύτην «ὑπάρχει» - καὶ γεμίζουν οἱ κάσσες του, λεφτάδικες ἢ «ιδεολογικές» (ἢ «ψηφοφορικές», τὸ ἴδιο κάνει)!

Δέν ξυπνᾶτε, καλύτερα;.. Δέ δηλώνετε τὴν ὑπαρξή σας, ὅλοι, με μιὰ συντριπτική, συνθλιπτική τῶν χαρτονιῶν καὶ τῶν χαρταετῶν του, πρᾶξη ἀποχηῆς σας: ἄρνησή σας αὐτοῦ τοῦ «φόρου ὑποτελείας» σας — καὶ συντηρήσεώς του — μ' αὐτὴ τὴ μιάμιση ἢ τίς τρεῖς δραχμοῦλες καθεμέρα στήν τσέπη σας, ὅχι στῆς κυρίας Ἑλένης, στοῦ κυρίου Χρήστου, στοῦ κυρίου Πάνου, στοῦ κυρίου Νάσου, στοῦ κυρίου Τζώρτζη, στῆς κυρίας ρουσΑῶγῆς μας τὴν ἀχόρταγῃ τσέπη;

Τότε μόνο θ' ἀρχίσετε ν' ἀπελευθερώνεστε - καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ κυβερνᾶτε σεῖς τοὺς δεσπότες σας!

ΑΛ'ΑΣ ΞΑΝΑΓΥΡΙΣΩΜΕ... Μιὰ ἐφημερίς «ἐξυπηρετική» λοιπὸν ἢ *Μεσημβρινοῦ*-λα μας! Δοῦλα, ὑπηρέτρα δηλαδή, τοῦ ἀναγνώστη-πελάτη της, πὸν «ἔχει πάντα δίκιο» — καθὼς στὰ μπακάλικα — κι ἄς λήγ τώρα ὁ στέρεος ἐκεῖνος Ὀράτιος Γκρήλυ, γεροπλάτανος ἀπ' τοὺς πρώτους τῆς μεγάλης ἀμερικανικῆς δημοσιογραφίας, με ρωμαλέα τὴν αἰσθησιὴ τοῦ ἀνυποχώρητου προσωπικοῦ του χρέους σὰ δημοσιογράφου: Ὁ δημοσιογράφος ἀποτελεῖ δημόσιον κήρυκα καὶ διδάσκαλον, ἔχει τὰς ἰδίας αὐτοῦ πεποιθήσεις, καὶ οὐδόλως προτίθεται νὰ τὰς ἀπαρηθῇ διότι δὲν τὰς συμερίζονται ἄλλοι. Οἱ ἐπικριταὶ μου νομίζουν, προφανῶς, ὅτι εἶμαι ἀπλῶς ἐν ἀνδρείκелον, τὸ ποῖον ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τί σκέπτονται οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ συμμορφώνεται, ἀμέσως, πρὸς τὰς σκέψεις των. Ἦτοι φαντάζονται, ὅτι ὁ δημοσιογράφος εἶναι εἶδος σερβιτόρου ἐστιατορίου, ἀπὸ τὸν ποῖον περιμένουν νὰ τοὺς σερβίρῃ ὅ,τι ἐπιθυμοῦν!

Κι ὥστόσο αὐτό ἢ *Μεσημβρινοῦ*λα μας! Ἀνδρείκелον ἔτοιμη ν' ἀπαρηθῇ ὅποι-εσδήποτε ψευτοπεποιθήσεις της, μόλις ἀντιληφθῇ ὅτι δὲν τὰς συμερίζονται οἱ πελάτες της - ὀρίστε! διατάξτε! ὅ,τι θέλετε! δοῦλη σας!.. Κι αὐτό: καπέλλο της, «περηφάνεια» της! Πὸς δὲν εἶναι παρὰ μιὰ βολικώτατη σερβιτόρα, ἥσυχη καὶ πειθήνια στὶς βουλές τοῦ αὐθέντη της, πὸν τὴν ἀγοράζει, τὴν «πλερώνει» - καὶ σ' αὐτό δὰ χρωστᾶ ὅλη κι ὅλη τὴν τάχα «ἐπιτυχία» της: ἐφημερίς γιὰ νὰ βρῖσκετε τὸν κινηματογράφου σας, κι ὅ,τι ἄλλο χρειῶδες σας!..

Δοῦλοι, δηλαδή, ἀνήγαγαν τὴ δουλοσύνη τους σὲ «χρέους» καὶ σὲ «τιμὴ» τους!.. Μὰ μιὰ καὶ δώσαμε ἀπόφθεγμα τοῦ Ὀράτιου Γκρήλυ, δέ θέλετε ν' ἀπολαύσετε καὶ παράλληλο — ἀλλ' ἀντίδρομο — τοῦ Τάκη Λαμπρία; Μοῦπε ἓνα μεσημέρι, στοῦλιοπύρι, περὶ τοῦ «χρέους» του, ὡς τὸ νοεῖ — καὶ τὸ ἐφαρμόζει — παρὰ τῆ ἀνάσση του κυρία Ἑλένη: Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἔλαιον, πὸν δέχεται τὰ λακτίσματα!.. Εἶδες πὸν οἱ κύλινδροι τῆς μηχανῆς δουλεύουν μες στοῦ λάδι; Κι ὅπου ἔχουμε κρούσεις, ξέρεις δὰ πὸς τίς ἀπαλύνουμε: βάζουμε λάδι νὰ τίς δέχεται, νὰ εἰσπράττῃ αὐτό τίς κλωτσιές, νὰ μὴν τίς μεταφέρῃ (ὅσο βάνουσες εἶναι) ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ πάνω, ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω! Κ' ἐγὼ αὐτό εἶμαι: δέχομαι τὰ λακτίσματα — ἀπὸ τὴ βάση πρὸς τὴ Βλάχου, ἀπὸ τὴ Βλάχου πρὸς ὅλα τὰ ὀπίσθια — καὶ τὰ εἰσπράττω ἐγὼ, τὰ ρουφᾶω ὅλα ἐγὼ, τὰ κρατῶ - δέν τὰ μεταφέρω, τ' ἀπαλύνω, σὰν τὸ ἔλαιον!..

Δηλαδή: Γλίσχος!.. Κι αὐτὴ εἶν' ἢ ἀπόστασις ἀπ' τὴ ρωμαλέα καὶ ὑπεύθυνη καὶ ἐλευθερωτικὴ δημοσιογραφία τοῦ Ὀράτιου Γκρήλυ, στῆ δικιά μας, τὴν τέτοια!

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ¹

Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

ἢ:

Ὁ Ἀχιλλέας καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ ἥρωισμοῦ

Εἶναι παράξενο ὅτι κανεὶς δὲν πρόσεξε τὴ μορφή τοῦ Ἀχιλλέα ἀπὸ τραγικῆς πλευρᾶς· οὔτε οἱ ἀρχαῖοι κλαστικοί, οὔτε οἱ εὐρωπαϊοί, οὔτε γενικὰ οἱ νεώτεροι. Ὁ Ἀχιλλέας σπάνια χρησιμοποιοῦντο στὸ θέατρο - καὶ πάντα σὰν μιὰ περίπου στατική μορφή: τοῦ τυπικά «γενναίου» καὶ «ἀτρόμητου» πολεμιστῆ.

Κι αὐτὸς ἀκόμα ὁ τόσο καινοτόμος καὶ ἀναζητητῆς νέων μορφῶν Εὐριπίδης, ἐπικουρικὰ μονάχα τὸν χρησιμοποιοεῖ στὴν Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι: σὰν ἕναν ἀφελῆ παλληκαρά, ποῦ γίνεται ἀθελά του — κ' ἐν ἀγνοίᾳ του, δίχως κὰν νὰ ἐρωτηθῆ — τὸ πρόσχημα γιὰ νάρθη στὴν Αὐλίδα καὶ νὰ θυσιάσῃ ἢ Ἰφιγένεια.

Πιὸ τραγικοὶ ἀπ' αὐτὸν ἐμφανίζονται ὅλοι οἱ ἄλλοι ἥρωες τοῦ ὁμηρικοῦ κύκλου: Ὁ Ἀγαμέμνων, ποῦ θυσιάζει τὴν κόρη του, γιὰ νὰ φυσήξῃ στὴν ἀπάνεμη Αὐλίδα καὶ νὰ κινήσῃ ὁ στόλος τῆς ἐκστρατείας· ὁ Μενέλαος ἀκόμα, ποῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ γιὰ τὴν Ἑλένη, ξέροντας ὡστόσο, πὼς ὁ καθένας ἀπὸ κείνους τοὺς παλιούς μνηστῆρες, ποῦ συνεχιστρατεύουν τώρα, τὸν περιφρονεῖ βαθύτατα γιὰ τὸ πάθημα· ἢ ὁ Ὀδυσσεύς, ποῦ τοῦ πέφρωται τὸ πάθος καὶ τὸ μάθος τέτοιου νόστου...

Μοιάζει σὰν ὄχι μόνο οἱ μεγάλοι τραγικοί, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τόσο — καὶ γιὰ πάντοτε — ὑποψιασμένος λαὸς τῶν Ἑλλήνων, νὰ ξέπεσε, ἀπότομα, ἀπὸ μιὰ πρώτη σύλληψή του, ὑπέροχη· κ' ἐνῶ ὁ Ἀχιλλέας ἦταν, κατ' ἀρχὴν, ὁ «ἀριστος», καὶ ὁ «κατὰ κορυφὴν» τῶν ἡρώων τοῦ κύκλου τῆς ἐλλαδικῆς προϊστορίας — σοφὰ πλαστουργημένος, ἀπὸ ἐνστικτο καὶ πείρα λαοῦ ὀρίμου —, ἀποκουφώνεται ὕστερα τέλεια, γυμνώνεται ἀπὸ νόημα καὶ ἀπὸ κάθε τραγικὸ συμβολισμό, τυποποιεῖται καὶ χάνεται. Αὐτὸς ὁ τραγικὰ ἥρωικός, ὁ ἰδανικὰ γενναῖος, γίνεται — ἀνεξήγητα καὶ μόνο — «ἀτρόμητος»!..

Ἡ πτώση δὲν εἶναι μικρὴ· χρειάστηκε νὰ περάσουν τριάντα αἰῶνες, καὶ τώρα μόνο, μὲς ἀπὸ τὸν κύκλο ἐνὸς ὀλότελα σύγχρονου πνευματικοῦ προβληματισμοῦ, νὰ ξαναανακαλυφθῆ ἡ μορφή του, καὶ νὰ μᾶς δώσῃ μ' αὐτὴν ἕνας σημερινός, σὰν τὸν Βάλτερ Γένς, τοῦ Κόσμου τῶν κατηγορουμένων², ὅ,τι ἕνας προϊστορικός λαὸς θαυμαστὰ συνέλαβε καὶ τοποθέτησε σὰ νόημα καὶ σύμβολο πρῶτο στὴν κορυφὴ τῶν ἡρωικῶν του χρόνων.

Ἡ κλασικὰ χτισμένη τραγωδία τοῦ Βάλτερ Γένς ἔχει ἕναν ἀπλούστατο μῦθο, ποῦ δὲν ἀφίσταται, κατὰ βάση, ἀπὸ τὸν παραδεδομένο:

Τὸ τέκνο τῆς Θετίδας, ὁ Ἀχιλλέας, εἶναι ἡμίθεος: ἀθάνατος καθ' ὅλο τὸ κορμὶ - θνητὸς κατὰ ἕνα ἐλάχιστο τμήμα του: τὴν «πτέρνα» ἐκείνη, ἀπ' ὅπου γερὰ βαστηγμένος βουτήχτηκε βρέφος στὰ τρομερὰ Ὑδατα τῆς Στυγός, κ' εἶναι λοιπὸν γι' αὐτὸν σημεῖο μοιραῖο, ποῦ δὲν τὸ ὕγρανε σταγόνα ἀθανασίας: «κλαβὴ», ἀκριβῶς, γιὰ τὴν ἀθανασία - καὶ μαζὶ «κλαβὴ» γιὰ τὴν ἀπώλειά της!

1 Προσοχή! Βλ. TNE 4, 278, 40, 279α.

2 Εἶναι τὸ γνωστὸ ἔργο τοῦ Βάλτερ Γένς, ποῦ ἀποτελεσε μεταπολεμικὰ τὸ ἐπίκεντρο τῶν πιὸ ἀξιοπρόσεκτων πνευματικῶν συζητήσεων στὸν γερμανικὸ τύπο. Ἀπὸ τὰ ἐνδιαφερότερα ἀρθρα ποῦ ἐγράφησαν, εἶναι τοῦ Στὰλ Φόρβερτς: Ὁ θάνατος τῶν ἰδανικῶν, ποῦ τοποθετεῖ τὸν Κόσμο τῶν κατηγορουμένων τοῦ Γένς «στὴν ἐναρξὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος».

Ἡ σκηνικὴ οἰκονομία τοῦ Γένος καταφέρνει, εὐθὺς ἐξαρχῆς, νὰ στήσῃ μέσα στὴν καρδιά τοῦ θεατῆ τὸ ζεῦγμα αὐτὸ τοῦ τραγικοῦ ποὺ προσδιορίζει τὸν Ἀχιλλέα: Ἡ «λαβὴ» γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς θνητότητας μένει θνητὴ: εἶν' ἡ ἀχιλλεῖος πτέρνα». Κι ἀκριβῶς γιατί εἶναι «λαβὴ πρὸς ἀθανασία», εἶναι συνάμα καὶ «εἰσοδος θανάτου».

Τὸ ζεῦγμα θυμίζει ἔντονα τὴν «ἐνσάρκωση» τοῦ χριστιανικοῦ μύθου. Καὶ ὑπηρετεῖ μάλιστα τὴν ἴδια ἐντελῶς σύλληψη: Ἔνας, ποὺ εἶναι καὶ ἄνθρωπος καὶ θεὸς μαζί: ποὺ θὰ βαδίσῃ στὸ θάνατο μ' ἔλη τὴν ἀρετὴ τοῦ θνητοῦ — τοῦ θνητοῦ, ποὺ δὲν ἔχει νὰ χάσῃ, ὡστόσο, παρὰ μιὰ ζωὴ πεπερασμένη κ' ἐξυπαρχῆς θνητῆ — καὶ θὰ πεθάνῃ σὰ θνητὸς ὑπὲρ ἄλλων, χάνοντας ὅμως αὐτὸς ὄχι κάτι «προδικασμένο» καὶ μὴ ἀπόλυτο, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄ θ α ν α σ ί α, δηλαδὴ κάτι ἀπόλυτο. Ἀλλὰ καὶ κάτι παραπάνω: Ἄθανασία ὄχι κἂν «πεπρωμένη», παρὰ δοσμένη στὴν προσωπικὴ προαίρεσή του, νὰ τὴν κρατήσῃ, ἂν θέλῃ, μακριὰ ἀπὸ τὴ μάχη, γιὰ τὰ «πρῶτα» τῆς ζωῆς καὶ τὴ «δόξα» τῆς ἀρετῆς, ἢ νὰ τὴ θέσῃ σὲ κίνδυνο, σὲ δοκιμασία, ἂν προτιμᾷ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ δόξα τῆς.

Ἡ Βρυσήδα, δίπλα του, φροντίζει πάντα, πρὶν ἀπ' τὴ μάχη, τὰ «περισφύρια» καὶ τίς «περικνημίδες» του. Δέ γ ν ω ρ ί ζ ε ι τ ῖ π ο τ ε, κι ὡστόσο ἀγαπᾷ τὰ σφυρὰ ἐκεῖνα τοῦ ἥρωα, ποὺ στηρίζουν τὸ σῶμα του!.. Τῆς ἀρέσει νὰ τοῦ τὰ πλένῃ, καὶ νὰ τοῦ τὰ φιλᾷ μετὰ τὴ μάχη: *Τὰ πέλματά του, ἢ πτέρνα του τῆς πρέπει, αὐτῆς τῆς θνητῆς...*, τοῦ λέγει.

Καὶ σ' ἓνα ὑπέροχο μονόλογό τῆς, ἐνόσο ἡ μάχη μαίνεται μπρὸς στὰ τεῖχη τῆς Τροίας, καὶ τὸν διακρίνει ἐκεῖνον ν' ἀντιπαλεύῃ μόνος μὲ πολλοὺς, ἔχει μιὰ πεποίησι καὶ μαζί μιὰ προσευχή:

— *Δία, φτάνει νάναι ὀρθός!.. Νὰ τὸν κρατοῦν ὀρθὸ τὰ σφυρὰ του, κι αὐτὸ φτάνει!.. Φτάνει νάναι ὀρθός, κι αὐτὸς νικᾷ!* Ὅσοι κι ἂν εἶναι, ὅποιοι κι ἂν εἶναι, Δία, οἱ ἀντίπαλοί του! Φτάνει νάναι ὀρθός αὐτός, ποτέ νὰ μὴν πέσῃ!.. Τίποτε ἄλλο, ἢ ἄμοιση, δὲν σοῦ ζητῶ: Κράτα μοῦ τὸν στὰ σφυρὰ του ὀρθό, κι αὐτὸς τ' ἄλλα ὅλα τὰ μπορεῖ!

Γι' αὐτό: τὰ σφυρὰ του! Αὐτὰ εἶν' ἡ «βάση»! Γι' αὐτὸ καὶ τοῦτα πάντα ἀστράφτουν στ' ὄνειρό τῆς: Λάμπουν στὸ νοῦ τῆς, τὸν ὑπνωμένο, ὅλη τὴ δόξα καὶ τὴ δύναμη τοῦ «Ἀγαπημένου»!

Ἡ Βρυσήδα — γυναῖκα, πνεῦμα πρόσγειο, μὲ τὸ ἐνστικτο ὡς μόνον φῶς στὸ σκοτάδι τῆς ζωῆς τῆς — δὲν ξέρεῖ... Βλέπει στὰ σφυρὰ τὴ «βάση», τὴν ὑλικὴ βάση τοῦ ἥρωικοῦ κορμιοῦ... Βλέπει τὸ μῦθο ὡς «πρᾶγμα». Κι ὡστόσο, τὸ ἐνστικτό τῆς, γιὰ λογαριασμό του, σ ω σ τ ᾶ ξέρεῖ! Ἐκεῖ ἀπειλεῖται, μοιραῖα, ὁ Ἀχιλλέας...

Ὁ Ὀδυσσεάς, ξέρεῖ μὲ τὸ νοῦ. Εἶναι γενναῖος, γιὰτ' εἶναι ἄντρας. Μὰ τὸ παραπάνω: ἴσα-ἴσα γιατί ξέρεῖ πὼς λίγη ζωὴ λιγώτερη, ἀπὸ θάνατο πάνω σὲ μάχη, δὲν εἶναι δὰ καὶ κάτι τόσο πολὺ, ποὺ ἀξίζει ἓνας ἄντρας νὰ δειλιάσῃ! Ἀλλὰ ἐ κ ε ἰ ν ο ς, ὁ Ἀχιλλέας, εὐ κ ο λ α γενναῖος εἶναι! Εἶναι σὰ ν' ἀνασαινη κανεῖς — κι ἀκόμα πιὸ εὐκολο! — νάσαι γενναῖος ἅμα εἶσαι ἀθάνατος! Εἶναι φ υ λ α γ μ ἔ ν ο ς αὐτός, ἀπ' τοὺς θεούς. Κ' ἡ δύναμή του εἶναι τῶν θεῶν δύναμη, τῶν θεῶν ἐπέμβαση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους!..

— *Βγάλε τίς περικνημίδες σου καὶ τὰ περισφύριά σου, γιὰ τῆς Θετίδας, ἂν θεὸς νὰ δώσῃς χέρι σ' ἓνα θνητὸ σὰν κ' ἐμένα!* τοῦ φωνάζει κάποτε πάνω στὴ μάχη. Κι ὁ Ἀχιλλέας τὴ μέρα ἐκεῖνη γυρίζει σκεπτικὸς στὴ σκηνή του...

Ὁ Ὀδυσσεάς εἶν' ἡ μορφὴ τοῦ θνητοῦ γενναίου, καὶ μαζί τοῦ πανούργου, ποὺ ξέρεῖ. Λίγο-πολύ: Ἐκεῖνου, ποὺ ἀπὸ γνώση πὼς «ἀγοράζει φτηνά», ἀγοράζει τὴν ἀρετὴ: — *Κι ἂν μοῦ ποῦν, ψιθυρίζει μιὰ νύχτα στὸ Νέστορα, πὼς πιᾶστηκα κοροῖδο, ποὺ πέθανα πηγαίνοντας μονάχος νὰ χτυπηθῶ μὲ τὸν Ἐκτορα, πάλι θὰ πῶ στοὺς Κάτω Θεοὺς πὼς ἀ γ ὄ ρ α σ α φ τ η ν ᾶ!* Λίγη ζωὴ λιγώτερη, εἶναι κάτι πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἐνός ἄντρα! Καὶ τοῦ Ὀδυσσεᾶ ἡ νίκη, Νέστορα, εἶναι πάντα: νάχῃ ἀγοράσει φτηνά!

— Ἄλλοι, τοῦ ἀπαντᾶ ὁ σοφός, τὸ πιὸ ἀκριβὸ ἔχουν ἀπ' ὅλα: λίγη ζωὴ παραπάνω! Ἔστω καὶ νὰ σέρωνται... Δίνουν κι ὅλη τὴν ἀρετὴ γι' αὐτό!..

— Γιατὶ τὴ ζῆσαν λίγο, κι αὐτὴ τὴ λίγη τὴ ζωὴ πούχουν πίσω τους, γερο-Νέστορα! Γιατὶ ὅποιος μιά φορὰ τὴ ζῆση, ὅποιος μιά στιγμή μονάχα ζῆση ὁ λόκληρη, ξέρι πιά!.. Αὐτοὶ εἶναι λαίμαργοι γιὰ κείνο πού δὲ γεύτηκαν ποτέ. Ὅποιος τὸ γεύτηκε, δὲν πεινᾷ πιά. Ὅσο τοῦ δίνεται γεύεται μονάχα. Σὲ δόση λίγη, «φίλη». Κ' ἔτοιμος εἶναι πάντα νὰ τελειώῃ, ξέροντας πὼς ἀγοράζει φτηνὰ τὴν ἀρετὴ του, στὰν χαρίζη τὸ ρέστο μιᾶς γεύσης πού γνωρίζει!..

Αὐτός εἶναι ὁ πανοῦργος καὶ γενναῖος Ὀδυσσεύς τοῦ Γένος. Μὰ ὁ Ἀχιλλέας εἶναι τὸ πεντακάθαρο ἰνδαλμα τῆς ἀρετῆς. Στὸ νυχτερινό του διάλογο μὲ τὴ Βρυσήδα, δίπλα στὸν ἄθλιο νεκρὸ τοῦ Ἑκτορα, συλλογιέται πὼς ἦταν ἀνανδρία νὰ πολεμήσῃ, ἄτρωτος αὐτός, μὲ τὸν γενναῖο θνητὸ τῆς Τροίας. Συλλογιέται πὼς οἱ θεοὶ τοῦ ἀρπάζουν — μὲ τὸ ἄτρωτο, ἴσα-ἴσα, πού τοῦχουν χαρίσει! — κάθε νίκη κι ἀρετὴ μὲς ἀπ' τὰ χέρια:

— Δὲν ἐσκότωσα ἐγὼ τοῦτον τὸν νεκρό... τῆς λέει.

— Καὶ τὸν σκότωσε ποῖς, Ἀχιλλέα;

— Δὲν τὴν κέρδισα ἐγὼ τὴν ἀρετὴ! Τὴν κέρδισε αὐτός!..

— Καὶ τὴν κέρδισε πὼς, Ἀχιλλέα, πούναι νεκρὸς καὶ συρμένος πίσω ἀπ' τὸ ἄρμα σου, τοῦ ζωντανοῦ;

— Κέρδισε αὐτός τὴν ἀρετὴ, κι ὄχι ἐγὼ! Νεκρὸς αὐτός, κι ὄχι ἐγὼ!.. Πολεμῶντας αὐτός, τρωτός, μὲ τὸν ἄτρωτο! Κ' ἐγὼ ἄτρωτος, μὲ τρωτό!.. Οἱ θεοὶ μοῦ ἀρπάζουν τὴν ἀρετὴ κάθε μου πράξης — πούναι, ὡστόσο, δικιά μου ὄχι δικιά τους! — μὲ τὴν ἀθανασία πού μοῦ χοννε δοσμένη. Οἱ θεοὶ μισοῦν τὴν ἀρετὴ, τὴ φοβοῦνται! Θέλουν ὅλη τὴν ἀρετὴ δικιά τους. Μὰ ἐγὼ τὴ θέλω δικιά μου τὴν ἀρετὴ - τὴν ἀρετὴ μου! Θνητὴ τὴ θέλω τὴν ἀθανασία πού μοῦ χοννε χαρίσει καὶ μὲ τὸ «ρίσκο» τῆς — μὲ τῆς ἀθανασίας τὸ «ρίσκο» καὶ τὸν κίνδυνο (ὄχι κἂν μιᾶς λιγάκι παραπάνω ζωῆς τὸ «ρίσκο»!) — θέλω κερδισμένη τὴν ἀρετὴ μου!.. Φέρε μου δῶ τὰ περισφύρια, Βρυσήδα!

— Τί θὰ τὰ κάνης;

— Φέρε μοῦ τα!.. Θὰ τὰ φορέσω τοῦ νεκροῦ, τῶν θεῶν θὰ τὰ στείλω! Νὰ ξέρονε ἀπ' τὴν κνῖσα τοῦ Ἑκτορα αὔριο, πὼς ὁ Ἀχιλλέας προτίμησε τὴν ἀρετὴ του! Κι ὄχι κἂν ἀπ' τὴ ζωὴ τὴ λίγο περισσότερη — ὅσο ἓνας Ὀδυσσεύς — ἀλλ' ἀπ' αὐτὴν ἴσα-ἴσα τὴν ἀθανασία τους!.. Τοὺς τὴν ἐπιστρέφω!.. Ἐγὼ ἀγοράζω ἀκριβὰ τὴν ἀρετὴ μου! Τὴν ἀγοράζω χαρίζοντας - ὄχι τὸ ρέστο μόνο μιᾶς ζωῆς θνητῆς, ἀλλὰ τὸ ὄλο μιᾶς ζωῆς ἀθάνατης!..

Καὶ πέστο καὶ στοὺς ἄλλους, ἅμα τελειώσω: Πὼς ὅ,τι ἀξίζει, μόνο ἀκριβὰ ἀγοράζεται! Κ' ἡ ἀρετὴ ἀξίζει. Εἶναι τὸ μόνο πού ἀξίζει! Ὅχι μιὰ ζωὴ μονάχα: μιὰν ἀθανασία!

Ὅποιος σταθῆ σὲ μάχη, νὰ τὸ ξέρη: Νὰ πεθάνῃ ἦθε - ὄχι νὰ σκοτώσῃ!.. Γιατὶ προτιμοῦσε νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ σκοτώσῃ ὅ,τι ἀξίζει, ἦθε στὴ μάχη! Γιατὶ ἄντεξε νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ σκοτώσῃ ὅ,τι ἀξίζει, ἔμεινε στὴ μάχη! Γιατὶ μπόρεσε νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ σκοτώσῃ, κέρδισε τὴ μάχη!

Κέρδισε τὴ μάχη, ὅποιος κέρδισε τὸ θάνατο! Ὅποιος αὐτόν δὲ φοβήθηκε γιὰ τὸ τὸ κορμί του διόλου: κι ὅποιος ἀπ' αὐτόν στέγασε τοὺς ἄλλους, παίροντάς τον ὄλον ἀπάνω του, μὲ γέλοιο - αὐτός κέρδισε τὴ μάχη!

Δὲν πρόκειται, βέβαια, γιὰ ἓνα ἀπλό — οὔτε σύνθητες — ἀνθρωπιστικὸ κήρυγμα. Κ' εἶναι, ἄλλωστε πολὺ δύσκολο νὰ δοθῇ τὸ νόημα κ' ἡ ποιότητα τέτοιου ἔργου, μέσα σ' ἓνα σύντομο διάγραμμα σὰν κι αὐτό. Μὰ θὰ ἔγινε ἴσως ἔντονα ἤδη αἰσθητό, πὼς ὁ Βάλτερ Γένος πολὺ ἀπέχει ἀπ' τὶς ἀπλὲς «ἀναβιώσεις» τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, πού

μάς δῶσαν οἱ Ἀνούιγ κ' οἱ ἄλλοι... Μὲ τὸν Ἀχιλλέα του αὐτὸν ὁ Γένς μιλάει στοὺς σημερινούς, μὲ σημερινή φωνή, γιὰ σημερινὰ καφτὰ καὶ πρῶτα!

Πίσω ἀπ' τὸν Ὀδυσσεά του στέκουν χιλιάδες τωρινοί: ὅσοι εἶναι «γνωστικά» ἀποφασισμένοι, γιὰ χάρη μιᾶς σκοπιμότητας — τοῦ «οἰκονομικώτερου» — νὰ θυσιάσουν, ἐν ἀνάγκῃ, κι ὅλο τὸ ρέστο περιεχόμενο τῆς ζωῆς, τῆς ἀτομικῆς ἢ τῆς ὀμαδικῆς.

Καὶ πίσω ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα στέκουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀνατομοῦν μέσα τους τὸ πρόβλημα τῆς ἀρετῆς — ἀτομικῆς ἢ ὀμαδικῆς — σὰν πρόβλημα βασικὸ κάθε ἄλλου, κ' ἔτσι ὠμὰ τιθέμενο: Ἡ σῶζει κανεὶς τὸ ἕνα, ποὺ θεωρεῖ «πρῶτο» — ὅποιο κι ἂν εἶναι αὐτὸ — πληρώνοντας ἐν ἀνάγκῃ μὲ ὅ,τι ἄλλο, πληρώνοντας ἀκριβὰ δηλαδή, μὲ ὅ,τι ἔχει («ἀντιοικονομικά» παναπῆ, κι ὄχι μὲ γνώμονα τὴ λογικὴ τῆς σκοπιμότητας ἀλλὰ τὸ ἀνένδοτο ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ «ἕνα») — ἢ δὲ σῶζει καὶ τίποτα ἀπ' ὅ,τι ἔχει!

Γιὰ τὸν Ἀχιλλέα, ὁ Ὀδυσσεάς δ' ἐν εἶν' ἐνάρετος· εἶναι ἀπλῶς «γνωστικός». Γιὰ τὸν Ὀδυσσεά, ὁ Ἀχιλλέας δ' ἐν εἶναι «ρεαλιστής»: εἶναι τρομερὰ ἀντιοικονομικός· καὶ «ἀπόλυτος»: ὁ ἴδιος, σὰν «πολυμήχανος» καὶ «τεχνικός», δὲ θ' ἀγόραζε ποτέ ἀρετὴ θυσιάζοντας ἀθανασία· δηλαδή: δὲ θ' ἀγόραζε ποτέ «ποιότητα ἀπόλυτης στιγμῆς» θυσιάζοντας «ποσότητα ἀπειρῆς διάρκειας». Σ' ἔσχατη ἀνάλυση: δὲ θ' ἀγόραζε ποτέ ποιότητα ἐναντι ἀπροσδιόριστης ποσότητας. Ἀπλούστατα: ἐπιμένει ν' ἀποτιμᾷ τὴν ποιότητα σὲ μετρήσιμη ποσότητα!

Ὡστόσο, εἶναι κ' οἱ δύο τους οἱ ἀντίπλευρες ὄψεις ἐνός κόσμου: Τοῦ ἴδιου πάντα — καὶ τοῦ σημεριοῦ: Τοῦ Κόσμου! Ποὺ πορεύεται καὶ μὲ τὸν ἕνα καὶ μὲ τὸν ἄλλο· καὶ μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς δύο τοὺς «ἀκρατο», σὲ καμμιάν ἐπίτευξή του· ἀλλ' ἐπιμονα: καὶ μὲ τοὺς δύο, συνθέτοντας διαρκῶς τὸ εὐρύτερο ποὺ εἶν' ἡ Ἱστορία.

ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ὡς τὴν 4^η Αὐγούστου (ξορκισμένη νάναι!)

Βέμη, Μπίλλυ: Νέλτο. (Ποιήματα καὶ πεζά.) Ἀθ. '66.- Voltaire: *Lettres anglaises*. Edition J.-J. Pauvert. Οὐτρέχτη '64.- Gracq, Julien: *La littérature à l'estomac*. Ed. J.-J. Pauvert. Οὐτρέχτη '64. Δασκαλάκης, Ἀπ.: Ἡ ἔκδοσις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῖ ὑπὸ Γ. Βαλέτα. (Βιβλιοκρισία). Ἀνάτυπο ἀπ' τὴν «Ἀθηνᾶ», τόμ. ΞΗ'. Ἀθ. '65.- Δελτίον Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Καβάλλας, 5-6/66.- Δελτίον τῆς «Νέας κινήσεως συντακτικῶν - μελῶν τῆς Ε.Σ.Η.Ε.Α.», 7/66.- Δεμερτζής, Κ.: Μεθοδικὲς ὁδηγίαι γιὰ τὶς λογοτεχνικὲς ἀναλύσεις. Ἐκδ. Κολλάρου. Ἀθ. '66.- Δημοσιότητα, 3-4/66.- Διληπότης, Γ.: Γενικὴντα ποίημα. Χίος, '66.- Ἐλευθεροτυπία, 6, 7/66.- Ἑλληνικὰ Θέματα, 7/66.- Ἑλληνικὰ Προβλήματα, 25/6 καὶ 10-7-66.- Ἑλληνικὸς Βορῶς, 26-7-66.- Ἐργατικὴ

Δημοκρατία, 6/66.- Εὐαγγέλου, Ἰάσων: Ἀπόψεις γιὰ τὴν Ποίηση. (Δοκίμιο.) Ἀνάτυπον ἀπὸ τὸ περιοδικὸν Παρουσίες, 1, Καλοκαίρι '66. Βόλος.- Ἡ «Πειραϊκὴ-Πατραϊκὴ», 6/66.- Ἡ Τυπογραφία, 15, 30-6-66.- Θεσσαλονίκη, 26-7-66.- Κανελλόπουλος, Π.: Λόγος εἰς Χαλκίδα τὴν 17-7-66. (Πολυγραφημένον.) Ἐκδ. «Γραφείου τύπου τῆς Ε.Ρ.Ε.». Ἀθ. '66.- Κώτσιρας, Δ.- Μάγος, Δ.: Ἀριθμητικὴ Τρίτης Δημοτικοῦ σὲ 80 μαθήματα.- Πατριδογνωσία Δευτέρης Δημοτικοῦ, μὲ τὸ νέο πρόγραμμα, σὲ 68 μαθήματα. Ἀθ. '64. Latband, V.: Ποιήματα ἐνός βαθύπλουτου ἑρασιτέχνη. Μτφρ. Ν. Σπάνια. Θεσσαλονίκη, '63.- Μπόνος, Β.: Ἡ ἄλως. Ἀθ. '66.- Νέα Ζωή, 7/66.- Ὁ Διανοούμενος, 23, 24.- Ὁ Ἰδιωτικὸς Ἐκπαιδευτικὸς, 8-7-66.- Παρατηρητής, 15-7-66.

A₂

[Λογῆς-λογῆς, ἀπὸ τὸ Ἄρχεῖο Ρ. Α.]

Μαυροπίνακες

Χαλάστρα πὺ ἐκανε αὐτὸς ὁ Μίχης Θεοδωράκης σὲ διαφόρους!.. Ἐκεῖ πὺ ἐψάχναμε τὸ «ἐνδοξο» περιοδικὸ *Νεολαία*, τῆς τρισενδόξου ἐκείνης *Ε.Ο.Ν.* τοῦ Μεταξᾶ, γιὰ νὰ βροῦμε τίς ἐμετικὲς καὶ γλοιώδεις συνεργασίες του, ὅπου ὑμνοῦσε τὸν Δικτάτορα καὶ τὴν *Τετάρτη Αὐγούστου*, τσακώσαμε κι ἄλλο ἓνα μάτσο ὀνόματα, καὶ κείμενα, σπουδαίων «ἰδεολόγων» τῆς «Δημοκρατίας» μας καὶ τῆς Λογιότητος καὶ τῆς «Ἀριστεράς» μας, χτὲς καὶ σήμερα, πὺ λιβανίζαν τότε κ' ἐλόγου τους τὸ ἐπαίσχυντο καθεστῶς καὶ τὴ μαϊμουδίζουσα γελοῖα «φασιστικὰ» κουνήματα *Νεολαία* του.

Σᾶς τοὺς παραδίδομε, πρὸς ἀπόλαυσιν - ἔτσι καντραρισμένους :

Φῶτος Γιοφύλλης
Δημ. Ν. Ἀλιπράντης
Φοῖβος Δέλφης
Στρατῆς Δούκας
Χρῆστος Κουλούρης
Παῦλος Κορναῖος
Σ. Μαυροειδῆ-Παπαδάκη
Γ. Μπαμπούρης
Ν. Μποχλόγγρος
Μελῆς Νικολαΐδης
Π. Παπαχριστοδούλου
Πι Σινόπουλος

Κι ἄλλοι, κι ἄλλοι!.. Γιατί δὲν εἶχαμε δὰ καὶ καιρὸ νὰ χάνοιμε, καὶ δὲν καλοψάχναμε - παρὰ ἐπιτροχάδην!

Α πρὸς, τὸ τί ὀνόματα κι ὀνοματάκια δίνουν καὶ παίρνουν, μέσα σὲ κάτι

στῆλες «κινήσεως» τμημάτων καὶ «τομέων» κ' «ὑποτομέων» τῆς *Νεολαίας* ἐκείνης, δὲ λέγεται! Ὁλη ἡ ἀφρόκρεμα τοῦ σημερνοῦ ὄχου τοῦ μας - «νέοι», τότε, «ἐλπιδοφόροι» τοῦ φασισμοῦ στὸν Τόπο μας! Σήμερνοὶ νέοι, πὺ νοιάζονται νὰ μάθουν, καὶ νὰ ξέρουν, καὶ νὰ ξεκαθαρίσουν τὴν κόπρο τοῦ Αὐγείου, δὲ θὰ μπορούσαν τάχα νὰ χαρίσουν κάποιες ὥρες τους στὰ *Νέα Ἑλληνικά* — κι ὄχι ἀπλῶς στὰ *Νέα Ἑλληνικά*, νὰ πάρῃ ὁ διάβολος, ἀλλὰ στὴ *μνήμη* καὶ στὴν *κάθαρση* αὐτοῦ τοῦ χώρου — προσφέροντας αὐτὴν τὴ διασκεδαστικὴ ἐξ ἄλλου δουλειά : νὰ ξεφυλλίσουν, ψάχνοντας προσεχτικὰ — στὶς ἀνήλιαγες, βέβαια, καὶ μεσαιωνικὲς βιβλιοθήκες μας (θὰ τοὺς ἐξασφαλίσωμε ἐμεῖς τὴν εἴσοδο καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση) — ὅλα τ' ἄμαρτῶλά ἐντυπα τῆς Δικτατορίας καὶ τῆς Κατοχῆς, τί *Νέες Ἐστῆς* καὶ *Κουαντρίβιο*, τί ἐφημερίδες — «ἐλευθερώτατες», καὶ «δημοκρατικώτατες» τάχα σήμερα (*Βῆμα*, *Νέα*, λ.χ.), ζετσίπῳτα λιβανίζουσες νάνους δικτάτορες καὶ κατακτητὲς χτὲς — καὶ τί «ἐπιχορηγήσεις», λογῆς-λογῆς, σὲ Πετροχάρηδες (πὺ θρασύτατα παρασταίνουν πὺς κάνανε κι...ἀντίσταση, καὶ τοὺς τ' ἀναγνωρίζουν κιόλας οἱ τρισηλίθιες *Ἐπιθεωρήσεις Τέχνης*, σὲ «εἰδικὰ» τους μάλιστα τεύχη!) ἀπὸ κατοχικὲς-προδοτικὲς «κυβερνήσεις» μας, Τσολάκογλου, Λογοθετόπουλων, γερμανοΡάλληδων κ.ἄ.! Ἐκείνη ἡ ἔρμη *Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως* ξέρετε τί «θησαυροὺς» τέτοιους ἔχει; Ἄν εἶχαν λεφτὰ πολλὰ *Τὰ Νέα Ἑλληνικά*, μισθὸς θὰ πλήρωναν, κανονικούς, σὲ δεκάδες νέων καὶ σπουδαστῶν, ἄλλο νὰ μὴν κάνουν παρὰ νὰ ψάχνουν, καὶ ν' ἀντιγράφουν, νὰ φωτοτυποῦν, ν' ἀποδελτιώνουν!.. Δὲν εἶπαμε; Δὲ γυρεύετε; Δὲ φωνάζετε ὅλοι, γιὰ *κάθαρση ὀριστικὴ* σ' αὐτὸν τὸν Τόπο;.. Ἄμ πὺς θὰ γίνῃ ἡ *κάθαρση*, παιδιά; Μὲ μπαροῦφες κι ἀτε-

κμηρίωτες τρίχες, ἀλλ'» Ἀντρέα Παπαντρέου, πού ὄχι «κόκκαλα» δὲ «σπάζουν» παρὰ οὔτε κοριούς!.. Δὲ φτάνει νὰ μᾶς φωνάζετε «Μπράβο Κολονέλο!» - τράβα μπρός, κ' ἐδῶ εἶμαστε! Τί νὰ σᾶς κάνω, πού ὄλο «ἐδῶ εἴστε» - και μόνο ἐδῶ ἐνεργὰ δέν εἴστε ποτέ;.. Μπρός, λοιπόν! Θυσιάστε λίγες ὥρες σας — καθὼς ἐμεῖς θυσιάζουμε τετρακόσιες, γιὰ κάθε τεῦχος τὸ μῆνα — κι ἀνασκουμπωθῆτε!.. Δὲ θὰ σᾶς βλάψῃ ἡ δουλειὰ κι ὁ κόπος: θὰ σᾶς φτιάξῃ! Χέρια χρειάζονται, πολλά, νὰ ξεφυλλίζου!.. Καί μάτια ἀκονισμένα, πεισματάρικα, στὸ Καλό, μὲ μῖσος ἀνήμερο γιὰ τὸ Κακό και τὸ Δειλὸ και τὸ Ἀνάξιο, νὰ ψάχνου! Πῶς τὸ λέει τὸ τραγουδάκι;:

*Γιὰ νὰ γυρίσῃ ὁ ἥλιος θέλει δουλειὰ πολλή,
θέλει νεκροὶ χιλιάδες νάιναι στοὺς Τροχούς,
θέλει κ' οἱ ζωντανοὶ νὰ δύνουν τὸ αἷμα τους!*

Αὐτὸ ἀκριβῶς: Καί ζωντανοὶ πολλοί, μάλιστα νέοι, νὰ δύνουν τὸ αἷμα τους! («Ἡ θαρρεῖτε πῶς δέν εἶναι Μινώταυρος κ' ἡ Κάβαρση, κ' ἡ Μεταβολή, κ' ἡ Ἐπανόσταση ἢ ἀληθινή πού γυρεύετε; Ἡ Ἄνοιξη, πού ἀπὸ κούκκους μόνους δέν ἔρχεται, παρὰ ἀπὸ πολλοὺς μαζί, και μὲ δουλειὰ πολλή, και μὲ τὸ αἷμα τους!..)

Κ' ἐμεῖς δὲ ζητᾶμε κἂν — γιὰ τὴν ὥρα — τὸ αἷμα σας. Κάποιες σας ὥρες, μόνο, νὰ τὶς ξεκλέβετε ἀπὸ σαχλαμάρες: ἀπὸ χάσιμο καιροῦ, πού τόσο εὐκολο τόχετε, μὲ τόσα και τόσα (παρὰ τὰ τόσα και τόσα, πού ξέρετε πῶς πρέπει νὰ γίνου, γιὰ νὰ γίνῃ ἀλήθεια δουλειὰ σωστή, και νὰ τελειώνομε κάποτε).

Ὅπως δὴποτε.. - νά, μὲ τὶς δυνάμεις μας, τοῦτα τὰ «λίγα»!.. Τί «φοβεροὶ και τρομεροὶ», τάχα «μαρξιστές» μας, αἰδεολόγοι — Στρατῆς Δούκας — ν' ἀλείβουν ἐνθερμοὶ τὴ μηχανὴ τοῦ φασιστικοῦ πιθηκισμοῦ στὴ Χώρα μας! Τί ψωροποιητὲς τῆς δεκάρας — νὰ μὴν πῶ και τίποτ' ἄλλο — πού μᾶς παρασταίνουν, σήμερα, τοὺς «ὑπερδημοκράτες» — Φοῖβος Δέλφης — κ' ἔγλειφαν, χτές, αὐτοπρόσφερτα ἐπίσης, τὰ κλωφύλλα τῆς Δικτατορίας (ὅπως δὰ και σήμερα τὸν ψευτοΕλεύθερο τοῦ κ. Πουρνάρα, και τὶς ἄλλες παλιοφυλλάδες τῆς ψευτοΑριστερᾶς, γιὰ νὰ τυπωθῇ τ' ὄνοματάκι τους και νὰ ὑπάρξουν κάπως και δαῦτοι)! [Μὰ μὴ δέν εἶναι κ'

ἡ «περίπτωση» τοῦ Κ. Ταχτοῦ, πού ὡς και περὶ τροχαίου κινδύνου ἔφτασε ὁ τετραπέρατος — και μὴ... τετράτροχος! — νὰ γράψῃ στὴ σὸμπ Μεσημβρινοῦλα μας τῆς 1-8-66, κι ἀράδιασε τόσες πομφολυγώδεις ἀνοησιούλες ἐκεῖ — και μὲ τόσο κομπασμὸ: πὼς «ἐδιάβασε», ξέρετε, «καὶ Ζενὲ» ὁ νέος μας! — και «ὑπαρξέ» ἔτσι κι αὐτονοῦ τ' ὄνοματάκι στίς στηλίτσες τῆς, κ' ἐδοξάσθη, τοιοπόν, ὁ καλλιπυγος Κωστάκης μας, πού πολὺ — γενικῶς — καθρεφτίζεται!.. Ἡ μήπως ὄχι κ' ἡ ἄλλη «περίπτωση», τοῦ ὄχρου και ὑποτονικοῦ Σαμαράκη μας, πού δὲ διαστᾶζει τῶρα-τῶρα νὰ συνυπογράψῃ και σαχλαμποῦχλες τῆς πολιτικῆς νεροχύτας τέτοιας ξύλινης «Ἀριστερᾶς» μας, χωρὶς ἀλήθεια, μὲ ἀντρισμό, νὰ «πιστεῦῃ» και νὰ μάχεται γιὰ καμμιά ἀπὸ τὶς «θέσεις» τῆς - φτάνει νὰ «ὑπάρξῃ» κι αὐτονοῦ τ' ὄνοματάκι στὴν τόσο ποθητὴ του, πού λιμάζει, «δημοσιότητα»!.. («Ἀχ, αὐτὴ ἡ «δημοσιότητα»!.. Σὲ τί σιχαμερὰ φερσίματα σπρώχνει - και τοὺς πῖο ὑποταστικοὺς πού τὴ λιμεντέρονται! Μὰ δέν τὰ μαζεύουν λίγο, νὰ πάρῃ ὁ διάβολος, τὰ ζουμιά και τὰ σάλια τους γιὰ «ὑπαρξοῦλα»;.. Ἐπιτέλους, ἡ ὅποια — ἢ ὅπως και μ' ὀποιο μέσο νάιναι — «ὑπαρξοῦλα», ὅπως ἔξῃ ἀληθινὴ δὲ γενεᾶ ποτέ. «Πνευματικοὶ» ἄνθρωποι αὐτοί, πού κάτι διάβασαν, κάτι σκέφτηκαν κάποτε, δέν τὸ πιάνουν; Τί τὴ θένε τέτοια «ὑπαρξοῦλα», οἱ νάρκισσοι!..]

Ἄμ ἐκεῖνος ὁ πολὺ «χριστιανὸς» (και τῶρα-τῶρα πολὺ «δημοκράτης»!) Μελῆς Νικολαΐδης, τί σᾶς λέει;.. «Φρονηματιστής», κιόλας, ὁ φίλος, μὲ τακτικώτατα «Γράμματα στοὺς νέους», τῆς ψωροφασιστικῆς ἐκείνης Νεολαίας!.. Ἡ ὁ κ. Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, πού πάει ἀκόμα γι' ἀκαδημαϊκὸς — «ἀντίπαλος» τοῦ Γιωταμηπῆ μας και τοῦ Πετροχάρη μας (φανταστῆτε... διαστάσεις!..) — δέκατος «ἐπιλαχών», διαρκῶς, ὁ ἔρμος, πού ἀπὸ τότε πῆγαινε γι' «ἀθάνατος» και γιὰ δαῦτο ἔγλειφε και τὴ Δικτατορία! Ἡ ἐκεῖνο τὸ «παλληκαράκι» τοῦ Πετροχάρη μας ὁ Σκιαχτρόπουλος πού τὸν γράφαμε, στὰ Νέα Ἑλληνικά τοῦ '52!.. Ἡ ὁ κ. Παῦλος Κριναῖος, και ὁ περιλείων τοὺς Δώδεκα τενεκέδες μας Χρῆστος Κουλούρης, κι ὁ Φῶτος Γιοφύλλης — παρὰ τὸ «σοσιλια-

στικό» του παρελθόν (πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων) — ἀλλὰ καὶ ὁ Πι Σινόπουλος, ὁ ποιητὴς μας ἀπὸ τὸν Πύργο τῆς Ἡλείας, ὁ... ἴσοΣεφέρης μας καὶ ὑπερΕλύτης μας, ὁ ἔλλην ὑπερΕζραΠάουντ μας, πού τότε τσακώσαμε, τὸν ἄτυχο, ν' ἀλληλογραφῆ» καὶ δαῦτος, στὰ ὄχι δὰ καὶ πολὺ «νιάτα» του, μετὴ βρωμερὴν ἐκείνη *Νεολαία* — 192, 11-11-39 — καὶ δὴ: γιὰ... σταυρόλεξα, πού σκάρωνε (σὰν τὰ σημερινὰ του «ποιήματα»: μετὰ τὸ μὴ αὐτό!), ὁ ἀθεόφοβος !..

Καὶ προσπερνᾶμε — φυσικὰ — Σοφία Μαυροειδῆ-Παπαδάκη (Χριστοῦγεννα τοῦ '39) καὶ Μποχλόγυρους καὶ Μπαμπουρηδες καὶ Κριναίους καὶ ρέστους, καθὼς κ' ἓναν ἐμετικώτατο ὕμνο στὸν Μεταξά — 230, 8-25/11/39 — τοῦ «πολὺ» κ. Δημ. Ν. Ἀλιπράντη (νῦν τῆς *E.P.E.*, ἄλλωστε, καθὼς δὰ ἐξίσου «ἀνετα» καὶ τοῦ Παπατζῆ προχτὲς καὶ τοῦ Λαϊκοῦ ἀντίπροχτες καὶ τοῦ Παπάγου ὕστερα καὶ τοῦ Καραμανλῆ ἀποπάνω - καὶ ποιοῦ ;.. καὶ γιὰτὶ «ειδικὰ», τάχα, αὐτὸς «ὄχι» ;..)

Μαυροπίνακες αὐτοί, τοῦ *Α2* τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς - ὅπως μᾶς ὠνόμασε κάποτε, πανικόβλητος ἀπ' τ' Ἀρχεῖο μας, ὁ «πολλὰ παστρικός» Πετροχάρης.

Ἄν μὴ πρὸς κάθαρσιν — θέλει κ' οἱ ζωντανοὶ νὰ δύνουν τὸ αἷμα τους ! — πρὸς διασκέδασιν, ἐπιτέλους, τώρα μετὴ τίς ζέστες, ἀντὶ ἀναψυκτικῶν ! «*Διαλειμματᾶκια*» δηλαδή, γιὰ νὰ πιῆτε τὰμ-τὰμ ! (Ἄλῆθεια: ν' ἀρχιζε ποτὲ ν' ἀκούεται σιγανὸ τὰμ-τὰμ ἐκκαθαρίσεως μετὰ δὲ ὦ !.. Νὰ τοὺς... βράζαμε, λογουχάρη !.. Νὰ πίναμε τὸ ζουμί τους, τῶν νερόβραστων ! Νὰ τ ε λ ε ι ὠ ν α μ ε - καὶ μ' αὐτοὺς καὶ μετὰ δὲ !..)

Ἄπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται.

Πίσω ἀπ' τὸ Ζάγρο ἐδῶ...

Ἀγράμματη καὶ ἀνελλήμιστη πιάστηκε πάλι ἡ κυρία Ἐλενίτσα ! [Τὸ τί γλεντᾶμε, σᾶς βεβαιώνουμε, μετὰ κάτι τέτοια κομμάτια: *Τῶν Νέων Ἑλληνικῶν*, καθὼς τὰ γράφουμε - δὲ λέγεται ! Τὰ ὑπαγορεύουμε σὲ καλὸ-νέο συνεργάτη μας, κὶ ἀπ' τὰ τρανταχτὰ χασκόγελα θὰ θαροῦν οἱ ἀπόξω

πὼς ἀβγά μᾶς καθαρίζουνε !.. (Μὰ - γιὰ σκεφτῆτε: Δέν εἶναι κ' ἡ σειρά μας κάποτε νὰ γελάσουμε ;..)]

Ἀγράμματη καὶ ἀνελλήμιστη λοιπόν ! Ἡ κατὰ τ' ἄλλα «κομπογράφος» πάντα κ. Ἐλένη Βλάχου — κ' ἡ κομπογραφία, δυστυχῶς, εἶναι δυνατὴ καὶ μετὰ ἀγραμματοσύνη — γράφουσα (μετὰ θάρρος !) στὴν *Καθημερινή*, τῆς 31-7-66: Ἰδίως πού θὰ ἦταν ἰδιαιτέρως !..

Ἰδίως ἰδιαιτέρως λοιπόν !.. Σὰν τὸ κάθε καθέκαστο δηλαδὴ ἐκεῖνο, τῆς ἄλλο τόσο ἀγράμματης — καὶ πληκτικώτατης, κὶ ἀκομψότατης — «λογίας» μάλιστα (ὑποτίθεται) κυρίας Οὐράνη (ἢ Ἄλκη Θρούλου) μαικῆνα τῶν Δώδεκα φαφατάδων μας ! Ἄλλ' ἢ κ. Ἐλένη Βλάχου, πού τόσο εὐκόλα προσλαμβάνει τόσοὺς ἀνικάνους — καὶ τοὺς «βαφτίζει», σὰν ἄλλη Κίρκη, «φαινόμενα» — ἄς πληρώση καὶ κανέναν μὴ ἀγράμματο, νὰ τῆς διορθῶνῃ καθεμέρα τὰ ὀρνιθοσκαλισματα ! [Κ' ἐμεῖς ἀκόμα, εὐχαρίστως !.. Στὴν «ταρίφρα» πού ἔχουμε γιὰ ὅλους τοὺς ὑψηγῆτας καὶ καθηγῆτας μας πανεπιστημίων: τρεῖς δραχμὲς τὴν ἀράδα ! (Θὰ μᾶς τὰ στέλνῃ μετὰ τὸν προσωπικὸ τῆς κλητῆρα — ἢ τὴν κ. Λίτσα, ἢ τὴν κ. Λιλή τῆς — καὶ θὰ τὰ παίρῃ σὲ μίαν ὥρα !.. Δὲ θὰ τὸ μαθαίῃ κανεὶς - ὅπως κανεὶς ποτὲ δὲν ἔμαθε τὰ ὀνόματα ὅσων ἔγιναν «ἀκαδημαϊκοὶ διδάσκαλοι» ἀπὸ κάποιους νέγρους... Τῆς τὸ ὀρμιζόμεστε: κανεὶς ! Κ' ἔτσι, θὰ γίνῃ κ' ἐλόγου τῆς «ἐγγράμματη» !.. Εἰς πείσμα τῶν δούλων καὶ τῶν Λαμπριῶν τῆς — ἢ *κυπροκρατούμενη* !.. — πού, ὡστόσο, ὡστόσο, καὶ γενικῆ τοῦ πληθυντικοῦ ἀκόμα *βαρέων ὑβρέων* (!) τῆς «κοτσάρησαν» μετὰ «σαρανταοχτάρια», σὲ σχεδὸν ὀλοσέλιδο τίτλο τῆς *Μεσημβρινούλας* τῆς, πρὸ καιροῦ !.. Naί, νὰ τὴν χαροῦμε !)]

Ψωροφυλλάδα στὰ Γιάννενα

Κίναϊδος ποιητῆσκος τετάρτης κατηγορίας, σὰν εἶδε πὼς πέρασε τὸ *Δέλτα* τῶν *Συμπληρωμάτων* καὶ δὲν κρῖθηκε ἀνθολογῆσιμος οὐτ' ἓνας στίχος του, ἀκόνισε τὸν πρωκτὸ του καὶ μᾶς βρίζει !

Ἔ, ἀπὸ τέτοιους, τέτοια !

Τί ἄλλο περιμένεις ;

ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΙ ΑΚΡΟΑΜΑΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΡΙ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟ

Ὁ τραγέλαφος τῶν «ἀρχαίων» μας παραστάσεων

ΚΑΝΩΝ τοῦ ἀν-ελευθέρου μας θεάτρου: ν' ἀποφεύγονται τὰ «δύσκολα» ἔργα τὸ καλοκαίρι! Ἐπιστρατεύονται λοιπὸν οἱ Τραϊφόροι μας κ' οἱ Σακελλάριοι, καὶ γράφουν ἰδρωκοπημένα ἀστεῖα, ριμάροντας τὸ «ὄλον» μὲ τὸν «κῶλον»· κάποιοι μουζικάντηδες θυμοῦνται «τὴν ὥρα ποὺ περνοῦσε τ' ὄργανάκι», καὶ σκαρώνουν ἓνα σαχλότερο δικό τους τραγουδάκι· οἱ «βεντέτες» ἐκθεσιάζονται ἐπὶ σκηνῆς, γυμνότερες καὶ ὠραιότερες ἀπὸ παλαιστάς· καὶ τὸ κοινὸ μας μασουλáει αὐτὸν τὸν «ἀλμυρὸ» — 50 δρχ. ! — πασσατέμπο τους, διάγοντας ξένοιαστο τὴ θερινή του νάρκη.

Κανὼν ἐπίσης τῶν κρατικῶν, ἡμικρατικῶν, παρακρατικῶν, ἀνελευθερωτῶν θεάτρων μας, εἶναι νὰ παρουσιάζουν κατὰ θέρος ἀρχαῖες τραγωδίες καὶ κωμωδίες - προφανῶς γιατί δὲν τις ἀνέχονται οἱ θεαταὶ τὸν χειμῶνα. Ἔτσι, τὸ καλοκαίρι γινόμαστε ὄλοι «ἀπόγονοι» τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ κορδωνόμαστε στὶς πέτρινες κερκίδες, καὶ στὰ σκαλοπάτια, προσβλέποντες ἡδυπαθῶς — μὰ καὶ συγκαταβατικῶς — τὶς τουρίστιες καὶ τοὺς τουρίστες, ποὺ μᾶς συναγελάζονται γιὰ νὰ θαυμάσουν κι αὐτοὶ τὴν «Δόξα ποὺ εἶναι Ἑλλάς»! (Ἐνίοτε, βέβαια, γίνονται καὶ κάποια λάθη, καὶ τοὺς θυμίζουμε πὸς εἶμαστε καὶ σύγχρονοι τοῦ κ. Τερζάκη - ἀλλὰ «λάθη» εἶν' αὐτὰ!..) Καὶ οἱ μὲν «ἄγγλοι, γάλλοι, πορτογάλοι», βλέπουν μόνο, ἀλλὰ δὲν καταλαβαίνουν τί βλέπουν, γιατί ἀγνοοῦν τ' ἀρμενοελληνικὰ τῶν «θεατρικῶν» μας μεταφράσεων — ὄλων, ἀπὸ Γρουπάρη καὶ Ρῶτα καὶ Καρζῆ, μέξι καὶ Κ. Σταματίου τώρα-τώρα!.. — μὰ ἡμεῖς, ποὺ δυστυχῶς καὶ ἀκοῦμε, μαζὶ μὲ τ' ἀναρθρα καὶ τὰ ἔναρθρα γογγυτὰ καὶ μουγκρητὰ «καθάρου δημοτικοῦ λόγου» τῶν ἠθοποιῶν μας — ποὺ κορδακίζονται ἐκεῖ στὴν ὀρχήστρα σὰν «οἰστρόδιωχτες ἀγελάδες» — ἡμεῖς, ὅσοι κάτι ντρεπόμαστε, δὲν ξέρουμε ποῦ νὰ κρυφτοῦμε!..

Τὸ ἀρχαῖο θέατρο ἔχει, ἀσφαλῶς, μιὰν «ἱστορικὴ» σημασία - καὶ γιὰ μᾶς καί, περισσύτερο, γιὰ τὸν κόσμον ὄλο... Τὴ σχέση ὅμως ἔχει μὲ τὰ ὑστερικὰ αὐτὰ ἀνεβήματα τῶν νεωτέρων, ποὺ τόχουν καταντήσει *μίμησιν πράξεως ἀτελοῦς* — καὶ ἥμισα σπονδαίας — ἀηδεστὰ τῷ λόγῳ!..

Θυμηθῆτε τὸν Ἄμλετ, ὅταν ζητᾷ ἀπ' τοὺς ἠθοποιοὺς ν' ἀπαγγέλλουν φυσικὰ, ὅπως μιλάει κανεῖς, μὲ ἀνεση - ὄχι μὲ μπουκωμένο στόμα ἀπ' τὰ ἴδια τους τὰ λόγια, χειρότερα κι ἀπὸ ντελάληδες! Καὶ νὰ μὴ σταθίζον τὸν ἀέρα μὲ τὰ χέρια τους - οὐτ' οἱ κινήσεις τους νάναι βίαιες, παρὰ καὶ τὰ πιὸ σφοδρὰ τους πάθη νὰ τὰ κυβερνοῦν!.. Μὲ προσβάλλει κατάβαθα — λέει — ὅταν οἱ φτιασιδωμένοι αὐτοὶ ὄγκοι ξεσκίζοντε τὰ πάθη σὲ κουρέλια!.. *Μαστίγωμα θένε!*..

Μαστίγωμα, λοιπόν, ὁ Σαίξπηρ, πρὶν τέσσερις αἰῶνες, σὲ τέτοιους φωνακλάδες σαλιμπάγκους!.. Τὴ ἡμεῖς σήμερα — τόσο ἀπαιτητικώτεροι, μάλιστα, γιὰ «φυσικότητα» καὶ «ἀμεσότητα» — στοὺς δικούς μας, ἀκόμα πιὸ σκιζόμενους κι ἀνατινασσόμενους, ἀκόμα πιὸ μπουφους ὑποκριτές;

Κι ὅμως: οὔτε μαξιλάρισμα! Παρὰ καὶ ὕμνους, ἢ σοβαροπρεπῆς «θεατρικὴ κριτικὴ» μας!

Μὰ ὁ κλασικὸς λόγος εἶναι σοφός. Δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τέτοια - οὔτε ἀπὸ φωνές, οὔτε ἀπὸ μαθήματα, οὔτε ἀπὸ χοροπηδήματα. Εἶναι αὐτεπαρκῆς - ἐντελεχῆς, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Γι' αὐτὸ καί, πέραν τῆς «ἱστορικῆς», ἔχει αὐτὴν τὴν

οὐσιαστική, τὴν πρώτη σημασία, μόλις ὑψωθῆ ἔστω καὶ μέσα σὲ «κόσμο» σὰν τὸν δικό μας! Περιπτύσσεται τῇ ζωῇ ὄχι μόνο μὲ κρίση ἀλλὰ καὶ μ' ἀγάπη ἠρεμῆ κ' εὐθεΐα ἀγάπη, ποὺ δὲν διαδηλώνεται, δὲν γυρεύει «νὰ πείσῃ» - τῆς φτάνει τῆς ἴδιας, ποὺ ὑπάρχει... Αὐτό εἶναι καὶ τὸ κλασσικό. Γι' αὐτὸ κ' εἶν' «αἰώνιος» τέτοιος λόγος... Ὅσο «αἰώνιος» ὁ ἄνθρωπος, κ' ἡ ἀναλλοίωτη — στοὺς «ἱστορικούς» μας τοῦλάχιστον αἰῶνες — τραγικὴ καρδιά του!

Ἡ διαπίστωση ποὺ ξανακούγεται κάθε τόσο, πὼς οἱ Ἀρχαῖοι ξαναζοῦν, δὲν μᾶς δίνει καθόλου τὸ δικαίωμα καὶ νὰ τοὺς ξαναθάβουμε - μάλιστα μὲ τέτοιους ἀλλ' καὶ τρισσάκι ἐπικήδειους τῶν «μεταφραστῶν» μας: *θρηνῶντας ἢ γογγύχτρα τ' ἀπαλά μου νειλοθρεμμένα σκίζω μάγουλα*!

Ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπ' αὐτά, τὸ ἀρχαῖο θέατρο, σὰ μῦθος καὶ μορφή, εἶν' ἓνα «ξένο σῶμα» γιὰ τοὺς σημερινούς. Ὁ μόνος μῦθος ποὺ αὐτοὶ ἀναγνωρίζουν — καὶ δὲν γνωρίζουν — εἶναι τοῦ «Παραδείσου», εἴτε ὑπὸ οὐράνια εἴτε ὑπὸ ἐπίγεια μορφή. «Νὰ εὐτυχήσουν» θέλουν ὅλοι' καὶ ναὶ μὲν οἱ συμφορὲς τῶν μυθικῶν προσώπων, ποὺ μᾶς στήνουν οἱ ἀρχαῖοι τραγικοί, εἶναι *μά τὸ Δία, λογιῶ-λογιῶ καὶ τρομερές*, μὰ πολὺ «ἀπομακρυσμένες» γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ σαδιστικὰ ἔνστικτα τῶν καιρῶν μας.

Λείπει, λοιπόν, ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες τραγωδίες — γιὰ μᾶς, ἔτσι «μὲ τὸ πρῶτο» (καὶ δίχως προπαιδεία) — ἡ «ἀμεσότης», ποὺ ἂν καὶ δὲν κρίνει τὴν ἀξία ἐνὸς ἔργου, εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀνακάλυψη ζωῆς ἀπὸ ζωῆς - ποὺ εἶναι τὸ θέατρο. Ὁ Ἐλισσιότοφ γράφει κάπου, γιὰ τὸ χρέος τῶν ποιητῶν νὰ μελετοῦν τοὺς παλιούς καὶ νὰ ἐκλέγουν γιὰ τοὺς συγχρόνους τους, μὲ τὴν εὐαισθησία τῆ δικῆ τους, τὰ ποιήματα ποὺ συγκινοῦν. Καὶ κάπου ἄλλοῦ: ὅτι δὲν συγκινοῦμε, ἂν δὲν γράφουμε ὅπως μιλοῦμε! Δηλαδή: νὰ μιλοῦμε «ἀπλά» καὶ «ἄμεσα», γιὰ πράγματα «δύσκολα» — κ' ἴσως, γιὰ τοὺς πολλούς, «ἀπομακρυσμένα» — σημαίνει: ν' ἀγαποῦμε, νὰ μετέχουμε σ' αὐτά, νὰ μὴν παύουμε νὰ τὰ ζοῦμε, ἀκόμα κι ὅταν συλλογιζόμαστε ἢ μιλοῦμε γι' αὐτά! Νὰ μὴν ἐμμεσοποιῆ ὁ Λόγος, καὶ τὰ λόγια μας, τὴ μεθεξῆ μας σ' ὅτι διαρκῶς — σὰ «ζωὴ καθημερινή» — μᾶς καίει! Ὁ Σαίξπηρ, ἂν ζῆ σὰν θέατρο, σήμερον ἀκόμα, στὴν Ἀγγλία, εἶναι γιὰ τὸν λόγο του *πέρασε* — *διὰ πέρασε* — καὶ ζῆ καὶ δρᾷ μέσα καὶ στὸν ἔσχατο οἰκοδόμο ἢ ναύτη! Γιατὶ σὰν *ποίησις πρωταρχικὴ φυτεύτηκε* καὶ ἀνθεῖ «*παροικιακὰ*» στὴν ἀνεπιτήδευτη γλώσσα τοῦ λαοῦ, καὶ ἰθύνει ἀπὸ κεῖ — γενετικὰ — τὴ σκέψη του, κἀνοντάς τους ὅλους, σὲ δεδομένη στιγμή, *ἄξαφνα σοφούς*, ἀκριβῶς σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ, ποὺ προφέρουν *μᾶνα* κ' ἐννοοῦν τὴ δικιά τους *πηγὴ ζωῆς!* Ἔτσι, ὅταν ὁ λαὸς ἐκεῖνος πάη νὰ «δῆ» Σαίξπηρ, «*φύσει ἔτοιμος*» — ἦτοι: «*ζῶσα παραδόσει*» ἔτοιμος — εἶναι νὰ δεχθῆ καὶ νὰ κλάψῃ ἢ νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὸ «*παιγνίδι*» του, ὑπερκεράζοντας πάρα πολὺ εὐκόλα ὅσα εἰδικώτερα «*ξενίζουν*» — γιὰ τὴν «*ἄλλου καιροῦ*» — τὴ σύγχρονη δεκτικότητα του.

Αὐτὴν ὅμως τὴν τόσο βασικὴ — ἀπὸ δρῶσα *παράδοση* — «ἀμεσότητα», ποὺ τὴ βρῆκαν, νὰ χτίσουν πάνω της, οἱ νεοἕλληνες *ἀνα-παρα-μορφωταὶ* τοῦ ἀρχαίου μας θεάτρου, «*σκηνοθέτες*», «*μεταφρασταὶ*», καὶ φιλολογοῦντες;.. Π ο υ θ ε ν ἄ! Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς σερβίρουν, αὐθαίρετα, καὶ μὲ πολλὴ ὑποσυνείδητη «*ἔχθηρα*» κατὰ τῶν ἀρχαίων, καὶ μὲ ἀσυνείδητη ἢ συνείδητη «*ἀποκοτιά*», «*τραγωδίες*» γιὰ τὰ πανηγύρια, ποὺ «*συγκινοῦν*», χρονία τώρα, μόνο τὸ στενὸ τους περιβάλλον!.. Μὰ θὰ μοῦ πῆτε: Τί νὰ κάνουν;.. Ἀφοῦ ὁ ἕλληνας οἰκοδόμος ἀγνοεῖ τὸν Αἰσχύλο!.. Ἔστω. Ἄν ἀγνοῆ ὅμως τὸν Αἰσχύλο — πρᾶγμα «*φυσικό*», ὅταν καὶ οἱ γραμματιζούμενοί μας δὲν γνωρίζουν κἄν, πέρα ἀπὸ τὴν... «*ὄψη (!)* τοῦ σπαθιοῦ», ἓνα στίχο τοῦ Σολωμοῦ — αὐτὸ δὲν σημαίνει τίποτα, οὔτε γιὰ τὸν ἓνα οὔτε γιὰ τὸν ἄλλον... Ἡ «*αἰωνιότης*» τοῦ λόγου τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σαίξπηρ δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸν οἰκοδόμο, ὅπως οὔτε κ' ἡ θνησιγένεια τῶν ἀπὸ σκηνῆς δολοφόνων τους. Μὰ κι ἂν ἀκόμα δε-

χθοῦμε, πὼς ὕστερα ἀπὸ μερικοὺς αἰῶνες δὲν θὰ πηγαίῃ ὁ κόσμος διόλου πιά νὰ ἀκούῃ Σαίξπηρ, οὐτ' αὐτὸ θὰ σβήσῃ πάντως τὸ πρῶτο βάρος τοῦ λόγου του. Κι ἂν, ἔστω, δὲν θὰ τὸν ἀνεβάζουν κάποτε, ὅμως πάλι θὰ τὸν μελετοῦν!.. Ὅπως μελετοῦν, σ' ὄλα τὰ σωστὰ σχολεῖα τοῦ πολιτισμένου κόσμου, τοὺς τραγικοὺς μας, μὲ μόνη ἴσως ἐξαίρεση — ἀλλ' εἴμαστε «ἐξαίρεση»; εἴμαστε πολιτισμένοι; — τὴν χωρὶς λεπτὰ (ναί, «χωρὶς λεπτὰ», καὶ χωρὶς παιδείαν) πατρίδα μας!.. Ἡ, κι ἂν δὲν τὸν μελετοῦν, αὐτὸ δὲν θ' ἀποδεικνύῃ παρὰ τὴν αὐριανὴ ἔκπτωση τῶν λαῶν, ὄχι τῶν ποιητῶν!

Ἄς ἀφήσουν λοιπὸν ἡσυχους τοὺς τραγικοὺς οἱ ἀρχαιοκάπηλοί μας, κι ἄς κοιτάξουμε νὰ διδάξουμε τὰ κείμενα — ναί, τ' ἀρχαῖα κείμενα, ξαναρχῆς! — στὰ παιδιὰ, στὸ σχολεῖο... Κι ἂν, σώνει καὶ καλά, θέλετε καὶ τραγωδίες, καὶ ἀρχαῖο πάθος, καὶ ἀρχαῖα πολιτεία - στήστε τα, νά! ἐπὶ σκηνῆς αὐτοῦ οὐσία, στὸν ἀρχαῖο τους λόγο!.. Ἄν εἴστε δημιουργοὶ ἀλήθεια, ὁ ἀρχαῖος λόγος στὰ χεῖλη σας θὰ μιλήσῃ, ἀφοῦ τὸ πάθος του τὸ γνήσιο θὰ κινή τὴν ὑπόκρισή σας! Γιατὶ μετάφραση ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὴ - καὶ τὸ ξέρετε, τίς ξέρουμε ὅλες!..

Ἄλλά, γιὰ τὴν ὥρα, ἀντὶ δημιουργῶν ἔχομε δημίους. Κ' ἓνας ἀπ' τοὺς τελευταίους: αὐτὸς ὁ κύριος Θεοδοσιάδης, ποὺ ἀνέβασε στὸ Λυκαβηττὸ τὴν Ἑλένη τοῦ Εὐριπίδου - κι ἀκόμα δὲν κατεβαίνει, ἡ ἀθεόφοβη, νὰ τὴν ξεχάσουμε τὸ συντομώτερο!

Τώρα, μεταξύ μας, γιὰ τὴν ἴδια τὴν Ἑλένη: Αὐτὴν θάχε ὑπόψη του (ἢ ἀνάλογα τῆς ἀσθενῆ) ὁ Ἀριστοφάνης, ὅταν ἔγραφε στοὺς Ὀρνίθες, πὼς ἂν ἤμαστε πουλιά, θὰ πετάγαμε νὰ τὸ σκάσουμε ἀπὸ τὴν ἀνιαρὴ παράσταση μιᾶς τραγωδίας! Ἐ, καθὼς καὶ στὰ Πετούμενα λοιπὸν τοῦ κ. Ρῶτα — ποὺ ὡς καί... πυραύλους ἔβαλε στὸ στόμα τοῦ Ἀριστοφάνη! — μὲ πυραύλους θὰ πετούσαμε νὰ φύγουμε ἀπὸ τὴ σημερινή μας παράσταση τέτοιας Ἑλένης, δολοφονημένης ἔτσι διὰ χεῖρὸς Δώρας Μότσου-Βάρναλη καὶ τῶν περαιτέρω ἐκτελεστῶν!

Ὅσο γιὰ τὸ πόσο «εἰρηνοφιλος» καὶ «δικός μας» ὁ Εὐριπίδης τῆς μεγαλόσωμης «τραγωδοῦ» μας Συναδινοῦ καὶ τῆς ἀκόμα πιὸ μεγαλόστομης «Ἀριστερᾶς» μας, ἔ, αὐτὸ θυμίζει πολὺ τὸν περσινὸ Παπασπύρου — ὄχι τῶν παγατῶν! — ποὺ παρωμοίασε πάλι ἐκεῖ ψηλά — ἐκεῖ ψηλά, στὸ Λυκαβηττὸ! — τὸν Παπανδρέου μὲ τὸν Σοφοκλῆ!

Ὁ Γιάννης Τσαρούχης ἔχτισε ἓνα ὠραῖο, ἐλληνικώτατα αἰγυπτιακὸ παλάτι, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ φτιαξῇ μᾶλλον μιὰ κακοσούλουπη πυραμίδα καὶ νὰ τοὺς ἔθαβε ὅλους μέσα κεῖ, γιὰ νὰ μὴν τοὺς βλέπουμε καὶ γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἀκοῦμε!.. Ἡ κυρία Χλόη Γεωργάκη, ἐξ ἄλλου, ἀκολουθήσασα — χωρὶς κανένα λόγο αὐτῆ πιά — τὴν ἴδια ἀναχρονιστικὴ καὶ ἀνατοπιστικὴ τάση, ἔφτιαξε κοστούμια ποὺ ταίριαζαν στοὺς Πέρσες τοῦ Αἰσχύλου ἢ σ' ὅποιοδήποτε Πέρση. Ὁ κ. Λεοντῆς, ὑπὸ θεοδωράκειον λεοντήν, μᾶς νανούρισε - ἀλλ' ὄχι ἀρκετὰ καὶ γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε!.. Ὅσο γιὰ τὴν Ζωζὼ Νικολοῦδη — καὶ τὰ κορυφαῖα καὶ μὴ ζουζούνια της — «λόγος κανεῖς, καλέ μου Δία, ξανά μὴν ἀκουστῆ»!

Καὶ φτάνουμε — δυστυχῶς — στὰ «βρεκεκῆξ κοᾶξ κοᾶξ» τοῦ κ. Κούν καὶ τοῦ κ. Σταματίου, ὅπου κ' οἱ δύο προσπαθοῦν, ἐπὶ ὥρες δύο, νὰ μᾶς ἀποδείξουν πὼς ὁ Ἀριστοφάνης ἦτο βλάξ! Δὲν καταλάβαμε κατὰ τί διέφερε ἡ παράστασις τοῦ Ὠδείου Ἡρώδου τοῦ Ἄττικου ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρηση «Τσίρκο ἢ Ἑλλάς» στὸ θέατρο Βέμπο, ὅπου τὰ «θηρία» οἱ Ἕλληνες ἐπιθεωρησιογράφοι καὶ κωμικοὶ τεντώνονται καὶ ξαπλώνονται, ναρκισσεύόμενα μὲ τ' ἀκίνδυνα οὔρλιαχτά τους καὶ ἀφοδεύοντα «ἐξιμπισιονιστικῶς», ἐπὶ σκηνῆς, ὅλες τίς «λυρικῆς» ἀκαθαρσίες τῶν ἐμπροσθίων καὶ τῶν ὀπιθίων τους.

Μπορεῖ νὰ χυδαιολογοῦσαν καὶ νὰ ἔκλαναν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι στὴν ἐποχὴ τους, ἀλλὰ προχθὲς οἱ ἀπόγονοί τους τὸ παρακάνανε!.. Ὅχι! Μὲ φτηνά, φτηνότατα «μέσα» — ἀκόμα καὶ γιὰ ἑλληνικὲς ἐπιθεωρήσεις — μπουζούκια, χοροὺς καφέ-σαντιάν, «θερμός», ριφιφί, τουίστ καὶ κιναίδους, δὲν ἔρχεται κοντὰ μας ὁ Ἀριστοφάνης! Κι ἂν, σώνει καὶ καλά, μᾶς τὸν ξαναφέρουν, μὲ τέτοια ἀηδῆ ἀέρια καὶ μπε-

γλῆρια, ἔμεις ἀπλούστατα: θὰ φύγουμε μακριὰ τους!.. Καὶ τὸ μὲν αὐθόρμητο στανοροκόπημα ἢ ἡ ἔνρηνη φωνὴ τῶν παπᾶδων μας ἀπὸ ἀρχαῖο ἀρχιερέα - ὄχι, δὲν ἐνοχλοῦν! Γίνονται ἀμέσως δεκτά, γιὰτὶ οἱ προλήψεις (καθὼς ἄλλωστε κ' οἱ παπᾶδες, ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν λαῶν) περίπου τὸ ἴδιο πρᾶμα εἶναι. Ἄλλ' ὅταν ἀρχίξῃ ἡ ἀκράτητη «εὐρηματοθηρία» τύπου Ψαθᾶ, ἡ κατάστασις γίνεται ἀφόρητη! Ἔ, τότε πιά ὡς κι ὁ Ψαθᾶς, «ἀπατοῦ του», εἶναι ἀνεκτότερος!

Οἱ Βάτραχοι τοῦ Ἀριστοφάνους εἶναι ἓνα ἰδιότυπο ἔργο. Ὅταν τὸ ἀνέβασε, οἱ μεγάλοι τραγωδοὶ εἶχαν πεθάνει. Θὰ ἐνωθε — σὺν ποιητῆς — πολὺ μόνος. Σκάρωσε, λοιπόν, τὸ νὰ τοὺς ξετροπώσῃ ἐκεῖ στὸν Ἄδην - κι ὄχι μόνον γιὰ νὰ τοὺς περιπαίξῃ πάλι, καὶ νὰ χαρῆ τῇ συντροφιά τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ διαλέξῃ, λέει, «τὸν καλύτερο», δείχνοντας ἔτσι καὶ στοὺς συμπολίτες του: ποιονοῦ ποιητοῦ τὶς ὑποθηκὲς χρειάζονται περισσότερο.

Ὁ παραδοσιακὸς Ἀριστοφάνης δίνει τὸν στέφανο στὸν Αἰσχύλο φυσικά, ἀφοῦ πρῶτα διατητεῦει — μασκαρεμένος Διόνυσος — ἀγῶνα του μὲ τὸν «παρακμιακὸ» Εὐριπίδη, κατὰ τὸν ὅποιο οἱ δυὸ τραγωδοὶ ἀπαγγέλλουν τοὺς ὡραιότερους τοὺς στίχους. Γιὰ νὰ πιάσῃ κανεὶς αὐτὸ τὸ ποιητικὸ παιγνίδι, τὴν κριτικὴ τῶν στίχων καὶ τὴ διακωμώδησή τους, πρέπει νὰ κατέχῃ τὰ κείμενα τῶν τραγικῶν σὺν τὸν Βιλαμόβιτς! Στους Βατράχους — καθὼς καὶ σ' ὅλες του τὶς κωμωδίες ἄλλωστε — ὁ Ἀριστοφάνης δὲν σκοπεύει ἔνα μόνον στόχο. Ὁ σατιρικὸς του λόγος εἶν' ἓνας τρομερὸς ἀκανθόχοιρος - καὶ μαζὶ ἑκατόγχειρ, καὶ στὸ κάθε χέρι νυστέρι καὶ τρύπανο φοβερό! Προκαλεῖ φυσικά τὸ γέλιο — τὸ πλατύ, βαθύτατα ἐξυγιαντικὸ γέλιο — στοὺς συμπολίτες του, ἀλλὰ μὲ αἰχμὲς καὶ νυγμοὺς καὶ ὑπαινιγμοὺς καὶ λεπίδες καὶ τομὲς καὶ προεκτάσεις καὶ καυτηριάσεις διατρητικὲς, πρὸς κάθε κατεύθυνση, ποὺ ἀνατέμνονν, κουρελιάζονν, κόβονν λουρίδες, λεπτότητες, ὅλο τὸ πλέγμα: τὸ πνευματικὸ-ψυχολογικὸ-πολιτικὸ-πολιτειακὸ-πολιτιστικὸ-ἱστορικὸ τοῦ καιροῦ του!.. Καὶ μαζὶ — αὐτὸ εἶναι τὸ ὑπέροχο, τὸ σπάνιο, τὸ μοναδικὸ του — μαζὶ τραγοῦδι!.. Μὰ καὶ δὲν ξεχνᾶ, μὲς στὸ πιὸ κεφᾶτο καὶ λυρικὸ τραγοῦδι πάλι, τὸ βέλος καὶ τὸ δηλητήριο, τὸν ἀποκεφαλισμὸ ἢ καὶ τὸ ἄρμα τὸ δρεπανηφόρο, τῶν πολλῶν μαζὶ ἀποκεφαλισμῶν ἀποκεφαλιστέων!..

*Καὶ πολλὰ μὲν γελοῖα μ' εἶ-
πεῖν, πολλὰ δὲ σπονδαῖα, καὶ
τῆς σῆς ἐορτῆς ἀξίως
παίσαντα καὶ σκώψαντα νι-
κήσαντα ταινοῦσθαι. []*

**Γαυχε, φιλοχορευτά, συμπρόπεμπέ με. []*

*Βούλεσθε δῆτα κοινῇ
σκώψωμεν Ἀρχέδημον; []
Τὸν Κλεισθένη δ' ἀκούω
ἐν ταῖς ταφαῖσι προκτὸν
τίλλειν ἑαυτοῦ καὶ σπαράττειν τὰς γνάθους...*

Ἡ βωμολοχία στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστοφάνους — ὅπως καὶ τοῦ Σαίξπηρ — ἦταν τόσο ἀναγκαία ὅσο καὶ ἡ οὐρσις. Σὲ μᾶς θεωρεῖται τώρα κακόγουστος καὶ ἀπαραδεκτος. «Προσβάλλει τὴν δημοσίαν αἰδῶ.» Γι' αὐτὸ κι ὁ νεοχριστιανικὸς πολιτισμὸς μας ἔχει μεταφέρει τὸ βωμολογικὸ ἀκρόαμα ἀπὸ τοὺς δημοσίους χώρους στὰ ἰδιωτικὰ σαλόνια, σὺν εἶδος μουσικῆς δωματίου, γιὰ τοὺς μεμνημένους. Κυρίες καὶ δεσποινίδες, ὑψηλοτάτης μὰ καὶ χαμηλοτάτης τάξεως, ἀνταλλάσσουν μὲ τοὺς «θαναστὲς» τῶν «κύκλων» τους, ἢ κι ἀναμεταξύ τους, φαλλο-ἀνέκδοτα, πιὸ φανατικά κι ἀπὸ περιζήτητα γραμματόσημα!

Ὁ ἴδιος ὁ Ἀριστοφάνης λέει, σ' ἓνα χορικὸ του:

*Εὐφημῆν χρῆ καΐξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν,
ὅστις ἄπειρος τοιῶνδε λόγων, ἢ γνώμη μὴ καθαρεύει, []
ἢ βωμολόχοις ἔπεισεν χαίρει, μὴ ἔν καιρῷ τοῦτο ποιούσιν...*

Ἡ αἰσχρολογία γιὰ τὴν αἰσχρολογία εἶναι τόσο ἀπαράδεκτη, ὅσο κ' ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη. Μιὰ χυδαιολογία χωρεῖ μόνο ὅταν εἶναι εὐφύνης καὶ μόνο ὅταν ὁ στόχος τὴν ζητᾷ. Ὅλα τ' ἄλλα δὲν ἀφοροῦν τὴν τέχνη, ἀλλὰ τὴν ψυχανάλυση.

Ἐμεῖς, πάντως, ἐνοχλούμεθα λιγώτερο ἀπὸ τὰ «κακὰ» — καὶ τόσο «κατάλληλα» γιὰ τοὺς ἐνηλίκους μας — «λόγια» τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ περισσότερο ὅταν τὸν ἀκοῦμε νὰ λέη :

*Χαρίεν οὖν μὴ Σωκράτει
παρακαθήμενον λαλεῖν...*

Κακῶς — γιὰτι «οὐδεὶς προφήτης ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ» — ἀλλὰ πάντως ἐνοχλούμεθα, καὶ μάλιστα ὅταν ἀκοῦμε παρακάτω τὴν ἴδια φωνὴ νὰ διδάσκη ἐμμέσως τὸ ἀκροατήριό του :

*Ἄγε δὴ χαίρων, Αἰσχύλε, χῶρει
καὶ σῶζε πόλιν τὴν ἡμετέραν
γνώμῃς ἀγαθαῖς, καὶ παιδεύσον
τοὺς ἀνοήτους· πολλοὶ δ' εἰσίν.*

Κι ἀπὸ τὶς γνώμες τὶς «ἀγαθές» ἔχει ἀποκλείσει ἕναν Σωκράτη!

Ἄλλὰ κι αὐτὴ ἡ παρωδία τοῦ προσώπου τοῦ Εὐριπίδου φαίνεται, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀπαράδεκτη. Μιὰ τέτοια κρίση ὅμως θάταν ἀβασάνιστη. Ὁ Ἀριστοφάνης ἔγραψε τοὺς *Βατράχους* γιὰ τοὺς συγχρόνους του. Στόχος του ἦταν : ἡ παρακμὴ τῆς ἐποχῆς του · καὶ φυσικὰ ὁ Εὐριπίδης, πού ἦταν ὁ κορυφαῖος τραγικὸς φορεὺς τῆς. Τὸν γελοιοποιεῖ λοιπὸν μὲ κάθε μέσο — γιὰτι τὸ γέλοιο δίνει κουράγιο — καὶ χωρὶς κανένα χειρόκτιο, γιὰτι· σάτιρα μὲ γάντι εἶναι τόσο ἀποδοτικὴ ὅσο καὶ συνουσία μὲ προφυλακτικὸ. Καί, στὸ τέλος, μαζὶ μὲ τὸν Αἰσχύλο, στεφανώνει στὴν οὐσία τὶς ἀριστοφάνειες ιδέες καὶ ἴσως — ὑποψιάζομαι — καὶ τὶς κρατούσες ιδέες τοῦ ἀκροατηρίου του, πού ἔσπευσε ἐνθουσιασμένο νὰ τοῦ ἀπονεύμῃ τὸν στέφανον.

Ρωτᾷ κανεὶς τώρα: Γιατί, καὶ γιὰ ποι οὐς, ν' ἀνεβῆ σὴμερᾶ ἕνα τέτοιο ἔργο; Ἐπειδὴ εἶναι τοῦ Ἀριστοφάνους; Πρῶτον δὲν εἶναι! Εἶναι τοῦ κ. Σταματίου! Ἄλλὰ κι ἂν ἦταν, πάλι θὰ ξαναρωτούσαμε: Γιατί; Τί εἶναι αὐτὸ πού λέει, κ' «ἐνδιαφέρει» τάχα τὸν σημερινὸ δέκτη · ἐκτὸς ἀπὸ τὶς βωμολοχίες (πού ἀτυχεστάτα «πολὺ τὸν ἐνδιαφέρουν»)!.. Ἡ μήπως οἱ «προοδευτικὲς» του ιδέες — *πρῶτον οὖν ἡμῖν δοκεῖ ἐξισῶσαι τοὺς πολῖτας* — πού ἔφερναν παραλήρημα στὸ «δημοκρατικὸ» κοινὸ μας, ἀλλὰ πού ὅταν ἄκουγε πάλι : *τὸ μεταστρέφειν πρὸς τὸ μαλθακώτερον δεξιῶ πρὸς ἀνδρὸς ἐστὶ καὶ φύσει Θηραμένους*, ἐπειδὴ τοῦ θύμιζε τόσο τὸν ἄλλοτε ἐνδοτικώτατο «ἀρχηγό» του, σιωποῦσε κατανυκτικώτατα!.. Καὶ γιὰ ποι οὐς;.. Γι' αὐτοὺς πού χειροκροτοῦσαν προχθές, διακόπτοντας τὴν παράσταση στὰ πιὸ ἀσχετα σημεῖα, σὰν φιλόμουσοι κυρταὶ πού λαμβάνουν ἀμέσως μέρος στὴ συζήτηση ὅταν ἀκούσουν τ' ὄνομα Τσαϊκόφσκι ἢ Στράους, δραματιζόμενα κύνκους καὶ βαλσάκια;

Ποιὸς γνωρίζει Αἰσχύλο κ' Εὐριπίδη τόσο καλά, ὥστε νὰ χαρῆ τὶς «παρωδίες» αὐτῆς τοῦ Ἀριστοφάνους;

Μὰ εἴπαμε : τὸ ἐρώτημα περιττό· γιὰτι οἱ *Βάτραχοι* δὲν ἦσαν τοῦ Ἀριστοφάνους!

Ἄλλὰ τότε: Γιατί ὁ κύριος Κούν; Πῶς παρεσύρθη κι ἀνέβασε ἕνα τέτοιο ἔργο, πού προσέβαλλε τὴν δημοσίαν νοημοσύνη· ἢ, ἐὰν δὲν τὴν προσέβαλλε, τὴν ἐξέθετε; Πῶς ἐδέχθη μιὰ τέτοια ἄ-χρηστη καὶ γιομάτη ὁσμὲς μουσικῆ, καὶ (ὄχι τελευταῖο, μὰ πρῶτο καὶ σπουδαιότατο): Πῶς ὁ ἴδιος προσέφυγε σὲ τόσο φθηνὰ μέσα, μεταβάλλοντας τοὺς ἠθοποιούς του σὲ «βεντέτες» τοῦ ἐλαφροῦ θεάτρου, ετοιμες νὰ χορέψουν κὰν-κὰν στὸ πρῶτο σφύριγμα τοῦ κ. Χρήστου!.. Ἀλήθεια, τί ἦταν αὐτὴ ἢ γιομάτη ἐξυπνάδες μουσικῆ; Κι ὁ Στραβίνσκυ βάζει τραγουδάκια, ἢ καὶ παρω-

δίες τους, στὰ ἔργα του· ἀλλὰ πῶς! Ὁ κ. Χρήστου δὲν τὰ βάζει, ἀλλὰ τὰ βγάζει, αὐτοῦσια, ἀπὸ τίς πηγές τους, καὶ τὰ κολλάει μὲ σάλιο δίπλα στὴ βαρύνδουπη μουσική του - πού τὸ μόνο προσόν της εἶναι ὅτι καλύπτει καμμιά φορά τὴν ἀριστοφανόσυλη μετάφραση!.. (Ἄλλὰ καὶ μερικοὶ ἠθοποιοὶ πνίγουν μὲ κραυγές — κοράκιων, ὄχι βατράχων — τὰ λόγια τους, ἴσως «παρασυρμένοι» ἀπ' τὴν ὀνομασία «πνίγος» ἐνὸς μέρους τοῦ χορικοῦ!)

Ὅσο γιὰ κάποιους ὀργιώδεις ἀνθρωποφαγικοὺς χορούς, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἐνθουσιάζανε πολὺ τὸν Νηρούμαχ, πού ἰσχυριζόταν πῶς ἀπ' τὴν... Γκάνα ἢ Ἑλλάδα ἐδιδάχθη τὸν πολιτισμὸ της - τυπώσας μάλιστα καὶ κάρι ποστάλ, ὅπου ὁ Πλάτων ἀκούει μὲ τὸ στόμα ὀλάνοιχτο τὴ διδασκαλία ἐνὸς μαύρου τηβεννοφόρου σοφοῦ! Πῶς ὅμως ὁ κ. Κούν ἐπέτρεψε στὸν ἑαυτὸ του μιὰ τέτοια φθηνὴ ἀπομίμηση ἀφρικανικοῦ μπαλλέτου;.. Φοβοῦμαι, ὅτι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ ἀνάγεται σ' ἓνα μεγάλο προσόν τοῦ κ. Κούν, μὰ καὶ σ' ἓνα ἐλάττωμά του: Ἔχει μιὰ δημιουργικὴ εὐαισθησία, πού τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀνανεώνεται καὶ νὰ προσαρμόζεται σὲ κάθε τι τὸ νέο. Δηλαδή: ζῆ τὸν καιρὸ του. Πίστεψε, λοιπόν, πῶς θὰ μπορούσε νὰ κάνῃ «σημερινὸ» τὸν Ἀριστοφάνη. Μὰ εἶναι τὸ ἴδιο σὰ ν' ἀπεπειράτο νὰ «κλασικοποιήσῃ» τὸν Μπέκεττ. Κ' ἡ ἀπόπειρά του ἀπέτυχε πλήρως - ἐξαιτίας τώρα τοῦ ἐλαττώματός του: Τὸ κωμικό, ἀν δὲν συντροφεύεται ἀπ' τὸ τραγικό, εἶναι κάτι τελείως ἔξω ἀπ' τὴν ἰδιοσυγκρασία του!.. Κάτι ἀνάλογο συνέβη καὶ μὲ τὸν κ. Κ. Σταματίου, πού μᾶς ἔχει δώσει τόσο καλὰ μεταφραστικὰ δείγματα ἀπ' τ' ἀγγλικά καὶ τὰ γαλλικά, μὰ ἀπὸ πού κι ὡς πού φαντάστηκε πῶς θὰ κατάφερνε νὰ μεταφράσῃ Ἀριστοφάνη, χωρὶς κανένα φιλολογικὸ ἐφόδιο, ὅταν ἱκανώτατοι εἰδικοί ἐρμηνευταὶ σπᾶν σ' αὐτὸν τὰ μοῦτρα τους; Ἄλλὰ, βλέπετε, ζητοῦμε πάντοτε αὐτὸ πού δὲν ἔχουμε. Ἡ μᾶλλον: πιστεύουμε πῶς αὐτό ἀκριβῶς πού μᾶς λείπει ἔχουμε - ἰδίως ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, στὴ χώρα ὄχι τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου, ἀλλὰ τῶν ἀχαρῶν Χάρηδων, τῶν δημοκρατικῶν Βασιλικῶν μας καὶ τῶν νεκρῶν Ἀθανάτων μας!

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

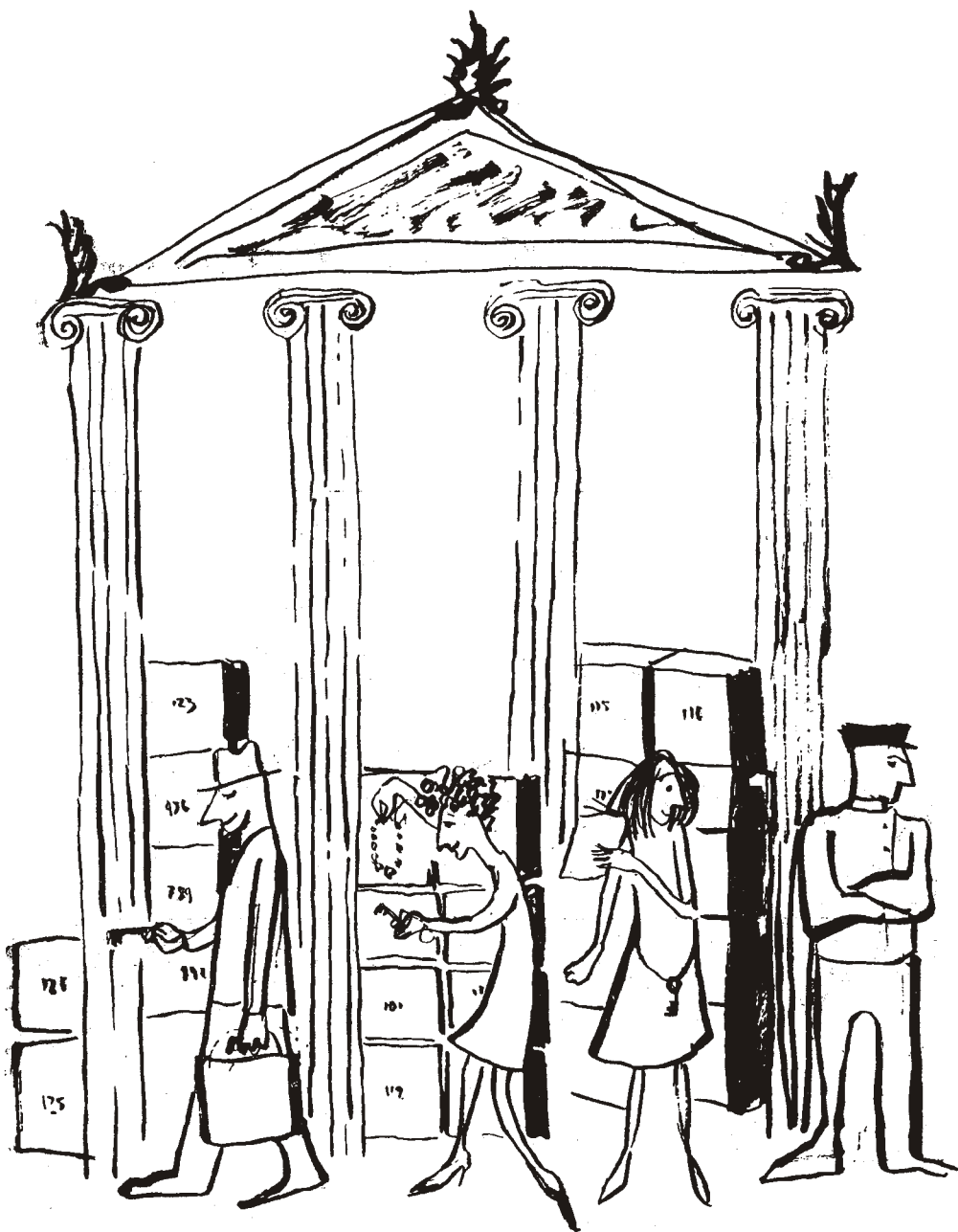
ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΓΕΩΠΟΝΙΚΗΣ

Κ. ΜΑΝΩΛΚΙΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 624-614, 613-500

ΚΩΛΕΤΤΗ 21

Στό προσωπικό σας χρηματοκιβώτιο, με κάθε άνεση κ' ευκολία, μπορείτε να φυλάξετε ό,τι θέλετε και να τὸ πάρετε ὅποια ὥρα θέλετε, με τὴν ἐγγύηση ἀπολύτου ἀσφαλείας πὸς ἅς παρέχει τὸ ὑποκατάστημά μας Κολωνακίου (Ἡροδότου καὶ Πατριάρχου Ἰωακείμ), ὅπου ἄλλωστε μπορείτε νὰ ἀνοίξετε, ἀμέσως, καὶ λογαριασμὸν ταμιευτηρίου.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΤΑΧΟΓΡΑΦΟΙ KIENZLE

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ: «Α. Ε. ΑΕΩΝ» — ΟΜΗΡΟΥ 8, 632-711 | 5

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΩΝ 90, 534-696, 538-129

ΔΙΑΚΟΠΕΣ!

Περάστε τις ελεύθερες ώρες σας ευχάριστα και ξεκούραστα, πλέκοντας με κοττόν D-M-C Νο 4, υγιεινά, ελαφρά, δροσερά φορέματα!

ΠΑΠΦΑΣ

Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΗΛΙΑΣ
ΚΑΡΑ-
ΚΑΖΗΣ

ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΙΣ
ΒΟΚΟΡΕΣΤΗ 1820
625-110.616456

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ Α. Ε.

Όμηρου 8, Αθήναι. Τηλ. 231-244,
231-246. Έργοστάσιον Χαλκίδος :
Τηλ. 21.67, 34.54. - Αποθήκη εις
Άσπρόπυργον Έλευσίνας 073-269.
Αποθήκη Αθηνών : Μιχαήλ Βόδα
26, 821-710. Πρατήρια, Έκθεσεις :
Αθηνών: Μάρνη 12β. Τηλ. 812-275.
Πειραιώς : 6, Λεωφόρος Βασιλέως
Κωνσταντίνου Τηλέφ. : 425 - 427.

ΑΠΟ
ΚΥΜΑΤΟΕΙΔΕΙΣ ΠΛΑΚΕΣ
ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΙΜΕΝΤΟΥ

ΕΛΛΕΝΙΤ

Εξοντώσατε
όλα τὰ έντομα, με
Μομπιλόξ

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΝ 5% DDT & ΠΥ-
ΡΕΘΡΟΝ ● ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΒΛΑΒΕΣ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ & ΤΑ ΚΑΤΟΙ-
ΚΙΔΙΑ ΖΩΑ ● ΑΜΕΣΟΝ & ΔΡΑΣΤΙ-
ΚΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ● ΕΥΟΣΜΟΝ

Πωλείται εις τὰ πρατήρια τῆς
ΜΟΜΠΙΑ ΟΙΛ ΕΛΛΑΣ ΑΕ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ **ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ**

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΧΑΡΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1924

Γενική διεύθυνσις: Πανεπιστημίου 10 (Τ.Τ. 134)
625 - 401 / 3, 626 - 341
Έργοστάσια ἐν Αἰγίῳ: 4 - 02, 4 - 03
Ἀποθῆκαι Ἀθηνῶν: Βουλῆς 6. Τηλ.: 233 - 170

**ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΥ
ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΩΝ**

Χάρτης γραφῆς καὶ τυπογραφικός, περιτυ-
λίξεως, ἀδιάβροχος, περγκαμὲν λευκὸς καὶ
χρωματιστός, «πετσετόχαρτον», χάρτης «ύ-
γείας» - «μπριστόλ», «νόρμες», χαρτόνια
καπνοβιομηχανίας κ.λ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΕ ΟΔΕΣ ΤΙΣ ΠΟΔΕΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Δ. Πολυζόπουλος & ΣΙΑ Ρογκότη 4,
75-509, 79-831

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΠΑΠΥΡΙΣΚΟ

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΑΚΤΑ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τόν Ρ 1-16, 81-96, 161-74, 241-8, 321-36, 401-14 **ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ** πάνω στα προβλήματα του Καιρού μας Με τόν Σιλόνε, 104-8, τόν Χατζιδάκι, 40-7, τόν πρόεδρο τής κυβερνήσεως, 136-8, τόν άρχηγό τών «Λαμπράκηδων», 184-92 **ΚΕΙΜΕΝΑ** Σέσταφ Σμπεράσματα, 120-30 **ΠΟΛΙΤΙΚΑ** 'Η Εισβολή τής 3-7-1964 στο Κοινοβούλιο 12, 401, 434 **ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ** · Αρβ. Γαίρνεφελτ, Τό όνειρο του Βίγκο, 177-181 Ρένος· Λάμπρος Κατσώνης, 35-38, Χριστίνες 109-12, Αύτός που βοηθάει τόν ξύπνο, 284-88. **ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΕΞΙΑ** 167-74, 184-92, 241-8, 321-32, κ ά **ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ** · Μπόζε, Στα σύνορα Φυσικής και Βιολογίας, 459-64 Ζολιδ-Κιουρί, 'Η δέσμευση τής ατομικής ενεργείας, 445-52 Κ Κρυμπάς, Γενετική 'Η 'Ανθρωπολογία σέ νέες βάσεις, 25-32 **ΝΕΑ ΠΟΙΗΣΗ** 'Α Δημουλάς, 50, Κατελάκος 149-50, Τ Μιλιέζ, 108, Κ Μόντης 39, Τακόπουλος, 182-3, Χρυσολούρης, 150 **ΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ** 1-7, 25-32, 48, 81-9, 104-8, 115-9, 121-30, 131-5, 161-74, 175-6, 184-92, 249-56, 321-30, 364-7, 370-8, 415-16, 433-4, 440-4, 465, 467 κ ά 'Ο επαναστατικός αντικοφορμισμός, 440-4 'Η 'Επανάσταση, 433-4 Κροπότκιν, 370-8 Elisée Reclus γιά τόν Κροπότκιν, 375 Π Κροπότκιν, 'Η 'Αναρχία, 376-8 Θ. Παπακωνσταντίνου [-Ρ Α],

Π Κροπότκιν, 370-5. Λέων Τολστόυ, *Οί δυό έκδοχές τής 'Ιστορίας*, 364-7 Ρ Α., *Κριτική τής Ratio μέσ άπ' τόν Μπέξον*, 115-9 κ ά **ΑΝΘΟΛΟΓΙΕΣ** 'Ηρ 'Αποστολή: **ΠΟΙΗΤΙΚΗ**. Συμπληρώματα Β', ός τό '66. 'Ανθολογούνται 'Αβλιγος, 289-90, 'Αγρας, 290-2, 'Αθανασούλης, 292, 'Αλεξάνδρου, 292-3, Μαν 'Αλεξίου, 293, 'Ανθίας, 293, 'Αξιώτγ, 294-8, Ρένος Αποστολίδης, 299-305, 'Αρ Βαλαωρίτης, 351-8, Βαρβιτσιώτης, 358-9, Γεωργούσης, 423-4, Γιούλη, 424, Γρηγοριάδης, 424-5, Δελγηιάννη-'Αναστασιάδγ, 425, Κ Δημουλά, 425-6, Α Δημουλάς 426-7, Δρούζα, 427, Δωριάδης, 428, 'Ελύτης 428-9 **ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΕΖΟΥ ΛΟΓΟΥ Τό Διήγημα**, [Δ'] 'Ανθολογούνται Ρ. 'Αποστολίδης, 337-50, Θ Δίτζελοσ 417-8, Θεοδωρίδης, 419-22 **ΜΕΛΕΤΕΣ** Ρ Α Περικλής Γιαννόπουλος, 249-56 Βασ 'Αρβανίτης, *Προβληματική ένός είσαγγελέως*, 17-24 Βλάσης Γαβριηλίδης, 'Εκείνος, 249-250 Γ Γεωργιάδης, *Αντικομμουνισμός*, 195-208 Π Λαμπρίας, *Κριτική του Τύπου*, 55-8 Παν Παπαληγούρας, *Οί πολιτικές ιδεολογίες*, 51-4 Β Φόρης, 'Ορθογραφία, 97-102, 259-63, 435-9 Ρ Α 'Απάντηση, 102-3 **ΣΕΝΑΡΙΟ** Τό αιώνιον Δευθυντήριον, 453 **ΣΚΕΨΗ** 'Ηρακλής 'Αποστολίδης, 'Ενάριθμα, 33-4, 113-4, 193-4 257-58, 368-70, 430-2 — **ΚΡΙΤΙΚΕΣ** Του Τύπου 55-8, 131-5, 264-83, 360-3 Του Βιβλίου, 59-64, 139-44, 379-85, Τής Οικονομίας 832-5 Τών θεαμάτων, 65-8, 145-8, 232-3, 307-9, 386-8, 457-8 Τής Πολιτικής Τί προούπτει άπό τό **ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΜΕΤΑΞΑ** 209-31 κ ά.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ:
Κολλάρος.
'Ελευθεροδόκης.
Σιδέρης.
'Ικαρος.
Βαγιονάκης.

1-6

ΤΙΜΗ:
ΔΡΧ. 100
Γιά τούς συνδρομητές: *Στήν τιμή τών 1-6 τευχών, ήτοι: 90 δραχμές.*

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΡΧ. 15